יו"ט סוכות תשפ"ב לפ"ק | גליון תתתי"ז שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

נגילה ונשמחה בך, חבוקה ודבוקה בך

ציפייה ממושכת מהלה במתח וחרדה מפני הבאות מילאה את חללה של הארמון המפואר אשר משכנו של המלך הגבור והמהולל, וכי חזון בלתי נפרץ הוא שבנו יחידו של המלך אשר הורחק זה שנים רבות מבית המלוכה והגלה בתוך הגולה חוזר עתה להתפייס עם אביו המלך, ואח שנכמרו רחמי האב על בנו המיוסר והמרוחק הסבים להחזירו לביתו.

הרגע המיוחל הגיע, בן המלך הופיע בתוך חדרו של אבי והנה הוא ניצב אל מול הכסא הגדול, פניו לוהטים מהרפה ובושה, ריסי עיניו אין יכולים להגביה את עצמם כדי להישיר מבטו על אביו, נחלי דמעה של חרטה ניגרות מעיניו כנהר שאינו פוסק, הוא כורע על ברכיו ומבקש סליחה בלב מר על כל אשר פגע, העליב, והשמיץ שמו של בית המלכות המפוארה, והמלך ברוב רחמיו התחיל להרעיף עליו נטפי תנחומין ואומר לו היות שהוא הבחין בחדות עיניו שהוא מתחרט באמת על מעשיו התעתועים, הוא מוחל לו מחילה גמורה, והוא ישוב על מכונו והיכלו כבראשונה, וכך הוא עומד ומרגיע את בנו אשר ברכיו רועדים מפחד ומבושה, והגה אינו יוצא מבין שיניו אשר דא לדא נקשו.

וחנה הבן האובד אשר היות שאינו מכיר בגדל רחמיו של המלך, לא היה יכול לתאר לעצמו שיתכן מציאות בעולם שאביו יוכל לשכוח את כל מה שעשה ומרד כנגדו, הרי משך כל ימי נידחיו ניקה במוחו שאלה אחת – האם יוכל אבי אי פעם להעביר ולשכך זעמו מכל מה שעולל לו?, ואשר על כן הוא עמד נגד אביו המפויים כמאמין ואינו מאמין שבאמת מחל לו בלבב שלם, אביו שהרגיש בחשדנות בנו הירבה לדבר אליו בדברי תנחומין ובלשון רכה כדי להסיר כל חשש מלבו.

עד שהמלך לקחו בידו, והכניסו חדר לפנים מחדר עד שהכניסו לחדרו המיוחד, אשר בחדר זה לא הכנים אפי' מקורביו הנאמנים, ובלשון אבהי אמר לו לבנו: בני יקירי, מחמד נפשי, ברצוני להתייחד עמך כאב עם בנו, ואז אורו עיני הבן האובד, והבין שלבו של אביו שלם עמו, ואהבתם חזרה ונתרבתה ללא מיצרים.

הנמשל מובן מאליו, שבהתקרב הימים הנוראים אשר מפחד ה' פור נתפוררה הארץ כאשר בני ישראל שבים אל הקב"ה וניצבים לפני כסאו בלב קרוע ומורתח וזועקים: המלך !!! אבינו !!!! מלכינו !!!, והקב"ה ברוב רחמיו הרואה בתשובת בניו ושברון לבבם, ויאמר ה' סלחתי כדבריך, אמנם לפי קוטן השגתינו איך נוכל להשיג גודל רחמיו ית"ש, והאיך יתרצה עבד אל אדוני אחרי שפגמנו וחטאנו לפניו באותם וברצון, וכך מסתובב לו היהודי מהורהר מלא ספיקות בריכון, מי יאמר זכיתי לבי טיהרתי מחטאי???

אמנם בהגיע ימי שמחתינו, והקב"ה ברוב רחמיו מבנים אותנו תחת צילא דמהימנותא וכמ"ש בזוה"ק ויומינו תחבקינו–זה הסוכה, אז אנו מגיעים לשמחה האמיתית בראותינו גודל חסדיו ית"ש שהקב"ה העביר חטאתינו ומתייחד עמנו כאב עם בנו, אשר אין תענוג גדול מזה, ואנו חבוקים ודבוקים בו, וכלשון בעל החרדים הק' בפיוטו "ולעולם לא תהיה בינינו פרידה!!!".

ויה"ר שנזכה להתקרב אל הקב"ה בימי הג הסוכות בתשובה מאהבה ומתוך שמחה של מצוה, והרחמן הוא יקים לנו במהרה את סוכת דוד הנופלת בביאת גוא"צ ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו בב"א.

העכן העניינים

לקח טוב.....א
דבש תמרים - לקיטת תמרים.....ב
קדו"ש יאמר כו'.....ג
ושבעני רצית ורקדתן.....ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים.....ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב.....ו
ושאבתם מים בששון.....ז
שעשועי תורה.....ח
פיתוי קרתי.....ט
ובשנה השביעית.....י
כתפוח בעצי היער.....יא
למען ציון לא אחשה.....יב
דבר בעתו.....יג
פשוטלען פלעכ.....יד
דברי הימים קודש.....טו

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

מצות סוכה סותרת את כל הרשות וממתקת הדינים

כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו. **על ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים, על ידי זה המה נסתרים מכל הרעות, ונמתקים כל הדינים בחסדים וברחמים גמורים, ונשפעים כל הטובות והברכות על כל ישראל, בכלל ופרט, ברוחניות וגשמיות,** אמן.

מגן אברהם (סוכות, דף קנ.)

קדושת הסוכה שע"י מקבל עליו אחדות ועומ"ש

מצות סוכה, הנה טעם הפשוט שבה להכנים עצמו ראשו ורובו בתוך צל הסוכה, לישב ולהסתיר ולחפות עצמו תחת צל שמו הגדול הוי"ה ואדנ"י מספר 'סוכה', לקבל עליו בזה אדנותו ואלקותו ית"ש, לעשות רצונו בכל אשר צוהו, ושלא לצאת החוצה לישב בצל דפנות הרומז לשרי האומות כל יקרב אל אהליהם ומשכנותם. ומצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים, נגד ארבע אותיות שמו יתברך הוי"ה; ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, **כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות, להעריך ולהריץ קדושתו בעולמו, ולהכניע על ידי זה כל הרע והסט"א הסובבין בעולם הזה.**

סידורו של שבת (שורש ז ענף א')

הסוכה פוטרת מכל צער וחולי

מצטער פטור מן הסוכה (סוכה כו.). **"כי מצות סוכה היא לנו מחסה ומגן לכל בני ישראל להנצל מכל צרה ויגון.** וזה פירוש 'מצטער פטור מן הסוכה'. על ידי הסוכה יהי' פטור מכל צער. וזה גם כן (שם כח.) 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' שיהיו נפטרין מכל חולי ומכאוב ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף, אמן".

תפארת שלמה

(ועי' 'צמח צדיק': 'יומן הסוכה נמשך לו רפואה על כל רמ"ח אבריו, כי 'סוכה' במלוי כזה: סמ"ך וא"ו כ"ף ה"י, גימטריא רמ"ח, ובפרט ביום ראשון שהוא אושפיזא דאברה"ם שגימטריא רמ"ח")

לכל הכנים מי שאינו בר ישראל לצילא דמהימנותא

'אלים כהשעין אב תחת עץ סוכה' (פייט יום ב' דסוכות), **ופירש** ה'מטה לוי', כשהשעין אברהם את המלאכים תחת העץ, והיו יושבין תחתיו כתחת סוכה. וקשה, הא קיימא לן דאין עושין סוכה תחת האילן וכו'. ועי' בתוספות (ר"ה יא. ד"ה אלא) דבסוכות באו המלאכים לאברהם. **אכן קשה, מדוע לא הכניסן בסוכה ממש, כי בודאי היה לאברהם אבינו סוכה טובה, ולמה הכניסן תחת האשל,** כדאיתא בזוהר הקדוש (בראשית, קב:). וי"ל על פי מה שכתב רש"י (בראשית יח, ד) דכערביים נדמו לו. ואם כן היה מסופק אם הם מלאכים או גרים עובדי ה', או ערביים. [והא נראה מהזה"ק (פר' אמור) שנכון שלא להכניס אינו יהודי לצל סוכה] וכדאיתא בכלים (פרק א משנה ח): החיל מקודש, שאין עכו"ם נכנסין לשם. **ומסתברא, דסוכה ודאי קדושתה כהחיל.** ועל כן לא ידע אברהם אבינו מה לעשות עם המלאכים, אם להכניסן להסוכה שלו או שלא, דשמא ערביים הם. **ועל כן נתחכם לעשות סוכה תחת האילן ולהרבות סכך על הענפים של האילן,** דממה נפשך: אם עובדי השי"ת הם, הענפים נתבטלו ברוב והיא סוכה כשירה, ואם ערביים הם הלא כתב ב'תיבת גומא' (פר' נה) דבבן נח לא אמרינן ביטול ברוב, דדבר זה חדשה התורה לישראל ולא לבן נח, ואם כן לאו סוכה היא ויכולין גם עכו"ם לישב בה.

חקל יצחק (פר' וירא)

מצות ד' מינים 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו'. "ארבעה מינין הללו, רמז לארבעה אברים שבגוף האדם, שהם עיקר כל פעולותיו, הן לכל המצוות הן לכל העבירות, והם **העינים והלב,** וכמו שדרשו רז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א): לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה נינהו, שנאמר (במדבר טו, לט): 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. **והשפתים** גם כן מצוות הרבה וכנגדן עבירות הרבה תלויות בהן. **והשדרה** גם כן, כי היא עיקר הגוף, והכח הנשפע בה מהמוח. וזהו שאמרו במדרש (תנחומא אמור יט): **אתרוג** דומה ללב, לולב לשדרה, הדס לעינים, ערבה לשפתים. והכוונה בזה, **כי בהכשל האדם בעבירות של ארבעה אברים אלו, ימצא כופר בארבעה מינין אלו, שהם כנגדן ודומין לחן, לפי שבכל עבירה תמצא כפרה כשיעשה האדם מצוה כנגדה.** וכן דרשו רז"ל (ב"ב ד.) על הורדוס המלך, שהרג אלפים ורבבות מישראל, ושאל לשמעון בן שטח אם אפשר שיהיה לו תקנה, והשיב לו כי אפשר אם ישתדל בבנין בית המקדש, ואמרו: הוא כבה אורו של עולם, כלומר על שהרג כמה מישראל, ילך ויעסוק באורו של עולם. **והענין הזה מאיר עיני הלב, כי בודאי יש תקנה לעבירה בעשיית מצוה שכנגדה. ועל מצות הלולב הדומה לשדרה אמר דוד ע"ה** (תהלים לה, י) **כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך".**

רבינו בחיי (ויקרא כג, מ)

ע"י הד' מינים נעשה בריה חדשה

"וצריך כשלוקח הלולב והמינין שעמו והאתרוג, לחשוב לתקן מה שפגם באלו האברים שהד' מינים רומזים עליהם, **ולעשות עצמו בריה חדשה,** ליקח את האברים אלו שהם כלל הגוף מתחת כח היצר הרע שמושל עליו, **רק יתן אותם לממשלת היצר טוב,** וז"ש 'ולקחתם לכם', פירוש לעצמיכם".

זרע קודש

בסכות תשבו שבעת ימים. ונראה לבאר ע"ד תוכת מוסר עפ"י המבואר באלשיך הקי כי זאת היתה כוונתו יתי לשום את בנ"י באהלים בצאתם ממצרים לתת להם ארץ ישראל לעשות עיקר מעסקי עוה"ז, כי אדרבא עיקר הכוונה הוא לעשות עראי מעוה"ז כי בעוה"ז האדם כמו יושב אהל העומד לנסוע ממקום למקום, וז"ש בסכות תשבו שבעת ימי, לרמז ז עשיריות חיי האדם שידמה בעיני האדם כי הוא רק יוב אהל הוא עוה"ז מוכן ועומד בכ"ע ליסע למחוז חפצו.

(ייטב לב)

☆

אך בחמשה עשר יום לחודש באספכם את תבואת הארץ תחגו וגו'. ונראה בהקדם מה שכתב באוהב ישראל על מה שפירש"י עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, ולכאורה יפלא מאוד הלא הארץ אין יצר הרע שוכן בקרבה ואם כן מאין בא לה זה הרצון לחטוא, ויש לומר כי הארץ הבינה וראתה כי הכל בידי האדם ותלויין במעשיו, אם ילך בדרך הטוב והישר אז יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים, ואם יקלקל מעשיו יפגום הכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של 'סדום'

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין הרה"ק רשכבה"ג מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע ובין כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (מתולדות אהרן) בשנת תשכ"ח לפ"ק. בתוך הדברים אמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע: עס איז דא א מדרש, א פלא פון א מדרש ילקוט, **'כל השומר מצות סוכה כראוי, לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של סדום'**. ואמרתי לפרש ענין סוכה של סדום, דהנה כשכל אחד ואחד מכלל ישראל יעשו תשובה מאהבה, וכל אחד יתקן את כל מה שפגם בעולם הזה, אז ממילא יתקן על ידי זה כל החטאים והפגמים שעשה בגלגול הקודם, וכן איתא בספרים הקדושים שאם האדם מתקן כל מה שפגם בתשובה מאהבה, אז ממילא נתקן על ידי זה כל מה שפגם בגלגולים הקודמים.

ונמצא כשיעשו תשובה שלימה יתקנו גם מהגלגול הקודם שהיו מגולגלין באנשי סדום, (כידוע מהאר"י הק' שאנשי סדום נעשו מזרע אברהם, ונתגלגלו ביוצאי מצרים), ונמצא שגם העונות של אנשי סדום יתוקן אז, ובתשובה מאהבה יהיה נעשו כל הזדונות זכיות, ואמר בלשון קדשו: **"אזויפיל זכיות האט קיינער נישט. אזויפיל עונות וואס סדום האט געהאט, וועט אלעס ווערן זכותים". וסוכות הרי הוא ראשון לחשבון עונות, וכמו דאיתא בספה"ק קדושת לוי שזוכין בסוכות לתשובה מאהבה, ונמצא שהסוכה היותר מעולה יהיה סוכה של סדום. ודברי פי חכם חן** שפ"י זי"ע.

שיחות קודש (דברי אמונה – תו"א. שיחה ב', אות י')

מפני שהם נוטלים אותו לאדיהן, אנו חשים להחזירם לקדושה

פעם אחת בשעת הסעודה בחוה"מ סוכות כשאכל רביה"ק זי"ע הסעודה בצהרים בסוכתו הגדולה, ורב אחד התאונן לפניו על שמסככים הסוכה במין אילנות שהנכרים נוטלים אותם בחגאות שלהם ונראה דאין זה נאה לעשות, וגם סוכתו של רבינו ז"ל היה אז מסוכך בסכך כזה, **וענה לו רבינו, דאדרבה, איפכא מסתברא דמפני שהם נוטלים אותו האילנות לצרכיהם בחגאות שלהם, ע"כ אנו מכניסים זאת להסוכה לצורך מצוה.**

מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רס"ו אות פ"ד)

דו ווייסט דאך אז אונז הא'מיר נישט פארפעלט פון די תורה

סיפר הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק זצ"ל בלמדי אצל מורי הה"ק מקאלאשין שמעתי שם מאת הבחורים הגדולים, שספרו ששמעו ממורי הרב ז"ל, ששמע מהה"ח ר' שמעון מזאבארוב ז"ל (יהודי זקן שהכיר עוד הישמח משה, ונפטר בשיאגוע בבית המדרש), שהיה פעם ביום ד' דחג הסוכות אצל הישמח משה, ובעת שאמר הישמח משה האושפיזין (אולי מעומד), ענה ואמר: **"ברוך הבא משה רבינו, ווען וועסטו קומען אונז אויסלייזן, דו ווייסט דאך אז אונז האבן נישט פארפעלט פון די תורה וואס דו האסט געשריבן קיין קוצו של יוד" והרה"ק מסאטמאר סיפר דבר זה ששמע מהה"ק מקאלאשין שהיה בהקפה רביעית באמצע ההקפות.**

מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רמ"ב אות כ')

חיי, אז התיישבה בלבה ואמרה כיון שהאדם קרוב לחטוא מחמת יצרו הרע, ואז יבא פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל שום תיקון ותשובה, לזאת התחכמה ושינתה תחילה ציווי הבורא כדי שאחר כך כשיחטא האדם חיי, יהא לו אמתלא נכונה והוא מפני ששורש גופו הוא מן האדמה ששינתה מכבר רצון הבורא, לכן הרע את מעשיו, וחסה הארץ על כבוד שמים ועל האדם לחקל מעליו עונש החטא, כי אם כן אין חטא האדם גדול כל כך ע"כ, והנה ידוע מ"ש בקדושת לוי כי בר"ה ויוה"כ עושין תשובה מיראה וזדונות נעשו כשגגות אבל בסוכות עושין תשובה מאהבה וזדונות נעשו לזכיות וזהו ראשון לחשבון עוונות שיעשו זכיות ע"כ, ונמצא שעד סוכות אשר נשאר לחם עכ"פ שגגות וצריכים כפרה וכדי לחקל לחם גם מעונש של שוגג צריכין אנו לחטא הארץ, אבל בסוכות אנעשו העוונות זכיות אדרבא מה שהחטא יהי גדול יהי גם המצוה גדולה והמליצה מהאדמה יהי לנו לנריעותא שאם החטא יהי קטן וקל גם המצוה יהי בערך מיעוט, וש"ה אך בחמשה עשר יום באספכם את תבואת השדה, היינו המהשדה אשר עשתה הארץ כי עד עתה אנו צריכין לתבואת הארץ היינו להמעשה שעשה הארץ שיהי באתגליא ויהי לנו למליצה, אבל עתה בט"ו יהי לנו לטובה לאסוף את תבואת הארץ ויהי באתכסיא ולכן תחגו חג להי אז יהי השמחה בשלימות.

(קדושת יו"ט)

☆

בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות וגו' אני ה' אלקיכם.. נראה עפי"ד הטור ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סכה באותו זמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתני שהם במצות הבורא ית', ולכן צוה אותנו שנעשה סוכות בחודש השביעי שהוא זמן גשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה נלכל שמצות המלך הוא ע"כ, והנה ארז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי שלא לשמה וכוי אולם במצות סוכה למדנו שהעיקר המצוה הוא דוקא לקיים רק לשמה לשם מצות ה', ולכן צונו לעשות סוכה דוקא בתשרי ולא בניסן, כדי שלא יהא באפשר לכוין להנאת עצמו רק בדתי להי לבדו, וזש"ה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

צעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!"

הימים האחרונים של חג הסוכות היו מאז ומתמיד ימים גדולים ונעלים, ובהיות רביה"ק זי"ע בסאטמאר כולם נקבצו ובאו מכל ערי הסביבה וגם ממקומות רחוקים, והשתדלו אצל רוזני הממשלה לפתוח הגבולים, ומי שנסע לסאטמאר היה יכול לעברו בלי שיעבור על שבט הבקורת, ומאות אנ"ש היו באים להסתופף בצלא דמהימנותא. מי יוכל לתאר איך היה נראה מראה הוד בשעה שרבינו עמד על הדוכן ודרש דרש דרשת הושענא רבא בבכיות נוראות ועצומות עד אשר אם אבן הוא נימוח, וכמה פעמים אירע שאנשים מגודל דוחקא דציבורא ומגודל הבכיות ממש נחלשו עד שהוצרכו להוציאם מביהמ"ד.

וזכורני שפעם אחת אף רבינו בעצמו בעמדו באמצע הדרשה ונשא קולו בשאגת ארי בבכיה גדולה ועצומה, נשתתק באמצע וכרע נפל בחולשה, והוציאהו מבית המדרש לפוש, אמנם כעבור שעה קצרה שוב הופיע בבית המדרש והמשיך בדרשתו ממקום שפסק בהתעוררות גדול כאילו לא היה.

בין אלו הרגילים להסתופף בצל רבינו בהושענא רבא היה הגה"צ עובד ה' ר' שלמה אליעזר וויזל ז"ל הרב מטערניווע שהיה חסיד נלהב מהרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל והיה דר בסאטמאר, והיה מתפלל בוויזניצער קלויז בעיר סאטמאר ואחר התפילה היה בא לשמוע בקול דרשת רבינו, ונחקק בזכרוני איך **שהיה עומד על הספסל בצד מערב הביהמ"ד, ובכה בכיה גדולה וצעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!, שנשמעו מעל ומעבר כל הקהל**, וראו מזה איך שרבנים וגדולי תורה אף שלא השתייכו כלל לעדת חסידי רבינו נתעוררו כ"כ מדברי התעוררות של רבינו. וכעין זה היה כמה פעמים בארה"ב כשהגה"צ ר' יונתן שטייף זצ"ל אב"ד קהל עדת יראים, שהיה רגיל לבא לרבינו ולהאזין לתפילותיו ולהתורות שנאמרו בלהב אש קודש, ופע"א כאשר רביה"ק זי"ע התלהב מאד בעבודתו, **נתרגש רבי יונתן והתחיל לצעוק "התעוררות! התעוררות! געוואלד!"**

המאזרני חי"ל (פרק ה')

כל הנסיעה המשיך בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת רבינו

כמה פעמים נסע רבינו [הגה"צ רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זצ"ל] עם כמה מלוים ביום הושענא רבה לשמוע ההושענות והדרשות של הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, וסיפרו התלמידים שנסעו עמו **שבמשך כל זמן הנסיעה בחזרה המשיך רבינו בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת הרה"ק מסאטמאר זצ"ל.**

איש חמודות (עמ' תל"ב)

בסכות תשבו שבעת ימים וגו' אני ה' אלקיכם, היינו רק מפני שאני הוא המצוה עליכם לעשות הסוכה ולא לשום הנאה עצמיות.

(עצי חיים)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון. ובמדרש וכי ראשון הוא והלא יום ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, ויבאר עפ"י מה שפי' הגר"א בדברי המשנה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דדין הוא על גוף העבירה שעשה, וחשבון הוא על הזמן שאיבד לריק בעת מעשה העבירה, שהיה יכול לקיים מצוה באותה שעה, והנה ראש השנה ויוהכ"פ הם ימי הדין שאז הקב"ה דן את כל באי עולם על גוף העבירה בלבד, אמנם בחג הסוכות שהוא זמן תשובה מאהבה והזדונות נהפכין לזכיות, והקב"ה מונה את העוונות לידע כמה מצות יש בחילופין כנודע, אז ראוי לצרף גם את החשבויין של זמן העבירה אל הדיין שעל גוף העבירה כדי שיהיו הזכיות מרובין יותר, וזהו ראשון לחשבויין עונות שבחג הסוכות מעריכים גם את החשבון של העונות להרבות זכותי ישראל.

(דברי יואל)

☆

ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצוותיך ארוצה יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד והרב כבסני ומחטאתי טהרני. וי"ל עפמ"ש ביערות דבש לפרש אמרם ז"ל במקום שבע"ת עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד דהנה מבואר בגמ' דמ"ש אין עצובות לפני הקב"ה זהו בבתי בראי משא"כ בבתי גואי במסתרים תבכה נפשי עי"ש והנה הבע"ת מה לו לשמחה והוא באימה ופחד וע"כ אין לו מקום בבתי בראי אך הקב"ה חותר לו חתירה להכניסו בבתי גואי אבל צדיקים גמורים עובדים את ה' בשמחה בבתי בתי בראי ולא עביד הקב"ה ניסא למגנא להכניסו לבתי גואי ע"י"ש בישי"מ ואאמוי"ר זי"ל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים

"נו זלמן, האם שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך"

אבי זקיני מוה"ר שלמה זלמן פרידמאן ז"ל היה גר בעיר סאטמאר עד החורבן, והיה חסיד נלהב למרן הגה"ק בעל הקדושת יו"ט זצוק"ל, והיה מנהגו ליסע ולהסתופף אצל הקדושת יו"ט על יום טוב, אף שהיה לו משפחה גדולה עם בנים ובנות. אבל אשתו היתה מעכבת מלנסוע לסיגעט והיתה מבקשת שישאר בבית על יו"ט. פעם אחת לפני יו"ט שמיני עצרת הלכה אשתו אל החנות ופתחה את הקאסע, ולקחה את כל הכסף שהיה מונח שם, כדי שלא יכול לנסוע לסיגוט, גם ביודעה שאיש חשוב כמותו יתבייש ללוות ממכיריו את שכניו על הוצאת הדרך. זקיני ז"ל אחרי ההכנות כשהיה עומד הכן לנסוע הלך אל החנות לקחת את הכסף שהיה מוכן לו לצורך הוצאת הדרך, פתח את הקאסע וראה שנגנב הכסף, ישב עצמו בחנות ואמר תהלים. פתאום באתה איזה ערלית להחנות וקנתה אצלו סחורה ישנה שכבר לא היתה עומדת לימכר, והרויח די להוצאת הדרך, ורץ מהרה אל מסילת הברזל ותפס את הבאן האחרון שנסע לסיגוט לפני יו"ט. כאשר הגיע למרן הקדושת יו"ט לקבל ממנו שלום, אמר לו הרה"ק הקדושת יום טוב: **'נא זלמן, שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך'** כשבא לביתו סיפר המעשה לזוגתו, מאז לא עכבה אותו זקנתי מלילך לסיגוט, באמרה כי עם רעבי"ס כאלו ועם חסידים כאלו לא מתחילים.

שם שלמה (במזכרת נצח בסוף הספר)

נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראהו כמלאך ה'

פעם באמצע ההקפות כשהיה רבינו שרוי בהתלהבות נוראה ורץ עם הספר תורה בידו כשכולו אחוז שרעפים, אירע שילד דרך על ציציותיו ונפל הטלית מעל ראשו, **ורבינו לא חלי ולא מרגיש בזה ורץ ככה כשזרועותיו אחוזים ודבוקים עם הספר תורה זמן מה בלי הטלית על הראש, עד שהצליחו להפסיקו ולהחזיר לו הטלית, נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראיהו כמלאך ה'.** והגם שזכינו לראות גודל עבודתו בקודש כעת עריכת ההקפות גם בהיותו בארה"ב אחר המלחמה שערך עבודתו הקדושה למעלה מהשגתינו שעות ארוכות, מכל מקום אין זה שום דמיון לעבודת ההקפות שערך באותן הימים כאשר כל כוחותיו היו אתו.

המאזרני חי"ל (פ"ג)

על ידי כח השמחה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים

הרה"ק בעל ייטב לב ז"ע אמר פעם אחת אצל ההקפות, דבאמת יש לתמוה איך יערב לבינו לשמוח כל כך ביום שמחת תורה, אחרי שאין אתנו יודע האיך ומה נפסק עלינו בימי הדין, וגם בהאי יומא דשמע"צ גמר מסירת הפתקין דספרי חיים וספרי מתים פתוחים, והאיך נוכל לשמוח כל כך ולשמחה מה זו עושה. **אמנם אפשר לפרש על דרך שאנו אומרים אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, ולכאורה הול"ל 'בטל גזר דיננו', אמנם הכוונה שאף אם יצא ח"ו הגזר דין חייב, יקרע אותו הקב"ה, והיינו שיהפוך צירוף האותיות של תיבת חי"ב להציג את השני יודי"ן בראשו ובסופו של התיבה, ויהיה נעשה מזה הצירוף יחב"י, שהוא ר"ת י'עלזו ח'סידים ב'כבוד י'רננו, ועל ידי כח השמחה של מצוה שאנו שמחים ביום הזה עם התורה הקדושה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים אמן כי"ר.**

דברי יואל (סוכות שמחת תורה אות עה)

כתב דזהו רק בתשובה מיראה אבל בתשובה מאהבה הוא נחשב לצדיק גמור העובד בשמחה והוי שוב מקומו בבתי בראי עי"ש. עכ"פ היוצא לנו דבסוכות שעושים תשובה מאהבה כידוע מהקדושת לוי ממילא הוי שוב מקומו בבתי בראי כצדיקים גמורים ולכך נקרא זמן שמחתינו וזה שאנו אומרים ובזכות צאתי מבתי החוצה וכוי יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד היינו לצאת מבתי גואי לבתי בראי כי ע"י תשובה מאהבה כבר היא בשמחה וזהו והרב כבסני ומחטאתי טהרני דנעשו כבר זכיות ועל ידם טהרני ויכול להיות שוב בבתי בראי.

(יד יקותיאל)

☆

במדרש אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, אלו די מינים שבלולב ועי"כ אעברה נא. וי"ל עפי"מ שמבואר בסידור שדי מינים הללו מכוונים כנגד דם הוי"ה בי"ה וכן מנענים בהם לארבע רוחות למעלה ולמטה, להורות דמלא כל הארץ כבודו ומלכותו בכל משלה, ונודע מה שכתבו המפרשים שאם היה משה נכנס לארץ לא יה הבית נחרב, וכבר באותו הזמן יה נעשה תיקון השלם, והיה מתגלה כבוד שמו יתברך במילואו, אלא שהעוונות גרמו ונעשה מה שנעשה, ובזה יובן בקשת מרע"ה אתה החילות להראות את עבדך את גדלך אלו די מינים שבלולב, לנענע לדי רוחות שאותיות שמך המיוחד תקרב אחד אל אחד, ותגלה ותראה מלכותו יתברך שממו בכל די רוחות שבעולם, ע"כ אעברה נא ואז בוודאי יהיה תיקון השלם ויתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולמו.

(ברך משה)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון. ונוהגין עפ"י האר"י להכניס את הארבעה מינים בתוך הסוכה ושם לקיים מצות הנענועין, ולכאורה אינו מובן איזה שייכות יש זה לזה, ויי"ל עפ"י שמספרים כי פעם אחת נסע הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אל רבו הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ושהה שם איזה זמן, בחזירתו אל ביתו שאלו ממנו מה למדת אצל רבך בכל הזמן, ענה ואמר למדתי שיש בורא בעולם, שאלוהו האם על זה היית צריך לישב ולהות שם זמנים טובבא, נקרא המישרתת ונשאלה את פיה ותראה שתאמר שי בורא עולם, נענה ואמר אין הכי נמי היא אומרת אבל אני יודע ע"כ, והנה כתב בזרע קודש עה"כ למען ידעו דורותיכם, כי ע"י מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו יתי"ש כמי"ש דע את אלהי אביך ועבדהו, וכוונת דבריו כי זהו סגולת הסוכה להשפיע אמונה בקרב לביבנו, שלא רק אישר נאמר כי הי הוא האלקים ומלא כל הארץ כבודו, וליבנו בל עמנו כי אם משפה ולחוץ, רק נדע אותו יתי"ש באמת בידיעה גמורה, וע"י נוהגין ליקח הדי מינים בסוכה ולנענע עמהם שם, שענין הנענועים בדי מינים הוא למהליך את הקבי"ה על כל העולם, ובכדי שיוקבע זה בליבנו כיתד שלא תמוט, ע"כ מכניסין אותם על הסוכה, שסגולת הסוכה להשפיע בנו דעת בבחיי דע אלהי אביך ועבדהו, בידיעה אמיתית ולא באמירה בעלמא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

תהלים בבכיות וגמרא תוספות אחר ההקפות

שמעתי מתלמיד רבינו, שראה פעם את רבינו לומד גמרא תוס' בליל פורים אחרי עבודת היום, **וכן בליל שמיני עצרת אחרי עבודת היום של יום הו"ר והקפות בליל שמ"ע.** וכן אמר שהי' פעם אצל רבינו בעת שהי' מצטער על ענין קשה וראה שהתגבר כארי ורץ תיכף ללמוד גמרא תוס' וכמ"ש (תהלים קי"ט) לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. וכן שמעתי מהרה"ח מוה"ר חיים שנעבאלג ע"ה **שהי' פעם בבית רבינו ליל שמיני עצרת כאור הבוקר בשעה שבע ומחצה כאשר ישן רבינו ערך שני שעות אחרי עבודת ההקפות, וראה את רבינו אומר תהלים כחצי שעה בדמעות הרבה, ואח"כ ישב ללמוד גמרא תוס'.**

תפארת יואל (ח"ג עמ' י"ח)

כשהרב מקראלי נמצא כאן הוא בבחינת שמחת תורה

סיפר הרה"ג ר' אברהם מרדכי ברייטשיין ספרא דדינא דבי דיני רבה בירושלים, כאשר ביקר רבינו בירושלים בשנת תרצ"ב, בא הגה"צ רבי דוד יוגרייז זצ"ל לשולחנו הטהור של רבינו בסעודת רעוא דרעוין, ובתפלת המנחה נקרא הגה"צ הנ"ל לעלות לוי, למחרתו בא אחד מאנשי ירושלים מאנשי ליטא אל רבי דוד זצ"ל, ואמר להגאון הנ"ל "שמעתי שכ"ת עלה לתורה בלילה... וענה רבי דוד: **שמע נא, בשמחת תורה גם אצליכם נוהגים לקרות בתורה בלילה, ואצלי כשהרב מקראלי נמצא כאן בארץ ישראל הוא בבחינת שמחת תורה...** [ויש להוסיף על זה מה שרגיל היה רבינו לומר בדרך צחות, דכאשר קורין בחוץ לארץ "עשר תעשר" אז אצל בני ארץ ישראל "שמחת תורה"...].

בוצינא קדישא (ח"ב עמ' של"א)

ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך (לג יח). פירש"י זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים יסכון ויועץ לפרקמטיא בספיונות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שמזונו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנ"ם יש לעיין להמ"ד סו"ס בודאי התורה היא העיקר, והתורה היא מציונת הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים והדבוקים בתורתו הקדושה בודאי גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ואפי' זה למה הקדים זבולון ליששכר.

ויש לומר דמצינו כמה פעמים דמציב התנא הסדר כפי הנמצא במעשה תחלה ואח"כ כפי סדר המעלה והמציונות, כגון בענין סדר ל"ט מלאכות דשבת, אלא מציב להו התנא (שבת עג:) כפי סדר מציונתן, שהרי קוצר ומעמר וכו' מציב תחלה, ואחר כך הלם והמופה הגם שהם משונים במעלה, משום דתנא דידן סידורא לפת נקט (ע"ז שם עד:).

[**וכמו** כן מצינו ברים מסכת ברכות (דף ג.), דתנן התם מאימתי קורין את שמע בערבין, ופרכינן בגמרא מאי טעמא תני תנא ערבית ברישא ליתני שחרית ברישא, ומשני דילפינן מבריית של עולם, דכתיב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. הרי למדנא דקרא למשוך לפעמים דבריס על פי סדר המציונות והמעשה, אלא לפי סדר מעלתן ומציונתן].

וכמו כן הוא הכא, כי מה שהקדים הכתוב זבולון לפני יששכר אין הטעם משום שהוא משוך בגמ' יותר מיששכר, אלא מפני שהוא מוקדם בסדר המעשה, שהרי אי אפשר ליששכר לעסוק בתורה אם לא התחיל זבולון להחיל זהב מכיסו, כי אי אפשר לייחד שום מקום ליושב בתחלה של תורה, אם אין מי שיעלם בעבורה תחלה, ומצא לכאי שיוכלו התלמידי חכמים לעסוק בתורה צריכין מקודם להיות הזבולון שהם הממזיקי התורה, וממילא המחזיקי תורה קודמים במעשה, על כן מוקדמים המה גם כן בברכה, אבל בודאי הלומד תורה בעצמו משוב יותר מהמחזיק תורה.

דרשה א' שופטים תשט"ז בחנוכת הבית במחנה רב טוב בעיר נעפאנעק יצ"ו, דרשה מוצש"ק וירא תשי"ז בעיר קראונהייטס יצ"ו, דרשה א' שמיני תשכ"ב, ודרשה א' נשא תשכ"ז

ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך (לג יח). פירש"י זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים יסכון ויועץ לפרקמטיא בספיונות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שמזונו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנ"ם יש לעיין להמ"ד סו"ס בודאי התורה היא העיקר, והתורה היא מציונת הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים בתורתו הם בודאי גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ולמה הקדים זבולון ליששכר.

ואפשר לפרש על פי מאי דאמרי' בילקוט הילכתא (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק) דמי שאי אפשר לו ללמוד, יספיק לאחרים הלומדים, ותאמר לו כאילו לומד בעצמו. וכתב הרמ"א דיכול אדם להתנות עם מציו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוק עמו בשכר, אבל אם כבר עסק בתורה, אינו יכול למכור לו חלק בשכיל ממון שיתן לו, עכ"ל. ומבואר בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קפ) הטעם בזה, משום דכשמתנה עמו קודם שעוסק בתורה, הוא עוזר לו שיוכל לפנות לבו לעסק התורה, על כן יבוא על שכרו עבור זה, אבל אם כבר עסק בתורה, אז אינו יכול למכור לו שכרו, לפי שכל אחד כפי עבודתו הוא מתן שכרו, ומדרבה זה שמכר שכרו קרוב לקבל פורענות מלקבל שכר, כי עשה עם שמים פלסתר וכקרדום לאכול בה לחם, עכ"ל.

ומעתה יש לומר לעניין זה הקדים הכתוב זבולון לפני יששכר, להורות כי זבולון הרוצה להחזיק תורה ליששכר ולעשות עמו שותפות שיקבל חלק משכרו, עליו להקדים עצמו ולהתנות עמו קודם שמתחיל לעסוק בתורה, דאילו אחר כך אינו יכול

עוד לקבל חלק בשכר תורתו, משום דמאי דהוה הוה.

דרשה א' ויהי תשכ"ה

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל (בג כא). נראה לפרש, כי מצינו כמה פעמים בכתובים איך שהוכיח משה רבינו את ישראל על קרחנס, בכדי להמזירם למוטב, חוץ בעת שדיבר משה עם הקב"ה כביכול תודות ישראל, אז נודמי לא הזכיר קרחנס לפניו, אלא העלה והזכיר רק מעלתם ולקחתם. וזה שרמז הכתוב, לדקת ה' עשה, כי בזמן שדיבר משה עם ה' אז הזכיר לפניו רק לדקת ישראל, אבל ומשפטיו, היינו מה שהזכיר והוכיחם על קרחנס (עי' רש"י שמות ו ג), זה היה רק עם ישראל בלחוד.

ניצוצי אורות וארא תשס"ד עמוד ד, שיצא לאור ע"י הרה"ח יהושע זאב לערנער שליט"א, ששמע מפי רבינו ז"ל

[ומן הענין הזה כדאי להביא מה שסיפר הגה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ ע"ה מנהל מוסדותינו הק' בירושת"ו (הובא בזכר צדיק לברכה ח"א אות רצג), כי באחד מן ההזדמנויות שהיה רבינו בארץ ישראל, בא אליו לבקרו שר הדתות של המדינה, ובתוך הדברים שאל מרבינו למה הוא מדבר תמיד בגנות ישראל, הלא מצינו בתורה כי משה רבינו התמיד להמליץ טוב על בני ישראל. על זה השיב לו רבינו, דבאמת מצינו בתורה בכמה מקומות איך שהוכיח משה את ישראל בדברי מוסר, וכדכתיב שמעו נא המורים (במדבר כ י), השמרו לכם (דברים ד כג, יא טז), ועוד הרבה פסוקים כיוצא בזה, אלא בעת שדיבר משה אל ה', אזי דייקא המליץ טוב עליהם, ואמר למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות לב יא), האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (במדבר טז כב).

וכענין הזה סיפר גם כן הרה"ח ר' אלכסנדר סענדר דייטש ז"ל בספרו בוצינא קדישא (ח"ב עמוד קי) וזה לשונו, הסופרים והלבלרים של כתבי העת מחללי שבתות, והמלאים טומאה וזוהמא ניבול פה וכל דבר אסור, לא חדלו מלחרוץ לשונם הטמא נגד רבינו יום יום וכו', גם לא נמנעו מלהטיף דברי מוסר, הם כתבו כי מאז מעולם היה דרך הצדיקים לאהוב את כל ישראל ולא לדבר בגנות בני ישראל, רבינו הוכיח בראיות ברורות עד כמה הם מסלפים דברי אלקים חיים, ותולים בוקי סריקי ברבותינו הקדומים, דהן אמת שהצדיקים למדו זכות וסניגוריא על ישראל וכו', וכל הצדיקים הקדושים מן אברהם אבינו ועד משה רבינו ועד הצדיקים שבדורות האחרונים, לימדו זכות על בני ישראל בינם לבין קונם כמבואר במדרשים ובדברי רז"ל, אולם בדברם אל בני ישראל אמרו רק דברי תוכחה ומוסר, עכ"ל.

וכאן המקום להעתיק מה שאירע לרבינו באחד מן ההזדמנויות בעת שהיה בעיר טבריה (הובא בזכר צדיק לברכה ח"ג אות תתשעו, דולה ומשקה - סיפורי הגה"צ מפאריע ז"ל -עמוד רלז), כי בא אליו איש תמים ואמר לו, רבי! קיין באדיטשובער רב זענט איר נישט, ושאלו רבינו להבין פשר דבריו, והלה השיב כי הרה"ק מבאדרישטוב היה מלמד זכות על בני ישראל, ורבינו מלמד עליהם חובה.

על זה ענה לו רבינו, מנין אתם יודעים כי הקדושת לוי היה מלמד זכות על ישראל, השיב הלה דידוע על זה כמה סיפורים. ענה לו רבינו, בבקשה שתספר לי לכל הפחות סיפור אחד אודות זה. על זה השיב האיש ההוא הסיפור הידוע, שהרה"ק מבאדרישטוב ראה פעם אחת איך שיהודי אחד עומד בתפלה, און אינמיטן דאוועננען שמירט ער די רעדער פון זיין וואגן, ועל זה אמר הרה"ק מבאדרישטוב, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עמך, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוועננען זיי. וסיים על זה האיש ההוא, הלא רואים כי הרה"ק מבאדרישטוב לימד זכות על בני ישראל.

על זה ענה לו רבינו, שמע אלי, הסיפור לא כך היה, אלא שאתם מספרים רק חצי הסיפור, לפי שחצי זה הוא לטובתכם. אבל באמת כך היה המעשה, כי בעת שהרה"ק מבאדרישטוב ראה מעשהו של אותו איש, הלך אליו והוכיחו על פניו ואמר לו, היתכן, אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים ומתפלל, און אינמיטן דאוועננען שמירסטו רעדער, אך רשאים לעשות כן. אלא אחר כך כשסיים להוכיחו והלה קיבל דבריו, אז הלך לקרן זויות ואמר, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עם ישראל, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוו ענען זיי.

וסיים רבינו - אלא שלטובתכם הוא רק חלק השני של הסיפור, ולכן אתם מספרים חלק זה בלחוד, וכי אתם חושבים שיש אפילו הוה אמינא לומר שהקדושת לוי לא הוכיח את ישראל בדברי מוסר. ועי' ויואל משה מאמר א סימן קעז וקעח].

וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב (בג כח). מיתת נספרי (סט"ו) לא כבדד שאמר משה (דברים לג יב) ה' בדד ינחנו, ולא כבדד שאמר ירמיה (ירמיה טו יז) מפני ידך בדד יסבתי, אלא כבדד שאמר אותו רשע (במדבר כג ט) הן עם לבדד ישכון.

ונראה לפרש בדרך נמוח, כי בני ישראל נריכים ליסד בדד, והיינו להיות מובדל ומופרש מהרשעים, אמנם יקרה לפעמים דלף כשירלה האדם להבדל מהם, אכתי לא ידע מי הוא זה אשר ממנו נריכים להבדל, כי יסנם כמה בני אדם אשר בחילוניותן נראין ככשרים אבל מוכח מדמה, ומי אפשר לאדם להכיר פנימיות האדם, וכמו שכתוב (שמואל-ב טז ז) האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב, ועל דרך שפירש"י בכתוב (דברים ו יג) וידועים לשבטיכם, שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא וכו' ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו שאתם גדלתם אותו. הרי שאמרו כן אף אבל משה רבינו, ומכל שכן אבל זולתו בודאי יש מקום שיטעה בדמיונו. ויתכן לפעמים שגם יהפוך הקערה על פיה, להבדל ממי שרלוי להתחבר עמו, ולהתחבר עם מי שהחיוב להבדל ממנו.

על כן לילו אמר הכתוב כבדד שאמר משה, אכתי יהיה לנבול דין לתלוק דיתכן שלא ידעו ישראל בעותה שעה ממי להבדל, משום שלא הכירו מה שבלב חבריהם טמון ומכוסה, וממילא בחמת לא היו מובדלים מן הרשעים, וכן בדד שאמר ירמיה הנביא יכול הטוען לטעון כי לא היה מובדל ומופרש מן הרשעים, שהרי אי אפשר לבשר ודם להכיר מה שטמון בקרבי שאר בני אדם, אולם אומו רשע בלעם, בודאי ידע היטב בכח טומאתו מי הם הסייכים לגורלו ולכת דיליה, ומי הוא אשר בני ישראל נריכים להיות בדלין מהם, וכיון שהוא העיד הן עם לבדד ישכון,

שפיר ידענו שהיו ישראל בבחינת בדד, והיו בדלין בחמת בהבדלה גמורה מהם ומהמונם.

נעילת חג הסוכות תשכ"ה בלימוד מס' ברכות

ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו וגו' ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן (לד א). מיתת במדרש (ע' ספרי פינחס ס"ה) הרשה הקב"ה למשה מה שלא רשה יהושע. ויש לעיין הלא יהושע היה בארץ בפועל, אם כן היה יכול לראות כל הארץ, ובכן מהו הכוונה שהרשה הקב"ה למשה מה שלא רשה יהושע.

ונראה לפרש על פי דברי המדרש (דב"ר פ"ד סי"ט) על הכתוב (דברים יג כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו', המגילה הזאת אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת היא מודעת כמה היא, כך ארץ ישראל כל רובה הרים וגבעות וכו', כשישרה אותה הקב"ה וכו' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה (ישעיה מ ד), אותה שעה היא מודעת מה היא. ומיתת בספרי (פינחס ס"ה) שהרשהו הקב"ה למשה את כל מדרי ארץ ישראל, והכוונה שהרשהו כל המקומות והשטחים הטמונים בתוך ההרים. נמצא כי בארץ ישראל יש גם מקומות ושטחים הטמונים מעין רואה, ואף אדם העומד בתוכה אין יכול לראותם, וכל זה הרשה הקב"ה למשה.

ובכן שוב לא יקשה אין רשה משה מה שלא רשה יהושע, כי יהושע אף שהיה בארץ ישראל עצמה, מכל מקום לא רשה רק מקומות הנגלים שיכולים לראות בעין, מה שאין כן משה רשה גם אלו המקומות הפנימיים הטמונים בתוכה, אשר יתגלה לנו לעתיד לבא במהרה בימינו.

ס"ג לך תשט"ז, וס"ג עקב תשכ"ו

ויראהו ה' את כל הארץ וגו' עד הים האחרון (לד ב-ג). פירש"י אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון, הרשהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליהרג לישראל עד שיבוא המשיח. ולכאורה יש לעיין למה הרשה הקב"ה למשה את כל המאורעות. אך יש לומר שהרשה הקב"ה למשה כל הדורות הבאים ואף דורינו אלה, כי לולא שמשה רבינו היה רואה והביט בנו, לא היה לנו קיום בגלות [וועלן מיסט משה רבינו קוקט צוזא צוא, וואלטן מיר ניסט געהאט קיין קיום לא אין גלות].

באמצע אמירת ההקפות, מפי הרה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א שו"ב, ששמע מפי רבינו ז"ל

ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה (לד ו). לכאורה יש לדקדק למה טרח הכתוב להודיענו דבר זה, הלא כיון שהעלים הכתוב מקום קבורתו ממילא לא נודע מקומו, ומהו הצורך להדגיש שלא ידע איש את קבורתו.

ואפשר לומר בדרך נמוק מכאיב, דמי לזו דכתוב בתורה שמקום קבורתו נעלם מאתנו עד היום הזה, עוד היו בימים מוקירים לחפש ולדעת מקומו, והיה קרוב הדבר שרשעי ישראל האפיקורסים שהשתלטו על מרגיעו הקדושה, אשר מתגברים בכל מאמציהם להחטיא את ישראל ולעקור את התורה הקדושה ח"ו, יבדו להם מלבם מיזה מקום לקרוע לו מקום קבורת משה, וימרו שמעלו המקום לפי השערתם, ועל ידי זה יסיתו את ישראל שיבואו להתפלל שמה, ואז היו עושים שם מערת פריצים למיעוט ולכל מיני תועבות ח"ו ולכל מיני מטמאים כאשר עשו בשאר מקומות הקדושות.

[**וכאשר** עיינו רואות בעוונותינו הרבים בדורינו האפל הזה אשר כבשו להם האפיקורסים המקום המקדש ושאר המקומות הקדושים, ובעוה"ר נתקיים בנו הכתוב נחלתינו נהפכה לזרים (איכה ה ב), ובתו בה פריצים ויחללוה (יחזקאל ז כב), שעשו מכל המקומות המקודשים למקום התוועדות של מיעוט ופריצות ח"ו].

על כן הודיענו הכתוב כי קברו של משה נעלם מעיני כל חי עד היום הזה, וממילא לא יעלה על לב שום אדם לומר כן.

שמחת תורה תשל"ג

ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (לד יב). פירש"י שנשתו לבבות הלוחות לעיניהם, שנאמר (דברים ט יז) ואשברם לעיניכם. וכבר דקדקו במה שהיה שבירת הלוחות לעיני כל ישראל דייקא. והמהרש"ג (יבמות סב. ד"ה ומה) הוסיף לדקדק למה ירד משה מן השמים לשבר הלוחות על הארץ, וכן היה כוונת הקב"ה בשומרו

(שמות לג ז) לך רד כי שחת עמך, ולמה לץ שיברם תיכף בהיותו עדיין בשמים ממעל.

ונראה לפרש על דרך אמרו ז"ל (תענית טז.) כי ביום התענית היו נוהגים להוציא התיבה אל רחוב העיר, לומר כלי צועק היה לנו ונתבזה בעווינו. ובדרך זה אפשר לבאר תכלית שבירת הלוחות, שזו היתה בכדי לשבר לבבם הערל של בני ישראל, ולהרחיקם גודל הפגם שגרמו על ידי עשיית העגל, אשר בזה גרמו לביזוי הלוחות הקדושות, אשר מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שמות לב טז), ומשני עבריהם הם כתובים בשבע אלהים (שם פסוק טו), ויפיצו מדרכם הרעה.

וחנה ידוע לחיבו דומה שמיעה לראיה, על כן אלמלי היתה שבירת הלוחות בשמים ממעל, ומשה רבינו כבודו על הארץ היה מספר לישראל את מה שעשה, בודאי לץ היה מעורכם בזה כל כך, כמו עכשיו כשראו בעיניהם שבירת הלוחות, לזה שיבר אותם משה על הארץ לייקץ, ולעיני כל ישראל לייקץ, למען יתעבדו בשם לאלהיהם שבשמים.

לקט ששנ"ה שנת תרצ"ט סימן סט

מילין טבין לסוכות

די הייליגע טעג סוכות, לאחר גרויסע התעוררות פון די הייליגע סוכה מיטען מתרוג און לולב. מ'וועל מיר שוין ניכט האבן דיזע מידער ע יאר מזעלבע הייליגע טעג, מזעלבע הייליגע מצוות, מ'געזעגנט זיך מיט די סוכה מיטען מתרוג מיטען לולב, ס'איז לאך בוקע רקיעים.

הושענא רבא תשי"ז

נאכדעם קומען די ימי הסוכות, די סוכה מיט די ד' מינים, מ'איז מסובב מיט ע קדושה ובמצוות, ווי די גמרא זאגט, וואן האט מען נאך מזל מודם.

הושענא רבא תשי"ג

די ימי הסוכות, לידן זענען זיך מתקרב דורך דעם מתרוג מיטן לולב מיט דער סוכה.

הושענא רבא תשי"ד

נאכדעם קומען נאך די ימי חג הסוכות וואס לאחר גיהער נאך צו דער עבודה, מוז המיר לאך ניכט קיין השגה, מוז קאן מיר דען משיג ומשער זיין וואס לדיקים פמיתים האבן געדינט דעם בעשעפער דורך די די הייליגע טעג און די ימי חג הסוכות, מיט דער סוכה, און מיטן מתרוג, און מיטן לולב.

הושענא רבא תשט"ו

מ'האמיר געהאט די מכט טעג סוכות וואס מ'זיכט אחת לילה לתשובה, דער ליל וואס ער דיינט דעם בעשעפער, האט מען לאך ניכט קיין השגה צו וואס מ'קאן נוקומען אין די טעג.

הושענא רבא תשי"ח

די אלע טעג סוכות, ס'איז א זמן וואס הקב"ה איז זיך משתעשע מיט די לדיקים, אז מ'וואלט די זכיה געהאט אז מ'וואלט געדינט דעם בעשעפער בשמח, האט לאך קיין שיעור ניכט וואס מ'טוט אויף אין מזעלבע הייליגע טעג, די הייליגע טעג סוכות, וואס מ'איז דבוק אין הקב"ה אחת לילה לתשובה.

הושענא רבא תש"ך

פ'קומען די אלע הייליגע טעג פון סוכות, מ'איז אחת לילה לתשובה, בלילה דקוב"ה ושכינתיה, אוי אז מ'דערזעהט זיך א לים מגופם אזוי ווי פריער, מ'התמיר נאך דעם לעצטען טעג, דעם איינעם טעג הושענא רבא, לתמיר ניכט חלילה פארפאלען דעם איינעם טעג אויבעט.

הושענא רבא תשכ"א

דער הייליגער יו"ט סוכות מיטן מתרוג מיטן לולב, אזוי ווי מ'זאגט אלדא מומות שמך התיחד והיו לתחדים בידי.

הושענא רבא תשכ"ח

די אלע ימי סוכות, לאם זענען די ימי הרגלן, סוכות, וואן מ'גייט מיטן מתרוג מיטן לולב.

הושענא רבא תשכ"ה

ובשביעי רצית בו וקדשתו

שנת השביעית במשנתו של כ"ק מרן רבינו הקדוש זי"ע, מפיו ומפי כתביו ובספריו הק' דברי יואל, ויואל משה, חדו"ת, שו"ת, ומרשימת התלמידים

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

תוכן הענינים:

א] **הכנה לשמיטה:** יש חיוב לזכור את השמיטה בכל ששת השנים / החיוב לספור השבע שבתות שנים ליובל / להכין אוכל מכל ששת השנים על שמיטה / להכין אוכל מכל ששת השנים על שמיטה / עיקר מצות שמיטה היא ההשתוקקות בכל ששת השנים מתי יבוא ואקיימנו.

ב] **איסור שביעית:** חומר איסור שביעית / בשמיטה הדבר ברור שלא מהני היתר מכירה / אם שואלים מה נאכל זה סימן שהם יראי ה' באמת.

ג] **ברכת ושכר השביעית:** בני ישראל זוכים לקבל השכר עוד לפני שנת השמיטה ע"י שלומדים בהלכותיה / הברכה של וציויתי את ברכתי הוא דוקא לשומרי שביעית בזמנינו הנקראים גבורי כח / אף אם לא יהיה לבנ"י בשביעית מצות צדקה וגמ"ח מ"מ יושפע עליהם שכר עוה"ז / בשמיטה לא יצטרכו להתיקונים ובירור הנצוצות ע"י המלאכות / כשמקיימים מצוות התלויות בארץ יש ברכה בשנה הששית ואז אין צריך להביא מחו"ל / השפעת השמיטה היא לכל ששת השנים / ברכה לשומרי שמיטה בדרך הטבע / ברכה לשומרי שמיטה שלא כטבע / מותר ליהנות מן הברכה ולא מיקרי נהנה ממעשה נסים / אף כשאינו בגדר פיקו"נ מותר ליהנות מן הברכה / על ידי שמירת שמיטה מתקיים העולם לעוד שש שנים / שכר מצות שמיטה לצאת מן הגלות / שמירת שמיטה מביא השפעת עוה"ז / ברכת השמיטה משפיע שיהיה תורתן מתברכת גם בכל השנים.

ד] **הכוונה והטעם לשמיטה:** הכוונה במצות שמיטה לשם ה' היא לעיכובא / עיקר הטעם למצות שמיטה / עיקר ענין השמיטה היא האמונה / עיקר טעם השמיטה הוא להאמין שהכל הוא מהקב"ה / מצות שמיטה היא רק בא"י לכפר על ירידת הגשמים בשבת מהקב"ה בעצמו / זכות שמירת שמיטה במחשבה מועיל שיזכו בנ"י לבוא לארץ.

ה] **לימוד התורה בשנת השמיטה:** חיוב לימוד התורה בשנה השביעית / המבטל מתלמוד תורה בשביעית כאילו ביטל מצות שביעית / כח לימוד התורה של שנה השביעית להשלים מה שלא למדו בשאר השנים / בשמיטה בעינן כולו לה'.

ו] **מצות שמיטה לעתיד:** לעתיד יקיימו מצות שביעית ע"י שימנעו מלומר להזרים לעבוד בשדה / לעתיד יקיימו מצות שביעית ע"י שימנעו מלקיטת הפירות / גם לעתיד יקיימו וברכתיך בכל אשר תעשה באסיפת התבואה לבית, ובשביעית ע"י תפילה / לעתיד יקיימו מצות שביעית ע"י העסק והלימוד בהלכותיה / לעתיד יקיימו בנ"י מצות שמיטה בשני אופנים / לעתיד יתקיים שביתת הארץ מעצמו.

ז] **עונש חילול שמיטה:** עונש השמיטה הוא אף אם רק נושא ונותן בפירותיה / הטעם שהמחלל שמיטה הוא כופר ח"ו / אריכת הגלות היא בעון שמיטה / על ידי שלא שמרו שמיטה נפסק הנבואה / הטעם שחייבים גלות על עון שמיטה / אף שבעון שביעית נמסרים למלכיות מ"מ לבסוף המקום ירחם עלינו ויגאלנו.

ח] **עיקר תקנת הפרוזבול:** תקנת פרוזבל היה על הזמן שיהיו מפוזרים בכל העולם אף אם לא יהיה חורבן.

א] הכנה לשמיטה

יש חיוב לזכור את השמיטה בכל ששת השנים

ו) **החיוב** על האדם בכל שנה שנת השנים לזכור את שנת השמיטה, וכמו בשבת יש ענין בכל השבוע למעלה משם שבת, לשמון בשבת שני בשבת וכו' (וכמ"ש הרמב"ן בפ' יתרו). שע"ז נזכור מעשה בראשית ותחזק האמונה, כן בשמיטה יש ענין בשם שנים הקודמות לשמיטה למעלה משנה לשמיטה, שנה שניה לשמיטה וכו', כדי לזכור זה מעשה בראשית (וכמ"ש הרמב"ן בפ' בהר), וזהו חיזוק והעמדה מלפניה כדי שלא ישכח מלבינו זכרון שנת השמיטה המורה על מעשה בראשית וחיזוק האמונה, כי לה' הארץ ומלואה. (ס"ג בהר תשי"ד. ובדברי יואל דף רלו, רלז).

החיוב לספור השבע שבתות שנים ליובל

ז) **וכמו** כן ביובל יש מצוה לספור שבע שבתות שנים כדי לקדש שנת החמישים, שע"ז נזכור כל החמישים שנה ענין השמיטה והיובל. (ס"ג בהר תשי"ד. ובדברי יואל דף רלז).

להכין אוכל מכל ששת השנים על שמיטה

ח) **מצוה** שנזכור כל השנים את שנת השביעית, ויצייר לו תוכל עוד מאנה הראשונה לשנת השמיטה וכן מתבואת כל שנה יכין לשנת השמיטה, וכמו שעשה שמעי הזקן שהיה מכין מאד בשבת לשבת, ועל ידי ההכנה נמלא שכל ימיו נזכרת אצלו מצות שמיטה, ועי"ז תתחזק אמונתו בהבורא יתברך. (תידושי תורה דף רנג. ובדברי יואל דף שט"ו).

עיקר מצות שמיטה היא ההשתוקקות בכל ששת השנים מתי יבוא ואקיימנו

ט) **אף** שבפועל מצות שמיטה הוא לאחר שש שנים, מ"מ בלתת לריכים להקדימה במחשבה כל הששת שני המעשה. כי הלא עיקר טעם מצות שמיטה מבואר בספה"ק (ובכלי יקר מהריך בזה) שהיא להרחות השגחת הבורא ב"ה על כל ברואיו, שלפי שהיש עוסקים בעבודת קרקע לא יגרע להם שום מזון, ולהאמין בהשגחתו יתברך על כל הברואים, וכל זה לריך בלתת לחשוב גם בתחילת העבודה בששת השנים, להחריש ולחזק בלבו עול מלכות שמים, לבל יתגשם לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. - וכן לפי זה היה לריך להתחיל מתחלה שנת השמיטה ואח"כ שש שני המעשה, כדי שיכינו את עלמם בתמונה בטרם יתעסקו בעבודת האדמה, מ"מ לזה הקב"ה להיפך שהשש שנים יתחילו מתחילה, משום דבמחשבה אפשר לקיים תיכף מתחילת השש שנים, להבין מתחילה כל ענין השמיטה וממילא לא יתגשמו, ותיכף בצותם להארץ גם לפני שנת השמיטה יקיימו מצות שמיטה במחשבה שהוא לה'. - והדרך לקיימו תיכף במחשבה הוא על ידי ההשתוקקות לקיימו בפועל, שמלפה מתי תבוא מצוה זו לידו, ונמלא מזה שהעיקר הם השש שנים שאז מקיימים המצוה בהשתוקקות ובפנימיות, שהתאוו לקיים מצות שמיטה, וזה הוא משוב יותר מן המעשה בפועל, שהעיקר הוא הפנימיות. (לל ס"ק בהר תרל"ו מרשימות הגה"ח מו"ה יעקב ברוך גפן ע"ה, ועיין בדברי יואל דף של"ב).

ב] איסור שביעית

חומר איסור שביעית

י) **איסור** שביעית חמור מאד, ובבו מאד פרטיו ופעיפיו, והמכשלה מלויה מאד בהם, ואין מספר לדיינין ולמיסורים שם בפירות שביעית, ולריך האדם לנהוג במצות שביעית זהירות יתירה, ולשמור פירותיה בקדושה, וכולי האי ואולי יעלה בידו להגיע מאיסורי שביעית. (לל ס"ק בהר תשט"ז ונדפס בחידו"ת תשט"ז. ושוב נדפס בדברי יואל בהר דף רפה).

בשמיטה הדבר ברור שלא מהני היתר מכירה

יא) **דכירנא** כד הוינא טליא בבו להתיר למכור את השדות עם שטר מכירה לעכו"ם שיוכלו לעבוד בהם בשבת כדרך שהתיר מרן הבבי חיים לבעלי הרחיס, ומבי מורי זצ"ל הקדושת יו"ט לא הסכים לזה, והבית רחיס משביעית, שכתוב שם וכי תאמרו מה נאכל, והם יש לפשרות במכירה מה זו קושיא, הלא יאכלו את השדות לעכו"ם ויהיה מה לאכול, אלא וודאי

דלמ מהני על זה מכירה. ושאל חומו ת"א מאד איך אפשר להוכיח משמיטה על שנת קודם, הלא בשמיטה הדבר ברור דלמ מהני, והשיב לו מז הקדוש"ט מ' (והיא לו נדפסה בקדוש"ט פ' בהר), אבל לפ על פשה על דעת שום אחד שיתירו מכירה על שנת השביעית, ורציכים ליזהר שלמ לאכפ קולות בזה, ולהזהר ביותר בכל פרטיה ודקדוקיה על כל דבר שלוקחים לתוך הפה שלמ יהיה עליו שום נדנוד של חשש איסור. (ממוך דרשה בשני בתר ס"ק פ' בלק תשכ"ה ונדפס בחיבור"ת ודרשות ח"י, ובדברי יואל בלק מהדו"ת דף תמט).

[וכשרציתי היה בירושלים בשנת תשי"ב ליווה ליקח עמו גם חלב מחו"ל, והלומדים לפ הציעו החומרא, וכנפ הרה"ג ר' דוד פרענקל ז"ל לרציעו ושאל חותו מה מקורו, והשיב לו רציעו שבאמת אין זה חומרא

מנד ההלכה אלא נוהג עלמו כן על פי דברי קומץ המנחה פ' בהר שכ' שחטא ע"ז בזמן שית רשות נמצך ממה שלמ שמרו שמיטה, וגם הבהמה נתפטמה בחיסורי שביעית, ועל ידי שאכלו מהחלב נתחפך לבם והשפיעה אליהם עד שנתדלדרו בחטא ע"ז (ספר תורת התמרים בשם ס' זכור לדוד מ"ב דף רנ)].

אם שואלים מה נאכל זה סימן שהם יראי ה' באמת

ז) **אם** ישראל שואלים מה נאכל בשנה השביעית זה סימן שהם יראי ה' בחמת ואינם מחפשים היתרים במכירה וכדומה, ולכן ועויתי לת ברכתי ישן כי הם יראי ה' בחמת. (ממוך דרשה בשני בתר ס"ק פ' בלק תשכ"ה ונדפס בחיבור"ת ודרשות ח"י, ובדברי יואל בלק מהדו"ת דף תמט).

ג] ברכת ושכר השביעית

בני ישראל זוכים לקבל השכר עוד לפני שנת השמיטה ע"י שלומדים בהלכותיה

ח) **הברכה** של ועויתי לת ברכתי מתחיל עוד בשנה השישית, ולפ שעדיין לא התחילו כלל לקיים המלוה, והוא דבר התלוי בבחירה שם יקיימו מלוה שמיטה, ואין שייך לקבל שכר קודם שעשה המלוה, אבל מקום על ידי שילמדו הלכותיה ופרטותיה נחשב כאלו קיים המלוה בפועל, ועל ידי זה יקבלו השכר לפ בשנים הרשונים לפני שקיימו המלוה בפועל. (לא ח"ק בהר תשי"ג מרשימות של הרה"ק ר' שמואל שענערענדער ע"ה. ובדברי יואל לפ שי"ד).

הברכה של וציויתי את ברכתי הוא דוקא לשומרי שביעית בזמנינו הנקראים גבורי כח

ט) **השומרי** שמיטה בזמנינו הם הנקראים גבורי כח עושי דברו, דז"ל המדרש רבה (ריש פ' ויקרא) גבורי כח עושי דברו במה הכתוב מדבר, ע"ר יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר, בוהג שבעוש אדם עושה מלוה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש אחד, שמא לשאר ימות השנה (כלומר השנה כולו בחמיה, מ"כ), ואין חמי תקליף ביריעה (וזה רומה שדהו בור וריק בלי תריסה וחריצה, מ"כ) ויהבי מרנוגא (פה מן השוק), ושתיק, יש לך גבור גדול מזה, ע"כ, ובזמן הזית שהי מלכות ישראל תקופה גדולה לפ היו לוקחים מרנוגא, אלא על כרחך מייני

בשמיטה בזמן הזה. (ס"ג ויקרא תשכ"ו מרשימת הרה"ק ר' שלמה היימען הי"ו מקריית יואל י"ו). - וזה יהיה קושית ישראל מה נאכל בשנה השביעית, לפ שבודאי נשאר להם מאכל בשנה השישית בוטעיות, מ"מ יחשבו שיבטל מהם בארנוגא, ולפ יתחייב כלום לשנה השביעית, לזה אמר הקב"ה ועויתי לת ברכתי, שיהיה בשנה השישית כל כך הרבה תבואה שיתחייב גם לתת מה לארנוגא, וגם לשלם השנים. (ס"ג בהר תשכ"ה ונדפס בשלימותה בהקונטרס בית ועד לחכמים חלק י עמוד ס).

אף אם לא יהיה לבני' בשביעית מצות צדקה וגמ"ח מ"מ יושפע עליהם שכר עוה"ז

י) **שאלת** ישראל מה נאכל בשנה השביעית היא לפי שאין להם מלוות שבין אדם לחבירו, לצדקה וגמ"ח, שהרי הכל הפקר ועניים ועשירים שוין בה, ולכ"ר מהיכן יהיה להם זכות ושכר עולם הזה, וכמבואר ברמב"ם (ריש ממ' פאה) שעל מלוות שבין אדם לחבירו מקבלים שכר בעולם הזה, ובכל שאר השנים היה להם מלוות לצדקה וגמ"ח, משא"כ בשנה השביעית, והשיבו להם ועויתי לת ברכתי, שתשפיע לכם שפע מרובה בשנה השישית שע"י תוכלו לעשות הרבה לצדקה וחסד יותר משאר השנים, וממילא יעמוד לכם זכות זה גם על השנה השביעית, ועוד שמלות שביעית בעלמה יש לה כח השפעת עוה"ז כמו השבת וכמ"ש בגמרא בהמעשה דלקח (שבת קנ:) ומ"מ צריך ליזהר לעשותה

נפש ה' ולא לתקוות כוונת השכר. (ליל ש"ק בהר תשי"ז ונדפס בחיבורו"ת תשי"ז).

בשמיטה לא יצטרכו לבירור ניצוה"ק ע"י המלאכות

יח) **על** ידי שמירת שמיטה יהיו נעשים מעצמו התיקון והבירור הנילוזות שנעשית בשתי השנים על ידי הל"ט מלאכות (וכמ"ש הצפע"ח פ' ויקהל) וכמו לעתיד כשיגיע הארץ גלוסקאות וכלי מילת (שבת ל:), וזה יהיה מחמילה קודם מה נאכל וגו' הן לא נזרע ולא נאסוף, דהיינו התיך נעשה התיקון, ובזיזה בחינה נוכל לאכול לברר הנילוזין אם לא נתקנם מחמלה על ידי הל"ט מלאכות לקדשם על התכלית ועל זה נאמר ושויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, בעת שתעשו עדיין את המלאכה, יתוקן במלאכה הזו כל כך שתסגי זאת גם בשנה השביעית, ואח"כ על ידי זה תזכו שגם על ידי שביתת הארץ יתוקן שיהיה לכם לתכילה, מתוקן לגמר הנילוזין בשעת התכילה. (ס"ג בהר תשי"ט).

בשמקיימים מצוות התלויות בארץ יש ברכה בשנה הששית ואז אין צריך להביא מחו"ל

יט) **בשישראל** מקיימים מצוות התלויות בארץ בשעת הזריעה ובשעת התסיפה, ובשפעת פירות הקדושה של השביעה השכונת בקרב הארץ (וכמ"ש הצפ"ע בפני י"ח), מז יש להם לישראל טענה חזקה להקב"ה "מה" נאכל בשנה השביעית, פי' מה תשיבות יהיה לנו בתכילה מפירות תו"ל שלא נעשה בהם שום מלוה, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, הן לא קיימנו שום מלוה זריעה ובתסיפה, ולא יספיע שום קדושה על ידי התכילה, ולזה מוכרח לעשות להם נס, ולהביא ברכה בשנה הששית לתתם השנים, משא"כ אם אין מקיימים המצוות התלויות בארץ לא שייך להיות להם טענה זו, דילוע ללא עביד קוב"ה ניסא למגנע, וכיון שיש עליה בהבאת פירות מחוץ לארץ (וכמ"ש המהרי"ט בכתובות ק"י:) אין הקב"ה עושה נס לשלוח ברכה בפירות ששית לתתם השנים. (חידושי תורה פ' בהר דף רנ"ב).

השפעת השמיטה היא לכל ששת השנים

יג) **שמירת** שמיטה בהלכתה מספיע שפע וברכה לכל השם שנים שיוכל לזרוע שהם שנים רצופות ולא יצטרך להוציא את השדה כל שתי שנים (וכמ"ש המדרש הובא ברמב"ן), וכמו שאמרו בשבת כל ברכתן לתעילא ולא תתעל בזיעתא תליין (זוה"ק פ' תרומה), כן היא בשנה השביעית שעל ידי שבת הארץ יהיה לכם לתכלה השפעת ברכה ושפע לכל השנים, וכמו שהשת היא שמו של הקב"ה, ועל ידי זה שורה הברכה, וכמ"ש בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, כן היא על ידי השמיטה שנקרע גם כן שבת שמע דקודשא ב"ה, משפיע הברכה לכל השנים. וכמו בשבת לא יהא להם מה לתכול ולסדר את השלחן מהיכן ישתלח הברכה על כל השנים, וזה יהיה קושיא מה נתכול, ולא מתתת תסרון תמונה ח"ו, לזה אמר ושויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, שכמו בשבת צריך להכין בערב שבת לחם משנה וכל המתלטים, שעל ידי זה לא יהא הפתורא ריקניא כן בשנת השמיטה צריך להכין מערב שמיטה בשנה הששית, ועל ידי שיהיה הברכה בשנה הששית שתחייר לשנה השביעית, לא יחשר הפתורא ריקניא בשנה השביעית, וממילא תשרי הברכה על כל השם השנים שלאחריו. (ליל ש"ק בהר תשכ"ג מרשימות הרה"ג ר' יצחק ווייזנפלטן הי"ו, ובחידושי תורה פ' בהר דף רנ"ו).

ברכה לשומרי שמיטה בדרך הטבע

יד) **בזמן** שישראל עוסקים במלאכתם בעצמם, ולא על ידי אלית, ממילא היכולת בידם להזהר בעצמם בדיני שביעית וקדושת הפירות, אז יחלת הפי"ת הברכה בכל שנה ושנה בהפירות קימעא קימעא, וגם בפירות שביעית עצמם יגו ה' את הברכה ויאכלום בקדושת שביעית, ושוב אין השם שיאמרו מה נתכל בשנה השביעית, ולא יצטרכו לקבל את הברכה בפירות הששית שתספיק לשלש השנים. (ליל ש"ק בהר תשט"ו ונדפס בחיבורו"ת תשט"ו. ובדברי יואל דף רפז).

ברכה לשומרי שמיטה שלא כטבע

טו) **בזמן** שישראל עושין רצונו של מקום ומלאכתן נעשית ע"י מלאכים (ברכות לה:) יש השם שהמלאכים הזרים לא יתנהגו כרחוי בקדושת שביעית, ואם כן יפסקו הפירות שביעית בתכילה ויהיה השם מה נתכל, ולזה יצטרכו להברכה בשנה הששית כנגד הטבע לשלש שנים, כדי שלא יצטרכו כלל לפירות שביעית, ולא יהא להם נוקפא מחשם שחיעשה מלאכתם בחיסור, שהרי לא יצטרכו לפירות השנה השביעית כלל. (ליל ש"ק בהר תשט"ו ונדפס בחיבורו"ת תשט"ו. ובדברי יואל דף רפז).

מותר ליהנות מן הברכה ולא מיקרי נהנה ממעשה נסים

טז) **מן** הברכה שברכה המורה ונויתי את ברכתי לכם בשנה הששית מותר ליהנות, לפי שהוא נס ומסור ליהנות ממעשה נסים (תענית כד. וברש"י שם). מ"מ כיון שכמובא בתורה הק' הקודמת לעולם הוי כמו מנחי שבריאה, ואין זה שינוי הטבע ומותר ליהנות וזה יהי' קושיתם מה נאכל, וזהו התירון ונויתי את ברכתי שמלובש בטבע ואין זה נס. (ליל ש"ק בהר תשכ"ה. ובדברי יואל בהר דף רל. (והוא גם בקונטרס בחידו"ת של ליל ש"ק בהר תשי"ג מהשיחות הרה"ק ר' שמואל מבערלאנדער ע"ה)).

אף כשאינו בגדר פיקו"נ מותר ליהנות מן הברכה

יז) **אף** בשנה השמינית מניסן ואילך שכבר ישנם בידם מן התבואה החדשה, ואף בתחילת השנה התשיעית עד חג הסוכות מותר לאכול מן התבואה שנתברך בדרך נס בשנה הששית, ואף שאין בזה סוס פיקו"נ, מ"מ מותר, מפני שאין נקראים כלל מעשה נסים. (ליל ש"ק בהר תשכ"ה. ובדברי יואל דף רל"ח).

על ידי שמירת שמיטה מתקיים העולם לעוד שש שנים

יח) **שנת** השמיטה היא המחזיק את העולם ומקיימו לששת השנים שלאחריו, כשם שהשבת מחזיק ומקיים את העולם לששה ימים של אחריו, וכשם שלולא מצות שבת היה העולם חרוב, כן לולא מצות שביעית היה העולם חרוב, ומעת לעת שנת השבע הוי כחילו העולם מקבל נפש חדשה, וכיון שעי"ז מתקיים העולם מותר ליהנות מן הברכה הנשפעת בו, ואין מנכין לו מזכיותיו, ולא הוי נהנה ממעשה נסים, כיון שהוטבע כן בתחלת הבריאה. (ליל ש"ק בהר תשכ"ה. ובדברי יואל דף רלב).

שכר מצות שמיטה לצאת מן הגלות

יט) **על** ידי שמקיימין מצות שמיטה בזמן הזה זוכים על ידה לנחול את הארץ ולבילת הארץ לעתיד לבוא, מק"ו ממדת פורעניות, שמצינו חז"ל בעוון שמיטה ישראל גולים, ומדה טובה מרובה שכל שכן שיזכו על ידי שמירתה לצאת מן הגלות. (ס"ג בהר תשכ"ה. ובדברי יואל שם דף תנר).

שמירת שמיטה מביא השפעת עוה"ז

כ) **שמירת** שמיטה מביא השפעות גם לעולם הזה, ולפי שידוע מספה"ק (עיין רמב"ם פיה"מ פאה, ובגמ"י פ' עקב) שעבודה שהוא לה' לבדו במחשבה לף שייך על זה שכר רק בעוה"ב כיון שהוא ענין רוחני, משא"כ מצוה שמקיימין במעשה הוא דבר גשמי, ממילא מתן שכרו הוא גם כן דבר גשמי דהיינו עוה"ז, וזה עלמו יהיה שאלתם מה נאכל בשנה השביעית, דבכל השנה שיש מקיימים גם מצות במעשה כל מצות התלויות בארץ, משא"כ בשנה השביעית שהוא שובת ונח ממלאכת עבודה, ואינו מקיים המצוה במעשה רק במחשבה בפיוטים, שמאמין בה' ובוטח בו שיזמין לו מה שצריך, ואם כן היאך יגיע לו עולם הזה, היכן נוריד השפעת הברכה בעוה"ז, לזה אמר ונויתי את ברכתי וגו' שיהיה בשנה השביעית כל כך הרבה מצות הגוף שעל ידי זה יפיע לשלש שנים גם לשנה התשיעית, והשכר בעולם העליון גנוז וחתום בשורותיו. (ליל ש"ק בהר תרל"ו מרשימות הגה"ח מו"ה יעקב בנוך גפן ע"ה. וגם ס"ג בהר תשכ"ה ונדפס בשלימותה בקובץ בית ועד לחכמים חלק י עמוד ד).

ברכת השמיטה משפיע שיהי' תורתן מתברכת כל השנים

כא) **ברכת** השמיטה משפיע לכל העניינים, גשמיות ורוחניות, ומשפיע פרנסה, וגם תורתן מתברכת, ועל ידי ברכה זו ממשיך הברכה גם לשאר השנים שיהא עוסקין בתורה, ולפי שחסרים בכל שנה שני מדשים (בניהן ושארי שעובדים עבודת קרקע), מתכפר על ידי שלומד בשנת השמיטה (ומש"ה החיד"ץ ז"ל), וממילא יהיה תורתן מתברכת מעלמו גם משנה לחברתה. (פתיחה לתלמידי הישיבה פ' בהר תשכ"ה, ובדברי יואל דף שמו)

ד] הכוונה והטעם לשמיטה

הכוונה במצות שמיטה לשם ה' היא לעיכובא

כב) **צריך** שיכוון כשעושה בשמיטה לשם ה', ואם לף כיוון לש"ש מתברך למימר שלף ינף ידי חובתו, דזה כו"ע מודו דמצות צריכות כוונה כיון שהוא מצוה שבדיבור, וכמו מצות השבת, וצריך לכוון זה להודיע כי הקב"ה בעל השדה, ולפיכך עליו לשבות בשביעית,

ולע לפס כוונה מחרת. (ס"ג בהר תשי"ד. ובדברי יואל דף רל"ה, רל"ז).

עיקר הטעם למצות שמיטה

כג) **הטעם** שצוונו הבורא יתברך לנוח בשמטה לפי רוב המפרשים, כדי שתתחזק ותקבע בלבנו האמונה והבטחון בהבורה כל עולמים, כי בזה שיוח האדם בשביעית כדי לקיים מצות הש"ת הרי הוא מודיע שהוא ומיו בעל השדה, ולע מאת ה', ולע כוחו ועושה ידו עשה לו את החיל הזה, אבל א"ו פס מיו שוכח בשנת השביעית הרי בזדון לבו וברמות רוחו מושך שהוא בעל השדה, ובידו לעשות כחפלו ורלונו, וזי א"ו האדם תיעזד מהם, כי בעוון שמיטין ישראל גולין ואין יכולים להתקיים בארץ ישראל תלילה. (ס"ג בהר תשי"ד. ובדברי יואל דף רל"ז).

עיקר ענין השמיטה היא האמונה

כד) **ענין** השמיטה הוא שיבטח בה' שהוא זן ומפרנס לכל, והרמב"ן מבארו על פי דברי האבן עזרא שכ' וסוד יומות עולם רמוז במקום הזה, שהז' שניס הם בשרשם כנגד שבעת ימי הבנין, ומי שאינו שומר שביעית כאילו כפר במעשה בראשית ובעולם הבא, ואפשר שגם בפשטות לפי שאר הטעמים (עיין כלי יקר פ' בהר) כל ענין שמיטה מיוסד על אמונה שהקב"ה הוא המפרנס, וכל ההשפעה בא רק ממנו יתברך בהסתר בתוך הסתר, ומי שמביט בעין שכלו רואה את כל זה, ושומח בחלקו תמיד, וכל מה שאוכל הוא מלאו ממש כמו המן, ואיש כזה לא יהיה לו לעולם טירדות לבטלו מהתורה (וכמ"ש היש"י לפרש המדרש לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן), אבל מי שאינו מאמין בענין זה, לבסוף בא לידי כפירה במעשה בראשית ובעולם הבא, שאסר לו אמונה האמיתית. (ליל ש"ק תשי"ג מרשימות של הרה"ח ר' שמואל אפטערלענדער ע"ה).

עיקר טעם השמיטה הוא להאמין שהכל הוא מהקב"ה

כה) **בטעם** מצות שמיטה ישנם כמה דיעות תלוקות, ולענ"ד תכלית כוונתם אחת היא, ואל מקום אחד יאובו, ונקדים מ"ש הכלי יקר וז"ל, בטעם מצוה זו ים דיעות תלוקות, ו] כי רבים אומרים שהטעם הוא שתשבות הארץ כדי שתוסיף את כחה לזרוע, ולדעה זו נוטה הרב המורה, ורבים תולקים עליו וכו'. ב] ובעקידה נתן טעם אחר ואמר שתכלית מצוה זו לזכר חידוש העולם ולזכור יומות עולם ושוף ימי תלדו וכו' [ובזמת טעם זה כתבו רבים מן המפרשים החבן עזרא והרמב"ן ועוד], וגם זה רחוק מכליותי כי הוא דומה ליהודה ועוד לקרא, כי יום השבת התמידי בכל שבוע בא לזכר חידוש העולם ואם הוא לא יועיל מה יועילנו זה הבא לעיתים רחוקים. ג] ואומר מיי שטעם מצוה זו היא להשריש את ישראל באמת האמונה, והבטחון בה', כי משם הקב"ה פן בנוסם על הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי, וכאשר כביר מלאה ידם יכחשו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כחם ועוסם ידם עשה להם את החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג, ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם, על כן הוליאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי, עכ"ד. ובזמת טעם זה מבואר להדיא בגמ' (סנהדרין לט.) טעם דשביעית היא, כדי שתדעו שהארץ שלי היא, ופירש"י ולא ירוס לבבכם בשדה ארלכם ומשכחו עול מלכותו. ואפ"ל כי טעם בעל העקידה והכל"י תדא היא, שעל ידי האמונה שהקב"ה ברא העולם בששת ימים יש מאין במעשה ברחשית, על ידי זה יבינו וידעו כל יושבי תבל כי הארץ היא של הקב"ה ומידו ניתנה לנו, ואין לזכרו בה אלא כארישים. (ליל ש"ק תשכ"ו מרשימות הרה"ח ר' יחזקאל שרגע הבחע זי"ל מק"ק קריית יואל י"ו. ובדברי יואל דף שלח).

מצות שמיטה היא רק בא"י לכפר על ירידת הגשמים בשבת מהקב"ה בעצמו

כו) **הטעם** שמצות שמיטה אינו נוהג רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ הלע לפי דברי המטה משה (הו"ד בספר תפארת הגרשוני) הטעם על מצות שמיטה הוא לכפר על מה שהקב"ה מוריד גשמים ומלמית זרעים בשבת, שזה הוא ענין של חילול שבת והקב"ה אומר משמרתי של תורה, ושבת השביעי יש בה שש"ד ימים טוב ל"ב שבתות מסה, שדיו להפקיע את עלמן, נשאר שי"ב ימים, וזה בא לכפר על ו' פעמים ל"ב שבתות, עכ"ד. ואם כן היה לריך להיות נוהג גם בחו"ל, שהרי הקב"ה מוריד גשמים גם בחו"ל, ובמה יתוקן אם החילול שבת. אפ"ל על פי הידוע שכל הארלות נמסרו הנהגתם לשרי מעלה לבד מארץ ישראל שעיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ועל שאר השרים אין שום קושיא, דלא מלינו שהם שומרים תורה ומלוות, ומה שמלוה הקב"ה להשרים אינו אלא שבות, והוי כמו שאמרו אין שבות במקדש, משא"כ בארץ ישראל שהכל נעשה אם על ידי הקב"ה

בעצמו על כן צריך לתקן שם שנת השמיטה, ולזה נקרא שנת השמיטה ג"כ שנת שמקושר עם שנת קודש, שמכפר על מעשה שנת. (מידושי תורה פ' בהר דף רסו-רע).

שמירת שמיטה במחשבה מועיל שיזכו בנ"י לבוא לארץ

כז) **נתינת** הארץ היי על תנאי שיקיימו מצות שמיטה, וגם קודם כניסת ישראל לארץ צריך לקיים מצות שמיטה במחשבה, דהיינו שיקבלו עליהם לקיימו בארץ ישראל, ובזכות זה יזכו לירושת הארץ, וגם בזמנינו זכות שמירת שמיטה מועיל לישראל שיגאלו, ויוקים שכינתא מעפרא, וכמ"ש (שבת לג.) בעון שמיטה ישראל גולין, ובודאי מדה טובה מרובה ממדת פורעניות. (ליל ש"ק משט"ז ונדפס בחידו"ת משט"ז).

ה] לימוד התורה בשנת השמיטה

חיוב לימוד התורה בשנה השביעית

כח) **בשנה** השביעית חיוב עליו להגדיר חיילים בתורה ובעבודה יותר מכל השנים, ולהיות מוסיף והולך ממדריגה למדריגה מחמת קדושת השנה הזאת, שכשם שקדושת השבת גדולה מאד ומייחים להתקדש ולהטהר, ולהרבות ביום קדוש זה בתורה ובעבודת ה', כן שגבה מאד קדושת השנה השביעית, ומובא הוא בשנה זה להגדיר חיילים בתורה ועבודת השי"ת. (ליל ש"ק בהר משט"ז ונדפס בחידו"ת משט"ז. ובדברי יואל דף רפו).

כח לימוד התורה של שנה השביעית להשלים מה שלא למדו בשאר השנים

כט) **על** ידי שלומדים תורה ברבים בשנת השמיטה, שכל ישראל שומעי שביעית עוסקים בתורה יש בזה כח עצום של מרובים העושים את התורה, על ידי זה ניתוסף גם לבני העליה שהיו עוסקים בתורה גם בשאר השנים למעלה גבוה מאד, ועל ידי זה משלימים הי"ב חדשים שחסרו בכל שנה ב' חדשים מלימוד התורה בשאר השנים שעובדים עבודת קרקע בניסן ותשרי (וכמ"ש האיד"ץ ז"ל בחומת מנך בשם המפרשים), ולפ שלריך בשנת השמיטה להפקיע חובת עצמה, מ"מ כח התורה שלומדים ברבים רב ועצום הוא להשלים גם את הי"ב חדשים החסרים מהבני העליה בשאר השנים. (ס"ג בהר תשכ"ו. ובדברי יואל דף ס והזכירו רבינו גם בפתיחה בהר תשכ"ה ובדברי יואל דף שמו).

המבטל תורה בשביעית כאילו ביטל מצות שביעית

ל) **עיקר** מצות שביעית ניתנה כדי שיעסקו ישראל בתורה, וחיובא רמיא על כל חדש מישראל לעסוק בתורה הקדושה בשנת השמיטה מראשית השנה ועד אחרית שנה, והמבטל מתלמוד תורה בשביעית כאילו ביטל מצות שביעית. (ס"ג בהר תשכ"ו. ובדברי יואל דף ס).

בשמיטה בעינן כולו לה'

לא) **אף** בשבת וביו"ט בעינן שיהי לכם וכמ"ש וקראת לשבת עונג, אבל בשמיטה כולי עלמא מודי דבעינן כולו לה', וכמ"ש ושבתה הארץ שבת לה'. (פתיחה לתלמידי הישיבה פ' בהר תשכ"ה, ובדברי יואל דף שמו).

ו] מצות שמיטה לעתיד

לעתיד יקיימו מצות שביעית ע"י שימנעו מלומר להזרים לעבוד בשדה

לב) **גם** לעתיד לבוא יקיימו מצות שביעית, ואף שמלאכתן יהיו נעשית על ידי אחרים ולא יעשו בעצמם שום מלאכה, מ"מ יאסור לומר לנכרי לעשות מלאכה, שהאמירה יחשב כמעשה, כיון שהנכרי יהיה מוכרח לעשות כדבריו (ובדיני דגרמי חייב מפני שברי היזיקא). ואם כן בדיבורו יתעניד מעשה, ואז יהיה אסור באמירה לעכו"ם מדאורייתא גם בשבת, וזה יהיה החילוק בין שנת השמיטה לשאר השנים בשביעית שהיה מותר באמירה לנכרי מדרבנן.

לג) **לעתיד** יתקיים מצות שמיטה בשביעית עליונה ולא על ידי שביתה מעבודת אדם וכרם, שהרי אף בשאר השנים לא יהיו עוסקים במלאכה כלל, ויהיה יום שכולו שבת, ואפשר שהיה קיום מצות השביעית,

שימנעו לף מלקיטת התבואה והפירות, ומסיפתן לגיה שזה יעשו בשמר השנים אבל לא בשביעית. (ס"ג בהר תשכ"ו. ובדברי יואל לף שם).

גם לעתיד יקיימו וברכתיך בכל אשר תעשה באסיפת התבואה לבית, ובשביעית ע"י תפילה

לד) **גם** בשביעית עצמו יקיימו מה שכתוב וברכתיך בכל אשר תעשה על ידי עקימת שפתים הוי מעשה, ויבקשו מאת השי"ת בדיבור (וכמ"ש בקדושת יו"ט פ' בשלח) וילמדו מה נאכל בשנה השביעית וטעם שמירתן כדי שלא יצטרכו ליהנות ממעשה נסים על כן צריכים לפעולה כל דהו, דהיינו הדיבור כמעשה, ולזה לא שלטו על השנה השמינית מה נאכל, מפני שבשנה השמינית כבר יהיו עושים פעולה כל דהו לשמוף ולכנוס לתוך הבית ובזה מקיים וברכתיך בכל אשר תעשה, משמ"כ בשנה השביעית ישבתו גם מזה המעט, וממילא יצטרכו לדיבור כמעשה, ומבטיחו הכתוב וציותי את ברכתי, כי יקבל השי"ת תפלתם וישפיע להם שפע ברכה. (ס"ג בהר תשכ"ו. ובדברי יואל לף שט).

לעתיד יתקיים שביתת הארץ מעצמו

לה) **עיקר** מצות שמיטה בזמן שעושין מלאכתן בעצמן וכמ"ש ומספת דגניך (עיין תוס' בראשית לה: דהיינו בשעשין ואין עושין רצונו של מקום) על זה שייך לומר עליהם שם שנים תזרע שדיך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, ועז נאמר עליהם הכתוב גבורי כח עושי דברו (ויק"ר רים פ' ויקרא), ולף שבשביעית אין עובדין כלום מ"מ מיקרי עשיה וכמ"ש (קידושין לט:) יצב ולף עבר עבירה גוטל שכר כאילו עשה מצוה, וממילא מיקרי עשיה, כיון שאינו עובד בשדה כמו בשאר השנים, אמנם בזמן שיתקיים הפסוק (ישעי' סף) ועמדו זרים ורעו צאנכם, דהיינו כשהם עושים רצונו של מקום בשלימות בלי שום פגם, ועז גם לף יקיימו ומספת דגניך, אלף הכל יהיו משמשים לישראל, הכל עבדים להם (וכמ"ש בעירובין מג:), אז לף יצטרכו לשבות בשביעית בפועל, כיון שממילא אין עובדים בעצמם כל השם שנים, ורק הכל נעשה בדרך נס על ידי הזרים, ואין העולם כמנהגו נוהג, וממילא בשנה השביעית בוודאי לף יתקיים ההשפעה אלקות הזה שיעמדו זרים ויעבדו בארצם, שבוודאי לף יבוא השפעה אלקות לדבר איסור, ובעצמם ממילא לף יעבדו עוד, וממילא יושבת הארץ מעצמו שבת לה'. (ס"ג בהר תשי"ט).

לעתיד יקיימו מצות שביעית ע"י עסק ולימוד בהלכותיה

לו) **לעתיד** בזמן התיקון השלם שיתבטלו כל הל"ט מלאכות, והארץ תוציא גלופסקות וכלי מילא בלי צורך לעבוד את האדמה, מ"מ מה שכתוב בתורה שם שנים מזרע שדיך וגו' הוא נצחיות, וילמדו לקיימן על ידי העסק והלימוד בהלכותיה, שיש בה הרבה פרטי דינים בכל פרטותיה ודקדוקיה, וכן מי' כשניתנה התורה בהר סיני שפסקה זוהמתן, קיימו מצות שמיטה על ידי לימוד הפרטים, ויהי' שבת לה' בשמשבה בפנימיות הלב, ובזה אין מכיר אלף ה' לבדו. (ליל ש"ק תשי"ג מרשימת הרה"ת ר' שמואל שבעלעגדער ע"ה ועיין בדברי יואל לף שי"ג).

לעתיד יקיימו בנ"י מצות שמיטה בשני אופנים

לז) **לעתיד** לבוא שהימים יהיו מרוכים כשנים, מ"מ אחר עבור שבה ימים יהיה יום השביעי שמיטה פעם אחת, ואח"כ כעבור שבה שנים יהי' עוד הפעם שמיטה, ולף שבזמנינו זמן שמיטה תליה בגי"ד, ומינו כמו השבת שקביע וקיימי מעצמו, מ"מ בשמיטה שיהיה לעתיד אחר כל שבה ימים מרוכים כשנים לף יהיה תלוי בגי"ד אלף יתקדש מעצמו קביע וקיימ כמו השבת, ורק השמיטה השנים שיהיה אחר עבור שבה שנים יתקדש על ידי הבית דין. (ליל שבת קודש בהר תשכ"ו, ומפתח בד"י לף שכ"ג).

ז] עונש חילול שמיטה

עונש השמיטה הוא אף אם רק נושא ונותן בפירותיה

לח) **מה** שאמרו חז"ל (קידושין כ. והובא ברמ"י סו"פ בהר) בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, שלש נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר מטלטליו, לא מזר בו סוף מוכר מחוזתו, לא מזר בו סוף מוכר בימיו, ע"כ. לף שכבר מכר מחוזתו ואין בידו שלה לעבוד בה בשביעית, מ"מ שם נושא ונותן בפירות שביעית נענש על זה מלה כנגד מלה למוכר מטלטליו וביתו וכו'. (ס"ג בהר תשכ"ו. ובדברי יואל לף ש).

הטעם שהמחלל שמיטה הוא כופר ח"ו

לט) **מבואר** ברמב"ן שמי שמחלל שמיטה הוא כופר בבריאת העולם ובעולם הבא. - ויש לבאר דבריו, דמה שכופר בבריאת העולם הוא בפשטות, וכמ"ש החכם עזרא דשמיטה הוא סוד ימי עולם כפשטן, והרמב"ן כ' עליו סוד גדול מסודות התורה רמז בדבריו, והוסיף הספר לדבריו דשמיטה הוא כמו שבת וכמו שהשביעי הוא קודם בימים, כן יש סוד בשביעי בשנים שהוא שמיטה, וכן ביובל שביעי בשמיטות, וכל זה מרמז על הפשט ימי המעשה בראשית, וביום השביעי שבת וינפש, ולאו דוקא בימים, שהרי יומו של הקב"ה אלף שנים, ומעלת כל הבחינות של שביעי הם קודם, וכמ"ש המדרש (ויק"ר פכ"ט י"ח) כל השביעין מבדין לעולם. ונראה להלן הקדום כתב כן מעלמו, שהשמיטה היא כמו שבת, ועל כל פנים נמצא מכל זה שהמחלל שמיטה הוא כופר בחמורה בבריאת העולם כמו המחלל שבת. - ומה שכתב שכופר בעולם הבא ופ"ל, שכיון שהשביעי מרמז גם על אלף השביעי, יום שכולו שבת, נמצא שמועת זה גם ענין עולם הבא. (ס"ג בהר תשי"ז).

אריכת הגלות היא בעון שמיטה

מ) **בכל** דור ודור שנמצאת הגלות ומסרים ביד המלכיות עוד הפעם, הכל הוא בעון שמיטה, וכמ"ש המדרש (ילקוט רמז תרנ"ח) אמר משה לפני הקב"ה למה ישראל נמסרין לכל המלכיות הללו, אמר לו הקב"ה בשביל שאינם שומרים את השביעית, וכמ"ש וז תרצה הארץ את שבתותיה. ואף שלא מצינו שנתרבה הארץ בשביל עון שמיטה רק בזית רצון, מ"מ משמע מזה שגלות החמרון הזה הוא בשביל שאין שומרים שמיטה, וכמ"ש כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, שהרי למעלה כבר נבנה, ואלילה המחריבים אותה ומקלקלים אותה, ועל ידי זה נמסרים עוד הפעם למלכיות, הכל בעבור עון השמיטה. ולא מיבעיא למאן דאמר שביעית בזמן הזה דאורייתא, אלא אף אם הוא מדרבנן, מ"מ הודיעו לנו חכמינו ז"ל שכבר הרחו זה למשה רבינו שכל הגליות הם בעון שמיטה. (ס"ג בהר תשי"ז).

על ידי שלא שמרו שמיטה נפסק הנבואה

מא) **אם** היו ישראל שומרים שביעית לא היה נפסק הנבואה לעולם, שהרי הגלות הראשון היה בעון שמיטה, ועי"ז פסק הנבואה, ואף כשחזרו לבית שני לא חזרה הנבואה, נמצא שאם היו שומרים השביעית לא היה הגלות הראשון, והיה השתלשלות הנבואה להלאה בכל דור ודור. (ליל ש"ק ויקרא תשי"ג, מרשימות הרה"ח ר' חיים מלטר בראש ע"ה).

הטעם שחייבים גלות על עון שמיטה

מב) **הטעם** שהמיר הכתוב כל כך בעון שמיטה ומייב הגלות עליה וכמ"ש (דברים כו ג) אז תרצה הארץ את שבתותיה, ואמרו חז"ל (תבות פ"ה מ"ט) גלות בבל וכו' ועל שמיטת הארץ, כתב הרמב"ן מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא, והוא לשיטתו מזיל שכ' שיום השביעי הוא זכר לימים אשר ברא בששת ימי בראשית, ומצות השביעית ירמוז לאשר בבריאת כל ימי עולם, ולזה הוא אומר כל כך. אבל לפשוט להסבירו יותר למה דוקא ענשו גלות, על פי דברי המלשין הקדום שכ' להשבת מורה על אמונה לעצמו, אבל השמיטה להראות לאומות העולם שלא יאמרו ליסטים אתם שכשאתם ארץ ז' אומות, צריך להראות להם שהארץ הוא של הקב"ה והוא נתנה לנו. ועל ידי שעומרים שמיטה מעיד בזה שהארץ היא של הקב"ה, ולא שלנו הוא, וממילא ע"ז מעיד גם על כל הארץ שהקב"ה בראו, וגם הוא יכול ליתנה למי שרוצה, עכ"ל. - ונמצא מזה שאם עושים להיפוך מזה, ועובדים ומחללים את השביעית, ממלא בזה את הפה, ואראה בזה כפירה, שהוא עובד בארץ שלו ולא של הקב"ה חלילה, ונוטל בעצמו הארץ כשהקב"ה לא הסכים לזה, ונמצא כופר בהנתינה שהקב"ה נתנה לנו הארץ, ואם כן נתעורר בזה טענת אומות העולם לסטים אתם, שבאמת לא נתנה הקב"ה על תנאי זה, ולזה בעון שמיטה גולים, ועל אחת כמה וכמה שמרחק את הגאולה, על ידי עון שמיטה, וגם על ידי שנוטלים את הארץ בעצמם, שאינם אחת היא, ועל זה סובל כל הכלל ישראל בחריכות הגלות, על ידי אלו שהולכים בדרך הזה, שנוטלים את הארץ בעצמם, שהוא גם אותו העוון של שמיטה. וא"ו מי שיש לו לב מלב זה הוא מיעוט ואפיקורסות. והכו"ע יעזור שיהיה לנו הזכיה להשאר בחמונה השלימה לידע שהכל הוא מהש"ת ירושתם ונחינת הארץ הוא רק בידו של הקב"ה, ועי"ז נזכה להגאולה השלימה בחמת לחמתו. (ס"ג בהר תשי"ט, וגם ליל ש"ק תשכ"ז מרשימות הרה"ח ר' יחזקאל שרגא כהנא ז"ל מק"ק קריית יואל י"ו. ובדברי יואל דף של"ז).

וגם לפי מה שכתב הכלי יקר שטעם מצות שביעית היא להשרים את ישראל בזמן החמונה והבטחון שלא יחמרו כחי ועוצם ידי, גם לפי זה מי שמומר שמיטה מראה בזה שהקב"ה הוא מלך העולם וכל הארץ שלו היא, וממילא יכול לעשות כרצונו ליתנה למי שהוא רוצה, ומסלק בזה טענת חוה"ע. (ליל ש"ק תשכ"ז מרשימות הרה"ג ר' יחזקאל שרגא כהנא ז"ל מק"ק קריית יואל י"ו. ובדברי יואל דף של"ח).

אף שבעון שביעית נמסרים למלכיות מ"מ לבסוף המקום ירחם עלינו ויגאלנו

מג) ועמיק לשון קדשו של מרן רבינו הק' זי"ע שנתמרו בהתעוררות והתרגשות רב כדרכו בקודש:

שטייט אין מדרש יקומט (רמז תרנ"ח) וכי תשיג יד גר ותושב וגו' הייבט אר אהן חויסטורעכנען אלע גליות'ער ווען מיר זעען אז עשו, יד גר איז נצוכדענאצר, תושב איז מדי, ונמכר לשם איז יון, לעקר מפשחת גר זו מלכות רביעית, לשם יעטטיגע גלות ווערט מגעגרופן מלכות הרביעית, גלות אדום, אמר משה לפני הקב"ה למה נמסרין למלכיות הללו, זו די אלע גליות'ער, ע"ל בשביל שאינם שומרים את השמיטות וכו', וכשתבוא שנת הגאולה אני גואל אותם, שנאמר כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, עכ"ל. לכאורה לא שמעטט אר פועט גלות אן פון שמיטות, ווען קומט אהין די גאולה, ווען האט עס לא ץ שייכות. - נאר קען זיין, פאר משה רבינו האט מען לאך געווייזן אלעס, דור ודור ודורשיו, דור ודור ומומסיו, דור ודור ופוסעניו, דור ודור ורשעיו, דור ודור וגזלניו (ויק"ר פכ"ו ז). האט אר לאך געזעהן דעם מלך, אז לאך זייער ניטט גוטן, דורך די שמיטות איז מען אלץ נמסרים למלכיות, מ'זעהט גלרניטט קיין דרך ווי אזוי מ'וועט מען אמאל אויסגעלייזט ווערן, מ'האט לאך געזעהן אין די לעצטע יאהרן לאם המגדרות פון די רשעי הדור די אפיקורסים בעוה"ר אז מ'זאל ניטט האלטן קיין שמיטה, און מ'וועט זיך ניטט קענען העלפן, דורכדעם איז מען אלץ נמסר למלכות, ס'איז טאקע ביטער, זיי זענען מאריך דעם גלות, בעוה"ר מ'איז סובל אויפיל, אזא עול גליות, מיט אויפיל שפיכת דמים והריגות, נאמאת הרשעים האלה, די אפיקורסים ורשעים גמורים ווען זענען מחזיק בידם פון די עובדי אלילים, הקולר פון שפיכות דמים פון כל ישראל איז תלה על צווארייהם, אוי ווי, ווען קען לא זיין. [ממילא] ווען הקב"ה האט איז לאם לאם גאוויזן, אז די גאנצע גליות'ער, און לאם לעצטע גלות, אלעם איז ווענן דעם איקור השמיטה. האט ער געמוזט צוגעבן אז דער סוף וועט זיין מ'וועט לאך אויסלייזן אידן, הקב"ה וועט רחמנות האבן יוס נקס בלבי, ליגט לפומא לא גליא, ונאת גאולי באה. - אינגלעם פירט אוים דער פסוק אז ס'וועט לאך זיין די גאולה וען ס'וועט זיין די ליט, מ'וועט חלילה ניטט פארפאלן וערן, הקב"ה וועט לאך רחמנות האבן, מ'האט מריינגעשריבן לענן די אלע זאכן [גליות], די גאולה מתחילה, אין לא ץ הנטאה פון הקב"ה אז ס'וועט לאך זיין די גאולה. (לשון רבינו ס"ג בהר תשי"ז).

ח] עיקר תקנת הפרוזבל

תקנת פרוזבל היה על הזמן שיהיו מפוזרים בכל העולם אף אם לא יהיה חורבן

מד) **תקנת** פרוזבל שתקן הלל לא היה לדורו, שהלא הוא היה בזמן הבית (שבת טו.) אלא הוא תקנו על הזמן שלאחר החורבן וכמ"ש המוס' (גיטין לו.), ומה שהקשו (הרמב"ן ושאר הראשונים) שאי אפשר שיתקן תקנה שיהא לה ביטול מדאורייתא (וכמ"ש בזוהר לב:) פיו לשטן, ואף שהיו יודעין שיחרב

מ"מ לא היו מתקנים תקנות לחורבן, אפ"ל שהיו יודעים שישראל לריכים להתפזר בחרבא בנפוצת הארץ ללקט ניצוצי הקדושה, ואף אם לא היה החורבן והגליות, היו לריכים לילך מעצמם ברצונם הטוב ובדרך כבוד ואם כן יימצא בזמן ההוא שלא יהיו כל יושביה עליה בארץ ישראל ולא ינהג שמיטת קרקעות וגם שמיטת כספים, ואז הוא רק מדרבנן, וממילא יכלו לתקון פרוזבול לזמן ההוא. (ס"ג כי תבוא תשכ"ג, ומדפס בדברי יואל מהדו"ת דף תמה).

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלצים זיו ונוגה מפיקים

הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

אם כי בכל ימות השנה הי' דרכי עבודתו של הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל בהתלהבות נוראה עד מאוד, בכל זאת בימי חג הסוכות בלטה במיוחד את עבודתו בקודש בקיום מצוות החג מתוך אש להבת שלהבת יה, ומתוך חביבות המצוות ממש לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו והי' יושב ומצפה לאור הבוקר שיוכל לקיים נטילת לולב.

ומסופר שבשנה אחרונה במוצאי יוה"כ התבטא ואמר למקורביו: תדעו שהיום מלאו ימי וצריך אני להפטר מן העולם כעת, אך יען כי מאוד צר לי לילך מן העולם כעת ששני מצות שהם סוכה ואתרוג באים לקראתינו והיאך יכולים לילך ממצות קדושות כאלה וע"כ התפללתי שיעכב זמן פטירתי עד עבור ימי הסוכות ושמע השי"ת לתפילתי ומילא שאלתי בזה, וכן הי' שבאסרו חג של סוכות נחלה וביום כ"ה תשרי גברו עליונים את התחתונים ועלה השמימה בשנת תק"ע לפ"ק.

☆

בליל הראשון של חג הסוכות היה ניעור כל הלילה, ועומד ומצפה מתי יאיר היום, שיוכל לקיים המצוה החדשה שהחייהו והגיעהו השם יתברך ליטול לולב ואתרוג, ובמוצאי יום טוב היה מצפה, מתי יוכל לקיים מצות תפילין, ובמוצאי יום הכיפורים, לא היה נח ולא שקט כי אם היה ניעור כל הלילה ולומד מסכת סוכה עד גמירא בעמידה ובהתלהבות גדול. וכאשר בא לידו חפץ של מצוה היה מנשקו בנשיקות גדולות ונאמנות: האתרוג והלולב והסוכה והמצות של מצוה וכיוצא הכל בלהבת שלהבת כשרף ממש. (עשר אורות)

☆

סיפר הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זי"ע שהיה סמוך על שולחן הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ודרכו בקודש הי' שלא הי' מניח שום איש להיות בחדרו בשעת נטילת לולב, ובא אביו הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע בהקיץ להרה"ק מבארדיטשוב ואמר לו: הנה אבקש מכם שתלמדו את בני נטילת לולב, ומני אז והלאה נכנס הרה"ק ר' יצחק לחדר הרה"ק מברדיטשוב בשעת נטילת לולב, וסיפר שפע"א כשבירך הרה"ק מבארדיטשוב על נטילת לולב פתאום והנה איננו, ולאחר זמן מה ראוהו יוצא מבין המגדל לכותל, אשר לא היה באפשרי ליכנס שם אדם כי המקום היה צר מאד, ואעפ"כ עמדו הלולב והאתרוג ביפיים, ולא נתקלקלו מלחץ זה הדחק שהי' שם, ופעם ראה שמגודל ההתלהבות והדביקות רץ עם האתרוג והלולב לתוך המגדל שהיו בו מחיצות של זכוכית, ונתבהל מאוד הרה"ק מנעשכיז כי ירא מאוד שלא יזיק עצמו בהזכוכית, אמנם כאשר בא הרה"ק מבארדיטשוב אל המגדל הוסג המגדל אחור ונכנס לתוך הכותל, והצדיק נכנס בשלום ויצא בשלום. (ספרן של צדיקים)

☆

הרה"ק מבארדיטשוב היה מהדר במצות הכנסת אורחים בסוכתו והשתדל לארח בה גם אנשים פשוטים והדיוטים, ופע"א אמר למקורביו: לעתיד לבוא כשישבו הצדיקים בסוכת עורו של לויתן ארצה גם אני להשתתף במסיבתם, וודאי ידחו אותי בטענה, וכי מי אתה, מה לו לאיש פשוט כמוהו להידחק במסיבת צדיקים, מעתה יהיה לי פתחון פה להשיב שגם בסוכתי הכנסתי אנשים פשוטי עם ולכן מגיע גם לי הזכות להיכנס במחיצת עורו של לויתן.

☆

מעשה וכבר הגיע זמן קצר לפני חג הסוכות ובבארדיטשוב אין אתרוג, ציוה הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב לילך לפרשת דרכים אולי יפגשו מי שהוא ואתרוג בידו, הלכו ופגשו ביהודי אחד הנוסע לביתו ואתרוג מהודר בידו אלא שביתו לא בעיר בארדיטשוב הוא אלא בעיר אחרת הרחוק משם, התחיל הצדיק להפציר בו שיחוג את חג הסוכות בארדיטשוב בשביל לזכות במצות אתרוג את כל הקהל הקודש, אך היהודי אינו מסכים, הוא רוצה לנסוע ליו"ט לביתו ואינו רוצה לבטל מבניו ובני ביתו וממנו את השמחת יו"ט, הבטיח לו הצדיק עושר ובנים, אך הוא בשלו, עושר יש לו ב"ה וגם בנים, אמר לו הצדיק: אם תמלא את בקשתי הרינו מבטיחך שתהיה עמי במחיצתי לעולם הבא, משמע היהודי כך הסכים מיד לבקשת הצדיק ונשאר בבארדיטשוב לימי הסוכות, שמח הצדיק שמח כל הקהל ואף היהודי שמת. לעת ערב יצאה מאת הצדיק פקודה חשאית לכל בני בארדיטשוב שלא יתנו לאותו היהודי לישב בסוכה, אין איש יודע על שום מה, אבל גזירת הצדיק חזקה עליהם, משהגיע ליל יו"ט ראשון של חג, ואותו יהודי בא מבית הכנסת להאכסניא שלו, מצא בחדרו ששכר לו בבית האכסניא יין לקידוש ושולחן ערוך לכבוד יו"ט, תמה האורח: כלום אין לבעל האכסניא סוכה, יצא אל החצר ומצא שם סוכה ערוכה כהלכתה והבעל הבית עם כל בני הבית מסובים שם אל השולחן, רצה האורח ליכנס גם הוא אל הסוכה, ולא הניחוהו, הלך אל השכנים שברחוב והפציר בהם לתת גם לו לישב בסוכה ולא נענה, עד שנתגלה לו הדבר שגזירת הצדיק היא זו, מיד רץ בבהלה רבה אל הצדיק ושאל: מה פשעי ומה חטאתי, אמר לו הצדיק אם תמחל לי אותה הבטחה שהבטחתיך בדבר העולם הבא אצוה תיכף שיניחוך לישב בסוכה, נדהם האורח משתאה ומחריש, מה לעשות, מצד האחד יש לו הבטחת הצדיק להיות "עמו במחיצתו" בעולם

הבא, ומן הצד השני מצות לישב בסוכה, לבסוף החליט שימחול להצדיק את ההבטחה ובלבד שישב בסוכה, וכי אפשר שכל ישראל ישבו בסוכה והוא יאכל בבית כגוי, מחל לו היהודי להצדיק את הבטחתו, ונתן לו תקיעת כף על מחילתו, והלך לישב בסוכה, כשעבר החג שלח הצדיק לקרוא לאותו יהודי ואמר לו: עכשיו אני מחזיר לך את הבטחתי, שלא רציתי שתזכה בעולם הבא מן ההפקר בדרך מסחר, רציתי שתזכה בכך במעשיך, לפיכך גלגלתי את הדברים להביאך לידי נסיון במצות סוכה, עכשיו שעמדת בנסיון והיתה לך מסירות נפש בשביל לקיים מצות סוכה, עכשיו מגיע לך באמת שתהא עמי במחיצתי לעוה"ב.

☆

שוב היה מעשה שהיה דוחק גדול באתרוגים ובקושי השיגו רק אתרוג אחד לכל עיר בארדיטשוב והאתרוג היה מונח בבית הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע וכל אנשי העיר היו צריכים לבוא לבית הצדיק ולברך שם על האתרוג. ושמש קבוע היה לו להצדיק הרהר אותו שמש בדעתו שתיכף אחר ברכתו של הצדיק בוודאי יברכו על האתרוג החסידים ואנשי מעשה ואריהם מסתמא הגבירים והנגידים והבעלי בתים חשובים, ועד שיגיע האתרוג לו להשמש כבר יהיה סמוך לערב והתחיל היצר הרע לנקר במוחו למה אגרע כלום אינני כמותו? וכי בשביל שזכיתי לשמש את הצדק הפסדתי? והחליט שבבוקר השכם, כשהצדיק יתעסק עדיין בטבילת מקוה בכוונות וביחודים, יטול הוא בחשאי את האתרוג ויברך עליו, וכך הוה. כשהאיר השחר ביו"ט הראשון של חג והצדיק הלך לטבול במקוה, נטל השמש בצנעה את האתרוג, בכוונה לברך עליו, אך מעשה שטן הצליח וקרה אסון גדול, מתוך יראה ופחד שמא ירגיש מי שהוא במעשיו רעדו ידיו של השמש, האתרוג נפל לארץ ונשברה פטמתו. נפסל האתרוג, השמש כמעט שנתעלף מרוב צער, מה לעשות, מה לעשות? לא די שיתגלה קלונו שרצה לברך על האתרוג קודם הצדיק, אלא שעוד פסל את האתרוג לגמרי. ר' לוי יצחק יהיה שרוי בלא אתרוג! והוא, השמש, גרם לכך! ואין עצה ואין תבונה. מההכרח יהיה לספר הדבר כמו שהוא להצדיק, ויהיה מה שיהיה.

יושב לו השמש מיצר ודואג על האסון הגדול, עד שבא הצדיק ליטול את האתרוג ולברך עליו. סח לו השמש בדמעות שליש כל אותו המאורע. סח וחשב שבוודאי יעשהו הצדיק "גל של עצמות" על "מעשה שלא יעשה" זה. ומה השתומם השמש לראות שהצדיק לא רגז ולא כעס כלל וכלל, אאל נטל בשתי ידיו את האתרוג, ובהתלהבות גדולה כדרכו בקודש התחיל להמליץ לפני הקב"ה רבש"ע, ראה נא כמה חביבות הן הממצות על ישראל עד שבשביל זריזות קיום מצות אתרוג העמיד יהודי פשוט כהשמש שלי את עצמו בסכנה לפסול את האתרוג, ובלבד שיוכל להיות מ"הזריזין מקדימין למצות".

☆

הרה"ק ר' לוי יצחק זצלה"ה מבארדיטשוב בימי חורפו אירע לו שבא קודם יום הקדוש להעיר אשר דר שם הגאון בעל ישועות יעקב, ונתאכסן אצל חותנו כי הי' מעשירי ונכבדי העיר הלז, וכאשר הכיר בעל האכסניא כי הרב ר' לוי יצחק הוא בר אוריין ואיש נכבד הציע לפני נשיאי העדה לכבד את הרב ר' לוי יצחק בתפלת כל נדרי, ושלחו את המשמש אליו שיודיעו, אבל המשמש מצא אותו יושב בין חבורת ריעים וידידים ושותה עמהם מי דבש, וחזר המשמש והשיב להקהל כי לפי דעתו לא יוכל הרב ר' לוי יצחק להתפלל לפני התיבה יען כי היא מבושם ובדיחא דעתי', וחזרו הקהל ושלחו אחריו כי עכ"פ יבוא תיכף לבהכנ"ס כי הגיע עת להתפלל, וכאשר בא הרב הק' ר' לוי יצחק הלך תיכף לפני התיבה ברעש והתחיל לומר כל נדרי עד גמירא ואח"כ זמר אדון עולם, ולקח מס' יומא ולמד מדף א', ואמר הגאון בעל ישועות יעקב כי עמד אצלו בעת שלמד ג' דפין הראשונים, וראה כי הוא לומד בעיון כדרך החריפים, והגאון בעל ישועות יעקב לן בביתו וכאשר בא בבוקר לבהכנ"ס ראה כי הרב ר' לוי יצחק עושה סיום על מס' יומא והי' לפלא בעיניו, ואח"כ התחיל להתפלל לפני התיבה מאדון עולם ותפלת שחרית וקה"ת וכל התפלות. ובמוצאי יוה"ק הלך לאכסניא הוא בית הגביר הנ"ל ושם הכינו לכבודו שלחן ערוך עם כל מאכלים ומשקות טובים אבל היא אמר למשמשו שיביא לו הקוויקעניש שלו לתמוך לבו, והאנשים חשבו כי כונתו בטח על איזה מגדנות שיש לו באמתחתו, אבל מה נתפלאו בראותם כי המשמש הביא לו גמרא מס' סוכה והתחיל ללמוד מס' סוכה ולמד כל הלילה וכל יום המחרת, כי הגאון הק' ר' לוי יצחק זצלה"ה היה מתענה יוהכ"פ שני ימים משום ספיקא דיומא, ואז אמר הגאון בעל ישועות יעקב כי לכל החסידים אית להו פירכא לבר מהרב ר' לוי יצחק זצלה"ה.

הרה"ק מראפשיץ זי"ע

הובא בספר עשר צחצחות (מע' ו' אות ו') וז"ל: שמעתי שצדיקי דורו אמרו על הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ כי נשמתו היא ממצות סוכה בתורה, ומסופר שהרה"ק מראפשיץ זי"ע ביומו האחרון קודם פטירתו, שאל "צו מ'האט שוין אראפגענומען די שטריק פון די סוכה" [האם כבר הסירו את החבלים מן הסוכה], ובזה ראו כי שורש נשמתו ממצות סוכה.

ובאמת כל ימיו הי' עוסק כל השנה במצות סוכה, ובכל יום הי' עושה איזה עבודה בסוכה שלו, ביום אחד הי' נועץ יתד בסוכה, יום אחד למד במסכת סוכה, ועכ"פ כל יום מימות השנה הי' מזכיר השם סוכה, וסובב דבריו עד שבא לדבר מהסוכה עיי"ש.

☆

סיפר הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע: העולם מספרים הרבה מופתים נפלאים מאת אבי הרה"ק מראפשיץ זי"ע, אבל אני ראיתי רק שלושה מופתים בעצמי, והנה אחד מהם:

פעם בליל ראשון של חג הסוכות נפתחו ארובות השמים וירד גשם שוטף חזק מאוד כמה שעות רצופות בלי הפסק, לדאבון נפש היהודים שהשתוקקו לקיים מצות סוכה כתיקונה, ואין לאל ידם, כי בשום אופן לא הי' אפשר לאכול הסעודה בסוכה.

אבי הק' הסתובב ופסע בבית הלוך ושוב בצער גדול, וידו אוחזת בידי, ומפעם לפעם הסתכלנו בעד החלון וראינו שהגשם עדיין לא נעצר.

כשנעשה השעה מאוחרת ביותר והגשם עודנו שוטף, אמר אבי הק' פתאום: הכינו הכל, הבה נלכה להסוכה לאכול סעודת יום טוב.

כולנו השתממנו מדבריו הבלתי מובנים, אבל הלכנו אחריו בלי קושיות אבי הק' צעד לתוך הסעודה כרגיל, ובפנים הי' נגוב ולא הרגשנו טיפה, ואף הסכך הרטוב לא טפטף מים כרגיל אחר הגשם.

אחר גמר הסעודה צוה אבי הק' להוציא הכל מן הסוכה, השלחנות הספסלים והכלים, וצוה שיצאו כל החסידים שאכלו אתנו ביחד, ובאחורנה לקח אותי בידו ויצא מן הסוכה.

באותו רגע שהציג אבי הק' ז"ל כף רגלו חוץ לסוכה, תיכף ניתך ארצה כל הגשם שנתקבץ למעלה מן הסוכה, שנתעכב שם בשביל כבודו של אבי הק' כל זמן היותו בתוך הסוכה. (הובא בס' דמשק אליעזר עמ' י"ח בשם אדמו"ר מבאבוב זצוק"ל)

☆

בנוסח אחר מסופר: שהרה"ק מראפשיץ זי"ע נטל אז את הכסא המיוחד שהי' מכין בסוכה לכבוד האושפיזין, והעמידו בסוכה, ואמר: עכשיו אני רוצה לראות אם ירד גשם", ומיד הפסיק הגשם מלרדת בסוכה.

☆

(א"ה, פשוט הוא דאין בזה משום קיום מצוה ע"י נס, דהרי הנס אינו בחפצא של מצוה אלא מחוץ לחפצה של מצוה ואינו דומה לשמן נס שבחנוכה – וגם לא יקשה דהוי סוכה תחת המים, ודומה לסוכה תחת האילן, דא"כ סוכה תחת העננים גם יפסל.

ומן הראוי להעתיק כאן מה שמובא בס' תפארת בנים (סי' קלה סעי' ג' עמ' תי"ט) כי פע"א ירדו גשמים בחג הסוכות ואמרו שבסוכתו של הרה"ק ר' שלומ'קע מזוויעהל זצ"ל לא יורד גשם, כשדיברו החסידים ביניהם מהמופת הזה, עבר שם ר' שלומ'קע ושמע שיחתם, אמר להם אין זה מופת הלא בהדיא כתיב "וסוכה תהיה לצל יומם.. למחסה ולמסתור מזרם וממטר" שבסוכה אסור ליכנס גשם.

ויסופר כי פעם אחת ירדו גשמים בעיר בראד בלילה ראשונה של חג הסוכות, והגאון רבי איציק'ל האמבורג'ער שהי' גר שם המתין עד חצות ולא פסק הגשם, והצטער הגאון מאוד על מצות סוכה שלא יוכל לקיימה כהלכה, בתוך כך שמע שבסוכתו של רבי גרשון קיטעווער ז"ל אינם יורדים גשמים, אמר למשמשו לקחת החלות והיין ללכת לסוכתו של רבי גרשון, כשבא לשם שאלו רבי גרשון: למה הטריח הרב א"ע לבוא אלי הלא גם כבודו יוכל לפעול בקבלה מעשית כמונו שלא ירדו הגשמים בסוכתו, כששמע רבי איציק'ל את דבריו ציוה למשמשו לחזור הביתה באמרו: "בזה אין ברצוני להשתמש...")

☆

בימי הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע היה פעם אחת שנת בצורת, ולא ניתן היה להשיג אתרוגים לחג הסוכות, בניקל לתאר עד היכן הגיעו צערו ודאגתו של הרה"ק מראפשיץ, ממש אין לשער. החג הקדוש מתקרב ובא, ואתרוג אין, צערם של החסידים על צער רבם גברה אף יותר, האיך יקיים הרה"ק מצות ד' מינים ועבודתו הקדושה והנשגבה בהנענועים.

בעיר קראקא התגורר גביר וחסיד נלהב בשם רבי קלמן פיצליס ז"ל שהיה מהמסתופפים בצל הרה"ק מראפשיץ, ביתו היתה פתוחה לרווחה, וגם אשתו נודעת בשערים במעשיה הטובים, ר' קלמן היה מפזר ממון רב מדי שנה בשנה לרכישת אתרוג מהודר, והשנה הצטער מזה שלא תהא לו אתרוג, אך יותר משדאג לעצמו דאג על רבו פי כמה, שמא חלילה לא יעלה בידו להשיג אתרוג לחג, ועבור רבו היה מוכן להוזיל כל הונו ובלבד שיוכל לקיים המצוה כתיקונה, אך בינתיים חולפים ועוברים הימים ואתרוג אין.

בערב החג נתפשטה לפתע שמועה בקראקא, שמישהו מהסוחרים הצליח להביא אתרוג למכירה, באותה שעה לא היה ר' קלמן בביתו, וזוגתו הצדקנית, מיהרה מיד לשוק לקנות האתרוג מידי הסוחר, סביב לסוחר התגודדו עשירי העיר, וכל אחד רצה לזכות באתרוג היחיד במינו, שהיה גם פרי עץ הדר לתפארת, כל אחד הרבה במחיר כדי לזכות במצוה היקרה, אולם הסוחר לא אץ למכור, בידעו כי כל שיתעכב מלמכור יגדל המחיר ויעשה הון יותר, עד רבים התחילו להרהר האם נכון לפזר כ"כ הרבה כסף עבור בצע הכסף המופרז של הסוחר.

אשת ר' קלמן נעמדה מרחוק, וממקומה הכריזה להסוחר כי מוכנת היא לשלם כל מחיר שיוטל עליה ובלבד שימכור לה האתרוג עבור הרה"ק, ואמנם עלה בידה לרכוש האתרוג היקר בעד הון עתק.

משהיה האתרוג בידה הבחינה שלא תוכל להספיק להגיע עוד לפני החג עד לראפשיץ. אולם ברצונה העז להנות את הרה"ק, אצה רצה לבית הדואר, בידעה שעגלת הדואר צריכה לצאת מיד לראפשיץ, וחישבה ומצאה שהדואר יספיק להגיע לראפשיץ בבוקרו של יום ראשון דחג הסוכות שלשלה לבעל העגלה הנכרי המוביל את הדואר סכום הגון והבטיחה להוסיף לו עוד כהנה כשיחזור כששליחותו נתמלאה, ומסרה בידו את החבילה היקרה עם האתרוג, כדי למסור אותה ביד בהגיעו לראפשיץ לידי הרב בעצמו, היא זירזה אותו שלא יתמהמה בדרך, וכשיגיע לראפשיץ יתחיל לשרוק בקול רם יותר משהוא רגיל בכל פעם, (כי כך היה הסדר אז, לשרוק כשהגיע הדואר לעיר).

בבוקר יום ראשון של חג, כשכבר התכונן הרה"ק ללכת לבית המדרש להתפלל בלי "ארבעה מינים, שמע שריקה רמה של נושא הדואר, פנה הרה"ק מראפשיץ לחסידיו ואמר: "הנה הביאו לי אתרוג.. " הערל נכנס מיד ומסר את החבילה לידו של הרה"ק, ותחי רוחו הק' וכל החסידים, והקול יצא בכל העיר הנה הגיע אתרוג כשר ומהודר ל הק', והעיר ראפשיץ צהלה ושמחה, הרה"ק בירך על הארבעת המינים בשמחה יוצאת מהכלל, ולאחר מכן אמר הרה"ק, בזכות המצוה הגדולה שר' קלמן זיכה אותי, מבטיח אני לו שיהיו לנו נכדים משותפים, ואמנם נכדו של הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב נשא את הרבנית הצדיקת דבורה בתו של רבי קלמן.

☆

בנוסח אחר מסופר, כי היה זה אצל בנו של הרה"ק מראפשיץ ה"ה הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זצוק"ל, והחסיד ר' קלמן נתן אז להסוחר את כל בית אחוזתו בעד האתרוג, ונסע עמו לדזיקוב, כשמסר את האתרוג לידי הרה"ק, שאלו, מה יתן לו בעד האתרוג, השיב לו ר' קלמן שהנה בחדר השני שוכב הילד מאיר"ל, ורצוני שהרה"ק ישתדך עמי, הרה"ק לא הרהר הרבה, ולא עמד על המקח, אלא ציוה להביא יי"ש ומגדנות ויגמרו השידוך בכי טוב.

☆

ובס' י"ג אורות הביא בשם הגה"ק מפשעווארסק זצוק"ל שהוסיף כי בכל הגלילות לא נמצא אז אתרוג לרפואה, וכשנשמע בהסביבה שאצל הרה"ק מראפשיץ נמצא אתרוג, באו אליו הרבה צדיקים לברך על האתרוג, וגם הרה"ק בעל בני יששכר, והרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע הגיע בחול המועד בשביל זה.

☆

הרה"ק רבי צבי הירש מרימינוב זי"ע הסתופף בצלו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע, משך י"ב שנים, למן פטירתו רבו הרה"ק הרבי ר' מענדל"ע מרימינוב זי"ע, עד פטירתו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע, אך הרה"ק מראפשיץ לא הראה לו מעולם אותות התקרבות, ולכל דבר היה הוא האחרון, פ"א הזכיר הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זצ"ל לאביו הרה"ק מראפשיץ שיתן יין להרבי ר' הערש, ענה לו אביו: "דע שכל גדולתו הוא מענוה, ובאם אחלק לו כבוד, יחריב את העולם, ואני יודע שהוא גדול ממני, ויגיע זמן שתעמוד על פתחו".

פעם אחת התאונן הרה"ק מראפשיץ זי"ע ואמר כי למרות שהוא מיוחס, נכד הגאון רבי איציקל מהאמבורג זצ"ל, וגם יש לו אתרוג הדר, בכל זאות אינו פועל מאומה בעולמות העליונים, ואילו צבי זה, יש לו אתרוג השוה ב' "דעסקיר" והוא מבהיק בכל העולמות עם האתרוג.

ולימים, כשכבר נתפרסם הרבי ר' הערש בכל העולם, נסע אליו הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב, כשרצה ליכנס אליו, אמרו לו הגבאים שא"א ליכנס עתה מפני שרבנו נח, ושימתין זמן מה, נתנו לו הגבאים כסא שישב וימתין, מיאן הרה"ק מדזיקוב להתיישב, באמרו "רצוני לקיים דיבורו של אבא לעמוד על פתחו. (הובא בס' אם לבינה)

☆

הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע אמר פ"א בשמחת תורה לפני תלמידיו, הנה הרב מראפשיץ יש לו אורח הגון בחג הזה, והוא השל"ה הק' (הרה"ק מראפשיץ הי' מצאצאיו). הגיעו הדברים לאזני הרה"ק מראפשיץ, נענה בצחות לשונו "הן אמת שראינו את השלה"ק אולם עמד עם הפנים לאחור ולא ראינוהו אלא מגבו.." ומיד פירש דבריו, שבעת ההקפות ראה את הספר של"ה מונח באחרון, אבל לא ראוהו אלא מגבו (בכריכתו).

לימים נסע הרה"ק מראפשיץ ללובלין, והרה"ק מלובלין שוב אמר לו כדברים הללו שיודע שהי' לו גילוי של"ה, והרב מראפשיץ ענה גם לו בצחות כנ"ל, אמר לו הרה"ק מלובלין בתמיה: "איר מאכט א ווערטל" כלומר, האם זה מילתא דבדיחותא? השיב לו הרה"ק מראפשיץ וכי למה יספר מהענינים שלי, וכי אני מספר מי בא להקפות שלכם. (עשר צחצחות)

☆

כעין זה מתאמרא משמי' דחסידי קמאי שהרה"ק מראפשיץ זי"ע לא היה נכנס לערוך ההקפות, עד שראה בהתגלות את רבו הרה"ק מלובלין זי"ע, אירע פעם שנתאחר הרה"ק מראפשיץ להכנס להקפות, ושלחו אחריו לדעת מה זה ועל מזה מתאחר לבא, ובאותו אמר: "יעצט האב איך אים געזען", ומיד נכנס לערוך את ההקפות. (גדולת יהושע ע נינים אות י' דף ע"ב)

☆

הרב הגה"ק מו"ה אברהם אבד"ק אולינוב זצ"ל בעמח"ס תולדות אברהם על ש"ס (בן הגה"ק מוהר"י חריף בע"מ זרע יצחק), הי' מגדולי תלמידי הרה"ק מראפשיץ, ונפטר בשמח תורה באולינאב, ובראפשיץ שמחו החסידים בשמחת תורה כדרכם והיו יוצאין בהדין חינגא בחצר הרה"ק שלפני חלונות ביהמ"ד, והרה"ק הי' עומד אצל החלון ומסתכל, פתאום הרים ידו לאות כי יפסקו, ועמד כאיש נבהל ונשתומם רגעים אחדים, אח"כ אמר, אם אחד מהמצביאים בחיל יפול על שדה המלחמה, הא ם בשביל זה ינוסו כמוגי לב, לא! המלחמה תתנהג הלאה, שמחו ורקדו! והמשיכו כמקודם, אח"כ נודע כי זה הי' בשעה שנפטר הגה"ק אבד"ק אולינאב זלה"ה. (אהל נפתלי אות מ"ה)

☆

פעם אחד בשמחת תורה איחר מאד הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע לבוא לבית המדרש להקפות, וכשבא לביהמ"ד לעשות ההקפות התחיל לנגן ניגון חדש אשר לא שמעו עוד ממנו, והי' פליאה גדולה בעיני העולם, אח"כ סיפר להם הרה"ק את סיבת הדבר, כי בהיותו בהביתו קודם שבא לביהמ"ד בא אליו נשמה אחת בביכה רבה שיעשה לו טובה, כי זה כמה מא ות שנים שאין לו מנוחה והולך נע ונד והוא בצער ובצרה גדולה, כי עוונותיו רבו למעלה ראש, וכל אלו המלאכי חבלה שנבראו מעונותיו הם מצערים אותו מאד במכות ופצעים, שאל אותו הה"ק הנ"ל מה הי' מעשיך בזה

העולם, והשיב כי הי' מוזיקאנט והלך על כל החתונות וזה הי' פרנסתו. שאל אותו הה"ק האם עשית איזה דבר טוב בימי חייך, והשיב לא עשיתי כלום רק אדרבה לא הנחתי עבירה אחת שלא עברתי עליה, ובכה מאוד, אמר לו הה"ק שילמוד אותו איזה ניגון טוב במה ששמח בו חתן וכלה, ולימד אותו איזה ניגון, ובזה הניגון עשה הה"ק הנ"ל את ההקפות, ועשה בזה טובה לנשמת הנפטר. (סיפורים נפלאים)

☆

סיפור זה מופרסם בין חסידי בית ראפשיץ בשינויים קלים. והיינו שהי' בדחן מעיר גאלנוב, שהרה"ק מראפשיץ הכיר אותו בחייו, והבדחן הזה חיבר שיר שהתחיל במילים "די גלאנובער לייט" שהי' שיר של חולין, באותו שמחת תורה בעת ההקפות ניגן הרה"ק מראפשיץ הניגון של השיר ההוא, והעלה אותו להקדושה, ובכך עשה טובה לנשמתו. וזהו הניגון שמזמרים בחצרות בית ראפשיץ על "אלקי הרוחות הושיעה נא" בשעת ההקפות.

☆

הרה"ק מראפשיץ זי"ע ראה פ"א בשמחת תורה, בעל עגלה אחד, עם הארץ, שהי' רוקד ומפזז ומכרכר לכבוד התורה, שאלו, לשמחה מה זו עושה לך, האם למדת כל כך תורה כל השנה שתשמח בה עכשיו, ענה לו: "רבי, וכי כשאחי עושה שמחה אינני שמח אתו..." (שיחות חולין של תלמידי חכמים)

הרה"ק מדזשיקוב זי"ע

גם בנו של הרה"ק מראפשיץ ה"ה הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע היה מהדר מאוד במצות סוכה עד מאוד, ובמיוחד היה מקפיד שיהיו אצלו אורחים לכבוד האשפוזין בכל ימי חג הסוכות, ויסופר כי פעם אחת שלח את בנו הרה"ק רבי מאיר בעל אמרי נועם זי"ע להביא לו אורחים בליל א' דסוכות לכבוד האשפוזין, והביא לו כמה שיכורים ואורחי פורחי, ובמתק לשונו שאל: האם היו אורחיו של אברהם אבינו טובים מאלה...

(אגב, מן הראוי להעתיק מה שסיפר כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי יענקלע מפשעווארסק זצוק"ל בשם חותנו הרה"ק רבי איציק'ל זצוק"ל שהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע היו לו הרבה אורחים בסוכתו, וכל מיני אורחי פורחי, עד שהצפיפות גדלה למאוד, ועכ"ז לא שלח שום א' החוצה, ואמר בענוות קדשו כי לעתיד לבוא כאשר יכנס לסוכת עורו של לויתן ירצו לשלוח אותו החוצה, ואז יוכל לומר כי בעוה"ז בסוכתו הי' מכניס כל מיני אורחים ולא שלח שום אחד החוצה, על כן ינהג בו הקב"ה מידה כנגד מידה ולא יזרוק אותו החוצה).

כמו כן עמד בעצמו לשרת את אורחיו ולשמשם ופעם אחת בחג הסוכות כשישבו האורחים על שולחנו וכדרכו בקודש חילק מקודם את המאכלים לפניהם ואחרי אשר אכלו נטל הוא את ידיו וישב עם המסובים, ופתח ואמר, דעו לכם כי הלילה בא אלי אברהם אבינו ע"ה בחלום ואמר לי האם כה באופן זה אתה רוצה לקיים מצות הכנסת אורחים, בשבתך בראש המסובים ואינך משגיח אם יש להם לכל האורחים לאכול לשובע, האם גם אני הייתי מכניס אורח כמוך, והבטחתי לו לקיים מצוה זו בעצמי ולא ע"י שליח, ועל כן לא סמכתי היום על המשמשים, והייתי משמש בעצמי את האורחים (מובא בדור דעה)

☆

פעם אחת בחג הסוכות נסע הרה"ק מדזיקוב זי"ע לברית מילה בכפר סמוך, ובזמן העדרו מביתו עלו הילדים הקטנים על הסכך ופסלו הסוכה, כשחזר הרה"ק מדזיקוב לסוכתו ולא ידע שנפסלה, באותו הזמן היה אחד מחסידי דזיקוב אצל הרה"ק הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע ונכנס להיפרד ממנו לנסוע לדזיקוב, אמר רבי מאיר'ל בזה"ל: לייזער'ל חכם גדול, בכל עת שאני נכנס לשמים, אליעזר'ל מקדים אותי תחילה, אבל חידוש הוא, הוא חכם ויושב עתה בסוכה שחמתה מרובה מצילתה, האיש הקדים לבוא לדזיקוב ולא לביתו, וסיפר לרבו את דברי הרה"ק מפרעמישלאן זי"ע, קרא הרה"ק את בנו הרה"ק רבי מאיר בעל אמרי נועם זי"ע ואמר לו: שאלתיך על הסוכה ואמרת שכשירה היא, והוא אומר שפסולה, לאחר בירור נתוודע שהילדים פסלו את הסוכה. (אוהל נפתלי)

☆

כשם שהיה הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע, נחבא אל הכלים והי' צנוע במעשיו ונסתר במדרגותיו, כמו כן תבע ודרש בחינה הזאת מאנשי שלומיו שבאו לחסות בצל כנפיו, ולא יכול לסבול את אלו החסידים שאינם באים אל צדיקי הדור ללמוד לדעת דרכי ה' ועבודתו ית"ש, אלא כדי להתהדר במעשיהם ומדרגותיהם, ובאמת תוכם ריק מפנימיות ומלא פניות ומרמה.

פ"א במוצאי יום הקדוש נכנס אליו חסיד אחד לקבל ברכת פרידה, והציע בקשתו לפניו שיתפלל להשי"ת שיזמין לו ארבעה מינים יפים ומהודרים, ענה לו הרה"ק: דע לך כי אצלי ארבעה מינים מהודרים לחג הסוכות הם, דגים, בשר, יין וצלי קדר...

כשבאו אח"כ בניו להסב עמו על שולחנו לסעוד עמו סעודת מוצאי יו"כ, סיפר להם מה שהי' לו עם אותו החסיד, ואמר להם: מה תאמרו אתם לזה האיש, הנה כבר אין חסר לו מאומה בגוף ונפש, רק ד' מינים מהודרים, וזולת זה כבר הוא בעיניו אדם השלם, לכן עניתי לו, כך, וכך... כי אמנם כן, הן הם הדברים החסרים לו ומרגיש ומצטער עליהם. (הובא בדמשק אליעזר)

☆

שוב בא מעשה לפניו שנכנס אליו במוצאי יו"כ, עשיר ובעל גאה אחד, וביקשו שיברכו שיזכה לרכוש אתרוג יפה. ענה לו הרה"ק הרי שבעיניך לא חסר לך מאומה מלבד אתרוג נאה... ברם דע לך, כי מה שאתה צריך באמת לחג הסוכות הוא "א גוט הארץ, א ריינערע נשמה, ערליכע מחשבות, און א רצון בעסער צו ווערן". אם תשיג את כל אלה, שוב לא תצטרך

ל"אתרוג יפה" כי תבין כי העיקר הוא לעשות נחת רוח להבוית"ש.

☆

בשנת תרי"ט נתפשטה הידיעה בקלא דלא פסיק שבשנה הבאה - שנת כת"ר - תהיה הגאולה בביאת משיח צדקנו, ומצאו הרבה רמזים על זה בתורה נביאים וכתובים על פי גימטריאות, שבלי שום ספק בא יבא משיח בשנת כת"ר, ולא יאחר עוד, וכה נשתרשה אמונה הזאת בקרב ההמון עד שהרבה סוחרים פסקו ממסחרם ובעלי מלאכה פסקו ממלאכתם, באמרם כי עוד מעט ומשיח בן דוד בא, ויביאנו לציון עירו ברנה ולירושלים בית מקדשו בשמחת עולם, ושם ישב כל אחד בשלוה איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, בלי שום דאגה כלל.

בראות הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע, את הנעשה והנשמע בקרב ישראל, עלה מורא על ראשו פן עדיין לא הגע קץ הגאולה שלימה, ועי"ז יתייאשו ההמון מן הגאולה שלימה ח"ו בראותם שתוחלתם נכזבה ועדיין משיח לא בא, וגם יתרבה הלעג השאננים של הפושעים והמסיתים שיצחקו וילעגו על יראי ה' ועל האמונה הטהורה.

על כן אזר כגבור חלציו, ובליל א' של חג הסוכות שנת כת"ר בשבתו בסוכה תוך אמוני עם סגולה חסידים ואנשי מעשה שבאו להסתופף בצל קדשו.

אחרי ברכת המזון עמד הרה"ק ממקומו ואחז בדיוקנא קדישא שלו והכריז בהתלהבות עצומה:

אנו אומרים הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת, והנני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואחכה לו בכל יום שיבוא, אבל הנני נשבע שלא יבא משיח בהאי שתא שנת כת"ר...

כל השומעים נבהלו מרוב אימה ופחד בשומעם הדברים האלה יוצאים מפה קדשו בהתלהבות נורא, ותיכף נתפשטה הידיעה בכל קצוי המדינה.

והסביר הרה"ק לבניו שנאלץ לעשות מעשה רב כזה לישבע שלא יבא משיח בהאי שתא, כדי להציל את ההמון מרשות הכפירה רח"ל בביאת המשיח, כי אם ח"ו לא יבוא משיח בשנה זו הלא יתיאשו מהגאולה, ועכשיו אם יעבור שנת כת"ר ועדיין לא יבא קץ הגאולה, יאמר שנתאחר ביאתו בגלל שבועת הרב מדזיקוב.

ההמון שבו לפעלם ולעבודתם, והחזיק באמונתם הטהורה בלי רפיון. (הובא בספר דמשק אליעזר עמ' קכ"ד)

☆

פ"א ישב הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע אצל שלחנו הטהור של זקינו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע בליל שמחת תורה אחר ההקפות, באמצע הסעודה פנה הרה"ק מדזיקוב זי"ע אל נכדו ואמר לו: שלמה'לע לעב, וואו מיינסטו, וואו האלט אצינד דער זיידע אין צאנז", והוא לא השיב שהרי לא הי' באפשרות לידע מה מתרחש אז בצאנז. והמשיך הרה"ק ואמר: "ער האלט יעצט ביי די פערטע הקפה, מלאכים ושרפים פאטשן אויך צו, דער טאטע מיינע איז אויך דארט, ביי מיר איז ער היינט נישט געווען..."

☆

בשמחת תורה אצל ההקפות של הרה"ק רבי ראובן מדעמביץ זי"ע בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, ראתה פעם כלתו איך שחותנה הרה"ק רבי ראובן רוקד עם אביו הרה"ק מדזיקוב שכבר הי' נשמתו בגנזי מרומים, ונתעלפה מרוב פחד, כשהוגד לחותנה הדבר: אמר לה בתימה: "ממה יש להתעלף, הלא אבי הק' לא הי' קפדן..."

הרה"ק רבי יעקב ממעליץ זי"ע

העיר מעליץ שוכן מצד אחד של הנהר "ווייסעל" ובימי הרה"ק רבי יעקב ממעליץ זי"ע, בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, השתייכה למדינת עסטרייך, בצד השני של הנהר היו הערים תחת ממשלת רוסיא, ונקראת רוסיש-פוליש, ויהי היום גזר אחד הפריצים אשר בצד הנהר דמדינת רוסיא, גזירה נוראה, שבאם היתה יוצאת לפועל היו מאות יהודים נשארים מחוסרי פרנסה, ואולי היו נועדים גם לגירוש רח"ל.

בין האנשים הדרים בגלילות ההם היו אחד מחסידי הרה"ק ממעליץ, שהבריח בסתר את הגבול ובא לרבו הק' על ראש השנה, כאשר נכנס אל הקודש פנימה והגיש להרה"ק ממעליץ את הקוויטל, בכה על מר גורלו וגורל אחיו, וסיפר כל הדברים כהווייתן, ועורר רחמים שהצדיק יבטל את הגזירה ויושעם מצרתם, שאלו הרה"ק ממעליץ, אם כבר השתדלו בדרכים טבעיים, ענה האיש שכבר עשו כל מיני השתדלויות אבל ללא הועיל, הפריץ הוא רשע עריץ ואי אפשר לשנות את דעתו בזה, רק דבר אחד בלבד יכול לשנות את המצב, באם ימות בנו יחידו של הפריץ, דאז יתעצב אל לבו ויתחרט על מה ששלח ידו ביהודים (דכן הי' דרך הפריצים הפולניים בימים ההם שהיו מאמינים, ובבוא עליהם צרה פשפשו במעשיהם והקילו לזמן מה ברשעתם), ורק בזה יש לנו תקוה.

הרה"ק ממעליץ זי"ע, לא נח ולא שקט בתפילותיו בימים הנוראים, ואף דיבר בשיחותיו הק' מענין הגזירות ועורר רחמים, גם לא נתן לחסיד לחזור לביתו קודם סוכות, באמרו שהד' מינים נקראים בזוה"ק "מאני קרבא", היינו כלי זיין, ובהם יוכל לילך למלחמה ובעזהשי"ת לפעול ישועה כרצונו, החסיד עשה כן ונשאר אצלו לכל ימי החג.

בהושענא רבה, באמצע ההושענות קרא לפתע את החסיד ושאלו היכן דר הפריץ, למזרח או למערב העולם וכו', אח"כ ביקש שיראה לו בדיוק איזה צד בית המדרש מכוון נגד המקום ההוא, כארש חישב האיש ומצא, הראה לו, והרה"ק ממעליץ אחז את הלולב באופן כזה כאילו הי' קנה-אש, ועשה כאילו קולע אל מטרה מסויימת, וקרא בקול "פא!" ומיד המשיך באמירת ההושענות, לאחר התפילה אמר להחסיד שלא ידאג עוד, כי כבר היתה הישועה, מיד במוצאי

יו"ט נסע החסיד לביתו שמח וטוב לב, ובעודו באמצע הדרך כבר שמע את הבשורה המשמחת שבנו של הפריץ מת פתאום, ובירר את הזמן מתי קרה הדבר, ונתחוור לו שבדיוק אז בעת שירה הרה"ק ממעליץ זי"ע עם הלולב אז מת בנו יחידו של אותו רשע, דברי הרה"ק ממעליץ נתקיימו, והפריץ ביטל את הגזירה וליהודים היתה אורה. (בית היין)

הרה"ק רבי משה מראזוואדאוו זי"ע

דרכו של הרה"ק מראזוודאוו הי' שבכל לילה אחר תפילת ערבית באו לפניו בניו הקדושים וכמה מהבעה"ב, והיו מספרים מהמתרחש בעולם, הי' זה בחודש אלול, וספרו לו שנתעורר מהומה בעולם מחשש שעוד מעט תתפרץ מלחמה גדולה, התעניין הרה"ק מתי אמור המלחמה לפרוץ והשיבו שאומרים שמיד אחרי החגים, נענה הרה"ק ואמר: א"כ אין מה לדאוג אנו מקוים שכאשר נקח את הארבע מינים בידינו, יהי' "משבית מלחמות עד קצה הארץ".

הרה"צ ר' חיים ראובן וואגשאל מלאנצוט זצ"ל שהי' נוכח בעת שאמר זאת הרה"ק, נסע לביתו וסיפר זאת בעירו, הי' שם אחד החסידים שהשקיט אותו וביקש ממנו שלא יפרסם דבריו הק'. כי כפי שנראה אז חשש פן יהיו ללעג ולקלס, כי כל מכתבי העתים ושרי ויוצאי המדינות והממלכות כולם עסקו בזה בלהט.

אולם הוא באמונתו התמימה כי אם הרב אמר בוודאי אין לחשוש, ולא יצא כלום מזה, ואכן עברו ימי החג, ובאין מבין התפתחו הענינים ולא פרצה שום מלחמה.

☆

הרה"ק מראזוודאוו זי"ע, הי' עושים לו סוכה נאה מאד מיוחדת במינה, והיו מקשטים אותו בכל מיני קישוטים ונויי סוכה, והיה מיוחד בתפארתו עד שמכל הסביבה באו אנשים לראותה, ומסופר שגם שרי המלוכה מוויען באו פעם לראותה, עם כל זה היה הרה"ק מראזוודאוו אומר בענות צדקו, שהוא מקנא ביהודי כפרי פשוט, העושה סוכה מד' דפנות פשוטים, ללא שום השגה אלא בתימות לקים מצוות סוכה.

☆

בעת שהיה הרה"ק מראזוודאוו עושה הנענועים הצטופפו סביבו בניו ונכדיו וחסידים רבים, וכשהי' מאריך היו נותנים להילדים ולהבחורים שלא הי' להם ארבע מינים משלהם, את הלולב והאתרוג לנענע בהם.

פעם אחת נדחף אחד הילדים לקבל אתרוג, ובשגגה נגע בהרה"ק מראזוודאוו, והפריעו באמצע עבודתו הקדושה, הפסיק הרה"ק לרגע, הגביה את טליתו ונתן בו עיניו, ואח"כ גמר את הנענועים ואת ההלל במהירות.

אחר התפילה נכנסו אנשי שלומו לסוכתו לקידוש, אמר להם בזה"ל: "וואס גיט מען נישט אכטונג אויף די לאנפיטעס" (הילדים השובבים), הייתי עסוק אז לפעול ישועה ליהודי שיוושע בזש"ק, וכמעט שהי' הישועה בידי, "איך האב עס שוין געהאט אזוי" - והראה בידו הק' שהי' כבר מונח הישועה בידו, ועכשיו שנתבלבלתי באמצע עבודתי מי יודע.

☆

הרה"ק ר' צבי אלימלך מבלאזוב זי"ע בעל צבי לצדיק, בנו של הרה"ק ר' דוד מדינוב זי"ע נשא בגיל ט"ז את בתו של הרה"ק מראזוודאוו זי"ע כ אשר עברו שנים מספר מהחתונה ועדיין לא הי' להם בנים, היתה הרבנית הצדקנית הצעירה מודאגת מאוד, וכאשר הלכה לדרוש ברופאים, הראה לה הרופא לה על כף ידו, ואמר: "וועז דא וועט מיר וואקסן האר, וועסטו האבן א קינד", הרבנית לא רצתה לצער את בעלה ונטרה את הדבר בלבה.

והנה דרכו של רבי צבי אלימלך הי' לנסוע על ר"ה ויוה"כ אל חותנו הרה"ק מראזוודאוו, ועל סוכות ושמח"ת הי' נוסע אל אביו הרה"ק ר' דוד מדינוב, כשבאה הרבנית לאבי' הק' סיפרה לו מה שאמר הרופא, וכששמע זאת אמר לה: "וואס זאגט ער, רוף אריין הערש מיילעך'ן, ער קומט זיך גארנישט באקלאגען", השיבה שאינה יודעת אם יודע בכלל מכך, וקראוהו, וסיפר הרה"ק מראזוודאוו לחתנו מה שסיפרה לו בתו בשם הרופא, ואמר לו: אם תשאר אצלי בשנה הזאת גם בחג הסוכות, "וועט יענעם דאקטער נישט קיין האר וואקסן אבער דו וועסט יא האבן קינדער", נענה ר' צבי אלימלך ואמר שע"ז הוא צריך לשאול את אביו, והריץ מכתב אל אביו הרה"ק מדינוב.

שלח לו אביו הרה"ק מדינוב: היתכן להסתפק בזה, בוודאי תשאר אצלו, ענה ר' צבי אלימלך הרי חותני אינו עושה את ההקפות כנהוג אצלנו (כי בדינוב נהגו להקיף בכל הקפה והקפה ז' פעמים, ולומר כל סדר ההקפות מן אלקי הרוחות עד תומך תמימים, ובראזוודאוו לא נהגו כן), השיבו אביו אל תסתכל ע"ז רק תשאר שם, ואכן נשאר אצל הרה"ק מרוזוודוב, ובשנה ההיא נולד לו בנו הרה"ק ר' יהושע מריבאטיטש.

☆

פעם הגיע אליו יהודי שהי' זקוק להפקד בזש"ק, ובשנה ההוא חל הושענא רבה להיות בער"ש, אמר הרה"ק מראזוודאוו, "אם היו רשאים לאחוז בהלולב וליכנס כך ליום השבת, היה יהודי זה כבר נושע בבנים, ואולי גם זכינו לה"עכטער קנאק", היינו ביאת משיח צדקנו. (י"ג אורות)

☆

פ"א בעת אמירת ההושענות בהושענא רבה בכה ואמר הושענא אדון המושיע - והלא בוש אני ממך להרים ראש ולבקש ממך, כי כבר הרבה פעמים אמרתי שאהי' טוב ולא כן הי', רק מה אעשה, מוכרח אני להניח הבושה, מחמת כי בלתך אין להושיע - שאין לנו למי לפנות רק אליך, ובכה בדמעות שליש. (אמרי יהודה)

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. ויתבאר עפי"מ דאי' בגמ' (תענית ט.) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, מן, ובאר, וענני כבוד, והק' המפו' למה ציוה ה' לעשות זכר רק לענני כבוד ולא למן ולבאר, ותי' כי את המן והבאר קיבלו רק לאחר שהתלוננו, משא"כ ענני הכבוד הם קיבלו אע"פ שלא ביקשו, זאת ועוד כי ענני כבוד היו מיוחדים לישראל, דהענן היה פולט את הערב רב, משא"כ במן ובאר שמהם גם הערב רב נהנו, וז"ש בסוכות תשבו שבעת ימים, זכר לענני הכבוד, ולכאורה למה דווקא לענני הכבוד עושים זכר, ע"ז בא הכתוב כמשיב "כי בסוכות הושבת"י" מעצמי בלי תלונתכם, וגם "את בני ישראל" דייקא ולא את הערב רב. (החיד"א)

☆

בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. ויש לדקדק מה שנקט הלשון בחודש השביעי הז"ה וכמו"כ כתיב לגבי יוהכ"פ, משא"כ גבי מצות לולב לא נקט רק בלשון "לחודש השביעי" ולא אמר הזה, ונל"פ עפי"מ שאמרו חז"ל (מס' סנה כ"ט:) לפרש שינוי הלשון דבפר' אמור כתיב זכרון תרועה, ובפר' פנחס כתיב יו"ם תרועה, כאן בראש השנה שחל בשבת שאז הוא רק זכרון תרועה שאין תוקעין בגבולין, וכאן בר"ה שחל בחול שאז הוא יום תרועה בפועל, ולפי"ז א"ש דהלא כאן אצלינו נאמר "זכרון תרועה" ומירי כשחל ר"ה להיות בשבת, והרי אם חל ר"ה בשבת יחול גם סוכות של אותה שנה בשבת, ולעומת זאת יום הכיפורים יחול באותה שנה ביום שני – יום חול, וא"כ מה מדיוק הוא בלשון הפסוקים שיוהכ"פ שיחול ביום חול ינהגו בו כל דיניו כרגיל, ולכן נאמר בו הז"ה, גם לגבי דין סוכה שאין כל שינוי אף כשחל בשבת ועל כן נאמר בפסוק המדבר ממצות סוכה: לחודש השביעי הז"ה, משא"כ לגבי לולב נמנע הכתוב מלכתוב הז"ה שהרי בחודש השביעי הז"ה, כלומר באותה שנה, אין נטילת לולב ביום הראשון, ולכן הציווי מתייחס רק לשנים אחרות שבהן יחול יום ראשון של סוכות ביום חול, ולא לחודש השביעי הז"ה. (עונג יו"ט)

☆

בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. יל"פ דהנה כאשר היו בני ישראל במדבר לא היו צריכים לישב בסוכה שהרי טעם הישיבה בסוכה הוא לזכר מה שישבו במדבר בסוכות של ענני כבוד, וא"כ במדבר לא היו צריכים לעשות זכ"ר לענני כבוד, שהרי הם ישבו בפועל בצל ענני הכבוד, וכמו כן מצות ד' מינים לא נהגה במדבר שהרי בפסוק משמע שמצוה זו היא רק בבואם לארץ, כמו שנאמר: "באספכם את תבואת הארץ... ולקחתם לכם", ומעתה מיושב שפיר שבחמשה עשר יום לחודש השביעי הז"ה, כלומר בהיותם עדיין במדבר, יחגגו שבעת ימים, כאשר היום הראשון והיום השביעי הם מקרא קודש, ולא אמר כלום מד' מינים וישיבה בסוכה, ורק לאחר מכן הוא חוזר ומצוה "חוקת עולם לדורותיכ"ם... בסוכות תשבו שבעת ימים... ולקחתם לכם ביום הראשון... ושם לא אמר הז"ה מפני שדברים אלו לא היו נוהגים במדבר. (שלל רב)

☆

ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג לה' שבעת ימים. בכל המועדים כתוב גם את מצותו, כגון: ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש פסח לה' "מצות יאכל", בר"ה כתוב: ובחודש השביעי באחד לחודש "יום תרועה יהיה לכם", ביוהכ"פ כתוב: ובעשור לחודש השביעי "ועניתם את נפשותיכם", וא"כ למה נשתנה חג הסוכות משאר המועדים שלא כתבה הכאן התורה את מצות היום "בסוכות תשבו", אך נראה דהנה הדין הוא ד"הולכי דרכים פטורים מן הסוכה", וא"כ יש לומר דבפרשתינו שהתורה עוסקת בה בהקרבת הקרבנות במקדש, והיו צריכים לעלות לרגל, והרי הולכי דרכים פטורים מן הסוכה, ולפיכך לא כתבה כאן התורה מצות ישיבה בסוכה, אמנם בפרשת אמור שאין התורה עוסקת בה בקרבנות החג, נאמר בה גם המצוה של "בסוכות תשבו". (משך חכמה)

☆

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו'. שמעתי שיש מדרש בנוסח זה: איוב היה קורא תגר על היסורים עד שהראהו הקב"ה דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ונתקררה דעתו, ונל"פ עפי"מ דאי' בילקוט (איוב דף ק"ו) אלולי קרא איוב תגר כשבאו עליו יסורין, כשם שאומרים עכשיו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב כך היו אומרים אלוקי איוב, עי"ש, ואי'במדרש דשלש דפנות הסוכה הם כנגד שלשה אבות, ובזה יבואר בשעה שהתרעם איוב על היסורין הראה לו הקב"ה שלשה דפנות הסוכה, דאילולי שהתרעם היו אומרים אלוקי איוב ג"כ והי' צריך ד' דפנות בסוכה, אבל עכשיו שהתרעם נשאר רק ג' דפנות כנגד האבות בלבד. (עיר דוד)

☆

כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ

מצרים. במסורה: כי בסוכות הושבתי, כי ברחוב נלין, כי נר מצוה ותורה אור. כד הינא טליא שמעתי ששאלו לחכם אחד פי' המסורה הנ"ל, שרטט וכתב: יכלמנסע"פ. ופירש שיחותיו, דיש שלושה מצוות דמצוותן בעשרה כשר, ולמעלה מעשרים פסול, נר חנוכה, סוכה, עירוב, וזהו הרמז: "כי בסוכות" סוכה, "כי ברחוב נלין" עירוב, "כי נר מצוה" חנוכה, והוא אשר ציין אותיות יכלמנסע"פ, והם ראשי תיבות: י' כ'שר ל'מעלה מ'עשרים נ'ר ס'וכה ע'ירוב פ'סול. עד כאן שמעתי. ויש להוסיף כי בשלשה הפסוקים כתוב "כי" שרמז: עשרים, עשרה, שהוא דין הנזכר שוה בשלשתן. (פני דוד)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. איתא במדרש (תנחומא כ"ב) וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, והוא תמוה, וי"ל עפי"מ שכתוב בעשרה מאמרות שהגם שדרכו ית"ש להיות מעביר ראשון ראשון, ואינו מעניש רק אחר עון שלישי, אעפ"כ חטאו של אדם הראשון היה מתחיל מיד ונחשב לעון, וידוע שעץ הדעת היה עץ אתרוג, ובזה יובן, דהמקשן סבר שזה "הראשון" מוסב על תיבת "ביום" שלפניו, ולכך הקשה "והלא ט"ו הוא", ותירץ המדרש ש"הראשון" אינו מוסב על לפניו כי אם לאחריו, על "פרי עץ הדר", דהיינו אתרוג, שהוא ראשון לחשבון עוונות של אדם הראשון. (ילקוט האורים)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. איתא במדרש (תנחומא כ"ב) וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, והוא תמוה, יתבאר עפ"י מאמרם ז"ל (שבת קף ל') שלעתיד לבוא שואלין את אדם בראשונה נשאת ונתת באמונה, והנה למדו חז"ל מן הפסוק ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול, ולפי המבואר א"ש ולקחם לכם ביום הראשון ודרשינן מינה להוציא את הגזול דפסול, וע"ז קאמר במדרש ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות שתזכור שמשא ומתן באמונה הוא תחיל"ת דינו של אדם, וראשון היא לכם לחשבון העוונות לעתיד לבוא, ולכן ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול. (חתן סופר)

☆

ובחמשה עשר יום לחודש השביעי וכו' ושעיר עזים אחד חטאת. ויש להבין מדוע ביום הראשון והשני והרביעי כתיב "ושעיר עזים" ואילו ביום השלישי וחמישי השישי והשביעי כתיב "ושעיר חטאת אחד", ולא כתיב "עזים", ויבואר עפ"י מאמרם ז"ל (סוכה נ"ה:) שהשבעים פרים שהיו בני ישראל מקריבים בחג הסוכות הם כנגד השבעים אומות, ואיתא שכל השבעים אומות כלולים בישמעאל ועשו, אשר מהם יונקים כל שאר האומות, ואיתא בזוה"ק דישמעאל נקרא "שעיר עזים" ועשו מכונה "שעיר" לבד, כמאמה"כ (בראשית כ"ז י"א) איש שעיר, והשתא לפי האמור יכוון לשון הפסוקים, דהנה שבעים הפרים שהקריבו כנגד ע' האומות היו צריכים לחלק ולהקריב ל"ה פרים בשביל האומות משורש ישמעאל, ול"ה פרים בשביל האומות משורש עשו, וביום הראשון שהקריבו י"ג פרים, הקריבו מתחילה כנגד חלקו של ישמעאל (שהוא היה בן אברהם, ועשו היה בן יצחק) ושוב ביום השני הקריבו י"ב עבור ישמעאל, שהם בסך הכל כ"ה פרים, ואם היו מקריבים גם הי"א פרים שביום השלישי עבורו, היה מגיע לחלקו פר אחד יותר, על כן הקריבו ביום השלישי עבור עשו, ביום הרביעי הקריבו י' פרים עבור ישמעאל, ובסך הכל עלו לחלקו ל"ה פרים, ול"ה פרים לחלקו של עשו, והשתא מובן מה שנאמר "ושעיר עזים" בימים ראשון שני ורביעי לפי שהם כנגד ישמעאל הנקרא "שעיר עזים", ואילו בימים השלישי חמישי שישי ושביעי שהם ג"כ ל"ה פרים כנגד עשו שנקרא "שעיר" לבד, לכך נאמר בהם "ושעיר חטאת אחד" ולא נזכר עזים. (דברי אליהו)

☆

אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד (תהלים ס'). וי"ל עפי"מ דאיתא במדרש דיום ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, וכיון דבימים שבין יוהכ"פ לסוכות אין הקב"ה מחשב עונות ישראל, נמצא שנשארים עונות מש"ס ימים בלבד, וכדי לכפר על עונות אלו ציוה הקב"ה על מצות סוכה דסוכה כשרה בשלשה דפנות, וכל דופן כשרה עד עשרים אמות, וכל אמה הוא ששה טפחים, נמצא שבכל דופן יש מאה ועשרים טפחים, ובשלשה דפנות הם ש"ס טפחים, ובזה יל"פ מאמה"כ "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה", אעלוז–ה, אעלו בה' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות שאינם נחשבים כלל, וממילא "אחלקה שכם" דהיינו אחלק–ה' ימים משאר ימות השנה ונשאר רק כמספר שכ"ם ימים לתקן, "ועמק סוכות אמדד" שאמדד אותם על העמקות של הסוכה, הם דופני הסוכה כדי לכפר על עונות ישראל של כל השנה, ובזה יל"פ מאמה"כ (תהלים נ"ט) "הנה טפחות נתת ימי" שע"י הטפחות של דופני הסוכה קיבלו ימי כל השנה תקנה.
(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד (תהלים ס'). י"ל דהנה הקב"ה צוה אותנו בחג הסוכות ושמחתם שבעת ימים, ואין שמחה אלא בבשר ויין, ולכאורה ע"י ריבוי שמחה בדברים הגשמיים כגון בשר ויין קל להאדם להגיע ח"ו לבחינת וישמן ישורון ויבעט, כי על כן י"ל בא מספר שבעת ימי החג לרמז כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה, וכן שיעור הסוכה שהוא ז' על ז' מורה על קברו של אדם, ולכן כיון שזכרון יום המיתה הוא לנגד עיניו בוודאי לא יחטא כמאמרם ז"ל (תנחומא ג') הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' מאין באת ולאן אתה הולך וכו', וז"ש "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה" דהיינו שעהקב"ה צוה לנו לשמוח בחג הסוכות, אך לכאורה ע"ז יבוא ח"ו לשכוח מהקב"ה, לזה אמר "אחלקה שכם" ר"ל שאתן חלקו של הקב"ה ולא אשכח ממנו ע"ז ש"עמק סוכות אמדד" שאמדוד שיעור סוכה שהוא מורה על סופו של אדם ושוב לא יבוא לידי חטא. (דברי מהרי"א)

תיבו תיבו אושפיזין עילאין קדישין

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

מקורו ב'זוהר הקדוש' (פ' אמור) וזלש"ק:

בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ יָתִיב בְּמָדוֹרָא דָּא, צְלָא דְּמְהֵימְנוּתָא, שְׁכִינְתָּא פָּרְסָא גַּדְפָּהָא עָלֵיהּ מִלְעֵילָּא, וְאַבְרָהָם וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקַיָּיא אָחֳרָנִין שַׁוְיָין מָדוֹרֵיהוֹן עִמֵּיהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַבְרָהָם וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקַיָּיא, וְדָוִד מַלְכָּא, שַׁוְיָין מָדוֹרֵיהוֹן עִמֵּיהּ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב, בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים כְּתִיב, וְלָא בְּשִׁבְעַת יָמִים. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'. וּבְעֵי בַּר נָשׁ לְמֶחְדֵּי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, בְּאַנְפִּין נְהִירִין, בְּאוּשְׁפִּיזִין אִלֵּין דְּשַׁרְיָין עִמֵּיהּ. וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתִיב בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, וּלְבָתַר יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת. בְּקַדְמִיתָא תֵּשְׁבוּ, וּלְבָתַר יֵשְׁבוּ. אֶלָּא, קַדְמָאָה לְאוּשְׁפִּיזַי. תִּנְיָינָא, לִבְנֵי עָלְמָא. קַדְמָאָה לְאוּשְׁפִּיזַי, כִּי הָא דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא, כַּד הֲוָה עָיֵיל לְסוּכָּה הֲוָה חָדֵי, וְקָאִים עַל פִּתְחָא לְסוּכָּה מִלְגָּאו, וְאָמַר נְזַמֵּן לְאוּשְׁפִּיזִין. נְסַדֵּר פָּתוֹרָא, וְקָאִים עַל רַגְלוֹהִי, וּמְבָרֵךְ, וְאוֹמֵר בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. תֵּיבוּ תֵּיבוּ אוּשְׁפִּיזִין עִלָּאִין, תֵּיבוּ. תֵּיבוּ אוּשְׁפִּיזֵי מְהֵימְנוּתָא, תֵּיבוּ. אַסְחֵי יְדוֹי, וְחָדֵי, וְאָמַר זַכָּאָה חוּלָקָנָא, זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ וְגוֹ', וַהֲוָה יָתִיב. תִּנְיָינָא, לִבְנֵי עָלְמָא, דְּמַאן דְּאִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעַמָּא וּבְאַרְעָא קַדִּישָׁא, יָתִיב בְּצִלָּא דְּמְהֵימְנוּתָא, לְקַבְּלָא אוּשְׁפִּיזִין, לְמֶחְדֵּי בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי".

בשעה שהאדם יושב במדור צל האמונה וזו הסוכה, אזי השכינה פורשת כנפיה עליו מלמעלה, ושבעת הרועים שהם אברהם וחמשת הצדיקים ודוד המלך קובעים את דירתם עמו בסוכה, ואמר רבי אבא כתיב בסוכות תשבו ואח"כ כתיב כל האזרח בישראל ישבו בסכות קודם כתיב 'תשבו' בלשון נוכח ואח"כ 'ישבו' בלשון נסתר, אלא מקודם דיבר הכתוב לאושפיזין עורחים העליונים ואח"כ לאנשי עוה"ז התחתונים, קודם לאושפיזין היינו כמו דרב המנונא כשהי' נכנס לסוכה הי' שמח והי' עומד על פתח הסוכה מבפנים, ואמר נזמן את האורחים, ומסדר את השלחן ועומד על רגליו ומברך לישב בסוכה ואומר בסכות תשבו שבעת ימים, שבו אורחים עליונים שבו, שבו אורחי האמונה שבו, הרים את ידיו ושמח ואמר אשרי חלקכם אשרי חלקם של ישראל דכתיב כי חלק ה' עמו ואח"כ ישב, ומה שדיבר הכתוב אח"כ לתחתונים - ישבו בסכות היינו שמי שיש לו חלק בעם ישראל ובאר"י ישב בצל האמונה, היינו הסוכה, לקבל האורחים עליונים לשמוח עמהם בעוה"ז ובבא.

וב'ליקוטי תורה' מהאר"י הקדוש (פ' אמור) ביאר, דתשבו הוא לשון נכח דהיינו צדיקים היושבים בסוכה, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, היינו שלא נוכח לכל האזרח היושב בסוכה.

ומרן האור החיים הק' בדרשותיו בספרו 'מאור החיים' (דף כ"ב), וכן הוא ב'ש"ך' על התורה, ביאר הענין: "בסוכות תשבו שבעת ימים, קשה בתחלה אמר 'תשבו' לנוכח ואחר כן אמר כל האזרח בישראל 'ישבו' שלא

לנוכח, אבל אמרו חז"ל שהקב"ה יאמר לז' צדיקים שיושבים בצדו יתברך, **אתם תלכו לבית בניכם לסוכות שיעשו בחג**, והוא זה שתקנו לזמר תיבו אושפיזין וכו' שכוונתם הוא לז' צדיקים ולהם אמר הקב"ה בסוכות **תשבו**, ואח"כ כל האזרח בישראל **ישבו** בסוכות עיי"ש, הרי לנו מבואר דהקב"ה אומר לצדיקים שישבו בסוכות, ואח"כ כל ישראל ישבו בסוכות.

והרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל ב'אמרי פנחס' (אות תקנח) ביאר על דברי הזוה"ק: "תשבו לשון תושב ושכיר, ומגזירת סבא, כמו בלשון אשכנז 'אלט גיזעסענער', ואושפיזין הם בבחינת ז' סבין, שנתגלו לרשב"י וגילו לו סודות התורה ועל פיהם עשה תיקוני הזוהר נמצא הז' סבין הם העיקר, והסוכה מרמז לז' סבין, ולכך **תשבו** להזמין הסבין כל אחד ביומו אשר הוא התושב, ולבסוף **ישבו** הוא בעצמו".

ומכאן יצא ונתפשט המנהג הק' להזמין האושפיזין: כמבואר ב'יש שכר' (מספרי הקדמונים) מובא בשלה"ק (מס' סוכה, פרק עמוד השלום) "כשהיא נכנס לסוכה אזי יזמין בפיו לצדיקים עליונים הנזכרים בסמוך כי זה תפארתם, כאשר הם באים בציור רוחני לסבב אותו מכל צד, שכן הי' נוהג רב המנונא סבא כמ"ש בזוה"ק בפ' אמור.." וסיים שם "כללו של דבר שיזמין האדם תחילה בפי לצדיקים הנזכרים", עיי"ש, וכן מבואר ב'יסוד יוסף' ועוד, ומן הראוי להעתיק לשון ה'יעב"ץ' בסידור: "בכניסתו לסוכתו מקבל אושפיזין קדישין דמזדמנן תמן, בזה הלשון בקול נעים וטוב לב 'בסוכות תשבו, תיבו אושפיזין עילאין תיבו, תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו", עיי"ש, וכמבואר ב'מטה אפרים' (תרכ"ה סעי' מ"ב) אנשי מעשה נכנסין לסוכה ואומרים 'יומא טבא טב, בסוכות תשבו וגו' תיבו אושפיזין' ככתוב בסידורים, בקול נעים ובטוב לבב, עיי"ש.

אולם בספר הק' 'יסוד ושורש העבודה' (שער יא פי"ג) מבואר, דהאושפיזין אינן באין שם רק אם יזמינו בפיו דוקא, ובקריאה תליא מילתא, וכמו שכ' בלשונו הק': " ונשמע קולו בבואו אל הסוכה מן הפסח ולסנים להזמין אושפיזין עילאין קדישין, לכולם בשם יקרא בפה מלא, כי מבואר בספרים מלשון המאמר הזוהר הקדוש הנ"ל, שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו, אף אם הוא צדיק גמור אינם באים בסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא, ולקרוא אותם כל אחד בשמו, שיזמין אותם בכל עת שיכנס לסוכה לסעודת לילה או יום, כנזכר בזוהר הקדוש" עיי"ש.

ואימרא נאה הובא בספר 'תפארת בנים' (מאטערסדארף) בשם הגה"ח רבי יוסף משה סופר זצ"ל (שבחל"ח ביום הקדוש העעל"ט) ששמע מפי בעל 'ברכת אברהם' מסלונים זצ"ל, אשר הכיר יהודי בצפת שכאשר עמד להיכנס לסוכתו בליל חג הסוכות התחילו כל אבריו דא לדא נקשן מפחד האושפיזין הקדושים, ומרוב חרדתו לא היה מסוגל להיכנס לסוכה ונשאר עומד בחוץ זמן רב, והעומדים שם לא הצליחו להרגיעו ולהשקיט את חרדתו, עבר שם בעל מקובל אחד ואמר לו 'לפני שנכנסים אל הסוכה אין לפחד מקדושת האושפיזין, כי הם אינם מגיעים אל הסוכה לפני שאדם מישראל נכנס לשם ומזמינם לבוא, ולשמע הדברים נרגע האיש ונכנס לסוכתו, עיי"ש.

ובפשטות משמע בזוהר הק' דבכל יום ויום באים כל האושפיזין כהדדי, אבל ידוע ומקובל דבכל יום יש ראש אושפיזא אשר הוא בראש האושפיזין קדישין כל אחד ביומא דילי', ואתו עמו באים שאר האושפיזין, ועל סדר זה אנו מזמינים בכל יום את האושפיזין קדישין, וראוי לבאר מקור ענין זה?

ובאמת מקור לדבר למידים אנו מדברי הזוהר הק' גופא, כפי שגריס ודייק בלישני'ה גדול המקובלים, הרמ"ק זצ"ל, שנמסרה בידי תלמידו המקובל הק' רבי איירו די ווידאש זצ"ל, בספרו 'ראשית חכמה' (שער אהבה פ"י) שדייק על דברי הזוה"ק הנ"ל: "ודקדק מורי רבי משה קורדובירו ע"ה במה שאמר [הזוה"ק **ובעי בר נש למחדי**] **בכל יומא**, ולא אמר דרך כלל בשבעה יומין אלין, להראות שבכל יום ויום צריך שיהי' שמח שמחה בפני עצמו, שהרי הז' ימים הם הם ז' אושפיזין, נמצא שבכל יום ויום יש לו אושפיזא בפני עצמו וצריך להראות לו שמחה" עיי"ש, וכן מביאו הרה"ק ר' אברהם אזולאי זצ"ל בעל חסד לאברהם בספרו 'אור החמה' על הזוה"ק שם, וז"ל: "להיות שכל יום ויום מז' ימים הוא יום שמחה לא' מהאושפיזין, והשאר נלוים אליו ונטפלים, לכך צריך שמחה מחדש, ויכון אליו ויסתופף בצלו".

ואח"כ מצאתי דכן כתב בפירוש הרמ"ק בספרו 'אור יקר' על הזוה"ק (שיצא לאור לאחרונה מכת"י, דף קפ"א) שם בפרשת אמור, והוסיף: "**דעיקר היותם באים אל הסוכה אין עיקרם אל הסוכה אלא אל האדם העושה מצות הסוכה**, וזהו שאמר 'דשריין עימיה' שאם יניח סוכתו וילך אין האושפיזין יושבים, ולקדושתם קרא אושפיזין, כשם שאין אושפיזא עומד אלא עם בעל

הבית ואם בעל הבית הולך אין דרך האושפיזא לעמוד שם, כן הוא קדושת הימים האלו שאם אדם יניח סוכתו ויתעסק בענייניו אין האושפיזים עומדים, ולכן כד הוה עייל לסוכה הוה חדי, דעיקר תלוי בשמחת הלב להראות אנפין נהירין לאושפיזא, ונכנס לסוכה לפתחה ופניו אל רוחב הסוכה להראות שאין אושפיזין באים אלא דוקא בהיותו בסוכה", עיי"ש, ומבואר שם דהזמנה צריך להיות בשמחה ובטוב לבב, וכן מבואר בשלה"ק: "ובעי בר נש למחדי בכל יומא וכו' הרי שאסור להיות לו פנים עצובות וק"ו משהו מכעס חלילה", עיי"ש.

וב'אור לישרים' (חלק תורת משה דף עא:) מביא סיפור נאה: שפעם אחת הי' אצלו בקאברין אברך אחד מליטא על הימים הנוראים ר"ה ויוכ"פ, והוא רצה להישאר ולהיות שם גם בחג הסוכות, אך למחרת יום הכפורים בבוקר אמר הרה"ק להאברך "תקבל פרידת השלום ותסע לביתך היום", אך באשר האברך הנ"ל חשקה נפשו להיות אצלו בקאברין גם בחג הסוכות לא התראה לפניו כל היום, ובראות אותו בלילה אמר לו שוב פעם "סע לביתך על יום טוב", והתנצל לפניו בתירוץ כי אין לו עגלה, ואמר לו "תסע לברעזע ומשם הלאה", ולמחרת שוב פגש בו ואמר לו "הלא צויתיך שתקבל פרידת שלום ותסע לביתך", והתחיל להתנצל לפניו כי חושק להיות יום טוב בקאברין, ויאמר אליו הרה"ק מקאברין בזה"ל: "הלא תדע כי בביאתינו בהסוכה אומרים אנחנו 'עולו אושפיזין עלאין קדישין ליעול אברהם יצחק ויעקב וכו' ומסתמא כשאנו אומרים כן הם נמצאים המה, על כן אין ברצוני שתשב אתה עם המרה שחורה שלך על פניך בסוכתנו, על כן סע לביתך", והוכרח להתפטר מאתו בשלום ונסע לביתו, עיי"ש.

והרה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל בספה"ק 'עבודת ישראל' לסוכות מחדש עוד יותר עפי"ז, וזלש"ק: "דלולא דמסתפינא הייתי אומר על חג הסוכות כשאירע לחתן בתוך שבעת ימי המשתה, מברך כל יום ויום שבע ברכות, משום דכל יומא קדושה באנפיה נפשא הוא, כי אושפיזא דיומא דא איננו אושפיזא דיומא אחרא כנודע, והוי פנים חדשות, ולא בעינן פנים חדשות אחר", עיי"ש. ובשו"ת 'משיב הלכה' מהגאון רבי חיים פנחס לוריא ז"ל דומ"ץ לאדז, מביאו כמקור להלכה (בסי' קצ"ו) דאין צריכים פנים חדשות בחוה"מ סוכות, ומוסיף שם בדברי חפץ: "ואף דבטח המגיד הקדוש ראה בעיניו האושפיזין אבל אנן אין רואין אותן, מכל מקום יש לנו אמונה דבאים לכל ישראל בסוכה, ולכן יש לסמוך עליו ולברך ז' ברכות בלי פנים חדשות".

אולם בשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ב סי' א סק"ה) כבר תמה ע"ז והקשה: דהא גם העבודת ישראל לא החליט הענין בודאות למעשה רק כתוב 'לולא דמסתפינא', וכללא אית לן דספק ברכות להקל, ועוד הקשה דהא זה שייך רק בסעודה ראשונה של הלילה, אבל בסעודה שני' של אותו יום, כבר בטל חידושו של האושפיזא ואינו פנים חדשות, עיי"ש, ועיי' בשו"ת 'שבט הלוי' (חלק ח, סי' רפ) דפסק ג"כ ששב ואל תעשה עדיף וצריכין פנים חדשות לברך שבע ברכות בסוכות, עיי"ש.

והגה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל בספרו 'מדבר קדש' (דף פט) מבאר שביאתם של האושפיזין קדישין

שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך

הנה קי"ל (או"ח סימן תרל"ט ס"ו) דאם ירדו גשמים פטור מן הסוכה, וכתב הרמ"א (שם ס"ז) דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, אינו מקבל עליו שכר, ואינו אלא הדיוטות. אמנם מנהג צדיקים ההולכים בעקבות מרן הבעש"ט הק' זי"ע לישב בתוך הסוכה בחפץ לב ובשמחה רבה גם בזמן שירדו גשמים ולא אכלו מחוץ לסוכה.

והנה מבואר בספה"ק דהזי' אושפיזין שבאים לתוך הסוכה (זוהר אמור קד.), כל אחד ביומו מניח ברכה להחוסים בצל הסוכה. והנה בעת ירידת הגשם פטורים ממצות סוכה מצד חיוב הדין, והיושב בה נקרא הדיוט, ואם כן לכאורה למה יזכה להאושפיזין בזמן שפטור מצד הדין. אך י"ל דכיון דמה שיושבין בסוכה בעת הגשם הוא מגודל חביבות המצות, שהגם שיודעים שזה הדיוטות, עם כל זה מגודל תשוקת וחיבוב המצוה עושים כל מיני התאמצות לישב בצל הסוכה אע"פ שהוא בא בקישוי, על כן באים האושפיזין גם בעת ירידת הגשם לברך את היושב בסוכה בזמן ההוא. ועל זה אמרו ז"ל (ברכות ז.) שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך, היינו שלא תהא קלה בעיניך הברכה שמברכים האושפיזין עילאין את ההדיוטות היושבים בסוכה בשעת הגשמים בזמן שפטורים להלכה, אלא יהיה חשוב מאד בעיניך.

לב אהרן לסוכות

להסוכה זו הוא הסיבה אשר חג הסוכות נקבע לזמן שמחתינו ובלשונו "בכל יום מימות החג באים השבעה רועים להסוכה, וכל אחד בא ביומו וכולם עמו, וכל איש ישראל צריך להאמין בזהשהם באים להסוכה, **ולכך כשיש התאספות והתכנסות של צדיקים, ומצינו כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם, ולכן הם ימי שמחה**.

אולם ראוי לציין דברי רביה"ק זצ"ל בדברי יואל לחג הסוכות (דף ט) שכתב וביאר הענין להיפך "טעם נכון למה דאיתא בזוה"ק הנ"ל שבחג הסוכות באים האבות הקדושים ושאר הצדיקים אל הסוכה ומשתתפים אתנו ונוטלים חלק במצות סוכה, דאיתא בזוה"ק (פ' פנחס דף ריט) דבזמן שמחה של מצוה מגרשים האבות מגן עדן שיבואו להשתתף בשמחת בניהם עיי"ש, **וע"כ בחג הסוכות דייקא שהוא זמן שמחה יתירה יותר מכל המועדות שאז מתגלית ביתר שאת אהבתו יתברך אלינו**, ואנו שמחים בהחיבה יתירה ותוספת טובה שנתן לנו הקב"ה, אז הוא הזמן אשר מתכנשין ובאים האבות הקדושים מעולם העליון להשתתף בשמחת בניהם", עיי"ש כל הענין באריכות.

וב'ריקאנטי' מחדש דבר פלא, **דטעם איסור מלאכה הוא משום האושפיזין**, וכלשונו בספרו טעמי המצות (מצוה קכ"ג): "לשבות ביום ראשון של סוכות שנאמר ביום הראשון מקרא קודש, טעם מצוה זו שכיון שיש לו קרואים קדושים ומוזמנים שבאו להתאכסן אצלו, לכבודם אין ראוי להתעסק במלאכה כדי שתמיד מדי עברם יסורו שמה להניח ברכה אל ביתו, ז"ש מקרא קודש יהי' לכם, ונקרא שבתון לשבות ממלאכה לפיכך ביום הראשון מקרא קודש", וביאר ב'באר מרים' שם, 'מקרא קודש' ר"ל שקורא להאבות הקדושים שיבואו לסוכה, עיי"ש,

ועיין ב'זוהר הקדוש' פר' ויחי (דף רכ"א ע"א) שמבאר דגם ארבע מינים שבלולב הוא כנגד האושפיזין, ותו"ד: "דבספרי האגדה אמרו שכל אלו הז' מינים, לולב ואתרוג וג' הדסים וב' ערבות, כנגד הז' ספירות הם, בחי' הז' אושפיזין שמזמינים עם ישראל באמירת עולו אושפיזין ביומי דחג הסוכות, שצריכים למצוא אותם כיון שהזמינם עוד מבערב בעת שנכנס לסוכה, עיי"ש, ועל ענין זה אומרים ביהי רצון שאנו אומרים בעת אגודת הלולב: "שלשה הדסים שהם כנגד שלשה אבות אברהם יצחק יעקב, שני בדי ערבות שהם כנגד משה ואהרן, לולב ואתרוג הם כנגד יוסף ודוד", וכן מובא הדבר בספרי האריז"ל ותלמידיו.

והגה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל בספרו 'מדבר קדש' (דף צא) מוסיף מדילי', דגם האמהות הק' באים לסוכה, ובלשו"ק ביאר: "בסוכות תשבו וגו' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, וזה ידוע דכמו האבות העולם נרמזים בסוכה, כך האמהות נרמזים בסוכה, ולכך מלת **אזר"ח** עם המילוי מספרו במכוון **שר"ה רבק"ה רח"ל לא"ה**, לרמז בזה **שהאבות והאמהות באים ומשתתפים בסוכה**, ומעוררים חסדים ורחמים על ישראל", עיי"ש שכתב עוד רמזים בענין זה. וכ"כ חידש שגם אליהו הנביא מתלוה עם האבות הק' בבואם להסוכה, וכתב שם (דף צד) "ולכך נרמז כאן **ב'**סוכות **ת'**שבו **ש'**בעת **י'**מים הר"ת **תשב"י**, שאליהו משתתף עם כל השבעה רועים שהם בשבעה ימים, עיי"ש.

והנה ידוע שינוי מנהגים על נוסח המקובל לומר בכל ליל שב"ק 'שלום עליכם מלאכי השלום וכו' האם אומרים אותו ביו"ט שחל להיות בשבת: ועיי' ב'דרכי חיים ושלום' (ס"ק תקי"ד) שבמונקאטש אין אומרים שלום עליכם בשום יו"ט או שבת חוה"מ, רק אשת חיל, וביאר הטעם בס' 'דברי תורה' (ח"ט סק"ב) להגה"ק ממונקאטש זצ"ל, "כי זהו רק העלאת ליל ש"ק מימות החול שבהם שליטת הס"א ר"ל, מה שאין כן יו"ט במעלות קדשו לפי זמני השנה, יש להם להזמנים ועתותי קודש האלו ענינים נשגבים שא"צ בעצמותם כלל לעניני שבתות השנה", עיי"ש, ובשאר מקומות אכן אומרים שלום עליכם גם ביו"ט שחל להיות בשבת, כמבואר ב'מטה אפרים' ובסידור יעב"ץ בהל' ר"ח, וכבר ציין ב'קצה המטה' (תקפ"ג סק"א) דיש שינוי מנהגים בזה, ומנהג צאנז (עיי' בהדרת קודש דף לג, בשם הגה"ק מנאסאד זצ"ל) ומנהג זידיטשוב וסיגוט לומר שלום עליכם (ליקוטי מאיר סי י"ג סעי' י').

אבל בחג הסוכות יש מו"מ איזה מהם לומר קודם אי שלום עליכם או הזמנת האושפיזין, ובשו"ת 'ויחי יעקב' (או"ח ל) להרה"ג ר' יעקב מלובראנץ זצ"ל (מחסידי סוכאטשוב וקאצק) דן בזה, ומסיק דודאי אמירת שלום עליכם קודם, דמלאכים מכניסין ברכה בביתם, וראוי תיכף לקבל ברכה, וכן נהגו בבעלזא וגם המתיק הגה"ק המהרי"ד זצ"ל הטעם: דמלאכים באים בלי הזמנה דמלוים האדם לביתו, אבל האושפיזין עדיין צריכים להזמינם ע"כ אומרין קודם שלום עליכם, וכן נהג הגה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זצ"ל ובניו ונכדיו, חוץ מנכדו הגה"ק העטרת יהושע זצ"ל נהג לומר הזמנה לאושפיזין קודם, וטעמו ונימוקו עמו ש'גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת'.

סוכת שלם

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך תאיר ארץ מכבודך נגילה ונשמחה בך.

יבואר על פי מה שכתב החתם סופר (פ' וארא עמוד כד) כי שם הוי"ה בקריאתו אדנ"י גמטריא צ"א אם תצרף למספר אברהם יצחק יעקב, עולה קרע שטן שהוא ביטולו של שטן והיצר הרע, עיי"ש בדבריו. ואיתא בזוהר הקדוש (פינחס דף רנה:) סוכה באות ו' איהו ברזא דתרין תיבין, הוי"ה אדנ"י והכי סליק סוכ"ה בחושבן, עיי"ש.

והנה האושפיזין קדישין הם באין לתוך הסוכה, ואם תצרף סוכה מלא באות ו' עם אברהם יצחק יעקב, עולה בגימטריא קר"ע שט"ן, וזהו מעלת קדושת מצות סוכה, שאנו ישובים בצל אל ומתבטל מעלינו כח השטן והיצר הרע, ואנו יושבים בתוך הסוכה שבוע אחת, ונשאר רישומא דקדושה על כל ימות השנה, שנחלש כח היצר הרע על כל ימות השנה.

וזהו שאנו מתפללים 'הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכ"ת שלמ"ך', היינו זכות סכת שלם שהוא סוכ"ה מלא בוי"ו, תצרף לזה זכות 'תאיר ארץ מכבוד'ך', האושפיזין קדישין המאירים את עולם הזה ויורדין מן השמים לתוך הסוכה, שבצירוף סוכה עם האושפיזין קדישין מתבטל כח השטן והיצר הרע, וממילא 'נגילה ונשמחה ב"ך', נוכל לשמוח בה' ובכ"ב אותיות התורה, להיות דבוקים בתורה ובמצוות ולעבוד את ה' באמת ובלבב שלם.

לב אהרן לסוכות

ומרן רביה"ק בעל דברי יואל זצ"ל נהג ג"כ לומר את נוסח אזמין לסעודתא אושפיזין עילאין מקודם, מטעם הנ"ל דגדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, וידוע העובדא (הובא במוש"י חלק ה') אשר פעם אחת בשלחנו הטהור הי' מו"מ בין הרבנים בזה אי להקדים שלום עליכם או הזמנת האושפיזין, ואחד מהם העיר דלכאורה כיון דמלאכים באים בכל שבוע, ואושפיזין רק בסוכות, ע"כ בפשטות אמרינן תדיר קודם לשאינו תדיר, וצריכים לומר שלום עליכם מקודם, וענה ע"ז רבינו: האם אתם סוברים דמלאכים באים מדי שבוע בשבוע בשוה, בכל שבוע באים מלאכים כפי מעשיו שעשה בכל השבוע, ובכל שבוע יש מלאכים אחרים, וא"כ גם המלאכים אינם באים באופן תדיר.

אולם הגה"ק ה'אבני נזר' זצ"ל לגמרי לא אמר את שלום עליכם בחג הסוכות, וב'שם משמואל' (שבת חוה"מ תרע"ג) הסביר הטעם באופן נשגב ונורא, וז"ל: "כבר אמרנו בענין שלום עליכם מלאכי השלום שהם המלאכים המלוים את הנשמה היתירה מן העולם העליון, והם מוסרים אותה למלאכים המלוים את האדם, וטעם צורך המלאכים מפני שלרוחק מעלת הנשמה בעולם העליון לעומת האדם שהוא בעוה"ז צריכין לאמצעים והם המלאכים עד בואה לאדם, והנה בסוכות שישראל יושבין בצלא דמהימנותא כענין שכתוב הביאני המלך חדריו, **והסוכה שהיא גימטריא הוי"ה אדנ"י מקפת אותם, הרי מחיצתם לפנים ממלאכי השרת**, וכענין שכתוב (במדבר כג, כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, ופרש"י עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתם לעין כל, שהם יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתם לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל, ע"כ. **וכדוגמא זו היא הסוכה והאושפיזין עם ישראל בסוכה, שמעלת ישראל אז גבוהה ממלאכי השרת ואינם נצרכים לאמצעים**, ולא עוד אלא שיש לומר על פי מה ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה שאמר בשם רבותיו זצללה"ה שבכל מקום קיבוץ ישראל אם בא לשם מלאך נעשה בטל מפחד ה' כי כל בי עשרה שכינתא שריא, **על אחת כמה וכמה שיש לומר שאין ביכולת המלאך לבוא אל הסוכה מפני פחד ה' ומהדר גאונו, כי חל שם שמים על הסוכה והאושפיזין גבוהין הרבה מן המלאכים כידוע**, אם כן אין מקום לאמצעים כנ"ל, ואינו דומה למקום קיבוץ אנשים בשבת דעלמא, אף דמלאך נתבטל שמה כנ"ל היינו מחמת הקיבוץ ולא מחמת הפרט, ויכול לבוא לתוך לבו של כל פרט ופרט, אבל בסוכה שכל פרט ופרט הוא כל כך מוגבה אין זה תימא שאין מקום כלל לאמצעים, **ובזה תוכחת מגולה לכל איש היושב בסוכה לידע מה שלפניו**.

ועל גודל קדושת הסוכה עם האושפיזין ראוי להעתיק מס' 'צדיק כתמר יפרח' (להרב ר' מענדל גאלשטיין ז"ל) בשם הרב ר' חיים אלעזר טייטלבוים ז"ל ר"מ ישיבת עץ חיים מג"וו נכד הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל מוואלאווע ז"ל חתן מרן הגה"ק הייטב לב זצ"ל, בשם חמותו הרבנית רויזא בלומא ע"ה אשת הגה"צ רבי רפאל גראס ז"ל אב"ד בערבעשט שהיתה שם בעצמה אצל מרן הייטב לב זצ"ל שאמר בימי חג הסוכות לפני האנשים שהסתופפו בצילו הקדוש בזה"ל: **השבעה רועים הם בכאן ותוכל לבקש אצלם כל משאלותיכם**.

מנהגי קריאת התורה בליל שמחת תורה

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הראשון המביא המנהג הזה הוא ב'ספר המנהגים' (לר"א אייזיק מטירנא, הוצאת מכון ירושלים הל' שמיני עצרת): "בליל שני, הוא שמחת תורה, מעריב את יום השמיני ותפילה וקידוש כאמש, ואז מפקין כל הספרי תורות שבארון, וש"צ נוטל ספר תורה אחת ומתחיל אנא יי' הושיעה נא וכו' אלקי הרוחות וכו' ב' או ג' חרוזות, **ואז גוללין ומחפשין וזאת הברכה בספר תורה ראשונה, ובשנייה בראשית, ובשלישית למוסף ביום השמיני בפינחס**, ומזמרין זמירות, ואחר כך עומדין עם כל הספרי תורה ואומר ש"צ 'התקבצו מלאכים' ו'שישו' ו'אשריכם ישראל' ו'בוא יבוא צמח', מכל אחד ב' או ג' חרוזות, ולכאורה עדיין לא מבואר שקראו בספר תורה אלא שגוללין ומחפשים וזאת הברכה בספר תורה ראשונה וכו', עיי"ש.

וכך מבואר להדיא ב'לבוש' שמעתיק את לשון ספר המנהגים: "ומסבב את המגדל והעם עמו עם שאר ספרי תורה ואומרים אח"כ על הכל, והולכין על המגדל וגוללין השלשה ספרי תורה **להעמידם על פרשיות שיקראו למחר**, הראשונה על וזאת הברכה, ושנייה על בראשית, והשלישית על פרשיות קרבנות בפנחס ביום השמיני", עיי"ש.

אולם בדפוס וורשא בספר המנהגים יש הוספה: "ומנהג באלו המקומות לקרות כל הנדרים, אך מדברי הרמ"א שיובאו להלן משמע שלא היה כתוב כן בכת"י אלא זוהי הוספה מאוחרת, ויש שרצו להגיה ומנהג לקרוא **כל הנערים**, אולם כנראה הי' כ' שם כל הנדרים [עי' להלן הביאור] רק אינו מבעל המנהגים רק הוספה אחרת

וממש כלשון הזה כ' ב'מעגלי צדק': "ערבית מתפללין כל התפלה כדאתמול, ומוציאין שלשה ספרי תורה **וגוללין אותן על הפרשיות שיקראו למחר, ובין כך שגוללין אומרים שישו ושמחו וגילו בשמחת תורה** וכ' ואומרים עלינו לשבח, קדיש יתום, יגדל", עיי"ש.

וב'דרכי משה' (סי' תרס"ט) מביא המנהגים הנ"ל ומוסיף: "והמנהג אינו כן עכשיו אלא קורין כל הנדרים שבתורה בליל שמחת תורה, וקונין הנדרים ונותנין למי שקונה לאחר שעלה לספר תורה מי שבירך", כוונתו שאין המנהג רק לגלול הספר תורה על מקומם שיקראו למחר אלא גם קורין בספרי תורה ולא במקום שיקראו למחר אלא נוהגין לקרות כל הנדרים שבתורה. וכך כותב ה'רמ"א' בהג"ה: "ובלילה קורין בספר תורה הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו", עיי"ש, ופרשיות נדרים היינו כל הפרשיות הטובות שהמנהג הי' לנדור נדרים לצדקה מי שהי' עולה לתורה בפרשיות הללו, וב'שער אפרים' (שער ח' סעי' נ"ז) כתב "כגון פ' ויכולו או המלאך הגואל או ברכת כהנים ופסוקים אחרים של ברכה", ומקורו כנראה מדברי ה'לבוש' אשר כשמתאר את כל החיובים לעלות לתורה בשבתות השנה, כותב בשבת בראשית שיש נדר ויכולו, או נדר המלאך הגואל, וה'בכורי יעקב' (תרס"ט) מוסיף פרשת ויתן לך, פרשת שירה, ופרשת מה טובו עיי"ש.

וב'בכורי יעקב' שם מביא שפעם אחת ראה בקהלה א' שהיו קורין ליל שמחת תורה פרשה ראשונה שבמטות ונראה שהם הבינו מה שכתב רמ"א הנדרים שהיא פרשת נדרים וטעות גמור הוא, עיי"ש, וב'קיצור שו"ע' (סי' קלח, סעיף ז) כותב ג"כ ויש מקומות שנוהגין לקרות בפרשת נדרים, וב'ילקוט הגרשוני' (סי' תרסט, אות ג) כותב ע"ז וחידוש על גדול כמותו שטעה בזה, ובשו"ת 'תירוש ויצהר' (סי' קז, אות טז) רוצה ליישבו דאין טעות כ"כ: והוא ע"ד אמרם ז"ל אבות (פ"ג מי"ז) נדרים סיג לפרישות, ובמס' נדרים דף ח' איתא "מנין שנשבעים לקיים את המצות וכו' ובספרי פ' ואתחנן איתא "שכך אתה מוצא בכל הצדיקים שהשביעו את יצרם, באברהם וכו' בבועז וכו' בדוד וכו'", ובמדרש רבה (רות סוף פ"ו) ליצרו נשבע עיי"ש, וכיון דבשמחת תורה מסיימים התורה ומתחילין מחדש ומקבלים ע"ע מהיום והלאה לקיים תוה"ק ומצותיה, לכן קוראים בפ' נדרים בפ' מטות לרמז על חומר הנדר והשבועה", עיי"ש.

וב'חיי אדם' (כלל נ"ז אות ז) מביא ב' מנהגים הנ"ל: "ובמקצת מקומות אין קורין בלילה אלא גוללין הס"ת על הקריאה של מחר וכן נוהגין בק"ק פראג, ובמדינות אלו קורין גם בלילה", עיי"ש.

הרי מבואר דעיקר המנהג הי' לשמוח בשעת הגלילה, ואח"כ הוסיפו לנהוג גם לקרוא בס"ת, והטעם כמבואר שם ב'שערי אפרים': "ואעפ"י שאין זמן קריאת התורה בלילה עושין כן לשמחת תורה" עיי"ש, וב'מקראי קודש' (שער כ"ב סעי' י"ז סק"א, מובא בהגהות שערי רחמים על השער אפרים שם) הוסיף דיש בזה גם שורש בהלכה: "דכיון שהוציא הס"ת להקיף הבימה חשו שלא

יהיה הטלטול בכדי, לכן קבעו לליל זו קריאה, ואף יש מקומות שאין קורין כלל, ולמען יתקן החשש מטלטול הס"ת לוקחין ג' ס"ת וגוללין אותן למקום המיועד לקרות בהן" עיי"ש.

ומנהגינו לקרות בפרשת וזאת הברכה בלילה כמו ביום, וכמבואר בשערי אפרים, ודרך החיים, ומשנה ברורה ועוד, ומנהג הגר"א היה לקרוא בפרשת ברכות שבתורה וכמו שכ' ב'מעשה רב' (תרס"ט): 'בליל ש"ת קורין בברכות שבתורה וגם הוא עצמו עלה לתורה ולפעמים קרי בכהני אף שהיה כהן בבית, והיינו בפרשת כי תבוא כהן קורא עד וברוך אתה בשדה, לוי קורא עד וברוך אתה בצאתך, ושלישי עד וירא ממך".

ויש עוד מנהגים בסדר הקריאה כגון מנהג הרה"ק ר' אלימלך זצוק"ל [נדפס בסדר הקפות של נכדו ר' שמעון שיף, דקיבלו מזקנו הרה"ק ר' נפתלי מליזענסק זצ"ל עד הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל] ושם הי' עולין "ד' קרואים", והי' קורין לכהן ברכת כהנים בפרשת נשא וידבר ה' אל משה לאמר עד ואני אברכם, לוי בפרשת בהעלתך ויאמר משה לחובב עד רבבות אלפי ישראל, שלישי בפרשת חקת ויסעו בני ישראל ויחנו באבות עד על פני הישימון, רביעי בפרשת בלק וירא בלעם כי טוב עד משכנותיך ישראל.

ומנהג סדר הקריאה של המגיד מקאזניץ זצ"ל [הובא ב'תפלה למשה' לסוכות] היה ג' קרואים: כהן בפרשת תולדות מקפיטל כז פסוק כד עד לאחר פסוק כט - ויאמר אתה זה בני עשו עד ומברכך ברוך, לוי בפרשת ויחי קפיטל מח פסוק יא עד לאחר פסוק טז - ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי עד וידגו לרוב בקרב הארץ, ישראל בפרשת בלק קפיטל כד פסוק א עד לאחר פסוק יג - וירא בלעם כי טוב עד אשר ידבר ה' אתו אדבר, ובקארלין קצת באופן אחר עיי' בסידור 'בית אהרן וישראל'.

ובשערי אפרים מביא מנהג לקרוא חמשה אנשים, וכן מנהג מונקאטש, אלעסק, בעלזא ועוד. ובכמה קהילות אשכנזים הי' עוד מנהגים בזה בסכום העולים לתורה, מהן שבעה קרואים, וי"ב קרואים, ט"ז קרואים ועוד, ועוד חזון למועד להאריך בזה.

ובכמה קהילות אשכנזים לא נוהגין לקרוא כלל, וכבר העיר בזה ב'נימוקי אורח חיים' סי' תרס"ט, וב'מנהגי חתם סופר' (פרק כ' סעי' ח'): "דלאחר ההקפות העלו ג' ס"ת על הבימה ולא קראו בהם, רק שרו לפני הס"ת 'על הכל', **וגם ארבעה זמירות אשר חיבר מרן לשמח"ת וגם תרגמו בלשון אשכנז** עיי"ש, אבל בשאר מקומות הי' קורין וכמו שהאריך בנימוקי אורח חיים דמעולם הי' קורין בבית הכנסת של הגר"א ועוד בתי כנסיות בליל שמחת תורה.

אולם ב'אוצר החיים' (רס"ו) מובא שהרה"ק מצאנז לא נהג לקרות בתורה בליל שמחת תורה, וכן נהגו בבאבוב, וכן נהגו בקאמרנא ועוד, וביי"ג אורות (ח"ב) מביא דהרבי מלובלין הי' המנהג לקרוא ובאפטא לא הי' קורין, והרה"ק מראפשיץ כשהי' בלובלין הי' עולה לתורה, ואח"כ כשהלך לאפטא הפסיק המנהג ומשם ואילך לא נהג לקרוא בתורה, ועיי"ש דבר פלא דפעם היה הרה"ק מראפשיץ זצ"ל בלובלין לימים אחרונים של סוכות, **וסיפר שעלה לתורה שלשה פעמים בליל אחד**, במנחה של שמיני עצרת שחל אז בשבת כי היו מתפללים מנחה בשבת מאוחר מאוד, בליל שמחת תורה, באשמורת הבוקר כי היו שם חסידים שהתפללו בהשכמה.

וכדאי לציין דה'בכורי יעקב' שם כ' בפשטות: דפשיטא שגם במקום שנוהגין לקרות קרואים לספר תורה משום שמחה לא יברכו תחלה וסוף על התורה, כיון דאינו מחיובי קריאה. אולם ב'נמוקי אורח חיים' מביא דשמע מאחד דרצה לומר כן דהיינו בלי ברכה, וא"א לומר כן דהא בבית הכנסת של רמ"א מברכין בברכה וע"כ כוונת הרמ"א הנ"ל הוא בברכה, וציין לדברי ה'אשל אברהם' דכיון דהוא מנהג המקום ליכא בזה משום ברכה לבטלה, ועי' בשו"ת 'פני מבין' (או"ח סימן ל') דג"כ ישב המנהג לקרוא בברכה, עפ"י המבואר בשו"ת גינת ורדים (כלל א' סימן מ"ט): "דבאיזה יום שיסכימו עשרה מישראל לקרות בספר תורה שפיר דמי ויוציאו ס"ת ויקראו בברכות מפני כבוד הציבור, והלואי שיקראו כל היום", עיי"ש.

ונסיים בסיפור הידוע מובא בספר 'בוצינא קדישא' (ח"ב, עמוד של"א) מהרה"ח המפורסם ר' סענדר דייטש ז"ל ראה"ק: סיפר הרה"ג ר' אברהם מרדכי ברייטשטיין ז"ל ספרא דדיינא דבי דיני רבה העדה החרדית בירושלים עיה"ק, כאשר ביקר רבינו ז"ל בירושלים בשנת תרצ"ב, בא הגה"צ רבי דוד יוגגרייז זצ"ל לשולחנו הטהור של רבינו בסעודת רעוא דרעוין, ובתפלת המנחה נקרא הגאון הנ"ל לעלות לוי, למחרתו בא אחד מאנשי ירושלים מאנשי ליטא אל רבי דוד זצ"ל, ואמר להגאון הנ"ל "שמעתי שכ"ת עלה לתורה בלילה... וענה רבי דוד: שמע נא, בשמחת תורה גם אצליכם נוהגים לקרות בתורה בלילה, ואצלי כשהרב מקראלי נמצא כאן בארץ ישראל הוא בבחינת שמחת תורה...

מקוה טהרה – "מקוה שמואל בנימין"
שע"י קהילתינו הק'
בשיכון קרית יואל בני ברק

במאמר שלפנינו נבאר בס"ד בדרך קצרה אופן בניית האוצרות [בורות זריעה והשקה], והבורות שטובלים בהם, ואופן הגעת המי גשמים להאוצרות. כמובן שיש להאריך הרבה בכל פרט ופרט, מ"מ במאמר שלפנינו נסכם בס"ד היסודות. ועוד חזון למועד בס"ד לסדרה של מאמרים בהלכות מקואות.

המאמר מחולק לחמשה חלקים:

- **[א] גג המקוה** – שמשם באים המי גשמים להאוצרות.
- **[ב] הצנורות** המביאים את המים מהגג להאוצרות.
- **[ג] האוצרות:** השקה, זריעה, בור ע"ג בור – בור ליד בור.
- **[ד] בורות המקוה.**
- **[ה] מקוה לטבילת כלים.**

אודות השייכות של הל' מקואות ליו"ט סוכות: נצטט לשון הזוהר חדש (יד., הובא ביסוד ושורש העבודה ימי הסליחות פרק רביעי) **"ובחג נדונין על המים, על שהם מבזים בנטילת ידים ועל שהם מזלזלים במקואות ובטהרות שהם במים, ועל כך נדונין על המים, על ענין המים".**

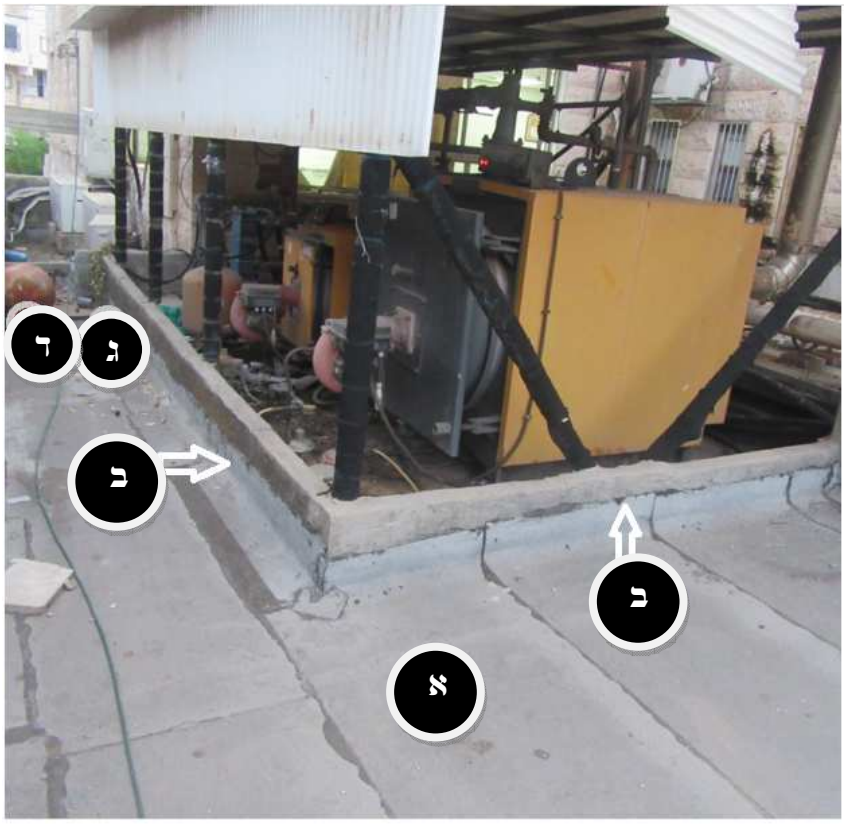
יהיו נא אמרינו לרצון, לעי"נ אבי מורי הרב החסיד המפואר, רחום ומוקיר רבנן, היה מקורב לגדולי ישראל, רבי שלמה יהודה ז"ל הכ"מ, בן הרב החסיד המפואר רבי יחזקאל שרגא ז"ל. שבימים אלו נגמר הי"ב חדשים מאז הסתלקותו לשמי מרום, יהא זכרו ברוך.

[א] גג המקוה – שמשם באים המי גשמים

גג המקוה בנויה מצימענט, ועשויה בשיפוע קצת לצד אחד שיגיע שם כל המים של הגג. ובקצה יש שתי נקבים, ובכל נקב יש צנור. נקב אחד המוליך את המים להאוצרות של המקוה. ונקב אחר המוליך את המים לביוב.

פעם בכמה שנים כשממלאים את האוצרות, פוקקים את הנקב של המוליך המים אל הביוב. ואז נכנס כל המים להאוצרות. וכשהאוצרות כבר מלאים, פוקקים את הנקב המוליך להאוצרות, וע"ז כל המים יורדים אל הביוב. [הנקב המוליך לביוב פתוח רוב הזמן].

כשממלאים האוצרות, יש לבדוק שהגג יהיה ריק לגמרי. שלא יהא על הגג כלים או חפצים שיש בהם בית קיבול, שמכיון שהמים מגיעים מהגג, אז יכול להיות חשש של מים שאובים. וכן שלא יהיה שם דברים המקבלים טומאה, אע"פ שאינם כלים. שלא יהא הוויתו ע"י דבר המקל טומאה. לכן צריך שיהיה הגג ריק.

ומכיון שבדרך כלל יש על הגג מכונות ומתקנים על הגג [כגון דוד שמש, דוד מים, מזגנים]. לכן בונים מחיצה של אבנים להפריד חלק הגג שדרכם באים המים משאר הגג. ומהמקום שמשם מגיע המים צריך שיהיה ריק לגמרי.

אמנם על הגוף הגג העשוי מצימענט, אין צריך לבדוק אם נעשה משוקע באיזה מקום ונעשה בית קיבול, כיון שהגג הוא קרקע עולם. כ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סימן כה).

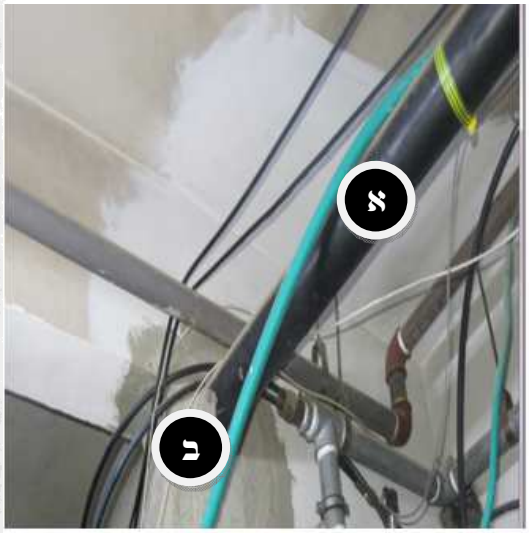
[א] **גג המקוה עשויה מצימענט.**

[ב] **גדר אבנים המפריד בין המקומות שיש שם המכונות של המקוה, שלא יגיע המים משם.**

[ג] **מקום הנקב שמשם יורד המים להאוצרות** [רוב זמן הנקב סגור, ורק כשצריכים למלאות האוצרות פעם בכמה שנים, מגלים את הנקב]

[ד] **נקב שמוציא המים לביוב.**

[ב] צינורות המביאים את המים מהגג להאוצרות

[א] צינור השחור דרכו מגיע המים מהגג להאוצרות.

[ב] הצינור היא ישרה, וכל החיבורים של הצינור הם בתוך צימענט.

[ג] הצינור מחובר לקיר ע"י הצימענט.

[ד] המי גשמים אינם מגיעים ישירות להאוצרות, רק בתוך מקום מיוחד [המשכה].

[ה] ומשם זה נמשך לבור הזריעה.

[ו] והבור השקה.

[ז] ע"י צינור זה מגיע המים לבורות השקה.

הנה בצינורות המביאים את המים מהגג להאוצרות, יש להזהר משני דברים:

א) שבתוך הצינור לא יהיה בית קיבול. משום שלא יהיו המים שאובין.

ב) שלא יהיו העברת המים ע"י דבר המקבל טומאה [אע"פ שאינו כלי].

א] שאובים:

הנה אופן הבאת המי גשמים מהגג להמקוה, הוא ע"י צינור. וצריכים להזהר שלא יהיה בצינור בית קבול, שעי"ז נעשים המים שאובין, הפוסל את המקוה. ומבואר בפוסקים כי לפסול המקוה משום מים שאובין, לא צריך שכל הצינור יהיה כלי, רק סגי שבחלק קטן שבצינור יש בית קיבול קטן, ואז ממילא הכל פסול.

ודבר פשוט שבדבר זה יש ליזהר ביותר, שהרי אם הבאת המים הוא באופן שפסול משום שאיבה, שוב לא יהני כל ההידורים שעושים במקוה.

וז"ל מרן רביה"ק בשו"ת דברי יואל (יו"ד סימן עה אות ג) **"ובכל מקוה שעושין צריך השגחת הבי"ד בהצינורות מתחלת ירידתן מהגג עד שבאים לתוך הבור. ולפעמים יש בזה שאלות עמוקות שצריכין עיון הרבה. וכמה קולמוסין נשתברו על זה בכל דברי הפוסקים בשאלות שבצינורות".**

<u>הצינורות:</u>

הנה צינור ישרה איני נחשב לכלי, כיון שאין לה שלשה דפנות ואינו יכול לקבל מים, [רק אם יש על הצינור קראן, אז יש לה שלשה דפנות ושפיר הוה כלי]. **אמנם במקום שצריך צינור ארוך, ואין די בצינור אחד,** [כמו במקוה דידן, ראה בתמונות], **וצריכים לחבר שני צנורות,** הדבר מצוי שבמקום חיבור הצינורות, יש מקום שמתעכב שם המים, ואז חלק זה הרי הוא בית קיבול. ופוסל משום שאובין. וכן באופנים שהצנורות צריכים לכופפם, כדי להמשיך המים אל האוצרות גם בזה יש אופנים שנעשו כלי.

לכן במקוה דידן כל החיבורים של הצנורות נעשו ע"י צימענט, [ולא מחלקים של צינור]. ואז אין בזה חשש שנעשה כלי. שצימענט אינו נעשה כלי. שהרי הוא בנין. [הרי המקוה גם מקבל מים, מ"מ כיון שמחובר לבנין, אינו נעשה כלי].

[ועיין לקמן שמשום פסול 'הויה ע"י דבר המקבל טומאה', מהני לחבר הצנור לבנין, מ"מ משום פסול של מים שאובין לא מהני. וכן העצה של המשכה, ברובו מים שאובין לא מהני. לכן יש ליזהר שלא יהי' כלי כלל].

ב] הויה ע"י דבר המקבל טומאה:

אסור להביא המים אל האוצרות, או אל המקוה על ידי דבר המקבל טומאה. [אע"פ שאינו כלי. ואין בזה משום פסול שאיבה]. **ולכן אפילו שאין הצינור נחשב לכלי, מ"מ יש בזה פסול שהוא דבר המקבל טומאה.**

מקור הדין: כתב בשו"ע (יו"ד סימן רא סעיף מח) "הבא להמשיך מים למקוה, צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה. כגון מי גשמים שרוצה להמשיכם למקום אחר לעשות מקוה, לא יאחז בידו דף ויעבירם עליו. אלא יניח הדף בקרקע ויסיר ידו משם בטרם יעברו המים עליו. וכן סילון של מתכת אסור להמשיך בו מים למקוה שמקבל טומאה".

ובכלל זה, אפילו כשהמים הגיעו כבר לבורות בהכשר, ויש נקב במקוה שהמים זוחלין דרך שם, ואז המקוה פסולה. אסור לסתום הנקב ע"י דבר המקבל טומאה, כיון שהוא מסייע לכשרות המקוה. [ושאלה זה מצויה בענין מתקן החימום של המים, שמחברים לכותל המקוה, וחיבורו ע"י מסמרים שתוחבים בכותל, נמצא שדבר המקבל טומאה סותם את הנקב, נמצא שמעכב הזחילה ע"י דבר המקבל טומאה. וראה מש"כ בזה במקומו בבורות המקוה].

מקור הדין: כתב בשו"ע (שם סעיף נ) "ואם בא לסתום הסדק כדי שישארו בו מ' סאה לא יסתום אותו בידו, ולא בכל דבר המקבל טומאה. ויש מי שהסתיר לסתום בכל דבר שמקבל טומאה". וכפי הכלל שבמקום שהמחבר סתם בדעה ראשונה, וכתב דיעה שניה בשם י"א, דעתו לפסוק כדיעה קמייתא.

צינור של מתכת

כל דבר שהוא מקבל טומאה, אע"פ שאינו כלי, פוסל את המים שהגיעו על ידו למקוה. ולכן צנור של מתכת, אף שאין לה בית קבול ואינו נחשב לכלי, מ"מ מכיון שמקבל טומאה, משום שפשוטי כלי מתכת מקבל טומאה, פוסל את המים.

טומאה דרבנן

כלי המקבל טומאה רק מדרבנן, דעת הב"ח (דף קה:) שאינו פוסל את המים העוברים על דרכו. וכן נקט הש"ך (שם ס"ק עו, וס"ק קד). ולכן כתב הש"ך דמותר להמשיך מים ע"ג דף של עץ, כיון שפשוטי כלי עץ, אינו מקבל טומאה מן התורה. אמנם הב"י הביא בדק הבית שכתב "ואפשר שבאין לה שפה כלל מירי, ואפ"ה פסולה משום דפשוטי כלי עץ, אע"ג שאינן מקבלין טומאה מה"ת מקבלין טומאה מדרבנן". וכן פסק החזון איש (יו"ד סימן קלד אות ה) וז"ל "ונקטינן לדינא דכל המקבל טומאה מדברי סופרים פוסל משום הויה עי טהרה". וכן מצאנו בפוסקים שעכ"פ לכתחילה החמירו אפילו בדבר המקבל טומאה רק מדרבנן.

ב' אופנים תקון פסול הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה

[א] המשכה

הפסול של הבאת מים על ידי דבר המקבל טומאה, הוא דווקא אם המים באים מדבר המקבל טומאה ישירות אל המקוה, בלי שום הויה אחרת באמצע. אבל אם המים אינם מגיעים מהצנורות מיד אל האוצרות. רק סמוך להאוצרות, ומשם נמשכים ע"י דבר שאינו מקבל טומאה, כשרים.

ולכן מתקנים הצנורות המביאים את המי גשמים אל האוצרות, שיגיעו רק סמוך להאוצרות, ושם עושים המשכה של ג' טפחים, ומהמשכה מגיע המים אל המקוה. [ראה בתמונה].

מקור הדין: בשו"ע (סימן רא סעיף מח) "אבל אם נופלים על שפתו בחוץ ונמשכין לתוכו, או שמחבר לפי הסילון של אבר צנור קטן של עץ או של חרס שהמים מקלחין ממנו למקוה, כשר".

[ב] חיבור לקרקע

עוד אופן לטהר הפסול של 'הויה על ידי דבר המקבל טומאה', היא ע"י שמחברים הצנור המקבל טומאה לקרקע, ואז בטל ממנו תורת טומאה.

מקור הדין: בשו"ע (שם סעיף מח) "ואם הסילון של מתכת מחובר לקרקע, אפילו מקלח להדיא לתוך המקוה, כשר, שהרי אינו מקבל טומאה, לפי שהוא בטל אגב קרקע, ואין חילוק בין אם טמון תחת הקרקע או לא".

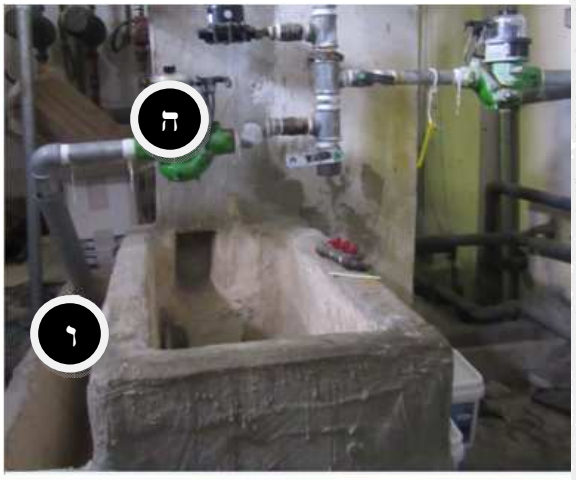
כתב החזון איש (יו"ד סימן קכו אות ט ד"ה אם הצנור) "אם הצנור מחוברין ראשיו לבנין וכו', נראה דהוה כמחובר. ומסתבר דגם ראשו אחד מחובר דינו כמחובר".

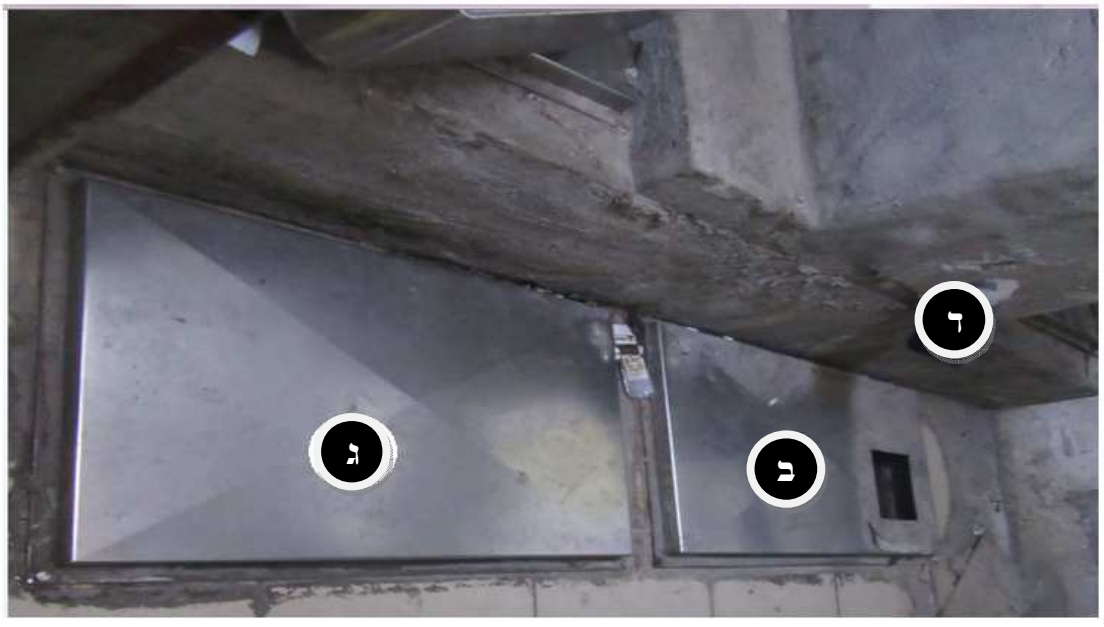
ולכתחילה משתדלים במקואות לעשות ב' העצות הנ"ל. גם שיהיה המשכה, וגם שהצנורות יהיו מחוברים לבנין. אבל במקום שאין יכולים לסדר שהצנורות יהיו מחוברים לקרקע, אז סגי בהעצה של המשכה.

וז"ל רביה"ק בשו"ת דברי יואל (יו"ד סימן עא אות ג): "בענין חיבור לקרקע של הצינור, בשביל חשש הוי"ה ע"י טומאה, סגי אם בסוף הצנור יש מקום להמשיך ע"י טהרה וכו'. ובוודאי אם אפשר לעשות כל הצינורות שיהיו מחוברים לקרקע ממש, ושיהיה גם נעשה לשמש את הקרקע טוב יותר. וכל מה דאפשר להדורי הטהרה מהדרינן. אבל במה שאי אפשר אין להחמיר כלל, במה שאין בו איסור מדינא. וא"כ יוכל לראות שם בעשיית הצנורות מה דאפשר אפשר, ומה דלא אפשר לא אפשר".

[ג] האוצרות: זריעה, השקה – בור ע"ג בור – בור דברי חיים

[א] **בור הזריעה.**

[ב] **בור השקה – בור ע"ג בור.**

[ג] **בור השקה דברי חיים.**

[ד] **הצינור שמביא המי גשמים אחרי ההמשכה להבורות השקה.**

[ה] **קראן מים** [שאובין] **שמכניסים לבור הזריעה, כדי למלאות המקוה שטובלים בה.**
[אחרי שיש כבר ארבעים סאה מי גשמים].

[ו] **המים של הקראן אינו נכנס מיד לבור הזריעה, רק עושים המשכה.**

הקדמה: הגדרת מקוה

בתוה"ק (ויקרא יא לו) "אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור". ומזה דרשו חז"ל: "מה מעיין בידי שמים, אף מקוה בידי שמים". פירוש שמי המקוה צריכים להיות מי גשמים שהגיע מאליהם אל הבור ולא ע"י שאובים. [ולכן אין להשתמש עם מים של הקראן משום שהם שאובים].

והנה המקואות מקדמת דנא היה בור שנאגרו שם מי גשמים בימות החורף, ותוך בור זה היו טובלים. אך כמובן במקומות שאין יורדים גשמים בימות הקיץ, לא היו יכולים להחליף את המים כל ימות הקיץ. ולכן היתה עדיפות למקוה מעיין, שהמים מתחלפים כל הזמן. אבל לא בכל המקומות מוצאים מעיינות וכו'. לכן היה מן ההכרח למצוא דרך להכשיר מים שאובים [מהקראן] למי מקוה.

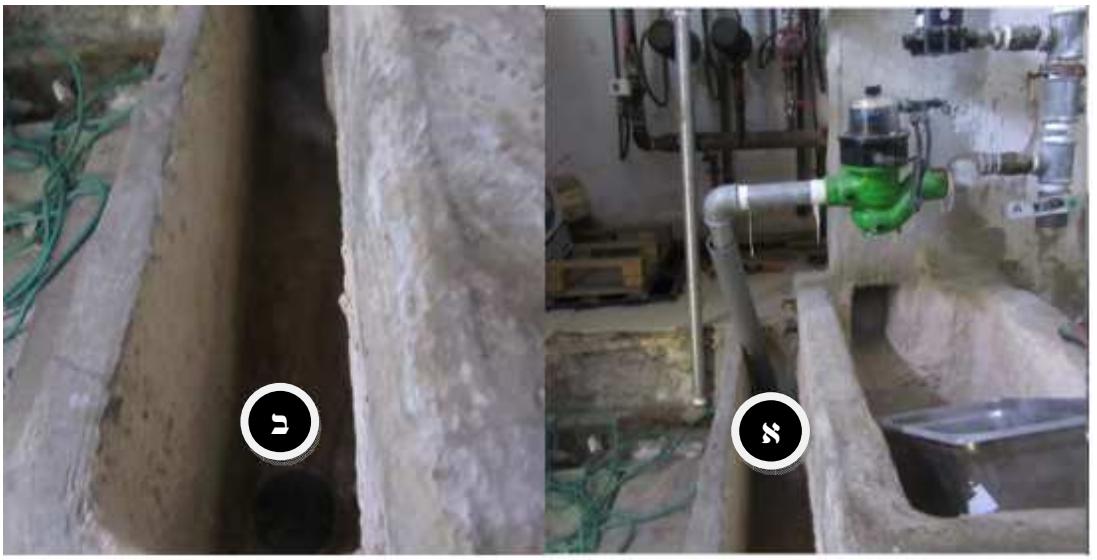
והנה יש בזה שני אופנים איך אפשר להכשיר מים רגילים מהקראן [שאובים] למי מקוה. א] ע"י בור זריעה בסמוך למקוה. ב] ע"י בור השקה סמוך למקוה. ונבארם בקצרה:

בור זריעה

סמוך למקוה שטובלים בה, עושים עוד מקוה שלתוכה נכנסים מי גשמים לפחות כשיעור מקוה שהוא ארבעים סאה. והנה בכותל הגובל בין בור השקה, למקוה הטבילה עושים נקב באמצעיתו. והנה בבור זריעה אופן הכשרת המים שאובים היינו, שאחר שהאוצר מלאה עם לפחות ארבעים סאה מי גשמים, כשרוצים למלאות המקוה לטבילה, ממלאים האוצר זריעה עם מים של הקראן [שאובים], ויש נקב בין האוצר לבור המקוה, ונכנסים המים להמקוה ע"י הנקב. והמים אע"פ שהם שאובים נטהרו ע"י שנכנסו לאוצר זריעה.

מקור הדין: בשו"ע (סימן רא סעיף טו) שמקוה שיש בה ארבעים סאה יכול להכניס בה מים שאובים כמה שירצה. מי הקראן אינו נכנס ישירות לבור הזריעה, רק עושים המשכה, ומשם נכנס לבור הזריעה. כדי שיוכשרו משאיבתן – מדאורייתא, ע"י ההמשכה.

והנה יש מערערים על זה, שכל ההיתר למלאות מים שאובים אחר שיש בה ארבעים באה, זה רק אם נשאר שם המים. אבל בנידו"ד שהמים הולכים למקום אחר. זה נקרא נתן סאה ונטל סאה, ויש פוסלים בזה ברובו. (דעת הראב"ד).

[א] המים של הקראן נכנסים למקום זה ונעשה המשכה.

[ב] רואים את הנקב בפנים, שדרכו נכנסים המים לבור הזריעה

בור השקה

סמוך למקוה שטובלים בה, עושים עוד מקוה שלתוכה נכנסים מי גשמים לפחות כשיעור מקוה שהוא ארבעים סאה. והנה בכותל הגובל בין בור השקה, למקוה הטבילה עושים נקב באמצעיתו. וממלאים המקוה שטובלים בה עם מים רגילים מהקראן עד למעלה מן הנקב, כדי שתתחבר המים שאובים שבמקוה הטבילה עם מי הגשמים דרך הנקב. נמצא ע"ז שאפשר להחליף בתמידות מי המקוה, שהרי אפשר למלאם עם מים שאובים. ואח"כ משיקין עם הבור השקה.

יש אומרים שאף בבור השקה עדיין יש לחוש לחשש של נתן סאה ונטל סאה, שבמשך הזמן אפשר שיתחלפו רוב המים שבבור השקה, ויהיה בו אותו חשש של בור זריעה. לכן להנצל מחשש זה תקנו כמה מגדולי הדור הקודם לחלק את בור השקה באמצעה בטבלה, ועושים נקב של השקה. ובכל אחת יש שיעור ארבעים סאה. ולכן אף אם יש חשש בבור העליון שנתחלף רוב המי גשמים, עדיין יש השקה לבור התחתון.

ולפי הדברי חיים זי"ע (חו"מ סימן לז) יש עצה נוספת לעשות סמוך לבור השקה עוד בור השקה מהצד. וכל פעם אחר שיהא רובו שאוב ויהא חשש דנתן סאה ונטל סאה, יעשו השקה מהבור שבצד לזמן מועט. וסיים "והגם שיש פוסקים דצריך להיות החיבור תמיד כמבואר בשו"ע, ע"ז יש לסמוך בכה"ג להקל עכ"פ בכל פעם שיראו שניטל הרוב יכשירו כנ"ל.

יוצא ידי שניהם

ולכל אחת יש מעלות שאין בחברתה, ויש בזה אריכות בפוסקים. והנה במקוה שזה טהרתן של ישראל חוששים לצאת כל השיטות. לכן רבים מקיימים בזה ירא שמים יוצא ידי שניהם, שהמקוה יתכשר ע"י שניהם. ובאופן כזה ממלאים המקוה מהאוצר הזריעה ועי"ז נתמלא המים. והמקוה כשירה, דכל המים נחשבים למי גשמים. ואח"כ עושים השקה עם בור השקה.

והנה במקוה המהודרת שע"י קהילנו הק', יש בור זריעה, וכן השקה של בור ע"ג בור. ובבור הגדול יש בנוסף השקה של הדברי חיים זי"ע.

[ד] בור הטבילה

כאמור לעיל במקוה הנכשרת ע"י זריעה, ממלאים המקוה, ע"י שממלאים בור הזריעה עם מים של הקראן [שאובין] והמים נכשרו שם. ומשם נשפכים לתוך מקוה הטבילה, ע"י נקב שיש בבור. [בציור א' רואים שהמים נכנסים דרך נקב הזריעה].

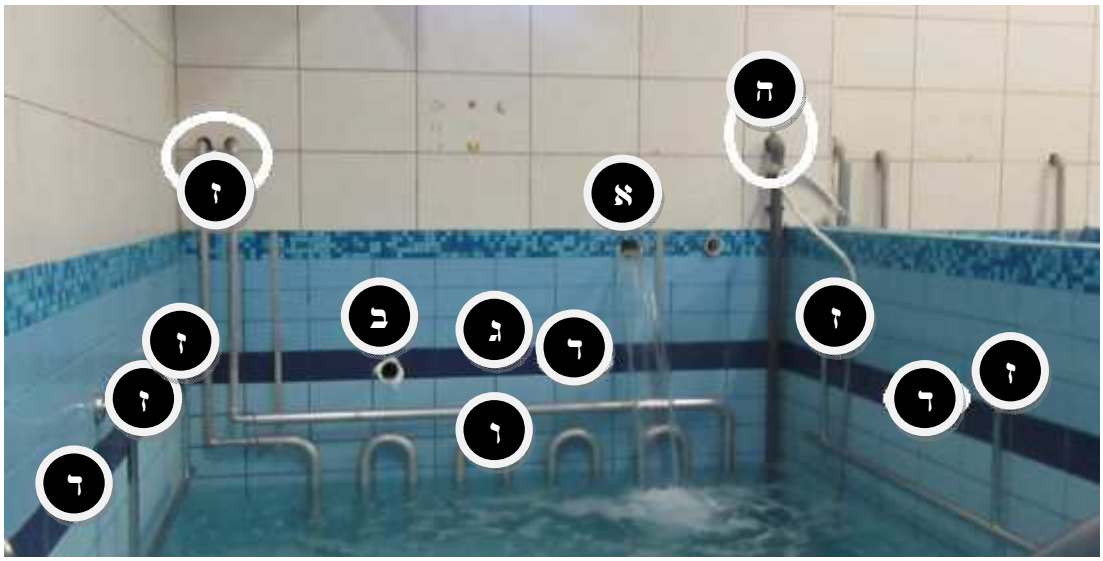
נקב הזריעה עושים יותר גבוה מנקב ההשקה.

מכיון שהמים נכשרים גם ע"י השקה. לכן יש למלאות המים עד למעלה מנקב השקה. כדי שיגעו המים זה לזה [ציור ב' בציור שלפנינו המקוה באמצע למלאותו, ולא הגיע עדיין לשיעורו]. ולכן במקום הנקב עושים האבנים המצפים את הקיר בצבע אחר, כדאי שיהיה סימן עד היכן שיש למאות הבור [ציור ד']

כפי שרואים בציור ה' שואבים המים החוצה ע"י פאמפ. הטעם שאין מוציאים המים עם נקב ברצפה, שאפשר לסתמה, וכשרוצים להוציא המים. יסירו את הפקק. ויצא דרך הנקב. היינו משום שאם עושים נקב ברצפה קשה מאוד לסדר שהפקק יסתום הנקב לגמרי עד שלא יזחול אפילו טיפה אחת מים לחוץ. ואז יש בזה משום 'זוחלין'. ולכן משתמשים עם משאבה. שבאופן כזה ליכא שום נקב בתוך הבור במקום שיש מים.

כאמור לעיל דאם יש נקב במקוה שע"ז זוחלין המים לחוץ המקוה פסולה. וכן אם יש נקב במקוה שהמים זוחלין דרך שם, אסור לסתום הנקב ע"י דבר המקבל טומאה, כיון שהוא מסייע לכשרות המקוה. ולכן כדאי לא להכנס לשאלות במעמיד ע"י דבר המקבל טומאה, כל המתקנים בתוך הבור הטבילה, החיבורים שלהם מחוץ למים.

דאם יעשו נקב בתוך הבור ויסתמו הנקב עם מסמרים. יכול להיות אופן שהמים נשמרים ע"י דבר המקבל טומאה [ציור ז'].

[א] ממלאים את המקוה מהנקב של בור הזריעה.

[ב] נקב השקה.

[ג] המים צריכים להגיע עד למעלה מנקב השקה.

[ד] הפס בצבע בלא"ה סימן עד היכן שצריכים למלאות.

[ה] הצנור ששואבים המים החוצה.

[ו] חימום המקוה

[ז] כל החיבורים של המעקה, צינורות הכל למעלה מהמים.

[ה] מקוה לטבילת כלים

מקוה של כלים ג"כ צריך שיהיה ארבעים סאה.

מקוה הכלים דידן נתכשר ע"י השקה.

יש למלאות המים עד נקב של בור השקה, כדי שיתחברו המים זה לזה.

יש לבדוק לפני הטבילה שהמים למעלה מנקב השקה. [שלפעמים ע"י הרבה טבילות של כלים, נתחסר המים משיעורה].

אופן מילוי המקוה ממלאים מים מהקראן [שאובים], והמים מגיעים ע"י שנמשך על הרצפה ג' טפחים [המשכה].

[א] נקב שדרכו מגיע מים שאובים למקוה ע"י המשכה.

[ב] נקב ההשקה.

[ג] המים צריכים להגיע עד למעלה מהנקב.

הערות והארות יתקבלו בברכה בכתובת אימייל:

036182411@bezeqint.net

מס' שבועות - דף ב'

כיון דכל ענין חטא ועוון משתלשל ונגרם מגויי הארצות, ע"כ נשנו הכפרות כפי המרחק מהם

במשנה: רבי שמעון אומר שכהנים אין להם כפרה בשעיר המשתלח, אלא כשם שדם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו כמו שדם השעיר הפנימי מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו, כן וידוי הפר מכפר על הכהנים בשאר עבירות כמו שוידוי השעיר מכפר על ישראל בשאר עבירות. כתב ע"ז בספה"ק שם משמואל וז"ל: ויש לדקדק דלמה בישראל הקדים הכפרה על טומאת מקדש וקדשיו שהוא בדם השעיר הפנימי לכפרה על שאר עבירות שהוא בשעיר המשתלח, כאמרם ז"ל (יומא מ' ע"ב) עד מתי יהי' זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חברו, ובכהנים הקדים הכפרה על שאר עבירות שהוא בוידוי הפר לטומאת מקדש וקדשיו שבדם הפר.

ונראה עפ"מ שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה שלעולם מתחילין לתקן בדבר הקל להיתקן ומן הקל יבוא אל החמור, עכ"ד הצריך לעניננו, ולפי המבואר בספה"ק **דגם ישראל בשאר עבירות נמי לאו מינייהו הוא כי ישראל קדושים הם, וכל חטא הנמצא בישראל בא מצד האומות מה גם בעבירות החמורות, שהאומות מקלקלין את האויר ופוגמים בזה את ישראל,** והנה ישראל מובדלין מן העמים ולויים מישראל וכהנים מלויים, וא"כ בין כהנים לאומות יש שלש הבדלות ביניהם, ומובן שמפאת הרוחק א"א שמחשבת האומות יפגמו את הכהנים להביאם לידי שאר עבירות אלא באמצעות ישראל, וא"כ שאר עבירות בכהנים מועטין המה בהכרח, **אך טומאת מקדש וקדשיו אף שכהנים זריזים הם ובאה מכח ישראל מ"מ אין כאן כ"כ הבדלות ובקל יכולין הכהנים להתפגם מישראל, ע"כ יש במציאות חטא טומאת מקדש וקדשיו יותר מחטאים של שאר עבירות, וכמו בכמות כן באיכות, ע"כ בכהנים חטא שאר עבירות קל להיתקן על כן תיקון שאר עבירות קודם, ובישראל להיפוך,** ע"כ תיקון חטא מקדש וקדשיו קודם.

הוכיח את תלמידו בדרך בדיחותא 'מכדי ממכו"ת סליק, ותנא שבועות'

מכדי תנא ממכות קא סליק מאי שנא דתנא שבועות. הוי עובדא בישיבה אחת שהראש ישיבה הלך אחר השיעור לחוץ, והיו התלמידים נערים צעירים שלא למדו עדיין טכסים תלמיד חכם, ע"כ בצאתו לחוץ התחילו התלמידים לרקוד ולהכות זה את זה כדרכם, בין כך פתח הראש ישיבה את הדלת, ותלמיד אחד פתח גמרא שבועות והתחיל ללמוד בניגון להראות שהוא לא עשה כלום, והראש ישיבה הכיר שהכה עם חבירו, ואמר בצחות הלשון 'מכדי תנא ממכות קא סליק מאי שנא דתנא שבועות'.

זהירותו של הג"ר דוד פרענקל ז"ל בחומרת הרעק"א שהובא בגמ' דידן

בעמוד ב', בגליון הש"ס מצדד הגרעק"א ז"ל לומר, דלמאי דפסקינן בשו"ע סי' קפ"א ס"ב דראוי לחוש להאוסרים בהקפת הראש במספרים, ה"נ יש לאסור במלקט, וא"כ

דף ל'

צנים פחים, היינו להלהיב את עצמו למצוה, ולצנן עצמו לעבירה

הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים. ב'בינה לעתים' (דרוש א') כתב על מה שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי כ"ב) **'צינים פחים בדרך עיקש, שומר נפשו ירחק מהם'**, וקשה על המלך החכם מכל אדם, מה משמיענו בזה, הלא זה פשוט וידוע לכל שצריך האדם לשמור את עצמו מן הקור והחום. ומפרש, דהנה יש בתוה"ק מצות עשה ומצות לא תעשה, למצות עשה צריך האדם להתעורר בה בחמימות ובהתלהבות, ולמצות לא תעשה נצרך צד קרירות כדי שיתבטל מאתו ההתעוררות לרעה, אמנם היצה"ר מפתה ומסית להאדם להשתמש בהקרירות והחמימות להיפוך, דלמצות עשה מקרר ומצנן אותו להתעצל ולהתרשל בהן, ואף כשמקיים את המצוה לא יעשה אותה בזריזות והתלהבות כראוי, וכנגד זה יחם לבבו בקרבו כאש בוער לחמוד תאוות ותענוגים, ולעבור על מצות ד' אשר לא תעשינה.

וזהו שייעץ שלמה המלך, **'צינים פחים בדרך עיקש'**, פי' אם הקור והחום הם **'בדרך עקש ופתלתול'**, שהצנה תקררהו לבלתי עשות

שום מצוה בחמימות הלב והנפש, ואדרבה החום יעוררהו אל מעשה העבירות, **אז איש החיל השומר את נפשו ומבקש להצילה מני שחת, ירחק מרחק רב מהם, ויאחז בשתיהן בקצה האחר, ויבחר בהצינים להגינו מן העבירות** [וכדאי' במס' כלה פרק א' : 'כל מי **שעושה את עצמו עצל מן העבירה ולא עשאה ניזון מזיו שכינה כמלאכי השרת']. **ובהפחים להתעורר לתורה ולמעשים טובים בהתלהבות אש קודש.**

ובזה כתב לפרש מה שאמרו חכמז"ל 'הכל בידי שמים חוץ **מציני ופחים**', והקשו בתוס' ממה דאמרו חז"ל (ברכות דף ל"ג ע"ב) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת **שמים**'. אכן עפ"י האמור מובן היטב, **דשני מאמרים הללו עולים בקנה אחד, דצינים ופחים ויראת שמים חדא נינהו, דכמו שהיראת שמים ניתנה בידי האדם, כן הקרירות והחמימות שהיצה"ר מהפכם בדרך עקש ופתלתול, אינם בידי שמים להפכם לטובה, כי אם ביד האדם ובחירתו ניתנו, להתגבר עליהם ולישרם כדי לעבוד בהם את הש"י.**

יהיה אסור לסרוק פיאות הראש, וצ"ע לדינא, וכתבתי מזה בתשובה, ע"כ. ועיין בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' קל"ט תשובה שכתב אל הגרעק"א בנידון זה, ודעתו להיתר גמור בלי פיקפוק למיסרק רישא, יעו"ש. אמנם מסופר על הגרעק"א שלמעשה היה מחמיר בדבר ולא היה סורק את פיאות ראשו. ואמר הגאון ר' דוד פרענקל ז"ל, ששמע מפ"ק של החזו"א, שאמר שבזה אין הלכה כהגרעק"א, ומותר לסרוק פיאות הראש, ע"כ. וכן כמעט שלא נשמע אצל גדולי הדורות אשר ינהג בחומרא זו.

אך זכור אותו האיש לטוב, בפרט לתושבי עיר בני ברק יצ"ו, ה"ה בעל השמועה הג"ר דוד זצ"ל שהיה ניכר בזהירותו המופלגת בדקדוק הלכה זו, ויראת ה' חופפת עליו כאשר פיאותיו הארוכים מאד היו עשויין כמין 'קאלטענעס' משני צדדיו, ויראתו הקודמת מכרזת עליו מבחוץ, כי היה זהיר מאד בדברי הגרעק"א האלו, כנראה, שמכיון שהחמיר בזה קודם ששמע מפי רבו החזו"א ז"ל דאין לחוש לכך, שוב לא רצה לשנות.

וגופא דעובדא הכי הוי אשר בשנות צעירותו היה פיאותיו סדורות לו תלתלים על שני צידיו, והעלן ע"ג ראשו מתחת לכובעו. ובכל יום ויום היה ר' דוד ז"ל מסדר את פיאותיו בידיו ללא מסרק, ונזהר עד כמה שידו מגעת שלא לתלוש ולהוציא שום שערה מהפיאות. ובחורף שנת תשל"ז, כשהיה בשוויץ ועבר ניתוח קשה, שכב כמה ימים באפיסת כוחות, ועקב כך לא סידר את פיאותיו בעצמו. וכעבור שבוע ימים שכבר התחזקו כוחותיו, כבר היה קשה לסדרן מבלי לתלוש ולהוציא שערות, ומאז לא נגע בפיאות הראש כלל. (מספר תולדות חייו 'זכור לדוד' עמ' קכ"ג)

מס' שבועות - דף ג'

איך לוקין על כל לאו שבתורה, הלא הוא ניתק לעשה דמצות תשובה

ליתן עשה אחר לא תעשה. בספר פרדס דוד על התורה (פרשת נצבים אות שי"ד) הביא בשם ספר צידה לדרך, שהקשה לפי דעת הרמב"ם (פ"א מהל' תשובה ה"א) דתשובה היא מצות עשה, שמונה אותה בכלל העשין שבתורה (ספר המצוות מ"ע ע"ג), **אם כן איך לוקין על לאוין שבתורה, תיפוק ליה דכל לא תעשה הוה ליה לאו הניתק לעשה דתשובה, דהלא קיימא לן דתשובה מועיל לכל דבר, ועל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו.** ומתרץ, דתשובה נבראת קודם בריאת העולם (פסחים נ"ד א'), **והוה ליה עשה שקדמה ללאו, ואין זה לאו הניתק לעשה.**

ועל פי זה מיישב הפרדס דוד הא דאמר ר' יוחנן (יומא פ"ו ב') 'גדולה תשובה שדוחה לא **תעשה שבתורה**' וכו', והקשו המפרשים, הא בכל מצות התורה אמרינן כן שעשה דוחה לא תעשה, ומה חידוש במצות עשה דתשובה. **ולהנ"ל אתי שפיר, דאף על גב דהיא עשה שקודם הדיבור, ואין עשה שקודם הדיבור דוחה לא תעשה שאחר הדיבור, כמו שכתבו התוס' בקידושין** (ל"ח א'), **מכל מקום מצות עשה דתשובה גדולה כל כך שדוחה את לא תעשה אף בכהאי גוונא**, עיין שם.

מס' שבועות - דף ד'

'ושמרת לעשות כו' אשר ייטב לך', היינו להשמר מלעשות על מנת לקבל פרס

כל מקום שנאמר השמר פן ואל וכו'. בספה"ק מאור ושמש (פרשת ואתחנן) על הפסוק, **ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון מאד כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך** וגו'. כתב וזל"ק: הנה יש להתבונן, מה זה 'ושמעת ושמרת לעשות אשר יטב לך ואשר תרבון מאד', האיך צוה שנעבוד מחמת קיבול שכר, ואדרבה מצינו באבות (פ"א מ"ג) הציווי היפוך, אל תהיו כעבדים כו' על מנת לקבל פרס. ותו, מה סמיכות הפרשה של 'שמע ישראל ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך'.

ונראה אדרבה, הפסוק לומד אותנו שלא לעשות המצות על מנת לקבל פרס, רק אדרבה להיות במסירות הנפש בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. כי ידוע, כל מקום שנאמר 'השמר' אינו אלא לא תעשה, וזה 'ושמעת ישראל' ושמרת לעשות אשר יטב לך ואשר תרבון מאד, **פירוש, ושמרת לעשות שלא לעשות על מנת שיטב לך ואשר תרבון מאד כדי שיטב לך ותרבון מאד, כאשר דבר וגו' זבת חלב ודבש שלא לעשות על מנת כן. וזה שכתוב אחריו פרשת שמע ישראל פסוק של היחוד ואהבת וגו' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך פירוש, במסירות הנפש ולא על מנת לקבל פרס**, כדאיתא באבות, ודו"ק.

מס' שבועות - דף ט'

חטאות הציבור והיחי"ד כו' שעירי ראשי חדשים, רומז ליחיד"ו של עולם כביכול ית"ש, שאמר 'הביאו עלי כפרה'

שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח וכו' שמעת מיניה תרתי. על פי מאמרם זה "הביאו עלי כפרה", מתאמרא משמיה דהרה"ק מרוזשין זללה"ה לפרש לשון המשנה **"חטאת הצבור והיחיד"** והמשנה מפרשת **"אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי חדשים"** אבל חטאת היחיד אינה מפורשת, **אבל כפי האמור שעירי ראשי חדשים הם חטאת הצבור והיחיד גם יחד, דהלא אמר הקב"ה "הביאו עלי כפרה", "ויחיד" משמעו יחידו של עולם יתברך שמו, כי סוף סוף כפי כל הפירושים יש להקב"ה איזו שייכות בשעיר של ראש חודש אף כי לא נבין זאת.**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

בס' שמרו משפט ח"א בחלק המכתבים כ' שמעתי מהגאון רבי יחזקאל בנעטה אב"ד דנייטרא זצ"ל שיחת חולין, **שאל ואמר, למה אתרוג ולולב כל כך חשובין ויקרים בעיני בני אדם, וערבה לא נחשב כלל,** דהלא המצוה נעשה בה כמו עם האתרוג, **וארבעת מינין הללו מעכבין זה לזה,** ולא עוד ערבה עדיפי, כי הושענא רבה נעשה בה לבד, ולערבות לבסוף משליכין ומכים ודורסין עליה, בתמיה. אך הטעם אפשר לומר, כי הג' מינין הללו באים ממרחקים, ע"כ הם חשובים אצל העולם כל כך, אך הערבה הוא אזרחי מן כאן, ע"ב דורסין ולא נחשב בעיני עולם כלום, אם גם כי בעצם היא עדיפי מהם, כן דרך העולם, מן הקרוב אליו אין מקבלים, אך כי בא מרחוק מכבד ומרומם, ושיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, עכ"ל.

אלף כתב

והיית אך שמח, לרבות לילי יו"ט האחרון כו'. דרך הלצה לרבות לילי יו"ט האחרון הוא כמו באחרית הימים בגלות שהימים דומין ללילות, אעפ"כ מבטיח הכתוב שנוכל לעורר השמחה, 'והיית' כמו נהיית ונחלת, גם 'אך' כמ"ש חז"ל 'אך נח' שהי' גונח וצועק. פי' שע"י השפלות בגלות ומתאוננין על איבוד השמחה. ע"י זה 'שמח' היינו יכולין להרגיש קצת שמחה, כי במקום קרבנות המוספין אומרים היום ומפני חטאינו, שמצפין לחזור להשי"ת ומעוררין בזה השמחה.

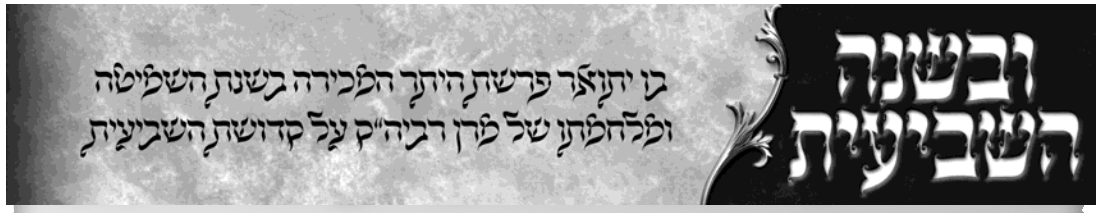
שפת אמת

ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. בדרך הלצה יאמר הפסוק לרמז, שכשאדם בונה בית חדש צריך לבנות סוכה גם כן, וזהו ויעקב נסע סכותה, בעת ויבן לו בית, רק שנכון הדבר להחזיק הסוכה בטהרה אפילו כל ימות השנה, ולקבוע איזה עתים ללמוד או להתפלל שם, אבל זהו בודאי לא נכון, שתיכף אחר סוכות נוהגין ח"ו דרך בזיון בהפוכה, ועושין אותה מדור לבהמות. וזהו מרמז הכתוב כמתמיה ולמקנהו עשה סוכות, ודי למבין.

שארית ישראל (שער הזמנים)

אירע פעם בחג הסוכות שהמשב"ק ר' פייוויש ע"ה שאל את מרן רביה"ק זללה"ה אם מותר להכניס קדירה אל הסוכה שיוכל לחלק את המנות להאורחים, כי היה מרחק רב מבית התבשיל עד הסוכה וקשה מאד לילך עם כל מנה ומנה מרחק כזה. והתיר לו רבינו ואמר הלא דין בשו"ע (סי' תרל"ט) שאסור להכניס קדירה שהרי זה מאוס, **אמנם אם לא יתנו לאכול להאורחים הרי זה יותר מאוס, על כן תוכל להכניס את הקדירה שיהיה להאורחים לאכול.**

מושיע ש"י (ח"ו)

מבוא

בעמדינו בפתח שנת השמיטה, ואנו דיירי ארעא קדישא הדין מתכוננים לקיים מצות שביעית כדת וכהלכה, אשר ע"י קיום מצוה זו נזכה שהשי"ת ישיב שיבת ציון ונגאל גאולת עולמים.

על כן לבקשת רבים אנו מביאים שוב במאמר ארוך עם הוספות חשובות המערכה הכבירה שמתנהלת כבר יותר ממאה שנים בארצינו הק', והיא מלחמת 'היתר מכירה', אשר נערכת בין יראי ה' הנזהרים במצות ה' לבין הפורקי עול ומפירי ברית, וכמובן שהרשעים התחלפו בשמותיהם במשך התקופות, קודם נקראו משכילים-אפיקורסים, ואח"כ ציונים - מזרחיים וכל שום וחניכא דאית להו, הרבה דם ודמע נשפך על מערכה זו, כי מאז היתה א' מהמערכות הכבידות אשר בה רצו צד הרשע להתגבר על הצדיקים ויראי ה' על ידי שוחד ממון.

כל בר דעת יודע ומבין שהיו הרבה תקופות כאן בארה"ק אשר הנסיון לקיים מצוה זו היה גדול וקשה מאוד הן מחמת ריבוי המלחמות והאסונות ומיעוט הפרנסות, וכאשר באו אנשים ובחלקלקות לשונם הציעו לאנשים קשי יום ויגיעי כפים אשר נלחמו מידי יום ביום להביא טרף לביתם שיש פתרון ועצה נכונה איך שיוכלו להרוויח לחמם גם בשנת השביעית, הרי היה הנסיון גדול מאוד, אך לא אלמן ישראל והקב"ה שלח לכל דור ודור דורשיו ומנהיגיו בארץ ובחו"ל אשר עמדו כצור החלמיש שלא להתפתות ולהגרר אחר הפיתויים הרבים, ונלחמו נגדה בעוז ותעצומות.

הנסיון הוכפל שבעתיים משנת תש"ח כאשר נתייסדה המדינה הטמאה, ואז רובא דרובא של תושבי הארץ ובחו"ל או שנדבקו בתאוות הלאומיות, או שעדיין חשבו בתמימותם שהיא אתחלתא דגאולה, לכן נתרבו הדיעות שלמען חיבת הארץ יש להקל ולמצוא אמתלאות שלא להפסיד הפרנסות ועיבוד השדות.

וביותר נעמדו מול מערכה כבידה בכל מוצאי שביעית כאשר התחילו למכור ולסחור בהאתרוגים שנזרעו בשנת השביעית ע"י ההיתר המכירה שנפסל והחרם ע"י כל גדולי ישראל האמיתיים, ובכל מוצאי שביעית נתחדשה המערכה במלוא תוקפה, אך נצח ישראל לא ישקר, ויראי ה' לא נפלו ברשתם.

ע"כ אמרנו לגולל את הפרשה המסעירה בב' פרקים:

פרק א' - פרשת 'היתר המכירה' מתחילתה, גודל הנסיונות והמכשולות, ודעת הצדיקים הקודמים זי"ע.

פרק ב' - מלחמתו הכבירה של מרן רבינו הק' בעל הדברי יואל זי"ע במערכה זו, והוראותיו והליכותיו בקודש בשנות השמיטה, אשר בגודל יקוד אהבתו לארה"ק נלחם למען קדושתה בחירוף נפש ממש, וראה בזה כא' מהדברים המעכבים את הגאולה שלימה., והן המה המביאים

את כל האסונות והצרות על יושבי הארץ, וכפי שכתוב בספה"ק דברי יואל (פרשת בהר עמ' שכט) **...בעו"ה ע"י חילול השמיטה גורמים חורבן לעילא** (בביהמ"ק של מעלה) **ומאריכים עול הגלות, וכל קושי עול הגלות והשעבוד וההריגות ושפיכות דמים נגרמים ע"י הרשעים הללו, והמחזיקים בידי מחללי שביעית הם המה רשעים גמורים, והקולר תלוי בצווארם על אשר נשפך דם ישראל כמים, הש"י ירחם על ישראל עמו ולמענו יעש ויגאל אותנו גאולת עולמים...**

והשי"ת יעזור שבזכות שמירת מצוה זו נוושע בכט"ס, וכלשונו הטהור של רביה"ק בשו"ת (סי' צ"ז) **...שמירת שביעית יוכל להציל ארץ ישראל מיד המינים והאפיקורסים המסיתים והמדיחים, ולמסור אותו לידינו על ידי אלי' ומשיח ותחיית כל הצדיקים, כאשר העידה התורה הקדושה על שמירת השביעית ותחיית כל הצדיקים כאשר העידה התורה הקדושה על שמירת השביעית שמצלת מן הגלות... במהרה בימינו אמן.**

פרק א'

שנת השמיטה תרמ"ט לפ"ק

הנה אחר אשר גלינו מארצינו, לא היה בנמצא בארץ ישראל בני ישראל שעיבדו שדותיהם בשנת השמיטה, או משום שלא היה להם כלל קרקעות או משום שלא חשבו לחלל קדושת שביעית, ולכן לא מצינו בהפוסקים הקדמונים דין ודברים בנושא זו, ורק הבית יוסף והמבי"ט נחלקו אי פירות שביעית יש להם קדושת שביעית, וכך נמשך כמה דורות.

עד תחילת שנות ה' אלפים ת"ר שאז התחיל הישוב בארה"ק להתפתח, ובנ"י התחילו לקנות שדות וכרמים זעיר שם וזעיר שם, שהיה נקרא 'קאלאניעס' דהיינו 'מושבות', כמו הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל בעמח"ס לב העברי עם כמה מגדולי ירושלים יסדו המושב 'פתח תקוה' לקיים שם מצות התלויות בארץ כדת וכהלכה, המושב נוסד בשנת תרל"ט, ובשנת השמיטה הראשונה הוא שנת תרמ"ב כבר קיימו שם מצות שביעית כדת וכהלכה.

318

מושב פתח תקוה בתחילת התייסדותה

וכאשר מתאר הגרע"י שלעזינגער בספרו 'שנת שבתון', והביא כמה מעלות טובות שהרויחו ברוחניות ובגשמיות ע"י שמירת השמיטה כהלכה. אמנם בהגיע שנת תרמ"ח ערב שנת השביעית תרמ"ט, אז כבר נוסדו עוד כמה ישובים ע"י הבארון ראטשילד מפאריז וסייעתו חברת 'חובבי ציון', כמו ראשון לציון, גדרה, עקרון וכו', אשר התנהלו ע"י מנהלים מחללי שבתות וחילונים גמורים, ואף שהי' ביד הבארון וסייעתו היכולת לזון ולפרנס את כל יושבי המושבות, מבלי שיצטרכו לחלל שביעית, מ"מ המנהלים הפורקי עול חגרו עוז ואומץ שלא להניח לקיים מצות שביעית בארץ, כי לא רצו שהישובים אשר תחת ידם יתנהלו ע"פ התורה כלל בכל הענינים, ובמשך הזמן עקרו גם שמירת שבת וכל המצות מבני הישובים, אשר כפי הידוע גם כפו על החינוך הקלוקלת בדרכי השקאלעס המוחרמים ללא תורה ויראה טהורה, אבל אז מקדם בראשית התייסדות הישובים עדיין לא גילו קלונם כ"כ, ולא העיזו לפרסם זממם הרע בפרהסיא, וגם כי עוד היו נצרכים אז לתמיכת בני הגולה שהיו ברובן שומרי תומ"צ, ע"כ חיפשו למצוא התירים להתיר להם ע"פ התורה איסורי שביעית ע"י מכירה כמו במכירת חמץ וכדו', עד שמצאו כמה רבנים קלי דעת בחוץ לארץ שיסכימו לדבריהם.

פועלי הכרמים של הבארון ראטשילד ליד המושבות

והנה הכופרים האלו מצאו את הר' שמואל מוהליבער שהי' מפורסם כא' מראשי 'חובבי ציון' ואח"כ ממייסדי מפלגות הציונית - מזרחית, הוא הגבר שמרן הגה"ק משינאווא זי"ע יצא נגדו במלחמת חרמה, כמו שנדפסו במכתביו בסבה"ק דברי יחזקאל החדש בסופו, ושם הרעיש נגד בוני הקאלאניעס שהן עוברין על כל מצוות ה' ומחללים את קדושת ארה"ק יע"ש... הוא הגבר אשר לא היה בוש מלפרסם בספרו המעוות שמי שדר באי"י א"צ לקיים התורה, כי גדולה מצות ישיבת א"י שאפי' אם אין מקיימים בה את התורה, תיקון עבודת האדמה של א"י שקולה נגדה, והנה הרב הנ"ל הי' עיקר הממציא את 'היתר המכירה' והוא הטעה אחריו את אותן הגדולים שתמכו אז בחובבי ציון בטעות, לפי שלא הכירו בהם עדיין אז שהן המה המחריבים קדושת ארה"ק, ודיברו על לבם שבארץ ישראל יש ממש מצב של פיקוח נפש, ואם לא יתירו להם למכור ולסחור בפירותיהם אז יגוועו ברעב כל מאות המשפחות של בעלי הקאלאניעס, וע"כ המציאו 'ההיתר מכירה' שכביכול מוכרים את השדה לנכרי ואז מותר הנכרי לעבוד בו, והיהודי מותר לקנות ממנו אח"כ, ועוד הגדיל א' מהרבנים שנתפסו בדיעות כפרניות הר' עליאשבורג אב"ד עיירת בויסק (ר בו של הר' קוק) שעודד מאוד את ה'היתר מכירה', ועוד כתב שיש איסור להחמיר בזה, וכותב שלדעתו מותר לעבוד בהשדות אפי' בלי היתר מכירה, כי יש הפסד גדול והוא פיקוח נפש.

במשאות שוא ומדוחים כאלו באו גם לפני הגאון ר' יצחק אלחנן ספעקטור זצ"ל מקאוונא, אשר בתום לבבו האמין לדבריהם אשר הוא שאלת פיקוח נפש ממש, וע"כ סמך ידו על ההיתר מכירה לשנתיים, וגם רק באופן שיהי' ע"ד הכתוב בשו"ת שמן המור ולא' מגאוני הספרדים הקדמונים), ששם מתיר בשעת הדחק למכור כרם לנכרי לשנתיים והגוי עובד שם בשביעית, ומבאר שם שאין בזה משום 'לא תחנם' כיון דרוב השדות הן בלא"ה של נכרים, וגם שדות ישראל הן משועבדים לארנונות המלך ועוד סניפים להקהל. ועם כל זה אינו מתיר שם רק במוכר לשנתיים, וגם רק אם אינו אומר לנכרי בפירוש שיעבוד בשביעית, וגם שיהיה הכרם על שם הנכרי שנה תמימה לפני שביעית,

והתנה עוד כמה תנאים, והעיקר שלא יעבוד ח"ו הישראל בעצמו בשביעית, ורק על סמך דברי השמן המור הללו התיר הגרי"א מקאוונא את ההיתר המכירה.

אמנם ברור כשמש שעיקר ההיתר של הרב מקאוונא הי' על סמך שהטעו אותו הכופרים שהוא שאלת פיקונ"פ, וכך כתוב מפורש בנוסח ההיתר של המתירים 'שזה נוגע להצלת מאות נפשות. וכן כתב אח"כ הרידב"ז בהקדמתו בס' בית רידב"ז על הפאת השלחן, שאחר שהתיר הגרי"א מקאוונא היו מפה יהודים בקאוונא לאחר המעשה, ושאלו אותו כיצד התיר דבר האסור הזה, וענה להם אשר הכופרים הטעו אותם שהוא פיקוח נפשות ע"ש.

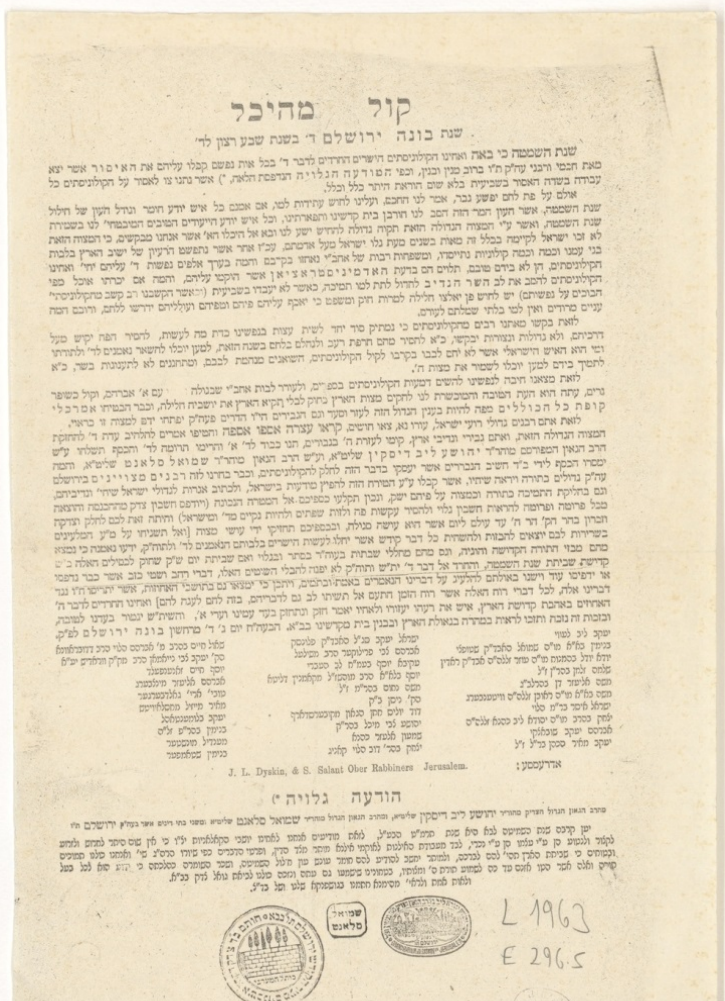
וויש להסמיך ד' רביה"ק זי"ע שמביא בתוך דברי קדשו ד' השו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ע"א) שכתב שאצל פריצי עמינו הכל פיקוח נפשות אצלם, ובזה עוקרים כל דיני התורה עיי"ש.

האיסור הראשון נגד ההיתר מכירה

ויהיה כאשר הגיע הבשורה מחוץ לארץ לבני ירושלים שכמה רבנים התירו את ה'היתר מכירה', התאספו כל גדולי ירושלים וכל הבתי דינים ובראשם מרא דארעא דישראל הגאון האדיר מהרי"ל דיסקין זצ"ל, והגאון מוה"ר שמואל סאלאנט זצלה"ה, ועמהם כל הרבנים הגאונים שבירושלים וערכו מכתב 'מחאה נמרצה' חתומים כולם כאחד בקול חוצב להבות אש באזהרה נוראה שלא לעבוד עבודת אדמה בשביעית, לא ע"י עצמו ולא ע"י נכרים, ושלא להניח מדרך כף רגל לבטל שביתת הארץ בלי הוראת שום היתר ותחבולה שבעולם כלל.

וכתבו שם שהמחפשים אחר התירים לבטל מצות ה', החלו להשתמש באמצעים נוראים להטעות גדולי ישראל מחו"ל לבטל מצות שביעית, באומרם שנודע הדבר לפיקו"נ וביטול הישוב, חכמי ירושלים בהכרזו הנ"ל מעידים שאחרי חקירה והדרישה נודע להם, כי נהפוך הוא, ואינו נוגע לפיקו"נ ולהריסת הישוב, אלא שיהיה עוד לטובת הישוב ולטובת הארץ עיי"ש.

והגרע"י שלעזינגער זצ"ל שהי' ממייסדי הישוב 'פתח תקוה' הי' בקי היטב במצב הקאלאניעס, מבאר בספרו 'שנת שבתון' באריכות גדולה, אשר שקר בימינם כי אין חשש הפסד כלל, ואין הנסיון גדול כ"כ, והוא מונה והולך מנסיונו בישוב פתח תקוה כמה מעלות טובות שעלו להם ע"י שמירת השביעית בשנת תרמ"ב עיי"ש, ובאמת גם מה שהבאראן לא רצה לתמוך בישובים אם ישמרו שביעית, גם זה הי' רק באשמת המתירים שהראו לו שיתכן לעקור מצות שביעית ע"פ התורה, וע"כ לא רצה לילך אחרי

קול מחיכך

שנת כונה ירושלם ד' בשנת שבע רצון לה'

שנת השמטה כי באה ואדעו הקולנסתים הישרים הדרשים לדבר ד' בכל את נפשם קבלו עליהם את האיסור אשר יצא מאת חכמי היבנ' עולם ת"ו ברוב כתין וכנין, ומפי הסורדעה הגדולה הנשיא הדפוסה האמת, ") אשר נתנו צו לאסור על הקולנסתים כל עבידה בשדה האסור בשביעית בלא שום הוראה היתר כלל וכלל.

אולם על פת לחם ישפע נבר, אבר לנו יחכם, ועליהו לחדש עתידות לנו, אם אכזב כל איש יהדי חושר ובחל חקון של חילול שנת השמטה, אשר חקון הסר הזה הסב לנו חורבן בית קדשינו השארתינו, וכל איש יודע היעודים המבוים המבשרות לנו בשנורת שנת השמטה, ואשר ע"י הבטחת הגדולה הזאת תקוה גדולה לחדשים ישן לנו וגם את הישלו הנ"ל אשר אנחנו מבקשים, כי הבטחת הזאת לא זכו ישראל לקיומה בכולל זה כשנת בשנים מעת בלו את הישלו הזה, אשר אנחנו מבקשים, כי הבטחת הזאת בני עמנו וכמה וכמה קולנסיות נתיסרו, ונשפחות רבות של אבדי' נאחו בקרקעם והפה בערך אלפים נפשות ד' עליהם יחד' ואחינו הקולנסתים להסב את לב השר הנדיב להחזיל לחת לנו הסחטה, והפה אם יכחיו אוכל כפי הנכונים על נפשיהם) יש לחדש פן יאמרו חלילה לפרוש וחוץ ונפשנו כי יאבד בשביעית (ישער הקשבנו רב קשב מהקולנסתים עניים מרודים ואין לנו בלתי שבלחם לעינים.

לזאת בקשו מאתנו רבנים מהקולנסתים כי נפתיח סור יחד לשיח עצות בנפשינו כדת מה לעשות, להפיר הפח יקוש מעל דרכיהם, ולא נדולות ונפלאות ובקשו, כ"א לחפיר פתם תרפת רקב ולהחלם בלחם בשנה הזאת, למען יוכלו להשאר נאמנים לד' ולתורתו ובזו הוא הצש הישראלי אשר לא יחם לבבו בקרבו לקל הקולנסתים, והשאנים מהחסד לבבם, ושתתנים לא להקנטות בשר, כ"א לחפיך בידם למען יוכלו לשמור את מצות ה'.

לזאת מצאנו חובה לנפשינו להשיב הקולנסתים בכפ"ב, ולעידר לבות אחב"י שבנולה עם א' אברהם, וקול בשופר נרים, עתה הוא העת המובה והמשובחת לנו לחקים מצות הארץ את ישבתה חלילה, ובבר הבטיח אמרכלי קופח כל הכוללים מפה לדחות בעתן הנדול הזה לעיר הקדש וגם הבבדים הלי הדרום בקהלם יפתחו לי בראשי.

לזאת אתם רבנים גדולי הדור ישראל, עודי נא צאי וחשבי, קולאי עצרה אבי אספה והפיצו אשרים להחזיב עדת ד' להחזקת הבבת הנאלה הזאת, ואתם בבדי תביבי ארץ, קומי לעזרת ה' בגבורי, הנו כבוד לד' א' והביעו הודעות לד' והכבד השלוח עלם יבחרי הבקה לידי ב"ד חשיב הבבדים אשר יעמוד בדבר הזה לחזק החקולנסתים, וכבר בחרנו לזה רבנים מצויינים בירושלם עיר"ק גדולים בהוראה ויראת שחיא, אשר אשר קבלו עליהם לחזק החקולנסתים, וכבר בחרנו לזה רבנים מצויינים בירושלם ונם בחוליות ותשמיטה כתורה וכמצות על פיהם יעשו, ונבון הקלקו בפשיהם. אל השמירה הבבוחה (ידועים חשבון צוהן קרבנותיה והצפיה מכל פרוטה ופרוטה להראות חשבון גלוי ולהמשך קשקשת פת לחות שפתים לחדות בעיים מד' וקשיאל) ותחתה אות לנם לחזק ידיהם בשעירות לנם יעצים להבות ולהשתית כל דבר קדוש אשר יחלו לעשות הישרים בלבותם הנאבנים לד' ולתורתו, יקיו נאמנה בי בטחו מבני התורה הקדושה החניה, וגם סתם סחלקי שבתות בעיר"ק בשר' ובבלו אם שבויות יום ש"ק שיוכן לבשלים האוה"ב קדושת שבית שנת השמטה, והצדר אל דבר ד' ולנש התוכ"ק לא יפנה להבלי הישים האלו, דברי רחב ושמי כוב אשר כבר נתפנו או ידפנו עוד ישבר באולתם להמלקע על דבריהו הנאבנים בארבים, ויוכן כי שנאבו בם בתושבי הארצות, אשר הביאם רחו בדבריהו אלה, לכל דברי רוח האלה אשר רוח הסכן הרעים אל השתין לב נם לדבריהם. בזה לחם לעינ לחם) ואחינו הנדרים לדבר ד' האדוניים באהבת קדושת האריץ, אשר את רעיה יעזרו ולאחיו יאמר חזק וברוחק בלבי עמינו ועדי אי, השמירה עמר בעזרנו לשמרנו ובכנות זה נזכה ותזכו לראות בבנירה בנאולת האריץ ובבנין בית מקדשינו בב"א, הבבוחה יום ב' ד' מרחשון בונה ירושלם לפ"ק.

שמואל סאלאנט

J. L. Dyskin, & S. Salant Ober Rabbiners Jerusalem.

הודעה גלויה

L 1963
E 296.5

האיסור הראשון מגדולי ירושלים נגד ההיתר מכירה

המחמירים. והגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל ביקש ממנו במכתב בבקשות נמרצות שלא יהי' תפארתו בדרך עקירת שביעית מן הארץ אבל באשמת המתירים לא שמע הבארען לקול גדולי ישראל האמיתיים.

גם רוב גדולי חו"ל עמדו לצד האוסרים, כמו הגאון בעל הבית הלוי זצ"ל אב"ד בריסק בספרו שו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א') שערך בירור מקיף לבאר האיסור. גם הגאון הנצי"ב מוואלאזין זצ"ל עמד בראש האוסרים, ולחם נגד ההיתר כדמובא בספרו שו"ת משיב דבר (ח"ב סי' נ"ו) עיי"ש. גם הגאון רבי דוד מקארלין זצ"ל יצא נגד ההיתר בספרו שאילת דוד, וכן שאר גדולי ישראל מארצות תבל שהגיעה לאזנם את השמועה המחרידה שבנ"י יושבי הארץ מצאו דרך להתחכם על מצות התורה ולבטלה כליל.

היתר חכמי הספרדים והבי"ד בווארשא שהוציאו במרמה

ראשי 'חובבי ציון' ראו אף הבינו אשר מהגאונים האשכנזים בירושלים א"א להם להוציא היתר למזימתם הרעה, ע"כ הערימו ופנו להרבנים הספרדיים בירושלים, ורימו אותם בשקריהם שזה נוגע לפיקו"נ, וסידרו שטר מכירה להמושבות, על סמך זה שהוא שאלת פיקונ"פ, כאשר כותב הראשון לציון הגאון בעמח"ס ישא ברכה זצ"ל בספרו שמחה לאיש (ע' ק"ז) שאף שמפחד לנוגע בקצה שנת השמיטה, ומי ירהיב אל לבו לפתוח פתח כחוטו של מחט ולהורות כחא דהתירא באיסורי שביעית וחרישה וזריעה וכו', אשר חובה עלינו שתשבות הארץ בשביעית, ...אולם קמי שמיא גלי' כי לדאבון לבי חוששני מחטאת כי לא יוכלו לעמוד בעצמם לסיבת היותם גוועים ברעב וכו', גם כותב שם שהוא כותב כל ההיתר, אם אמת הדבר שהאדונים המחזיקים בידם לא יתמכו בידם בשנה השביעית להחיות את נפשם, ולשלם עבור השדה מס המלך, ואין להם שום עזר וסיוע... עיי"ש.

כשאחזו בידם ההיתר של החכמים הספרדים פנו עוה"פ לרבני פולין ולהבי"ד בווארשא שיצטרפו להההיתר, ואכן הם גם נלכדו ברשתם כשדימו בנפשם שהוא שאלה הנוגע לדיני נפשות ממש, אמנם הם נתנו היתר והתנו עמהם שהם מסכימים להתיר רק עם הבי"ד בירושלים יסכימו להתיר, וגם התנו שהייתר היא אך ורק לשנת תרמ"ט בלבד.

אמנם הרשעים כים נרגש, בראותם כי הצליחו ללכוד ברשתם את הגדולים הללו, לא התחשבו עם התנאים שלהם כלל ופרסמו במודעות ובצייטונגען בשמחה רבה ששאלת השמיטה יצא להיתירא, והגדולים התירו לעבוד בשביעית אף לישראל, ושגם בלי ההיתר מכירה מותר לעבוד בשדות, אלא שלחוחא דמילתא סידרו היתר.

רבני פולין מוחים על ההיתר

והגאון רבי יאשע בער מבריסק זצ"ל בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי"א אות ה') מוחה נמרצות על השקר שפירסמו בהמכ"ע שהותר לעבוד בשדות אפילו בלי ההיתר מכירה, וכ' שם בזה"ל: ...ומה שמובא בהמליץ דשמע מאיש אמונים דארבעה גאונים מגדולי דורינו יחיו נתקבצו ויצא הדבר להתיר עבודת השדה בשביעית, וסתם הדברים כדי שיהי' מובן שהתירו הכל, המבשר הזה שמע וטעה, כי הם לא התירו רק אדרבה אסרו, כאשר כבר נודע עתה מפי הגאון הגדול אב"ד דקאוונא שליט"א אשר לא התיר רק כתב שימכרו השדות לנכרי, וגם החרישה והזריעה והקצירה שהם אסורים מדאורייתא יהי' ע"י נכרי דוקא, רק מלאכות שהם מדרבנן התיר ע"י ישראל אחר המכירה, אבל בלא זה הורו לאיסור עכ"ל.

עיין בס' ערוך השולחן (הל' שמיטה ויובל סי' ט"ו) כתב וז"ל: מה שהקילו בעו"ה בעת הזאת בישובי אה"ק לעשות בשביעית ע"פ שטרי מכירה, זהו עלבון התוה"ק ועלבון ארה"ק להאריך פזורינו, 'ויד המכונים רק בשם ישראל באמצע', כאשר צווח גדולי הדור ע"ז עיי"ש.

ונעתיק כאן מה שכתב רביה"ק בשו"ת דברי יואל (סי' צ"ז אות ו') אחר שהביא דברי הערוך השולחן, וכותב דהערוך השולחן הוציא את המקילים בזה מכלל ישראל, שכ' עליהם 'שאינם רק מכונים בשם ישראל', ובוודאי א"א לומר שכיון על אותן הגדולם שהתחילו בהיתר, כי אף שרבו עליהם חבריהם, והי' דעת יחיד שבטלה דעתם נגד המרובין וגם הי' דעתם בטעות ע"י שהטעו אותם כנ"ל, עכ"ז חלילה לפגוע בכבודם של אותם גדולים וחשובים, ובפרט זלזול כזה לומר שאינם רק מכונים בשם ישראל, אבל הענין הוא כי בעל ערוך השלחן הי' ביניהם ונמנה עמהם, וידוע כי כבר חזרו מדבריהם, וגם מעיקרא לא נתקיימו התנאים שכתבו בהיתרם, ולא נשארו אצל המתירין רק אותן אשר טומאת הציונות בלבם, ועליהם כתב שאינם רק מכונים בשם ישראל עכ"ל.

לחץ הזדונית של מנהלי ושלוחי הבארון ראטשילד

כשהגיע שנת השמיטה תרמ"ט לחצו פקידי הבארון ראטשילד על כל בני הישובים שנוסדו ע"י הבארון, כראשון לציון, עקרון וכו', שיחללו שמיטת הארץ ע"י ההיתר מכירה שנסדר להם ע"י כמה רבנים ספרדים, שהתירו רק מחמת שהיו מחוסרים ידיעה במצב האמיתי של הישובים שלהם, והשתמשו בהיתר מחמת פיקו"נ וכדו', ויצא פקודה חמורה מהמנהלים להקאלאניסטן שחייבים לעבוד בשמיטה, לא רק ע"י עכו"ם 'כי אם גם ע"י ישראל' בעבודות האסורות מה"ת. ואלו הקאלאניסטן שרצו לשמור שביעית כפסקם של גדולי ישראל. קנסו אותם ולקחו מהם לחם חוקם, ובעבור פת לחם יפשע גבר, ועי"ז לא נשמר השמיטה בשנה ההוא.

במושב 'פתח תקוה' שנוסד ע"י יראי ה' בפיקוחם של גדולי ישראל שמסרו נפשם לשמור השמיטה, בני 'פתח תקוה' היו למופת ולשנינה גם בשנת השמיטה ההוא, כי לא היו תלויים כ"כ בחסדי פקידי הבארון, כי לא על ידיהם נוסד המושב, אלא שתמכו בהם קצת, אמנם כמובן שאותו התמיכה הזעומה הפסיקו מהם אחרי ראותם ששמרו השביעית כדת התורה, ומושב זה הי' אז לצנינים בעיניהם, כי פחדו אשר גדולי ישראל יראו באצבע כי אפשר שפיר לקיים גם בזמה"ז מצות שביעית גם מבלי שיגיע להם הפסד גדול כ"כ, וזה יגרום להמתירים לחזור מהיתרם. וכפי שהבאנו לעיל שאכן הגרע"י שלעזינגער שהי' ממיסדי הישוב פ"ת טען בלהט והוכיח בספרו שלא רק שלא הפסידו, אלא שגם הרוויחו עי"ז ברוחניות ובגשמיות, וזה הפריך את כל יסודות ההיתר של המתירים, שהמכירה הוא הכרח לקיום הישוב ושהוא פיקונ"פ. ולזה הציקו החובבי ציון לבני פתח תקוה והעלילו עליהם עלילות שונות.

גם בני המושב 'עקרון' קדשו את ה' במסי"נ ושמרו את השמיטה, בני המושב עקרון הי' מוצאם מכפר סמוך לק"ק רוזינאי, והאב"ד דשם הגאון רבי מרדכי גימפל יפה זי"ל ביקר אצלם ועודדם לשמור שמיטה כדין ושלא להזדקק להיתר המכירה, והם שמעו לקולו, אף שהישוב הי' מהמושבות שנוסדו ע"י פקידי הבארון, והמנהלים לחצו עליהם בלחצים נוראים לחלל שמיטה.

וכל מי שיחקור ויקרא בעתונות התקופה ההיא כמו בעתון 'החבצלת' ו'הצפירה' הי' מתואר בכל משך השנה ההוא את הלחצים הכבדים שלחצו עליהם, ומסופר שם שכאשר בא אליהם המנהל עם כתב

No. 43

שנת התשע עשרה

חבצלת

HABAZELETH

מבשרת ציון

ט"ע יו"ל בכל שבוע יבשר וישמיע כל דבר הדרוש לחפץ לבב איש יהודי.

מאת

ישראל דוב פרומקין

ירושלם, ג' אלול התרמ"ט. Jerusalem 30 August 5649.

Monte sur la plus haute montagne, messagère de Sion. Élève ta voix avec force, envoyée. de Jérusalem ! Élève-la et ne crains rien. (Isaie XL 9.)

על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון; הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם, הרימי אל תיראי. (ישעיה מ' ט')

לא עת לחשות *)

ברוך אלקי אבי אשר היה בעזרי והביאני לעת הקנוחי על דר קדשי, וארא בנוחה. כי טוב ובתיתי לשבת באהל הפעות בכושב קמן, ברחק משאון קריה, חשאי מעול הצבור, אשיחה, אנעשה אנכי לנושפי, לא אפגע אדם עוד למב ולמטמב; ואולם מה האדם כי יחשב דרכו? הנה הנ ח ין השיאני הציצאי בנדרי להשמיע מדבריתי לרבים, באשר שמעתי כי יצא הקצף על ר נ נ י ירושלם בגלל קזרתם לישבי עקרון, עד שאחד מידידי מאו, רב גדול וחכם הושב בקהלה נכבדה, יצא כנגדם בכתב גלוי לדין רבני ע"ק לחובה: שרצונם להחריב הישוב, וזה כל מיתתם באיסור קבדת בשביעית, והטוף לדין, כי ע"כ תסבו בידי שוכתי השמיטה, כדי לחזק לבם במדרם בהשר הנריב שיחזר, להבעיקו למען ישוב מחשכתו הנריבה אשר יחשוב להחריב לעמו ולארצו. ועוד העמיק הרחוב מדוחת הדחובה באמרו, כי כל שנאתם של רבני ירושלם אל רעיון הושב אינו אלא מפני שחרדים המה על "החלוקה" שלא הבטל בגללה, המכתב הלז הציע למראה עיני ויציצו

*) גם מתכתב כזה כפין מכל מקום שומע"ל מרדכי גימפל ס"ו בימפל, והוקם מתם כל מי"ל מבס"ב נבי"ו לתם מקום ב, ולא נמצא גם למצא מתיע כזה בשני הקולמוס.

לי מאד בזלזולא דרבנן קשישאי, עיני העדה, מפי אחד מהבריני רב נחיל וחזן; וכבל זאת דעתי בלבי, כי אין טוב למענה על מבחב בזה אלא השתיקה, והזמן יורה האמת לאמתו, ובהדת לאיש בשרתו כי שנגה יצאה מלפניו, לדון מעשה תלמידי חבמים לבף חובה בדבר שאין בו קיטטה של אמת, והבים אשר הקיו הדברים המרים והקשים אשר הוציא מפי עמי בחים לבבי וכי לא עלתה בדעי שם תועלת זולת ביזון ת"ח וקלבון אה"ק, בשת מעצמי ישב דבריו לבקש פרם ממי ומרים דרבנן דהינו שבחיותה, וגם רבני ירושלם ישמחו לחזות מהנעלבים ואינם עלובים וישבים יואת, וחב בטיפה", כי ישב האמת והשלום על מכונו. אפס כי גם בזה לא קמה מחשבתי, וכמה רבנים מכי"ב של ירושלם בחים לבם על חלל בבוד חבמי ירושלם יצאו בתשיבה גלויה בט"ע, ומשיב עזרם לא שקלו דבריהם בפלס, ויבדישו גם הם על המוה בדברים קשים כנודים, ודבריהם אלו לענות על ריב הוי ביציקת שמן לבבות הכערת, ועוד שנית המלו סערה בתחה ישראל, וחבל, סופרים גלוים ומסתתרים, יצאי בט"ע בעיר בעיר בעבר ירושלם לשפוך בוז וקלון על רבניה וחבמיה והדרשם בכל מיני הרפות בניות שיש לשטנן לקרוע עליהן קע"ף דין, ואבבי, אם אמנם לא קרעתי מעליי. אבל נקרע לבי בקרבי על חלל עיר הקדישה והחסידה המלאה תורה ועבודה וכמה השתפבנה אבני קדש בחצותיה, ת"ח הלמודים תורה כתוך הדחק מלאים בבל בתי מדרשות, יראים ושלמים מקימי תוס"ע משני בבל פינותיה, ובני ציון הזקוקים איבה נחשבו לבבלי חדש, תבא קדש אך הזה למרמם? ורוה לבבי גם על חלל בבוד נאתי ישראל בקדוש ובזול ושמם

פרשת סבלם של פועלי הבארון ראטשילד על שמירת קדושת שביעית שנתפרסם במכ"ע "חבצלת" שרבינו ז"ל מזכירו כמ"פ בתשובתו

ההיתר של המתירים, טענו הקאלאניסטן אשר שם יש תנאי מפורש שרק ע"י נכרים מותר לעבוד, והשיב המנהל שבהעתקה הצרפתית שיש בידו נשמט התנאי הזה, ואם תמאנו ומריתם לא אתן לכם תמיכה כלל, והם השיבו כי על ה' השלכנו יהבינו והוא יכלכלינו.

הקאלאניסטן שואגים לעזרה

בצר להם לשומרי שביעית במסירות נפש ממש, עמדו גדולי ירושלים לצדם וערכו קול קורא המתחיל בתיבות 'קול מהיכל' כדי לעורר את אחיהם שבגולה לבוא לעזרתם, ולשלוח נדבת לבם להגרי"ל דיסקין והגר"ש סאלאנט שחילקו הכסף לשומרי שביעית, ושם הם מתארים גודל הלחץ והרדיפות שסובלים שומרי שביעית. ובהמכ"ע 'חבצלת' פירסמו וועד השמיטה קול קורא לעזרת אחינו הקולוניסטים.

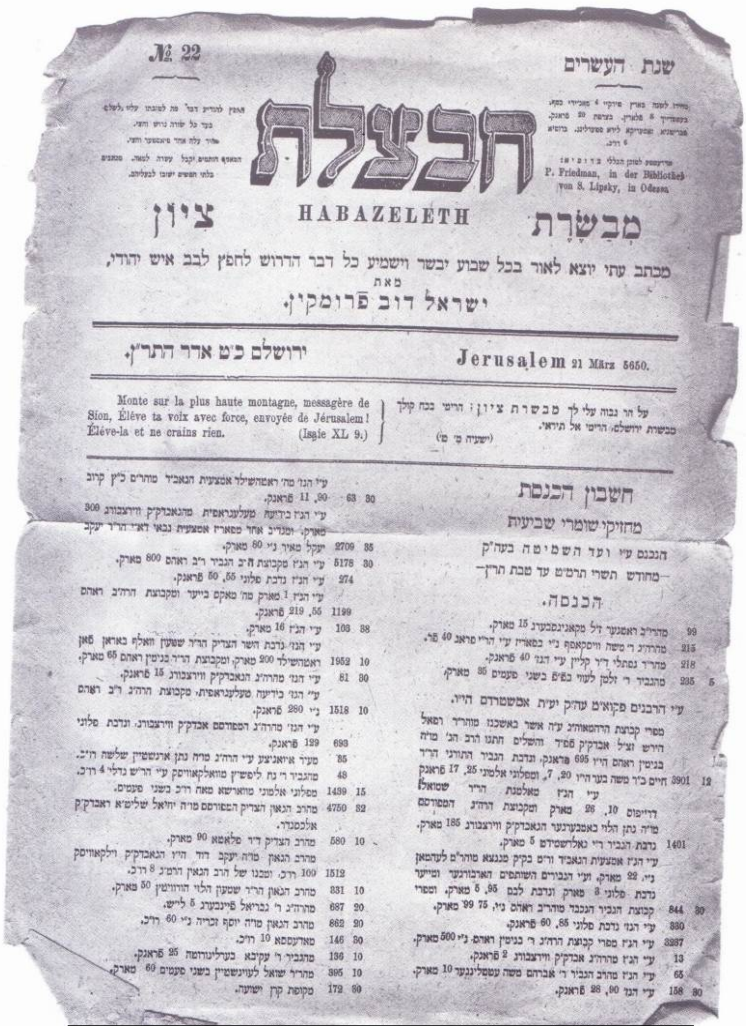
גם הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל ערך מכתב בקשה להג"ר נפתלי הירץ אב"ד יפו, שהוא ביחד עם הג"ר מרדכי גימפל יפה יפנו אל מנהלי ושליחי הבארון לרכך עמדתם הקשה נגד אנשי עקרון. וגם חתמו עליהם גדולי ירושלים ביניהם הגאון ר' יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל.

הרבנים אוסרים בשמינית את הפירות שביעית

כשגדלה היבול של שנת השמיטה ההוא שגדל באיסור, יצא כרוז בחודש ניסן תרמ"ט מהביד"צ שבירושלים בשם כל חכמי האשכנזים שבירושלים, לאסור בתוקף כל הפירות וירקות שהמה משדות ישראל שנעבדו באיסור, וזה לשונם:

היות שלפי הנשמע יש בפה מוכרים מיני ירקות הנקרא וכו' שזרעו אותם ישראלים בעצמם בשנה זו שנת ה שביעית, שלפי דעת הרבנים הגאונים מהאשכנזים יצ"ו אסורים לאכול, לכן כל איש מאחינו ב"י שירא ה' בלבבו יחשוש לנפשו ולא יקנה מהירקות הנ"ל, רק מהידוע לו לאיש כשר שיאמר לו בבירור שהמה מגינות של גוים, עד כאן.

ואכן גדולי ירושלים לא התחשבו עם ההיתר של המתירים אף בדיעבד, ואף שעשו האכרים המלאכות ע"פ הוראת כמה חכמים, אעפ"כ אסרו כל פירותיהם באכילה ולא התירו רק מה שנעבדו ע"י עכו"ם בשדות הנכרים, וככה קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל היראים וחרדים לדבר ה' בארה"ק, ולא אכלו כלל ממה שגדל בשדות הקאלאניסטן באיסור.

№ 22

שנת העשרים

חבצלת

HABAZELÉTH

מבשרת ציון

מכתב עתי יוצא לאור בכל שבוע יבשר וישמיע כל דבר הדרוש לחפץ לבב איש יהודי,

מאת

ישראל דוב פרומקין.

ירושלם כ"ט אדר התר"ן. Jerusalem 21 März 5650.

על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון; הרם בכח קולך מבשרת ירושלם, הרימי אל תיראי.
(ישעיה מ' ט')

Monte sur la plus haute montagne, messagère de Sion, Élève ta voix avec force, envoyée de Jérusalem! Élève-la et ne crains rien. (Isaïe XL 9.)

חשבון הנסת
מחזיקי שומרי שביעית
הנכנס ע"י וועד השמיטה בעה"ק
—מחודש תשרי תרמ"ט עד סבת תרן—
הכנסה.

רשימת התרומות של 'יראי ה' למען שומרי השביעית משנת תרמ"ט

- שנת השמיטה תרנ"ו לפ"ק

כשהגיע שנת השמיטה תרנ"ו לפ"ק, עלה בלב הגאון רבי נפתלי הרץ זצ"ל רבה של יפו, להמציא איזה 'היתר חדש' כדי שיהיה בבחי' הרע במיעוטו, מפני הלחץ זו הדחק של הקאלאניסטן, אשר בלא"ה לא ישמע להאוסרים, ועי"ז יוכלו לפחות להקל ע"י הדחק, רבי נפתלי הירץ נחשב גם כרבם של אנשי המושבות החדשות, הוא גם נמנה עם ראשי התומכים באנשי המושבות שומרי השביעית כהלכתה בשנת השמיטה תרמ"ט, לצדו של הגאון רבי מרדכי גימפל יפה זצ"ל.

כמובן שלהלכה וגם למעשה, לא נשתנתה דעתו במאומה מאז השמיטה הקודמת. כאז כן עתה נמנה הוא עם אלו האוסרים כל עבודה בשנת השמיטה הן על ידי ישראל והן על ידי נכרי, ובדעה זו החזיק עד סוף ימיו, אולם בהכירו מקרוב את מצב העובדות בשטח, ידע שאם לא ימצא הסדר כלשהו ל"איסור סחורה" בפירות הקדושים בקדושת שביעית, אזי יבואו רבים להסתמך על "היתר המכי רה" הכללי, ובכך יבטלו לגמרי את דיני השמיטה, על כן עמד וחידש דבר. החידוש המדובר היה: לא עוד מכירת הקרקעות לנכרי, דבר שלפי דעתו ודעת גדולי הדור רובם ככולם היה לאיסור, משום מצות "לא תחנם", אלא מכירת האילנות בלבד לנכרי, על מנת שיעקרם הגוי, וישתילם בשדה אחרת של אינו יהודי, כך שבכל מקרה, לא תותר עבודת האדמה בשביעית, ורק יוכל לעסוק בסחורה בפירות האילנות, שנמכרו בלבד, למרות שלא נעקרו ממקומם.

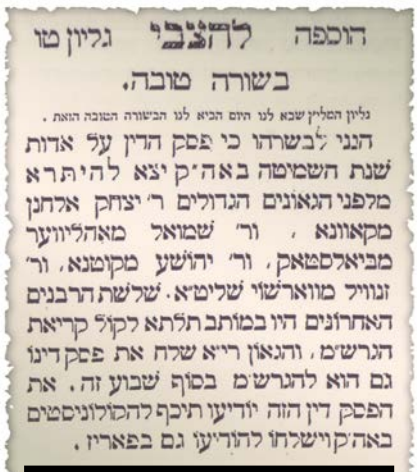
המטרה היתה שגם אלו ששמרו בעבר את השמיטה כהלכתה ויקשה עליהם לעמוד בנסיון בשמיטה זו, הרי שלפחות, לא יפרק מעליהם לגמרי את שמירת השמיטה בכך, שיבקשו להצטרף לאלו שהסתמכו בעבר על "היתר המכירה" הכללי, ורק יסתפקו בהיתר מצומצם זה, מעבר לכך הוא גם קיווה, שאותם רבנים שהתירו את עבודת הקרקע בשביעית בשנת השמיטה תרמ"ט על סמך "היתר המכירה" לנכרי, לא יורו הפעם על היתר המכירה הכללי ויסתפקו רק בהיתר החדש של סחורה בפירות האילן בלבד, ומאידך, היתה תקותו, שאותם אלו ששמרו את השמיטה בעבר, ימשיכו לשמור את השמיטה בדרך של"לכתחילה" מבלי להזדקק להיתר כלשהו.

מודעת ה'רבנות' על היתר המכירה

ואז כשהמציא את חידושו פנה והציע דבריו להגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שהסכים עמו מפני שעת הדחק באיזה פרט מההיתר.

מן החובה לציין דברי רביה"ק מרן בעל הדברי יואל זי"ע שכותב על זה בתשובתו (סי' צ"ז אות י"ט) בזה"ל: ...ומה שהביא בספר פלוני שבשמיטה דשנת תרנ"ו היה הרב דיפו אצל הגאון ר' יהושע לייב דיסקין, והשפיע עליו שהסכים להתיר, כפי השמועה השפיע עליו אז בשנה ההוא שהסכים לפרט אחד, לא על כל ההיתר כמו שכתבתי, אלא על פרט אחד, ויען שלא נתברר אצלי באר היטב אופן הפרט לכן איני כותבו בפרטיות, אבל זה ברור שלא הסכים על כל דבריו, גם על הפרט שהסכים לא היה בלב שלם, והעיקר שתיכף אחר כך בשמיטות האחרות חזר לגמרי מהשפעה זו שהשפיע עליו הרב דיפו, ועמד על משמרתו כל ימיו להחמיר כמו שכתב בתחלה בשנת תרמ"ט... עכ"ל.

הוכפה לחזקי גליון טו

בשורה טובה.

גליון השלישי שבא לנו היום הביא לנו הבשורה הטובה הזאת.

הנני לבשרהו כי פסק הדין על אדות שנת השמיטה באה"ק יצא להיתרא מלפני הגאונים הגדולים ר' יצחק אלחנן מקאוונא, ור' שמואל מאהליווער מביאלסטאק, ור' יהושע מקוטנא, ור' זנוויל מווארשוי שליט"א. שלשת הרבנים האחרונים היו במותב תלתא לקול קריאת הגרש"ם, והגאון ריי"א שלח את פסק דינו גם הוא להגרש"ם בסוף שבוע זה. את הפסק דין הזה יודיעו תיכף להקולוניסטים באה"ק וישלחו להודיעו גם בפאריז.

א' מנסיונות הציונים לזייף כאילו שכל רבני חו"ל סומכים על ההיתר

בחודש מנחם אב תרנ"ה, שלחו רבני ירושלים מכתב לגאון רבי נפתלי הרץ זצ"ל, שבו הם מוחים על

השמועה הכוזבת, שנפוצה בין אחדים מבני המושבות, כאלו הרבנים בירושלים יתירו את שנת השמיטה, במכתב זה מבקשים הם מרבה של יפו, לבקש "מבני המושבות לבל יוסיפו להוציא דברי בלע כאלה מפיהם, לבל נצטרך להוסיף גדירם וסייגים ולאסור את אשר התרנו לצורך שעה". בשולי מכתב הרבנים צורף, גם מכתב מהרב מבריסק זצ"ל אל ידידו הגאון הנ"ל שבו הוא מבקש "לזרז את כבוד תורתו, להיות עז כנמר, נגד הבאים לזלזל באיסור שביעית החמורה".

וכפי העולה מדברי ספרי הזכרונות, בשנת השמיטה תרנ"ו, היו ששמרו את שנת השמיטה כהלכתה ללא כל פשרות כבעבר, דהיינו המושבות פתח תקוה ועקרון, והיו גם שהסתמכו על היתר המכירה, כמו בשאר המושבות בשנת תרמ"ט.

"וואונטש קארטל" מתושבי הישוב 'גדרה' שמסרו נפשם על קדושת שביעית

שנת השמיטה תרס"ג לפ"ק

בערב שנת השמיטה תרס"ג היה הגאון רבי נפתלי הרץ זצ"ל מיפו נבוך מאוד בדעתו, כי לא ידע לשית עצה בנפשו האם להמשיך לקיים את ההיתר שחידש, אם לאו, ומאידך הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל כבר עלה בסערה השמימה.

רבני ירושלים וביניהם הגאון בעל התורת חסד מלובלין זצ"ל התנגדו לקיומו של ההיתר. הגאון האדר"ת זצ"ל שנתמנה לכהן כאב"ד ירושלים [לצידו של הגאון רבי שמואל סאלאנט זצ"ל אשר קשתה עליו הרבנות בשל היותו ישיש] צידד להתיר, ועמד בקשר של חליפת מכתבים עם רבי נפתלי הרץ על כך. אלא, שרבי נפתלי הרץ בעצמו פקפק מאוד בדבר, ובכל מקרה חשב לתקן תנאי נוסף בצורת המכירה של האילנות לנכרי, בראותו באותה תקופה עד כמה שהדבר הביא לקלות ראש בענין השמיטה "עד שנעשה כהיתר".

ועצם הדבר שהגאון רבי נפתלי הרץ חלה ונפל למשכב היה מתירא וחושש שהיא נקמת הארץ מחמת ההיתר, וכפי שכתב בעצמו ...ראיתי כי אלה אשר התחילו למשכוני נפשם על היתר השמיטה, רובם ככולם, לא יצאו נקיים.. וכבר ראיתי כי גם אנכי קבלתי.. בזה השמיטה, שאני תולה בעוון זה, וירא אנכי מאד להשתקע בזה, ולקבל עלי במקום כזה".

לבסוף נפטר הגאון רבי נפתלי הרץ זצ"ל לבית עולמו, עוד לפני שנת השמיטה ולפני שסיפק בידו, לקבל החלטה כלשהי בענין, מאוחר יותר, התברר כי חששותיו של רבי נפתלי הרץ היו בצדק, היה זה, כאשר מישהו מבני המושבה 'עקרון' אשר קדשו את השם בעמידתם האיתנה לשמירת שמיטה כהלכתה בשנת תרמ"ט ותרנ"ו, ביקש לברר לקראת השמיטה הזו, איך ניתן להצטרף על בסיס היתרו של רבי נפתלי הרץ, כדי להתיר את שדותיו, האדר"ת שנדרש לכך, כתב כמענה במכתבו, שאין הוא מכיר דרך היתר לשדות עקרון, שהרי שם בעקרון היה רק שדות מזרע ולא מטעי אילנות, ולשדות אין תקנה אלא בהפקעת קדושת הארץ, ובזה כבר נתקבל הדבר בבירור לאיסור.

מחאת יראי ה' נגד ההיתר מכירה

הגרע"י שלעזינגער זצ"ל בס' שנת שבתון (סי' י"ב) כותב שבשנת תרנ"ו הי' אסיפת חכמים בירושלים

על ענין זה, ורבו האוסרים מן המתירים, וגם המתירים הי' על ידי שהטעו אותם שהוא פיקונ"פ שזה טעות מוחלט כנודע וכו', אח"כ אספו אסיפות ועד לחכמים בביתי ובבית הרב (הוא הגאון רבי שמואל סאלאנט), ועשו נוסחאות שונות כ"א לפי דעתו, והדר לקטו בביתו כל אחד זעיר שם זעיר שם את הנוסח אשר ישלחו להתם בבית מושב של בני ישוב א"י וכו'.

והגרע"י מעתיק שם את נוסח הקול קורא של שנת תרנ"ו הנקוב בשם "שבת הארץ" אשר בו יצאו בקול חוצב להבות אש, והאריכו להביא מהרבה דברי חכז"ל בש"ס ופוסקים על חומר מצות שמירת שביעית, והזהירו שלא ללכת שולל אחרי ההתירים השונים. וכל שכן כעת אין שום שאלת פיקונ"פ שיכולים להביא הכל בקל מחו"ל, וע"כ פסקו שם בהחלט שאסור לעבוד בשדות ישראל אפי' ע"י עכו"ם אף ע"י מכירה, וכתבו שם שמי שלא ישמע לדברינו אז ידעו כל ישראל להכריז ולהודיע, כי ביתו אסור וכל פירותיו אסורים, ואסור לעשות סחורה עם תבואותיו לעד לעולם, ולא יקחו חטין לפסח ממקום כזה אשר קבוע בו מחלל שביעית, הן ע"י נכרי הן ע"י ישראל, ואחינו שבגולה עליהם לדרוש ממי לוקחין פירות או תבואה וכו' או אתרוגים, שלא יכשלו בעוון שביעית הנורא אשר תופס דמים ואוסר תערובתם וכו'.

וכתוב שם, שאספנו על זאת כל בתי דינים ורוב מנין של חכמי ירושלים האשכנזים השוכ נים פה הי"ו וכו' עיי"ש באריכות, וכותב עוד שם. ששלחו מכתבים לחו"ל להגדולים ורבנים אשר התירו למען ישיבו מדרכם, ולא יעשו התורה כשני תורות, ליתן יד לפושעי ישראל לעקור גופו של שביעית, ואם ישמעו להם לחשבו כפיקונ"פ, גם שבת בראשית יתחילו פה לדחות ולחשבו כפיקונ"פ, ומה עשו ישראל עד היום, היו מתפרנסים בזרוע של הקב"ה, ושמרו מצוותיו בעמל ידיהם, והאמינו כי לא יעזוב ה' את עמו, עיי"ש באריכות הדברים הקדושים.

גם בשנת השמיטה ההוא יצא הר' שמואל מוהליבער מביאלאסטאק בהיתרו לעקור שביעית לגמרי, ופרסם אז גם להתיר מלאכות דאורייתא ע"י ישראל, וכתב שבשנת תרמ"ט ביטל דעתו לדעת הגאון מקוטנא שהתנגד לזה, אבל עכשיו בשנת תרנ"ו ההכרח להתיר גם זה, וע"פ סמך דבריו עקרו לגמרי מצות שביעית בהרבה ישובי ארה"ק.

שנת השמיטה תר"ע לפ"ק

בשנת תרס"ט ערב שנת השביעית תר"ע, אז נתוספו כבר הרבה ישובים באי"י, אשר רובם ככולם נתייסדו ע"י המשכילים עוקרי תורה, גם נתרבו אז 'עליות' ע"י הסוכנות הציוניות אשר התחילו להשתלט על ארה"ק, ולעקור קדושת ארה"ק רח"ל. גם רבים מהישובים המעטים של שומרי תורה נפלו שדוד לפני הכופרים (וכפי הידוע שאף הישוב פתח תקוה נכבשה על ידיהם בעו"ה), וכמובן ששמירת השביעית נתקשה ביותר.

מודעת הר' קוק וסייעתו לכפות על תמימי לב לקנות רק מההיתר מכירה

והגאון הרידב"ז ז"ל מעיד בהקדמתו שביקש מהציונים שישבתו בשנת השמיטה, והשיבו לו, נניח את השדה בור אחת לאיזה שנים, אבל דוקא לא בשנת השמיטה!, עפ"ל.

בימים ההם הי' הרב ביפו הר' קוק אשר כידוע התחבר עם המשכילים ראשי חובבי ציון, והעמיד א"ע בראש המתירים איסורי שביעית, אמנם כאשר נפגש עם גדולי ירושלים התחמק ואמר שכאילו גם הוא אינו מתיר רק בשעת הדחק, ואינו מזדקק להתיר רק מפני שמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות משיאכלו נבילות.

ובמכ"ע החבצלת (גליון ט"ז) מביא שסיפר זקן א' מגדולי ירושלים האיך שנתאספו בתחילת שנת תרס"ט בבית הגרש"ס עפ"י הזמנת הגאון הרידב"ז והגאון רבי חיים ברלין ז"ל ועוד כמה גאוני ארץ. והי' שם גם הר' קוק, וכשאמר הר' קוק שלכך נכנס בעובי

הקורה של ההיתר משום שאחז"ל מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו נבלות, השיב לו הגרש"ס ז"ל בפה מלא שההיתר שלו הוא נבילה ממש.

ובמכתביו לגדולי ירושלים הי' כותב בערמומיות שהוא תומך מאוד באלו שישמרו שביעית כדין, אלא שמפני הדחק של הקאלאניסטן שבלא"ה לא ישמעו להאיסור, וכדי שלא יפרצו יותר, מן ההכרח להתיר המכירה, ובאחד ממכתביו להגאון ר' אברהם בנימין קלוגער זצ"ל מבראדי הוא כותב, שהוא בעצמו נזהר שלא להשתמש באתרוג ממה שנעבד בשביעית באיסור, אלא שלאחרים התיר מפני הדחק, וגם בזה לא התיר שיעשו ישראל מלאכה דאורייתא רק ע"י נכרים, וכ' מפורש שאין ההיתר רק על התקופה ההוא שרוב השדות הן של עכו"ם, וכשיהי' רוב השדות של ישראל גם הוא אינו מתיר, והדפיס על ההיתר חיבור מיוחד בשם "שבת הארץ".

מלחמת חורמה נגד היתריו של הרב דיפו

הראש והראשון שיצא נגדו במלחמת חרמה הי' הגאון האדיר הרידב"ז זצ"ל שהי' אז אב"ד צפת ת"ו, הרידב"ז לחם נגד עקירת השמיטה עוד בהיותו רב

מודעה רבה.

לאפרושי מאיסורא.

לאשר פשטה שמועה כי אופן ההפקר שיצא מאתנו (בצירוף כל רבני וגאוני ע"י ק הי"ו) ע"ד פירות שנה ז' שנת השביעית, הוא מיעול להתיר גם את הפירות שנגדלו ע"י עבודה בשביעית עפ"י הוראת היתר הידוע, ע"כ מצאנו חובה בנפשנו להודיע כי אין כל טעם בשמועה זו ואופן הפקר כל עקרו הוא רק בהנוגע לאיסור סחורה, ודוקא ע"ד הפירות שנגדלו בהיתר בלי שום עבודת איסור בשביעית וכבה הודענו מפורש בו בפרק שנתפרסם אופן ההפקר. והשי"ת יזכנו לקיים המצוה כתיקונה יחד עם כל ישראל בבואת משיח צדקנו במהרה ביומינו אמן. באנו על החתום ים ב' להדש אלול שנת התרעיין לפ"נ פה קרתא קדישא ירושלים תובב"א

נאם משה נחים וואלענשטין

נאם צבי פסח פראנק

(מקום חותם בדחק"ע אשכנזים פרושים)

נאם ליפמאן ד"ד בסרו"ל

נאם יקב' יהודה כהי"ר הלוי ז"ל

נאם אברהם בלא"א בו"ה הירש הכהן ז"ל

(מקום חותם בדחק"ע אשכנזים הכוללים)

אך למותר להוסיף ולקיים את האמור בצדק, וכל שנידולי בא"י אין היתר לאיסורא, ועיין באשה"ח יום ד' לספרת, ושמרת לעשות ככל אשר יורוך משת ב שם הי' אקרא.

חיים ברלין.

(מקום החותם)

בס"ד

מודעה ואזהרה

מטעם הרידב"ז לכל מקהלות האשכנזים שליט"א

שבת הארץ שנת תרפ"ד

כאשר שמענו זאת שנת תרפ"ד הוא שנת השמטה וציוונו תורתנו הקדושה נתברר לנו עי"כ כמה עבריות שנה בתוכנו ירושלים עיה"ק ובערים אחרות יהודים ויראים וחבואה ומעברים את האלנטי. ע"כ הננו מפרסם לכל בי' בשנה השביעית אסור לחרוש ולנטוע אלנטי או פרחים ולזרוע ולקוח או חבואה ומקרא מלא דבר הכתוב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר והאוכל הוא בין בשדה וחוץ ובין בשדה הנכרי והשותפין בלי שום חתום וכל החיקות והחבואה אשר הגדילו בשנה השביעית על קרקע של יהודים אסורים באכילה בכל מאכלות אסורות **ודווקא שנמצא בשוק ירקות של שביעית האסורות, ע"כ צריך כל אחד להזהר בקניתו ירקות ותבואה בשוק שלא יכשל באסור שביעית חי'.**

ובאלנטי ושאר עבודות הסחורות עשרה לכן על כל בעלי האלנטי לישאל שאלות בדבר להם את העבודות הסחורות.

ואל יהי עון שביעית קל בעינינו חי' אשר בשבילו נגזו מארצנו וחדל תחסרה מאד בעון השמטה שלנו. באה לשלם וכו' ועון זה הוא סיבה גסורה לבנין ארצנו הקדושה אשר אנו מקוים עליו ובשכר שמירת השביעית נזכה לגאולה קרובה לקבץ נדחיו ובאו משה צדקנו בב"א.

ברין לכל מקהלות האשכנזים

יו"ט מרדכי לוי הכהן

יו"ט יהודה בוסתרא זלל פרענקעל

יו"ט דוב צבי הירשקאוויטש

אזהרת גדולי ירושלים לא להתפתות אחרי השקרים של הציונים

בפולין, וכשעלה לירושלים הלהיב כל חכמי ירושלים שיצאו נגד ההיתר, ואז נתאספו כל חכמי ירושלים ובראשם הגאונים ר' חיים ברלין זצ"ל והגאון ר' יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל, והוציאו כרוז הנקוב בשם "שבת לה"י" בקול חוצב להבות על איסור השמיטה, ואסרו הפירות שנעבדו באיסור, ונדפס הקול קורא בספר פאת השלחן. והרידב"ז בהקדמתו כותב שם שהרב מיפו בכה לפניו, וא"ל שאילו הי' תלוי בו לבד הי' מתפטר מן הרבנות למען לא יאלץ לעקר שמיטה, אלא שגם הוא הי' תלוי בידי אחרים מנהיגי הקאלאניעס.

גם הגאון ר' משה קליערס זצ"ל אב"ד טבריי הי' מן האוסרים כמבואר בספרו 'תורת הארץ' שחיבר על ענינים אלו. גם הגה"ק רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל כתב קונטרס מיוחד בשם 'אפקעתא דמלכא' נגד קונ' 'שבת הארץ' של הר' קוק, והראה שם לדעת שהר' קוק מפזר וזורה לרוח כל הראשונים אם הם עומדים לנגדו, ומוכיח שם שהוא לא שם לב כלל לבאר הענין ע"פ האמת, רק לבקש היתר, וסתר שמה כל דבריו, והעלה להלכה שהמכירה איננה כלום, ושהפירות אסורים.

גם כל גדולי חו"ל כהגאון בעל החזון נחום מדאמבראווא זצ"ל שביקר אז בארץ, והגאון בעל מחזה אברהם מבראד זצ"ל והגאון המהרש"ם

מבערזאן זצ"ל והגה"ק בעל אבני נזר זצ"ל והגר"מ אריק זצ"ל ועוד גדולי ארץ, כולם הסכימו להרידב"ז לאיסור כמבואר במכתביהם הנדפסים בספר הרידב"ז וכולם אסרו גם הפירות, אלא שהרידב"ז אסרם מה"ת, ואחרים אסרוהו גם מדרבנן.

והגאון בעל שואל ומשיב מלבוב זצ"ל במכתבו שם כותב בזה"ל: באמת מה יתן ומה יוסיף פלפולים בזה, פלפלת למאי חזי, הדבר כבר יצא לאיסור מפי גדולי עולם, עליהם אין להוסיף, וחלילה וחלילה לבקש היתרים רפוים להתיר מה שאסרו עכ"ל.

קול מחיכל ה'!

אחינו בני גלות הקר אשר מארצם יצאו ומכניס לחדש שם הכבר והעיירה שימו לבבם אשר קרבה שנת השבע שנת השמטה, וידוע לנו את גודל חיסי האשור והעון הגורא הזה עון שמיטה ואשר נאולתינו תלוי בזה. והרבה אחינו בי' בהמשכות אשר בארצינו הק' נתנו אל לבם לשמור שנת השבתון קודש לה' ולא יחללוהו, אם אך יחזיקו אחינו בי' בתמימה קשה ויקשה, ובאשר ביקר את עירנו קודש צפת הנ בשנה העברה בכורד ידיע הרב הגאון המובהק המפורסם בכל עיר ועיר נעים ווידעניעלער מ' האברהם דאבראוא והעתיד לפניו הענין הנ' הזה ונתעד לבחנתו וקבל על עצמו הענין הזה לעסוק במדינתו ובשדד מדינה הסמוכות לעורר לב עמנו הי' שיחיכו על עצמם ולחזוק ולהחזיק ידי אחינו אשר בהמשכות למען שיחזר השמטה ושנת השבתון על מקומו ולבלבד האישור הנעשה החמור נתן קדוש לבי אלפים שנה אשר לא זכינו בשנה התכובה והנוראה הואת ובעת בא לידינו מלחמה והיה חלק לכל ישראל בהמצוה הם הואת יהיה לנו פתחון פה לפני אבינו שבשמים לעורר רחמים על נאולתינו ופדות נפשינו וה' ירחם עלינו ביחמיו ויחנו למענו שנשיע ויכולת בארצינו הק' בקרושה ובטהרה לקבץ נדחינו ופוריענו לארצינו בב"א.

דברי הכותב והחותם ומיעור אחבם אחי ויוע.

יעקב דוד רידבי.

אדריסא למשלוח בספים:

Sr. Ehrw. Herrn N. WEIDENFELD Rabbiner

in DABROWA bei Tarnow (Galizien.)

בקשת הרידב"ז שיתמכו בשומרי שביעית

שנת השמיטה תרע"ז לפ"ק

אחרי מלחמת העולם הראשונה נשתנו הסדרים וכל המצב בארה"ק נשתנתה ללא הכר, אז הצהירה מלכות ענגלאנד את הצהרת "באלפור" הידוע, להכיר את ארה"ק כבית לאומי להציונים, הציונים נשאו ראש והחלו לכבוש את כל הקהילות והישובים בארה"ק, ומעשה שטן הצליח, ובאמצעות נסיון העוני ששרר אז בארה"ק באופן מבהיל, והציונים הי' בידם כסף רב לתמוך את העומדים לצידם, הצליחו לכבוש רוב הקהילות והרבנים תחת יד הוועד הלאומי, וגם כמה מרבני החרדים נתפסו ברשתם ונכ נסו למשרד הרבנות של הציונים, והם שמו לאלוף לראשם את הר' קוק ומנוהו לרב ראשי לירושלים, והחלו לפרוץ גדרי הדת בירושלים באופן מבהיל.

החרדים לדבר ה' עמדו בנפשותם ונתפרדו מהם ויסדו את העדה החרדית ומינו להם בד"צ נפרד. ומינו לרב אב"ד את הגאון הצדיק ר' יוסף חיים זאננפעלד זצ"ל, והם עמדו על משמרת עם ה' ברררראה"ק, ולחמו מלחמת ה' במיסנ"פ נגד הר' קוק וסיעתו מחריבי ירושלים. ואחד הדברים הבולטים במחלמה זו הי' ענין השביעית אשר בשעה שהבידי"ץ של עדת החרדית פרסמו בכל שנות השביעית איסור על המכירה ועבודה בשביעית ואסרו הפירות הנעבדים ונשמרים בשביעית, והחתימו כל הסוחרים החרדים על התחייבות שלא יסחרו בפירות שביעית, וכן נהגו כל החרדים האמתיים באה"ק, בו בזמן היו אנשי הרבנות הציונות מתירים למכור השדות לנכרי, והתירו פירות שביעית בלי שום פיקפוק.

ויש לציין באותן השנים נתברר יותר כי הערמת המכירה איננה כלום, כי הרי הציונים מסרו אז נפשם ליקח יותר ויותר שדות בא"י מן הערביים, והי' אצלם חרם מוחלט שלא למכור שדות להערביים, מטעמים הלאומיים שלהם שרצו לייסד מדינה ציונית בא"י. אבל עם כל זה היו הרבנים הלאומיים ובראשם הר' קוק מוכרים לפני כל שמיטה את כל ארה"ק לערבי על שטר חספא בעלמא, וחיללו שביעית באופן מבהיל, עד שברבות הימים לא נשאר אז אף ישוב אחד בכל ארה"ק ששמרו בו שביעית כהלכתה, ולא רק ע"י נכרים עבדו השביעית, כ"א הישראלים היו עושים כל המלאכות דאורייתות בלי שום פיקפוק, אף שעל נייר ההיתר הי' כתוב לפנים שמלאכות דאורייתות יעשו ע"י נכרים, אבל המומרים לא שמעו להם, וגם הרבנים עשו א"ע כאינם רואים ולא מחו בידם, ועל ידיהם נעקרה מצות שביעית מישראל כליל.

ויצויין שלדאבון לב כל החרדים הרי נמצאו בין אלו גם רבנים שמתחילה הי' בין בי"ד החרדים ואז היו מן האוסרים, אלא מאחר שלא יכלו לעמוד בנסיון ונתמכרו לעקר הרבנות הציונית, התירו ככל מה שחפצו אדוניהם ראשי הכופרים הציוניים, ובעבור בצע כסף הותרו איסורי תורה, והמה היו מסדרים התירי מכירה לכל הארץ, ואף שהיו רוב בעלי השדות כופרים גמורים שאף לא רצו לעשות המכירה הזאת כלל, כי היו מומרים להכעיס ובעטו בתורת ה' להכעיס, מ"מ

רבני הציונים אשר בראשם עמד קוק סידרו המכירה גם בעבורם, וכתבו בפירשו בשטרי המכירה כי הם מוכרים כל השדות אף של אלו שלא באו כלל למכור, מ"מ הם מזכין להם כי זכין לאדם שלא בפניו. ועשו חוקי התוה"ק ללעג ולקלס גם בעיני הכופרים, בראותם שעל כל פשעם תכסה אהבה הרבנים לבצע כסף.

שנת השמיטה תרח"ץ לפ"ק

בשנת השמיטה תרח"ץ שהי' אחרי שנות הפרעות והרציחות הערביים, יצא ההיתר מרבני הציונים, שבמצב זה אין צורך כלל ליקח ערביים אף למלאכות דאורייתות, והותרו בפירוש לעשות אף מלאכות דאורייתא ע"י ישראל, ובזה הלכו מדחי אל דחי, כי זה לא התירו אף המתירים הראשונים כלל, ובזה מחו כליל את הזכר הכי קל לשנת השביעית שהי' להם עד כה, וירדו עד למטה כשהתירו עבודת כל השדות אף של פרחים לנוי וכדו' שאין בהם הכרח למזון כלל, וביטלו ביד זדון את מצות שביעית.

מודעה ואזהרה

מטעם הרה"ג הבד"צ לכל מקהלות האשכנזים שליט"א.

כאשר פרסמנו כבר בחדש אלול העבר את חומר האיסור של ירקות ופירות שביעית אשר נזרעו בשמיטה ונעבדה בהם עבודת קרקע בשמיטה. האסורים באכילה כשאר מאכלות אסורות. ובהיות כי עכשיו הגיעה העונה שמבניסים לשוקי ירושלים ירקות שנזרעו ונגדלו בשנת השמיטה באיסור, לזאת הננו מודיעים בזה כי למען תיכון השוה שלא יכשלו אחב"י במאכלות אסורות ח"ו. סדרנו במעט בכל פרורי ע"ק חנויות כשרות דהיינו שכל סוחרי ירקות ופירות הרשומים מטה מבלו על עצמם בפני הבד"צ באיסור חמור ובמנם שלא יכניסו לרשותם בשנת השמיטה שום פירות או ירק רק על פי הוראת הבד"צ ע"י הרב הנאמן שלהם שלא יהיה עליהם חשש איסור שביעית.

וכל מי שחס על נפשו שלא יכשל במאכלות אסורה יזהר לקנות ירקות רק מאלו הרשומים למטה שיש בידם תעודה מהבד"צ על זה.

ובבדי שהמהל ידע להזהר יותר סדרנו שלהסוחרים תהיינה תעודות בד"צ באופן שהקונים יוכלו לדעת את המקומות גם על פי התעודות.

ובשכר קיום מצות שביעית ישלח לנו הי"ת את הגוא"צ בב"א.

ב ד"צ לכל מקהלות האשכנזים

נאם יצחק במוהר"א ז"ל פרענקל

נאם פנחס בהגר"י ז"ל עפשטיין

נאם שמחה בונם ווערנער

בעיה"ק פניטה

מאה שערים

מחנה יהודה

מזרח

שערי חסד

זכרון משה

ועוד גדולים, השפיעו על שלשה ישובים חרדים שנוסדו בתקופה ההיא שישמרו שביעית כהלכתה, והן 'מחנה ישראל', 'נוער אגדתי', 'חפץ חיים'.

באותה תקופה כבר עלה לארה"ק הגאון החזון איש זצ"ל והוא אזר כגבור חלציו למען מצות שמיטה, והכניס א"ע לפרטי ההלכה ע"פ המציאות, וע"פ הוראותיו ועצותיו המוחכמות סמכו הישובים האלה לקיים מצות שביעית כהלכתה בלי להזדקק להיתר המכירה,

מנהיגי העדה החרדית כמו הה"ג ר' אלי' נחום פרוש זצ"ל ור' שלמה זלמן שפיצער זצ"ל נתעסקו להמציא תמיכה לשומרי שביעית, וע"פ התעוררות הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא והבד"ץ ועוד גדולים, השתתפו רבים וכן שלמים בסכומים עצומים לחזק ידי שומרי שביעית, גם נסעו וביקרו את שומרי שביעית לחזק את מקדשי ה' גיבורי כח עושי דברו, ויהי' זה למופת אשר בו בשעה אשר הרבנים הלאומיים מחקו כליל את זכר השביעית, החלו הרבנים היראים לפעול שיהיו בארץ שומרי שביעית כדת וכדין במסי"פ וזהו לעומת זה עשה אלקים. והמציאות הזאת שהיו הכל רואין שאכן יש אפשרות גם בתקופה זו לקיים מצות ה' בארה"ק, הפריך כליל את כל ההיתר המכירה

פרק ב'

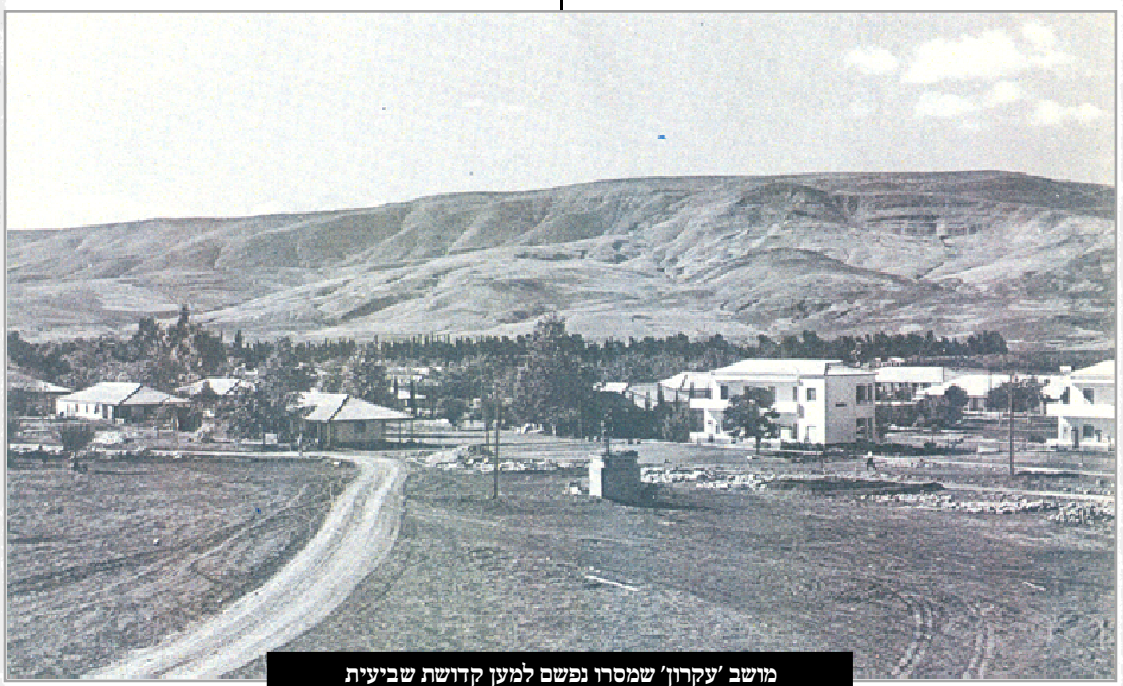
שנת השמיטה תש"ה לפ"ק

בשלהי שנת תש"ה שהי' שנת השבע עלה רבינו ז"ל משווייץ לארה"ק, ובתחלת שנת תש"ו שהי' שנה השמינית אחר שנה השמינית, היה השוק מלא ירקות תבואות ופירות שנשמרו ונעבדו בשביעית ע"י ההיתר מכירה של הרבנים הציונים, ואז דרש דרש רבינו בשבת בראשית בביהמ"ד קהל יראים חסידים', ועורר את אנשי ירושלים להזהר מאכילת מאכלות אסורות, שכל הגידולים הללו אסורים באכילה משום איסור שמור ונעבד וספיחי שביעית, ועורר נגד אותן הסומכים על נשותיהן לקנות בשוק בלי חקירה ודרישה שעי"ז נכשלים במאכלות אסורות, ואמר שזה היה החטא של אדם הראשון שסמך על אשתו באכילת עץ הדעת, כאמרו האשה אשר נתתי עמדי הוא נתנה לי לאכול, ועי"ז גרם מיתה לכל העולם, ומזה אנו למידין שצריך כל איש להיות שורר בביתו לחקור מאשתו, האם הקפידה לקנות דוקא בחנות שאין מוכרי ם פירות וירקות האסורים.

כן ידוע שרביה"ק היה נזהר מאוד שלא לאכול שום ירקות ופירות משדות ישראל, וסיפר הרה"ח ר' שלמה זלמן פעדער ע"ה ששימש אז את רבינו בירושלים והביא לו בכל שבוע תפוחי אדמה מערבי אחד מעיר יפו, ופ"א הביא לרבינו מהגוי שק עם תפו"א כרגיל, ובישלו ממנו רוטב לרבינו, אולם כאשר הגיעו הקערה לרבינו עירב רבינו עם הכף בקערה, ושוב דחה הקערה מלפניו ולא אכלו, וכן למחרתו עשה כן. וב"ב תמהו מה זה ועל מה זה רבינו אינו אוכל, וע"כ נסע רש"ז להערבי ביפו וחקר אותו אם השק תפו"א שנתן לו היה משלו, וענה לו הערבי, אגיד לך האמת, אחרי שהזמנת אצלי שק עם תפו"א, ראיתי שאין לי די תפו"א ליתן לך, וע"כ הלכתי לקנות מן השוק מגידולי שדות ישראלים ומזה נתתי לך, ואז הבינו למפרע שרבינו הרגיש ברוח קדשו שאז אסור באכילה, ואין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים.

בהיותו אז בארה"ק התווכח רבינו הרבה עם כמה רבנים ות"ח מאנשי ירושלים שתמכו בהיתר המכירה של הרבנות, כאשר הביאו רבינו בתשובתו (סי' צ"ז) שכשהי' בא"י שנה שלימה לפני שבע שנים אחרי שמיטה, הי' לו וויכוח עם ת"ח אחד ונצטער עליו עד מאד, שראה שכרוך אחרי דבריהם עבור התחברות עמהם ומקבל טובה מהם וכו' עיי"ש.

וזה היה כשבא הרב ההוא לרבינו ע"פ השתדלות מקורביו של רבינו, עם סכום גדול של כסף

מושב 'עקרון' שמסרו נפשם למען קדושת שביעית

לתמוך בישיבתו של רבינו כשהיה הדחקות נורא מאוד, ואעפ"כ לא נשא לו רבינו פנים והתווכח עמו ע"ד הסילופים שבספרו בענין היתר מכירה, ונזף בו מבלי משוא פנים, והרב ההוא נתפעל אז מאד ממדת אמיתתו של רבינו.

כן מסופר שעת שרביה"ק זי"ע נסע לעיר טבריא לפקוד את הציונים הק' ונשאר לשבות בשב"ק פרשת יתרו בעיר טבריא, ובמוצש"ק נתאספו כל רבני העיר וביניהם רב העיר הגאון רבי אשר זאב ווערנער זי"ל לדון עם רבינו על ענייני העיר, ורבינו הוכיחם מאוד על ששינו כמה דברים מהוראות ותקנות הגאון רבי משה קליערס זצ"ל ובפרט על שהם הסתמכו על ההיתר מכירה אשר כידוע שהגאון רבי משה לחם כנגדה, והיה שם וויכוח גדול בענין זה.

אגב, מן הענין לציין שבשנת תרצ"ב כשרביה"ק שהה בטבריא והלך רבינו לבקר את הגאון רבי משה קליערס זצ"ל אב"ד טבריא, נסתובבה השיחה אודות ההיתר מכירה וצהלו פני רבינו לשמוע שהגאון רבי משה סובר כמותו, ואז העניק רבי משה לרבינו את ספרו 'תורת הארץ' אשר בו הוא גם מכה מאוד על קדקדם של הסומכים על ה'היתר מכירה'.

סיפר הרה"צ ר' משה ערנסטער זי"ל חדב"נ כ"ק האדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ זצ"ל שהוא היה תלמידו של רבינו בעיר סאטמאר, וכשהגיע לעיה"ק ירושלים בין כסה לעשור בשנת תש"ו שמע שרביה"ק גם נמצא שם והוא מתגורר בירושלים, ואיזה מאוד לחסות בצל רבינו, אך לא ידעו לו להגיד על מקום משכנו המדוייק, והסתובב בהשכונה עד שלפתע שמע קולי קולות של וויכוחים וצעקות, ושמע את רבינו שואג כשאגת ארי: פון מיין שטוב רעדט מען נישט קיין אפיקורסות!, ושמח מאוד לשמוע את קולו של רבינו חוצב להבות, וכשתיכן צעדיו לעלות לבית רבינו, ראה שרבינו ירד וליווה את הגרי"מ טיקוצינסקי ושמע שהתווכחו על ענין היתר המכירה.

שנת השמיטה תשי"ב לפ"ק

שנה זו היתה השמיטה הראשונה אחר התייסדות המדינה הטמאה, וכולם הסתובבו אז כשיכורי נצחון, הרבנות הראשית קיבלה סמכות ממשלתית, ולכן הסכימה לחפות ולהכשיר כל מעשי התעתועים של הכופרים בה' ובתורתו הקדושה ולהתיר את השרץ בק"נ טעמים, ולכן לקראת שנת השמיטה שנת תשי"ב השתמשו ב'ההיתר מכירה', אע"פ שבעצם נשתנו העתים ורוב השדות בארה"ק היה תחת בעלותם של בני ישראל, וכן גם השדות של הישמעאלים היו תחת סמכות ישראל ומשלמים להם מיסים וארנינות, אך הם בשלהם התירו לחלל קדושת שביעית ותחת מסוה של 'היתר' התירו לישראלים לעבוד בשדותיהם בעבודות האסורות מאורייתא רח"ל, וכן המציאו חידוש למכור את כל השדות בההיתר מכירה גם של המומרים 'להכעיס' ע"י זכין לאדם שלא בפניו, וע"ז התירו לאכול פירותיהם ללא שום פקפוק, אף שהם היו אנשים אשר לא רצו בזדון לב לשמור קדושת שביעית, אך הם השתמשו בדרכיהם המקולקלת.

אף הוסיפו בני עוולה לעשות רעש ופרסום להההיתר מכירה, ע"י שהזמינו את הרבנים הממונים על ההיתר במעמד עם רב, ותקעו בשופר גדול, וכך ביצעו את ההיתר המגוחך, וכפי שרבינו מתמרמר וכותב בצחוק מכאיב (בתשו' סי' צ"ז): ... הם מכרו כל ארץ ישראל להערבי בתקיעת שופר, וקיימו בעצמם תקע בשופר גדול להכניס כל א"י לרשות הערבי להיות חירות מן המצות, אין לך שחוק והיתול מהתורה הק' ומהארץ הק' יותר מזה רח"ל, אוי לאזנים שכך שומעות, והנה המתירים כעת שם בא"י המה כולם ממנהלי הציונות וגם משועבדים תחתם, ואין גם אחד מגדולי ישראל שבא"י שאינו מהציונים שיהיה לו ח"ו חלק בהיתר זה...

כבר בשלהי שנת תשי"א (או בתחילת שנת תשי"ב) כתב רבינו תשובה לתלמידו הגאון רבי חיים אלי' שטערנבערג ע"ה לירושלים ת"ו (מובא בשו"ת דברי יואל סי' צ"ה) אודות היתר המכירה, ובו מתמרמר: ...אוי לנו שכך עלתה בימינו בעו"ה, להתיר העבודה בשנת השמיטה והתירו שמיטת כל הארץ בדברי שוא והבל כל כך... כי כל ההיתרים בזה הבל הבלים המה אין בהם ממש, אשר חתרו איזה רבנים המושפעים ממנהלי הציונים האפיקורסים ונמשכים אחרי מרבית העם שנפלו ברשת המינות רחמנא ליצלן, והטעו איזה רבנים מועטים בחו"ל בדרכים שאין להעלות על הכתב... ע"ש.

ואחרי שרבינו כתב הערות קצרות להפריך כל ענין המכירה, לבסוף כתב בזה"ל: ...אמנם לא הקרקעות בלבד הם מוכרים אלא את כלל ישראל הם מוכרים לנכרים כי מעכבים את גאולת ישראל מהם בעון השמיטה כנודע ומבואר בכתוב, גם את

נפשותיהם מוכרים להיות ככל הגוים וכו'... עיי"ש.

[כן עי' בספר מהר"י ט"ב (חידושי תורה ודרשות בא"י) מה שאמר רבינו בדרשה בעיה"ק ירושלים ת"ו (בשב"ק פ' פנחס שנת תשכ"ה לפ"ק), ובתוך דבריו אמר בזה"ל: אלו המחפשים היתרים וקולות לכל האיסורים מוכרים הארץ לערבים להפקיעו ממצות שמיטה.. ההולכים ומוכרים כל ארץ ישראל בשטר מכירה כתוב וחתום אצל הבי"ד שלהם לידי הס"מ, ואף שהמכירה שלהם איננה שוה כלום לגבי מצות שמיטה, אבל היצר יודע כבר דרכיו והוא מושך מזה יניקה... עיי"ש בדבה"ק].

רבינו עם גדולי ארה"ק

רבינו כידוע עלה לארה"ק בשנה ההוא, וכשהגיע לירושלים עיה"ק ונפגש עם גדולי ירושלים דיבר עמהם בעניני שביעית, וביאר שיטתו ודרכו בקודש בשלהבת אש קודש, וכן ידוע שכשהיה אצל הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל נסתובבה השיחה בעניני שביעית, וחכמי ירושלים שנכחו שם נדהמו לראות גודל בקיאותו ורב חיליה בסוגיות אלו הנוגעות ליושבי הארץ, וכן הגאון הנ"ל מאוד נתרגש לשמוע דברי מרן רבינו ז"ל.

*

בס' זכור לדוד (עמ' ר"נ) מובא שהרה"ג ר' דוד"ל פרענקל ז"ל סיפר שבעת שמרן רבינו ז"ל שהה בירושלים התפשטה שמועה שרבינו אינו שותה חלב מחששא דספיחי שביעית, והביא עמו חלב מחו"ל, והדבר עורר תמיה רבתי אצל כל הלומדים ולא ידעו טעם לאיסור.

כשרבינו היה בעירנו נכנס ר' דוד"ל לשאול את רבינו מה מקורו, ורבינו השיב לו שאין הכי נמי זה אינו חומרא מצד ההלכה, אבל הוא נוהג כן ע"פ דברי הגאון המהרא"ל צינץ זצ"ל מפלאצק בספרו קומץ המנחה בפר' בהר, שכותב דבזמן הבית ראשון ע"י שלא שמרו קדושת שביעית בפירות הארץ, מזה נמשך להם חטא דיצרא דע"ז, וגם החי דהיינו הבהמה שאוכלת מהתבואה נתפטמה באיסורי שביעית, וידוע שהאדם אוכל מה שהוא אוכל, ואכילתו נהפך לדם בקרבו, ומשפיעה על האדם, וע"י שאכלו נתדרדרו עד חטא עבודה זרה.

וסיפר שאח"כ מסר את דברי רבינו להגאון החזון איש.

*

כן כידוע עלו לביתו של רבינו הרבה גאונים

קמא 141

אום אני חומה ילקוט מאמרים מאנשי נטורי קרתא

ה' ממות ומסעי, כ"ד תמוז תשי"ב

במחיצת הגה"צ מסאטמאר שליט"א

הבית הקיצונה ברחוב צפניה ב־ירושלם, מקום בו מתאכסן הגאון האדמו"ר מסאטמאר שליט"א, הפכה לנקודה מרכזית תוססת חיים ואור, מבקר עד ערב הומה כל האיזור מרוב מבקרים, הבאים מכל פינות הארץ, בכדי לעמוד שעה אחת ב־מחיצת הגאון מסאטמאר שליט"א, מספר עולי הרגל־ מגיע לשיא ועולה על כל המשוער.

בשבוע שעבר ביקר כ"ק אדמו"ר שליט"א את רבינו־ זקן גאוני הדור, מ־אור של ישראל, מרן זעליג ראובן בנגיס שליט"א, גאב"ד ירושלם. הפגישה היתה ידידותית ביותר, מענין לענין התפתח מלפול הלכתי רב היקף בענני שביעית, הוכוח משך אליו את לב חכמי התורה, שעטרו את השולחן, והחזיון שנמשך קרוב לשעה הרהיב העין.

מרן הגאב"ד שליט"א למרות חולשתו, התאמץ וליווה את האורח שליט"א עד רחבת החצר, מקום שם נפרדו בברכה ואיחולים.

השולחנות באותו מקום. האדמו"ר שליט"א הגיע אל ההיכל קרוב לחצות הליל. בראש ישבו גדולי וחכמי ירושלם. רבנים ו־אדמו"רים. ראשי מתיבתות ומנהלי העדה החרדית, ראשי נטורי קרתא ואורחים מ־ערי ארה"ק.

בתוך הסעודה השמיע אדמו"ר שליט"א חדושי תורה מפרשת השבוע, בענייני קנאות, גדולי ירושלם. בלעו כל ה:ה היוצא מפיו הקדוש.

למחרת, בתפלת שחרית, שוב היה היכל הישיבה מלא על כל גדותיו. המונים צבאו על דלתות החצר וחלונות הבית. רוממות הנפש הגיעה לשיא כשהאדמו"ר שליט"א עלה על הדוכן לפני קריאת ה־תורה ונשא את דבריו בפני שומעיו. ה־דרשה ארכה כשעתיים והדהימה את ה־מאזינים מכל הבחינות, גם מבחינה הלכתית ועיונית, וגם מבחינה השקפתית ורעיונית והיא שיקפה את עמדת היהדות החרדית כלפי תופעות הזמן. כאן בא לידי הבעה צלולה הסכנה הרוחנית האיומה הכרוכה במשמל הכפירה, המפכך את הנאולה ו־ביאת המשיח.

פלגי דמים ירדו מעיני הסופרים, שעה שאדמו"ר שליט"א קרא לייחד את המחשבה עם השואה שהומטה על שבטי ישראל בגלות אירופה. הוא תבע מאת האודים המוצלים להתרומם לידי גובה תפקידם פלי אדמות. ולקדש שם ד' ברבים — קולו הבכייני של האדמו"ר שליט"א זעזע את הלבבות.

בסעודה השלישית שוב היה ההיכל מלא מפה אל פה. האדמו"ר שליט"א הגיד חדושי תורה, והעידון הרוחני היה רב.

אחר תפלת ערבית ליווה ההמון העצום את האדמו"ר שליט"א אל ביתו בלפידים, בשירה וריקוד. היה זה מפגן נהדר שקידש שם ד' ברבים. ההמונים ה־ריחבים הביעו כבוד ויקר לזה העומד בפו"ר ואינו חס מפני משיחי השקר הכסיחים והמדיחים.

העדה החרדית כיבדה את האדמו"ר שליט"א לשאת דבריו בפני הציבור הרחב בשבת ק' הבעל"ט. האדמו"ר שליט"א ענה להזמנה זו.

גליון 'משמרת חומותינו' מפרסם שרבינו ז"ל דיבר עם הגרז"ר בענגיס ז"ל בענין שביעית

ותלמידי חכמים שבאו להתווכח עם רבינו או לשמוע חוות דעתו הקדושה בענין זה, ורבינו הוציא חרב מתערה ללחום למען קדושת הארץ ללא שום משא פנים.

ועיין בתשו' הנ"ל (סי' צ"ה) כתב רבינו: ...נהירנא שבהיותי באה"ק שמעתי אומרים בשם איזה ספר שנדפס אז, היתר על המכירה שאינם מוכרים גוף הקרקע אלא העפר וכו', והייתי משתומם עד כמה הגיע סמיות עינים לחשוב בדברי הבלים כאלו וכו'... עכ"ל.

כן ידוע שכאשר הובא אז לפני רבינו קונטרס מת"ח אחד מבני ירושלים הצעירים שלמד אז בישיבת עץ חיים, שצידד ליישב שיטת הרב קוק בהיתר המכירה, נצטער רבינו מאד ע"ז, ותמה איך יתכן שאחד מלומדי ישיבת עץ חיים יחבר חיבורים כאלה להקל במה שאסרו גדולי ירושלים ז"ל לסמוך על היתר המכירה.

*

בס' הדור והתקופה (דף קפ"ח) מהגר"א שלעזינגער שליט"א, מספר שהגרי"ז מבריסק זצ"ל בשנת תשי"ב החמיר בדיני שמיטה בכל מיני חומרות, ועיקר האוכל הי' אצלו אז מאכלי חלב, אולם כשבא הרבי מסאטמאר זצ"ל והחמיר מלאכול מאכלי חלב משום איסור זה וזה גורם כי עיקר מאכל הבהמות הי' מאיסורי שביעית, וכמובן שהדבר גרם פחד לתושבי ירושלים, כי כבר היו אנשים שחלשו ותלו מחוסר מזון ר"ל.

בערב כשנכנס הוא להגרי"ז שאלו אם שמע מה שרבינו אומר, והשיב שהחמיר מלאכול מאכלי חלב, והגאון מבריסק נצטער מאד ע"ז שחשש שהוא ענין של פיקו"נ, וא"ל הבה נלמד הסוגי' ולמד עמו בשו"ע יו"ד סי' ס' ועמל הרבה בדברי הש"ך, והי' ניכר שחתר למצוא היתר, אחרי שעתיים אמר שיש לסמוך על דברי הפליתי שם דס"ל להתיר, וציוה לו לפרסם בשמו שמאכלי חלב מותרים וכו', ולמחרת כשהגיע הרבי מסאטמאר לביהכ"נ לתפילת שחרית סיפרו לו מהפסק של הרב מבריסק, ולאחר התפילה צוה הרבי להכריז בביהמ"ד שהוא חזר בו ומאכלי חלב מותרין, אולם הגרי"ז מבריסק ז"ל החמיר לעצמו ולא אכל ולא שתה מאכלי חלב כל אותו השנה עיי"ש.

*

עיי' בס' מעשה איש (ח"ב עמ' רכ"א) שבעת שרבנו הלך לבקר בביתו של הגאון החזון איש זצ"ל באישון לילה כידוע, ודיברו בענינים העומדים על הפרק בהמצב השורר בארה"ק, והיה שאלות ותשובות ביניהם, אח"כ התחיל רבינו לדבר בסוגיא דשמיטה, אך על חלק שיחה זו לא הגיב החזו"א מחמת חולשתו, ורבינו פנה להגאון בעל שבט הלוי זצ"ל ושאל לו האם הוא מבין מה שאני אומר, והגאון זצ"ל חזר לפני רבינו על שיטת החזו"א בעניני שביעית בכמה וכמה פרטים, והחזו"א רק חייך ולא אמר כלום.

*

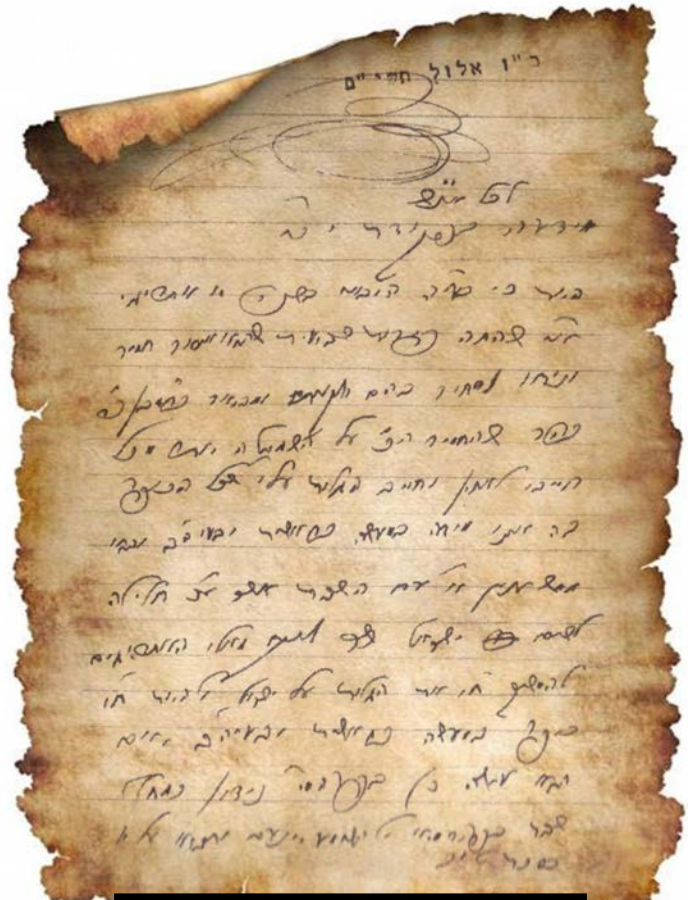
עיי' בס' זקניך ויאמרו לך (ח"ג) שמביא בשם הרה"ח ר' ליפא מערץ שבעת שרבינו הגיע לעיר תל אביב בשנת תשי"ב שהה רבינו בבית הרה"ח ר' יחיאל בענעדיקט ז"ל והוא הגיש לרבינו כוס גרעי"פ דזשו"ס לשתיה, אך רבינו סירב לשתותו ואמר לו שהוא נמנע מלאכול פירות שביעית אפי' משדות נכרים, אך ר' יחיאל אמר לרבינו שהוא בעל הפרדס והוא הפקיר פרדיסו כדת וכהלכה, ורבינו חקר ושאל אותו האם פתח הדלת כדין וכו' וכו', וכשרבינו הבין ממנו שהוא כדת וכהלכה, אז בירך ושתה ממנו.

*

בס' ראשית ביקורים (פרק א') מובא עדותו של הרה"ח ר' יצחק בנעט ע"ה מביקורו של רבינו בארה"ק, ותיאר כדלהלן: ר' יצחק גם היה בין הנאספים וקפץ אל תוך המרכבת הברזל כשרבינו הגיע לעיר חיפה להיות סמוך ונראה לרבינו, ושם ראה את גיסתו אשת הרה"ח רבי סענדר בענעט ע"ה שעמדה ליד הרבנית ע"ה והביאה עמה סל מלא ענבים מחנותם כדי שרבינו יטעם ממנה ויוכלו לחלק שיריים, וכשהבחינה בו ביקשה מהרבנית שתבקש ממנו להגיש את הענבים לרבינו, ואכן הרבנית קראה לו וביקשה שיגיש את הענבים לרבינו, וציוותה לו שאת השיריים יחזיר לה, ואכן מילא את רצונה והגישו בחרדת קודש לרבינו, אך רבינו סירב לטעום ממנה באמרו שהיות שעתה היא שנת השמיטה בארצינו הקדושה, ע"כ הוא נמנע לאכול מפירות א"י מפני חשש קדושת השביעית, אז נענה ואמר שהוא מחנותו של אחיו ר' סענדער שמקפיד מאוד על עניני כשרות וקדושת שביעית, ושם עמד הגה"צ ר' מנחם זאב שטערן זצ"ל אב"ד גבעת שאול [מתלמידי רבינו באורשיווא] ונענה ואמר שהוא לוקח את האחריות על עצמו שהענבים הם בחזקת מתוקנים, [כי בעלת החנות היתה אחותו של הגה"צ מגבעת שאול], ואז הסכים רבינו לטעום ואכל כמה ענבים ע"י שמצץ את הענבים והשאיר את קליפתם כדרכו בקודש [שלא אכל שום מאכל בקליפתה].

הפולמוס אודות אתרוגי ארץ ישראל

בשלהי קייטא תשי"ב לפני חג הסוכות דשנת תשי"ג נתמלא השוק בארה"ב ובכל העולם עם אתרוגי ארץ ישראל שנעבדו ונשמרו באיסור ע"י ה"היתר מכירה" שסדרו הרבנות הראשית לישראל, כיון שאתרוגים הללו הוא מ"תוצרת הארץ" וחיבת הציונית ואביזרי"ה תפסה אז את כל הלבבות בעוונותינו הרבים, לא הי' שום פוצה פה ומצפצף, רוב הרבנים חיפו ע"ז זה בכה וזה בכה וכ"ש שאף אחד מהם לא העיז למחות, אדרבה כולם קנו האתרוגים בפרהסי' והרבנים הציונים פרסמו בתעודת ההכשר שצריכין להעדיף לקנות מאותן האתרוגים דייקא משום שהן של ישראל ולא לקנות משל גוים.

כתי"ק של מרן רבינו ז"ל מה שציוה לפרסם

וכפי שרבינו כתב בתו"ד: שבזה עשו דברי עצמם פלסתר שעיקר היתירם הי' שמכרו את הקרקעות לנכרי, ושוב כתבו שאינם של נכרי אלא של ישראל).

רבינו שדעתו היתה ברור להלכה שאסור לקנות ולסחור בהם כדין פירות שביעית, וכן אין יוצאין בהם למצוה בסוכות, והמברך עליו ברכתו לבטלה, צוה לפרסם מודעה בשמו שאסור לקנות מאלו האתרוגים וכתב בעצמו הנוסח שיפרסמו, וכה כתב:

ב"ה לכל אנ"ש

מודעה בפקודת וכו'

היות כי בעו"ה הובאו בשנה זו אתרוגי א"י שהמה פירות שביעית שהוא איסור חמור ונורא לסחור בהם ולקנותם, ומבואר ברמב"ן פ' בהר שהחמיר הכ' על השמיטה יותר מכל חייבי לאוין וחייב הגלות עלי', שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעוה"ב והוא ממש ענין א' עם השבת. אשר ע"כ חלילה לשום ישראל כשר ליקח מאלו האתרוגים להמשיך ח"ו את הגלות על ישראל ולהיות ח"ו כופר במעשה בראשית ובעוה"ב, ואם הוא עושה כן בפרהסיא נידון כמחלל שבת בפרהסיא.

ולהשומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב.

הסערה הגדולה וההסתה נגד רבינו

אין לשער גודל הרעש והסערה שנהייתה אודות הפסק של רבינו, כי כל העולם היתה אז תחת השפעת סם הציונות באופן נורא מאוד, וכל אחד ואחד שישב בחוץ לארץ הרגיש לעצמו זכות גדולה להתקשר ליושבי הארץ ולאדמתה ע"י שיקנו את פירותיה, וק"ו אלף פעמים שלא יוציאו לעז על הארץ, אשר מרוב תאוות הלאומיות נלחמו וגוננו עליה מכל מכל, ובפרט

בארה"ב שהיתה אז כארץ ציה בלי מים ברוחניות, וכפי שכתב רבינו בעצמו (דבר"י מכתבים ח"א סי' ס"ט) לתאר מצב הדברים בארה"ב בתחילת בואו לשם בתקופת קום המדינה הציונות ולאחרי', וזה לשונו: ...הרבנים ומנהיגי עמנו במדינה זו המה תחת השפעת הציונים בכל אופן ואופן ואינם נוטים מדבריהם ימין ושמאל. וזעירין אינון מיעוטי דמיעוטא מכת היראים שאינם בדעה אחת עם הציונים, וגם המה יראים להגיד האמת בפרהסיא כי ממש כלא נחשב מי שאינו מהם, ואין צ"ל היזק ממון ובזיונות ושארי אבות נזיקין הן ודומיהן... בעתים הללו ע"י שאינני מכחד האמת ואני מגלה דעתי בפרהסיא את ההתנגדות לשיטת הציונים והדרך הרע והמר ההוא ר"ל, נעשיתי ללעג ולקלס וישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, גם הרבנים וראשי העם...

ועי' מה שכתב רבינו בספרו ויואל משה מאמר א' סי' קמד וז"ל זה דרך הציונים מאז ומקדם שכל מעשה תעתועים שלהם באה"ק אומרים שהוא בשביל חיבת הארץ, ומי שאינו מסכים להפרת הדת שלהם באה"ק צועקים עליו שהוא שונא ציון ושונא הארץ.

*

ע"כ מובן מאוד מה רב היתה הקצף על רבינו על שהעיז לפרסם דבר ה' זו הלכה וללחום מלחמתה של ארצינו הק' המחוללת בעו"ה בביטול מצות שביעית רח"ל, והמכתבי עת יצאו בחמת זעם ובשצף קצף לחרף ולגדף את רבינו ואת דבריו, באומרם שרק שנאת ציון ושנאת הארץ ושנאת ישראל מדברים מתוך גרונו וכו' כו' כדרכם כסל למו, וכפי שרבינו בעצמו מתאונן בתשובתו בזה"ל: ...היו כועסים על שומרי שביעית כי על כל מי שאמר שאסור הביטו אחריו ואמרו עליו שהוא שונא ישראל שמדבר בזה סרה על ממשלת המינות...

וכפי שכותב הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה

הרחורים בשוק האתרוגים

א' מעיתוני הציונים שופך בוז וקלון על דברי רבינו ז"ל

המשב"ק בהקדמתו להוצאה הראשונה של קונטרס שלש תשובות שהרעישו ארץ ומלואה במכתבי עתים במשאות שוא ומדוחים, והם בעצמם פרסמו אז בעולם עי"ז את האיסור של כ"ק מרן שליט"א, אשר ע"י כן רבים מבני ישראל חדלו מלקנות אתרוגי א"י משנת השמיטה, וכן מספר הרה"ח הנ"ל בהקדמתו לשו"ת דברי יואל שבאותן הימים קראו אליו ע"י הטעלעפאן ממדינה רחוקה בדרום אמעריקע היות שראו במכת"ע שהרב מסאטמאר אסר אתרוגי א"י בשנה זו, ואין שם בנמצא רק מהאתרוגים הללו על כן מבקשים שישלח לשם אתרוגי חו"ל.

*

כן סיפר הגה"צ מפאיע זצ"ל שכידוע שאז בשנת תשי"ג שפכו המכ"ע הציוניים בכל רחבי תבל קיתונות של בוז ולעג על רבינו שהוא ח"ו שונא ישראל ושונא הארץ, ובהמכ"ע 'מארגן זשורנאל' שי"ל בארה"ב כתבו מאמר שלם נגד שיטת רבינו, ובתוך דבריהם שכתבו ש'אם הרה"ק הקדושת מבארדיטשוב היה חי בדורינו, היה מחפש איך ללמד זכות על ישראל ולא לקטרג חלילה'.

ובא' מימי חוהמ"ס הראו לרבינו את דברי הצייטונג, ואח"כ כשרבינו ערך את האת הסעודת אושפיזא דיעקב צווח ככרוכיא על הדברי כפירה הנ"ל, ואמר: עס איז זיי נישט געגוג אז זיי פארשפרייטן דברי מינות וכפירה, נאר זיי לאזן אויך נישט צורוה די הייליגע צדיקים תלמידי בעל שם אין זייער מקום

מנוחה, און אלע זייערע דברי ניאוץ וכפירה, זענען זיי תולה אין די פריערדיגע צדיקים, ווי גלייך אז די צדיקים האלטן אויך ווי זיי.

ואז סיפר רבינו שידוע שהקדושת לוי היה הנרדף ביותר מהסט"א יותר משאר תלמידי בעש"ט כידוע, והכל כי הוא לא היה יכול לסבול עוברי עבירה, וניהל מערכות כבידות נגדם, ורק מחמת שמביא את החידוש הידוע על המדרש ראשון לחשבון עונות וכו' שהעוונות נעשים זכיות ע"י תשובה מאהבה, בזה רוצים להטעות את העולם שהוא גונן והמליץ על עוברי עבירה.

ונזדעק רבינו: ס'שאקלט זיך עפעס ארויס פון ארבעל תשובה מאהבה?, און אויב אין די לעצטע פינעף הונדערט יאר איז געווען תשובה מאהבה, איז דאס געווען נאר ביי צדיקים וקדושים יחידי סגולה ווי דער קדושת לוי... וכך התמרמר רבינו מאוד על סילוף דעת הצדיקים הקודמים קדושי עליון.

*

גם רבנים רבים ניסו להתוכח עם רבינו, ולהשפיע עליו שיחזור בו מדבריו, אך רבינו עמד איתן כצור חלמיש ולא קם ולא זע מכל החרופין והבזיונות ועמד על משמרתו במסירות נפש, וכמו שגילה רבינו טפח בתוך דבריו באמצע התשובה וז"ל: ...אך לא ראיתי להאריך בפרט זה [הרכבת האילנות באי"י] שהוא כעת דבר שלא נשמע, כי בעוונותינו הרבים האמת נעדרת ואין האמת מקובל כלל אצל העולם, אבל בשנה זו שרובץ עוד האיסור הנורא של שביעית הגורם הגלות והצרות הנוראות לכל כלל ישראל בעו"ה, החיוב להגיד האמת אף במסירות נפש ממש....

כן היו מעסקני המוסדות אשר מאוד חששו שדברי רבינו יפריע מאוד לאסיפת כספים למען קיום וביסוס המוסדות הקדושים, וכפי שאכן אז נתפרסם הסתות נוראות וזלזולים נגד רבינו, צעקו עליו שהוא שונא הארץ ושונא ציון, אך רבינו עמד איתן כצור החלמיש והיה מוכן למסור נפשו כדי לגלות קבל עם ומלואו את האמת הצרופה ללא שום כחל ושרק.

וכפי שרבינו בעצמו מתאונן במכתב (דבר"י מכתבים ח"ב אות מ"ד) ...כל העולם בפרט מדינה זו המשובשת בגייסות שונאים לי עבור שאני מתנגד לממשלת המינים ר"ל כנודע, ושמחים לקבל ולהפיץ עלי כל מיני מלשינות, ולא תוכלו לשער במקומכם עד היכן משוקעים בזה ממש כל מדינה זו...

וכן כתב רבינו להרה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל מירושלים עיה"ק: ...בבוד מעלתו אינו מכיר כלל מהות מדינה זו המשובשת בגסות, גם אנכי לא יכולתי לצייר לפני המהות עד שראיתי בעיני ממש, על כן ממש שנתיסדה ממשלת המינים ר"ל ממש משוקעים בזה כל המדינה אף הכשרים, עד להפליא האיך גבר האויב הס"מ כ"כ... וממש אין פה עם מי לדבר כי ממש

אגב

התגרות הארצישראלי

ליד הכניסה למאנהטן סנטר של ניו יורק תלקח לנו בהדרים צעירים בקאפוטות צלונים וכרי-זים" — כך מתהיל סופר "הבוקר" באמריקה את תיאוריו מא-סיפת המחאה של ה"אגודה" נגד הממשלה. "באחד הכרזתים של הרבני מסאטמאר נאמר, שהאתרו-גים הבאים מארץ ישראל ומכרים מכלית האיסור, משום שבי-עתו בשנת השמיטה, ואיסור זה הוא פסק דין של כל גדולי ישראל. בהור הרב שראי בהסתגי למקרא הכרזה, לחש מיד על או-זני. כי "האיסור בשם גדולי ישראל" על האתרוגים מן הארץ בא, מפום דהגאון של הרבי מ-סאטמאר הבא מראשפורט של אתרוגים ממארוקו... אברך שני תקע לידי כרזה התים "ההיהדות התדירה בלי שום פשרות", הקו-ראת את מדינת ישראל בשם "מדינה של גייטנים"...

ידיעות בעיתונים אחרים אף קן מנסות לקשר את האיסור עם הציונות של יבוא אתרוגים מצי-פון צפריקה. שהם זולים יותר אף לפני שנה התנכרו גבאים מוכרי אתרוגים מארקאניים. ל-אתרוג הארצישראלי, אף על פי שלא היה "אתרוג של שביעית".

פרשה זו אינה חדשה. לפנים התחרו באתרוג הארצישראלי "ממרי קדפו" ובשנת השמיטה בשאילי מבין הרבנים אסרו לב-רך עליו. השתמשו מחרי קדפו באיסור כדי להתיר את ה"מעד-רים" לבוא בקהל ישראל. אף השנה ישנם וודאי רבנים ורבים שאוסרים על עצמם לברך על "אתרוג של שביעית", אלא סוכ-נים זריזים משתמשים בכך לשם עשיית עסקים מהאתרוגים המא-רוקאנים. הרבי מסאטמאר אינו מברך על "אתרוג של שביעית", וזאי מטעמי הלכה. אבל אלה המפיצים קרדים נגד האתרוג ה-ארצישראלי — יחד עם שיחה, קשה להניח, שכוונתם לשם-ים בלבה. שהרי רבותינו בארץ-ישראל, כגדולי התורה בדור קודם, התירו לברך על אתרוג של "שביעית". — מה להם, ל"צ-דיקים" בניו יורק לא רק לאסרו על עצמם, אלא גם להלחם בו, להפיל תעמולה בעניין? אכן, יש קשר בין העמולות האיסור לבין "מדינת הגיינוים"; בין הצדקנות המסרבת להכיר בהיתר של רבי תינו, נשיאי הרבנות הראשית, לבין רוחני ה"מומרים" המארי-קאנים. "מערכת האתרוגים" בא-מריקה, שלפי כל הסימנים אינה נקיית מסבכות פוליטיות משחר-יות. — מעדה זו, שפגיעה בסמ-כותה של הרבנות הראשית וגרי-רמה נזקים לייצוא הפרי. מר-כיחה טוב, **הטובת יקם של** מתנגדי ציון בין התרדים. אלה מהמירים על עצמם מסמים ה-נראים להם; ואלה — הנבאים ההמרכלים, עסקנים וכוחרים, מנצלים את האיסור לצרכי חד-לין שבחולין.

פרי עץ הדר של ארץ התורה, התעורר הארצישראלי, ביחס אליו מתבטא הקשר הנפשי העמוק לא-רץ ישראל, גדולי התורה, שבי תוכם היה ארץ ישראל של מעלה ומטה הם ראו בה ובבניינה ני-קור והתחדות, חייבו לקיים את ה-מצוה רק באתרוג ארצישראלי ואף התירו "אתרוג של שביעית".

כתב שיטנה במכ"ע ציוני נגד פירסום האיסור על אתרוגי אר"י

כולם אין דעתם אלא להמוסדות המחזיקות השיטה המרה ר"ל ולא זולת, ועבור שאני מתנגד לזה, ואינני יכול להשאר בשתיקה כהודעה להשיטה הנוראה הלזו, לכן כולם שונאים אותי בתכלית השנאה... (הובא בדבר"י מכתבים ח"ב אות ק"כ).

ומן הענין לציין שמה שמסופר שכשרבינו הלך אחר יו"ט סוכות לבקר בבית האדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבואיאן זצ"ל ורבינו ביאר לו את שיטתו הקדושה בענין אתרוגי ארץ ישראל, ובתוך דבריו נענה רבינו ברשפי אש: כשאבוא לבית דין של מעלה אתפאר בראשונה עם זה שאסרתי אתרוגי ארץ ישראל בשנת השמיטה!!!.

השתלשלות כתיבת והדפסת ה'שלש תשובות'

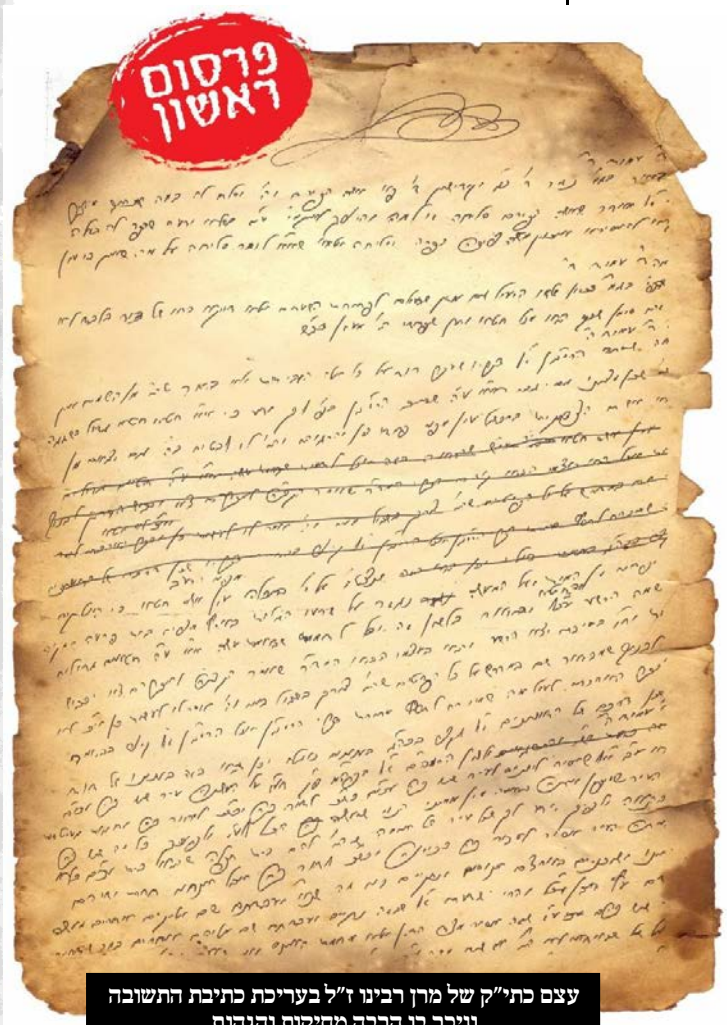
אז כאשר עיניהם של כמה מרבני הציונים החרדים היו רואות וכלות לראות את השפעתו העצומה של רבינו, והמבוכה הגדולה שנתהוה בעולם מדעתו הגדולה, חיפשו הזדמנות שרבינו יבאר את שיטתו ובכך יצליחו לסתור את דבריו ולגנותו לעין כל, והערימו סוד וטכסו עצה שא' מחבריהם הרב אלעזר הכהן כהאנאוו שהי' ר"מ בישיבת תורה ודעת בארה"ב, ומכירו של רבינו יכתוב אליו בירור שאלה בענין זה, וכשרבינו יענה לו תשובה יוכלו להטפל ע"ז ולעשות מטעמים מדבריו כרצונם, וכן עשו.

*

הרב כהאנאוו כתב שאלה לרבינו עם כל מיני אמתלאות וסנגוריא על מחללי שביעית והמציא וצירף בסרות כרסיות ושדופות קדים כל שיטה דחויה לצרפה. והעתיק לשונות הפוסקים בשיבושים גדולים וחצאי מאמרים אשר אחר העיון בדבריהם בשלימות ראו כי ההיפוך הוא הנכון וכפי שרבינו כ' לו בתשובה השלישית 'כב' העתיק מכמה ספרים אשר אחר שעיינתי בפנים ראיתי שם ההיפוך מדבריו, ולא ירד לכוונתם'], רבינו על אף גודל טרדותיו, וכידוע שבאותן השנים היה רבינו טרוד מאוד להעמיד הדת על תילה ע"י כינון וביסוס מוסדותיו הקדושים בכל קצווי תבל, אך למען קדושת הארץ שבערה בקרבו, וגודל הפלצות שאחזתו בראותו שיהודי חרדי רוצה לחפות על ההיתר אחרי שכבר נתגלה לעין כל ההערמה שבדבר, פנה רבינו את עצמו מכל ענייניו וגליא לדרעיא ונפל נהורא, וערך לו לאותו הרב כהאנאוו תשובה ארוכה לבאר כל הסוגיא דשביעית וגודל החומרא שיש לפי כמה פוסקים גם בזה"ז ששביעית דאורייתא, וגודל השקר והזיוף שיש בהמכירה, והעמידו על האמת.

*

אך כאמור, הרב הנ"ל לא רצה כלל לידע האמת,

עצם כתי"ק של מרן רבינו ז"ל בעריכת כתיבת התשובה וניכר בו הרבה מחיקות והגהות

רק להצדיק את הרשעים, ולמשוך את רבינו לוויכוחי סרק, על כן כתב עוד הפעם מכתב לרבינו, והוסיף להתווכח ולעמוד על דבריו בתלי תלים של ראיות, אך רבינו לא רצה לכתחילה לבוא בכתובים עוה"פ ע"ז - כמו שכותב בתחילת התשובה השני' אל הרב ההוא - מפני טרדותיו העצומות, וגם מפני שכבר עבר שנת שמיטה, אבל לבסוף הכריע יען שהוא ענין חמור ופירצה כללית אולי מהראוי להשיב עוד הפעם, ואולי יהי' בזה קצת תועלת להסיר הטעות...

רבינו כותב התשובה השניה והשלישית

למעשה נתאחר הדבר עד סוף החורף תשי"ג, ואז הניף רבינו שנית את ידו וכתב תשובה באריכות גדולה ונפלאה כאשר עיני הלומדים יחזו מישרים, ובו הפליא לעשות הן בבירור הסוגיות והן בבירור המציאות, וכפי שכותב לו רבינו: ...מחמת גודל הפירצה בזה המעכבת גאולתן של ישראל בעו"ה, טרחתי פעמים להשיב לו באריכות על כל דבריו, אף במה שהיה פשוט מאוד שלא היה כדאי להאריך בו טרחתי לבאר להוציא מלב הטועים...

וכפי שירדו הקוראים מההעתקות שאנו מפרסמים לראשונה שרואים את ההגהות הרבות והמחיקות, ואת ההגהות להגהות שרבינו כתב בעצמו מסודר לפי אותיות, וכפי שגם נתפרסם כאן לראשונה יכולים לראות שרבינו פתח את המכתב להרב כהאנאוו ואח"כ המשיך א' מהכותבים (וכמדומה שהגה"צ מפאיע ז"ל) ורבינו גם סיים בכתב ידו את המכתב.

*

כשגמר רבינו לכתוב התשובה השני' היה כבר סמוך לפסח, וביקש רבינו להרב כהאנאוו ע"י שליח שלא יכתוב אליו עוד בזה, אבל ההוא לא השגיח ע"ז וכתב עוה"פ ושלחו לרבינו, בעת ההוא - באמצע הקיץ - לא היה רבינו בקו הבריאות ולא רצה אפי' לפתחו רק שלח אותו בחזרה, אבל הר' הנ"ל לא רצה לוותר, והפציר מאוד בהשליח שיביא המכתב אל רבינו, השליח לא יכל לסרב אבל לא רצה לצער את רבינו ע"כ לא מסר אותו מיד, אך בחודש אלול כבוא רבינו בחזרה מהמרחץ הגיע המכתב - עפ"י סיבה - לרבינו ופתחו, ואז כתב לו התשובה השלישית.

ובו כתב לו רבינו לשונות חריפים מאוד שאחר העיון בדבריו ראה ששפיר עבד לכתחילה שלא רצה

תצלום מהתשובה השני' שהגיע להרב כהאנאוו וג' שורות הראשונות עד 'והנה טרידנא טובא' הוא מכתי"ק וכן סיום התשובה מדברי 'והנני ידידו' הוא גם מעצם כתי"ק

לפותחו, ...רואה אני שהוא עומד על דעתו להצדיק את הרשעים מחללי שביעית רח"ל אף בדברים שאין בהם ממש כלל ... אין קץ לדברי רוח, וכל מה שראיתי במכתבו כעת אינם אלא דברי תימה...

וכן כתב לו רבינו שידוע ממרן החת"ס שלא כתב תשובות על ענין אחד פעמיים, ואפי' אם הביאו לו פירכות וחבילות של קושיות ממקומות אחרים, ורבינו מתאונן על חוסר הפנאי להיטפל לפלפולי הבל וסרק.

עכ"ז השיב לו רבינו קצת להוכיח לו שיבושיו ושגיאותיו שלא יחשוב שתיקה כהודאה דמי' להאיסור הנורא הזה, גם להודיעו שלא יחשוב מה שמביא מספרן של גדולים סיוע לדבריו, שיש ח"ו איזה צד סיוע מדבריהם להיתר, כי לא דקדק בהבנת דבריהם ומביא כמה פעמים ההיפך, ואגב כתבתי איזה הערות מה שלחצוני רעיוני אבל הרבה יותר נשאר בקולמוס וכו'.

הפולמוס אודות תשובות רבינו

אחר זה נודע לרבינו כוונתו הזדונית של הר' הלז עם חבר מרעיו, שציער את רבינו והטריח אותו צדיק וקדוש לא למען להעמיד האמת על מכונה, אלא כל מטרתם ההוא להפיץ דברי רבינו כאוות נפשם ולחבר ספר נגד תשובותיו, ואז עלה המורא שבודאי יוסיפו ויחסרו ככל העולה על רוחם כדי שיוכלו להשיג עליו, וכמו שאכן עשה הר' הנ"ל גם בהמכתבים ששלח לרבינו, והעיז לשלוח יד להוציא מדברי רבינו חצאי מאמרים וחצאי סברות והקשה עליהם, ורבינו הוכיחו על פניו וכתב לו בתוך דבריו: ...גם בהעתקת דברי שהעתיקם כדי להשיג עליהם לא העתיק כראוי, שהעתיק מכל העניינים איזה פרט מה שנדמה לו שיוכל להשיג עליו והשמיט מה שכתבתי עוד בכל זה ראיות וטעמים חזקים, ואלו היה מעתיק כמו שכתבתי היה נראה מיניה וביה שדברי ברורים להלכה, אבל לא העתיק אלא אותו הפרט שהיה לו פתחון פה להשיג.

ע"כ הסכים רבינו להדפיס ג' תשובות אלו, הגם שאז עדיין לא הוציאו שום ספר או קונטרס מחידושיו של רבינו, וכן היה תיכף - בסוף חודש אלול באותה השנה - צירפו להספר 'מטה אפרים' מהוצאת ירושלים ע"י המשב"ק הרה"ח ר"י אשכנזי ע"ה, בשם 'קונטרס שלש תשובות' ובעצם זה היה הספר הראשון מספרא דבי רב מרן רבינו זי"ע שיצא לאור.

*

הרב כהאנאוו ישב עם חבר מרעיו ונתיגע כשלש שנים עד שהדפיס חיבור בשם "תורת השביעית" ובו

מודעה נחוצה מבית מסחר ספרים „ירושלם" בברוקלין נוי יארק

יש לנו מבחר גדול של **כל מיני ספרים** עת יקים וחדשים ספרים יקרי המציאות וכל מיני מחזורים, סליחות, סידורים, חומשים וכו'.

גם **מחזורים ע"פ מטה לוי** לכל השנה, סליחות ע"פ מטה לוי ובית לוי

ספר **מטה אפרים**, דיני ומנהגי הימים הנוראים עם לקוטי אלף המגן.

גם ספר **מטה אפרים** הנ"ל ובסופו מכורך עם „קונטרס שלש תשובות" מכ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א מענין אתרוגי ארץ ישראל בשנת השמיטה ובתוך התשובה מובררים ענינים נפלאים העומדים על הפרק.

ספר **חיים וברכה** על הלכות אתרוג ולולב הדס וערבה, ליקוט נפלא על הד' מינים, נחוץ לכל רב ומורה. טליתים מכל המינים, גם עכט טורקישע טליתים, עטרות של כסף טהור, תפיליז ומזוזות וכל תשמישי קדושה.

הכל למחירים זולים ונוחים — האלסייל עט ריטייל

— כתבו —

בית מסחר ספרים „ירושלים"

205 רחוב ווילסאן, ממול הישיבה „תורה ודעת", בברוקלין, נוי יורק

JERUSALEM BOOK STORE

205 Wilson Street Brooklyn 11, N. Y.

Tel. EVergreen 7-7933

יצא להשיג על תשובותיו של רבינו בעירבוב דברים ובהבלים ושקרים אף במילתא דעבידי לאגלויי, הציג קטעים וחצאי מאמרים מדברי רבינו כאשר זה דרכו כסל למו, ונטפל אליו רב א' מהרבנות הציונית בירושלים (שמתחילה היה שייך למחנה הירא‍ים ובשנת תר"ע היה גם הוא מן הבי"ד שאסרו המכירה, ורק אח"כ שהצטרף להרבנות נמנה להיות מן המתירים) שכתב לו הסכמה על הספר.

*

אז יצאו כמה קונטרסים לגלות קלונו של הרב כהאנאוו ולהראות טעותו וזיופיו ולבאר שיטתו של רבינו. ומהם קונטרס 'צבי חמד' מהגה"צ רבי צבי הירש פרידמאן ז"ל אב"ד סאבראנץ, שמכנה את עבודתו במליצה 'ללמד את בני יהודה קש"ת דהיינו ק'ונטרס ש'לש ת'שובות, ומכנה את הרב כהאנאוו ואת ספרו תורת השביעית כבעל ההסת"ה, ומאריך להפריך דבריו אחת לאחת.

*

כן יצאו לאור קונטרסים 'אגרת לנבוכים - מלחמת מצוה' מהרה"ג רבי יצחק יחיאל גראסס ז"ל שהיה תלמידו של הרב כהאנאוו בישיבת תורה ודעת, אך לא חת ולא ירא ללחום למען האמת ללא שום

ספר

תורת השביעית

בו יבוארו חלכות אתרוגי ארץ ישראל משנת השמיטה
ועוד ככמה ענייני שביעית

מאת

אלעזר הכהן כהנאוו

ר"מ בפתיבתא תורה ודעת
ומחבר ספר משפעת הכחנים על מסכת קידושין

בן אפאמיי הגאון המובהק מוהריי אורי מציר והכהן כהנאוו שליטי"א
ר"מ בפתיבתא תורה ודעת ומחבר ספר משפעת הכחנים על מסכתות תשיים

נוא יארק

שנת תשפ"ו לפ"ק

נדפס בדיוסם „בלשר", פיהנאות מדידי שופשקרשטן

משוא פנים, ומסופר שכשהביא לרבינו את קונטרסו 'מלחמת מצוה', נענה רבינו בבדיחותא: מסתמא לא העתקת בספרך את דברי הגמרא שהזכרתי בתוך התשובות (סי' צ"ז) שסתם תלמיד הולך בדעת רבו, כי הרי אתה חולק על רבך...

והגאון האדיר ר' פנחס עפשטיין זצ"ל ראב"ד דפה עיה"ק ת"ו נתן לו הסכמה חמה, ובו הפליא הק' שלש תשובות ומונה והולך כל הרבנים הגאונים שאסרו המכירה, וכפי שמתאונן רבי יצחק יחיאל הנ"ל הוא היה נרדף מאוד ע"י כיתות הציונים, והשמיצו אותו בזלזולים נוראים כדרכם של הני עכברי רשיעי.

וכפי שכ' רביה"ק בהקדמה לספרו הק' ויואל משה בזה"ל: ....כן דרך הציונים מעולם, וביותר הדתיים הנגררים אחריהם, לשפוך בוז וקלון חרופין וגדופין ואיומים נוראים ושקרים וכזבים על כל מי שאינו נמשך אחר דעותיהם ואינו הולך בעקבותיהם, ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ברוב הבלים עד אין שיעור וערך...

*

אך כמובן שהאנשים הירא‍ים החרדים לדבר ה' חיזקוהו ועודדוהו להמשיך להפיץ מעיינותיו ולהצדיק את הצדיק וגלות פני הזיוף והסילוף, וכן מביא רבי יצחק יחיאל בהקדמה לספרו שהראה את

צבי חמד

ספר

קשת גבורי כח

קונטרס ארבעה ושלשים

שוב אשיב

שאלה ותשובה בענין

אתרוגים של ישראלים בשביעית

עתניבו שענעבדרי שנשפורדי

שעמפרי שענבעלשר עכדרנבי

ועהביאו בומריגדי ישראל

למען בני יהודה קשית הנה כתובה עב

ספר הישר הצבי ישראל

למען דעת דרות בני ישראל ללמדים משלחמות

איזו מלחמה שצריכה לימוד יהי אומרי זדים

קשית

לקוטי שמועות — שמואל ב. א.

קונטרס שלשי דעקרבודים

צבי הירש פריצדמאן

רב ואב בית דין פה ברוקלין. ניו יארק.

יתר להמצות מתבי ידיל אדמור בעל צבי חמד שליטא פי תלמידי ומשרתו מלו

חיבוריו להגאב"ד טשעבין זצ"ל ולשאר גדולי ירושלים וכולם כאחד הודו ושבחו לדבריו.

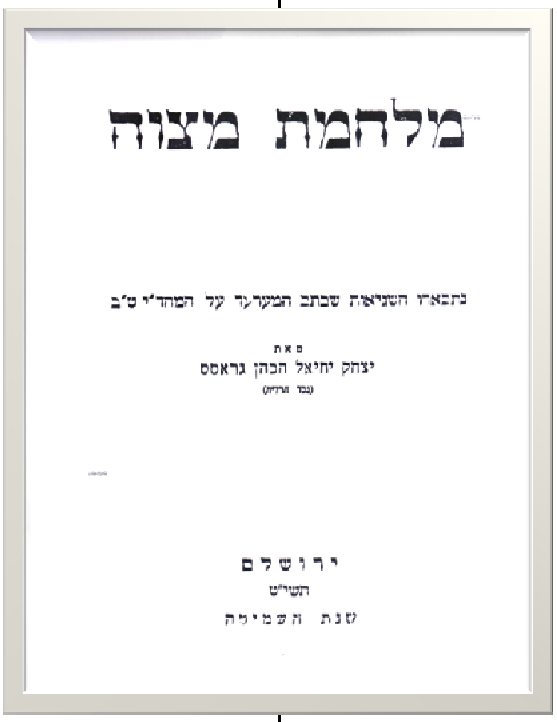
רבינו בעצמו לא שת לבו יותר להמערערים וכמו שכתב בספרו הק' ויואל משה (סי' ע"א) אחר שהביא מ"ש בקו' שלש תשובות כתב וז"ל: כל המעיין בצדק יראה ברור כי כל ההיתרים שנכתבו בדורינו בזה, חדשים מקרוב באו שלא התירו כזאת מעולם, ואין שום התחלה לדבריהם ואין צורך לכתוב עוד בזה, כי כל מי שישים עיניו ולבו לעיין בכל הדברים שכתבתי בקונטרס הנ"ל יראה האמת הברור.

*

ולסיומא דמילתא נעתיק מס' בוצינא קדישא (ח"ב אות כ"ז) ממה שרשם הרה"ח רבי סענדער דייטש ע"ה בזיכרונותיו, מהפולמוס בשנת תשי"ב, וכה כותב:

שנת תשי"ב היתה שנת השמיטה, בצאת השנה השביעית לפי סוכות תשי"ג נתעוררה השאלה בחוץ לארץ אודות האתרוגים שגדלו בארץ ישראל בשנת השמיטה. בשנים כתיקונם לא היה לכאורה שום ספק בדבר שהאתרוגים ההם אסורים. אבל לאחר שנתייסדה מדינת הכפירה המדינה הציונית, יצאו כמה רבנים ציונים בקול קריאה גדול להתיר את האסור וציוו לבני עדתם ליקח דייקא מאתרוגי ארץ ישראל.

סוחרי האתרוגים של אתרוגי שביעית הרימו קול צעקה גדולה וגם הרעישו ארץ ומלואה בכתבי העתים במשאות שוא ומדוחים. וכן קמו בעלי אגרופין בהרבה בתי כנסיות בניו יארק ובכח הזרוע שלהם כפו את המתפללים לברך דוקא על אתרוגי שביעית שהגיעו מארץ ישראל. וכמה רבנים הושפעו מהם ויצאו בקול היתר לאתרוגי שביעית. ותהי מבוכה גדולה בין שומרי משמרת הקודש. רבנים נתפתו מהיתרים אלה והלכו בדרכים עקלקלות אחרי המתירים את האסור. מהם בזדון, ומהם בשגגה, לפי שלא ידעו בין ימינם לשמאלם בסוגיא קשה זו. ויש שהסתמכו לומר התירו פרושים את הדבר. ובכמה בתי מדרשים של יראים וחרדים לפני חג הסוכות, שאדרבה מצוה גדולה לקנות דוקא אתרוגי ארץ ישראל, כי איסור שביעית כבר התירו הרבנים... והעידו אנשים נאמנים לפני רבינו שבבית מדרש של אגודת ישראל בשכונת קראן הייטס הכריז הגבאי שמצוה רבה לקנות אך ורק אתרוגי שביעית מארץ ישראל!

מלחמת מצוה

נתבארו השגיאות שבתב המערער עד המחבר ס"ב

מאת

יצחק יחיאל הכהן גראסס

(בעל גרייזן)

ירושלם

תשי"ט

שנת השמיטה

אז נשמע קולו של רבינו בבואו אל הקודש, רבינו הקדוש אזר עוז בנפשו ופירסם לכל החפצים לשמוע דעת תורה אמיתית ולכל הסרים למשמעתו, כי איסור חמור הוא להשתמש באתרוגי שביעית הבאים מארץ ישראל.

כאשר נדפסה דעת תורתו של רבינו התקוממו נגדו כמה רבני אמעריקא, וכן הרבנים הנתפסים לציונות הגרים בארץ ישראל. הם הרעישו תבל ויושבי בה ומילאו את כל העיתונים בהשמצות והסתות נגד רבינו באמרם עליו, כי הוא סתם שונא ציון, לכן הוא אוסר את האתרוגים מארץ ישראל, אבל רבינו לא חת מפניהם ומכל חורקי השן.

בוויליאמסבורג גר רב אחד בשם ר' אליעזר כהנוב, חתנו של ר' יהושע באש ז"ל, ממתפללי ביה"מ סיגעט, ושימש כמגיד שיעור בישיבת "תורה ודעת" בוויליאמסבורג. על פי עצתו של חמיו ערך הנ"ל שאלה אל רבינו והפציר ברבינו שישיב לו תשובה על שאלתו, רבינו כתב אז תשובה ארוכה להרב הנ"ל. הרב ההוא התפלפל עם רבינו, ורבינו הוסיף אחר כך כמה פעמים ענינים ובירורים נוספים על תשובתו. עד שהגיע כבר לידי קונטרס שלם ונדפס אח"כ בשנת תשי"ג

כקונטרס בפני עצמו בשם "קונטרס שלש תשובות".

רבינו יצא במלחמת עוז במלחמתה של תורה לברר בכתב על יסודי דתוה"ק את האיסור החמור להשתמש באתרוגי שביעית. ואף כי רבינו היה מוקף חבילי טרדין, כל היום וכל הלילה רבץ עליו משא כבד לבנות הנהרות ולנטוע הנשמה. לעזור לשארית פליטת עם ישראל להתנער מסבלם הרב ולהתחיל בהקמת דורות ישרים מחדש, ולהעמיד הדת על תילה על ידי בניית מוסדות תורה וחינוך כשרים על אדני היסודות השנים בדרך אבותינו ורבותינו. מכל מקום לקח רבינו מזמנו היקר והתחיל לסדר מערכה מול מערכה לברר את האיסור של אתרוגי שביעית. רבינו כתב אז שלש תשובות ארוכות זו אחר זו. בהן בירר רבינו הק' את כל השאלה לארכה ולרחבה בכל פרטי פרטיהם על יסודות ראשונים ואחרונים.

כשגמר רבינו לכתוב את התשובות הוכרחו לסדר את התשובות בדפוס, הגבאי ר' יוסף אשכנזי נ"י מסר את הכתב יד אל המדפיס ר' אהרן טוערסקי, בעל בית דפוס בבראנקס, מרחק רב ממקום דירתי באיסט סיד. אולם המסדרים בבית דפוס הנ"ל לא ידעו לקרוא היטב את כתב יד קדשו של רבינו. ואז נקראתי לבוא אל רבינו, ורבינו ביקש ממני לנסוע לבית הדפוס הנ"ל ולסדר את התשובות. וכך עשיתי. ונדפסו אז שלש התשובות בעין שביעית, שעשו רושם כביר בכל עולם התורה. במשך ימי סידור התשובה הוסיף רבינו לכתוב הערות נוספות וביאורים חדשים, עד שיצא הדבר בשלימות גמורה. רבינו האיר עיני העולם בבירור השאלה הנ"ל, ורבים נשמרו מלהיכשל באיסורים חמורים.

אי אפשר לשער איזה רושם גדול עשה פירסום התשובות בין תופסי התורה ובין כל שומרי משמרת הקודש, אחרי שרבינו הורה להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. ואכן מני אז נזהרים בני ישראל החרדים על דבר ה' שלא להיכשל ח"ו בפירות שמיטה המובאים לחוץ לארץ מארץ ישראל, וכן להקפיד על כל שאר המצוות התלויות בארץ.

אחרית דבר

אמר החכם (קהלת) מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעולמים אשר היה מלפנינו כמשפט הראשון כך משפט השני העבר על העתיד יגיד כאשר קמו אנשים ויצאו נגד חיבורי הראשון «אגרת לנבוכים» ופרסמו בהעתונות דברי ולוזים וגם כחשו והדפיסו הכחשה נגד הדף ששלחתי יחד עם חיבורי לכל תפוצות ישראל יעוד הרבה בקשו לעשות ולא עלתה בידם כי העתונות לא קבלו דבריהם ולא לבד נגד חיבורי יצאו אלא גם עלי בדו מלבם בלבולים נוראים והרבו ברדיפות שאין להם שחר אשר לא יאומן כי יסופר כן יקומו ויצאו נגדי ונגד חיבורי השני «מלחמת מצוה» הן מצד המערער ובא' כוחו והן מצד הזקנים שנלוו אליו ובאי כוחם ומי יודע עד כמה יתירו לעצמם כי למתירי איסורים אין קץ ומכם אחי ורעי שומרי משמרת הקודש אני מבקש אל יחם לבבכם גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך יאמרו מה שיאמרו יצעקו מה שיצעקו ויכתבו מה שיכתבו ואתם תחרישון וכבר אמרו השקר אין לו רגלים והאמת לעולם עומדת וכאשר אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים שיהיו לא יהא להם זכרון עם שיהיו באחרונה מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה והאלקים יבקש את נרדף כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.

ויהי רצון מלפניך אבינו שבשמים שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותצליח סופינו אחרית ותקוה ותשים שלום בין התלמידים העוסקים בתורתך.

התנצלות ר' יצחק יחיאל גראסס בו הוא מתאר גודל הרדיפות שסובל על פירסום הקונטרס מלחמת מצוה

שנת השמיטה תשכ"ז לפ"ק

במשך שנות השמיטה היה נהוג בארצינו הקדושה כמו שהיה נהוג כהיום ע"י הבי"ד של העדה החרדית שהבי"ד מחלקים האתרוגים בשכר מועט עבור שכר טירחא, ואינו בדרך מקח וממכר כלל, והקונים אין יכולין לבחור באתרוג אחד משאר האתרוגים, ואין חילוק במחיר בין אתרוגים מהודרים לאינם מהודרים, אולם בשנת תשכ"ו בפרוס חג הסוכות שנת תשכ"ז השתדלו כמה סוחרים לקבל היתר למכור האתרוגים הכשרים שלא נשמרו ולא נעבדו בשביעית, בדרך סחורה בהיתר אוצר בי"ד, והתיר להם אז הגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל ראב"ד ירושלים, והיינו שהיו יכולים לבחור אתרוגים ולקבוע מחירם לפי איכות הידורם וכשרותם, אולם הסוחרים

השתמשו בהיתר זה לא רק למכור באי"י, רק הוציאו האתרוגים גם לחו"ל לסחור בהם כדרכם בכל השנים, באמתלא שהוא רק שכר טירחא.

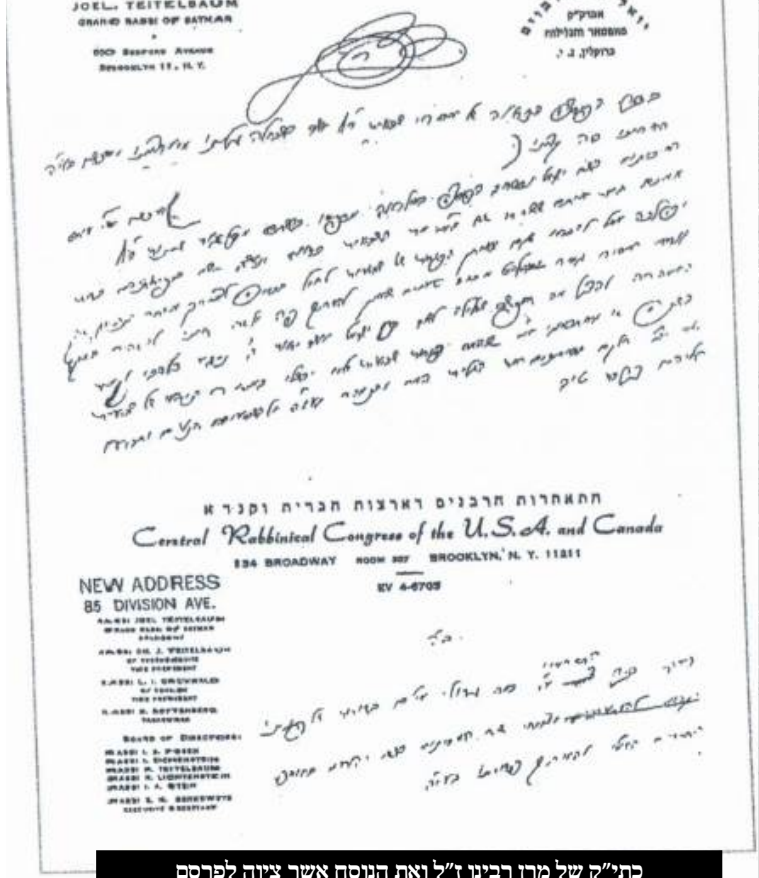
וכשהגיע השמועה לרבינו שמוכרים באמעריקא אתרוגי ארץ ישראל עם היתר של האוצר בי"ד שע"י העדה החרדית בירושת"ו נרעש רבינו מאוד, אשר חוץ מזה אשר רבינו חשש מאוד לכל ההיתר של אוצר בית דין, שחשש מאוד שיש בזה הערמה גרידא, והסוחרים מערימים על בי"ד ולמעשה הם נשארים הבעלים האמיתיים על השדות, וכאשר עוד שמע שהוציאוהו לחו"ל הרי הוכפלה החשש להוציא פירות שביעית מארץ ישראל לחו"ל.

אז כינס לאסיפה את גדולי הרבנים מההתאחדות הרבנים, לדון בהאתרוגים הללו הבאים מארה"ק ונמכרים ברחבי מדינת אמעריקא אשר רבינו חשש עליהם מפני הרבה מכשולות ואיסורים שיש בזה, [ובאמת כן היה דעת גדולי ישראל בדורות הקדומים כמבואר בדברי הגאון בעל המחזה אברהם מבראדי זצ"ל בתשובתו הנדפס בס' הרידב"ז, וכן הגאון בעל חזון נחום מדאמבראווא זצ"ל, ועיין בשו"ת ביכורי שלמה סי' ל"ו בשם הגר"ש סאלאנט זצ"ל, וכן בשו"ת בית יצחק סי' קכ"א שלא התירו רק אתרוגי הגויים ולא של ישראל ע"ש, וכן בשו"ת מחזה אברהם סי' קמ"ו], וכן קבלו עליהם הגאוה"צ הבידי"צ של העדה החרדית עד היום הזה שלא לתת הכשר לסוחרי האתרוגים משדות ישראל בשמיטה להוציאם לחו"ל.

*

ואז בהאסיפת האתחדות הרבנים שהתקיים אז בחודש תשרי תשכ"ז בראשות רבינו, נמנו וגמרו לאסור לקנות אתרוגים אלו בחו"ל, ורבינו בעצמו כתב אז נוסח הכרוז בכתב ידו על נייר שלו, ואח"כ הגיהו על נייר של התאחדות הרבנים, [ראה צילום] וז"ל:

"בדבר הפירצה הנוראה של איסורי שביעית ר"ל אשר בשבילה גלינו מארצינו ועכשיו בעו"ה האריכו בזה קיצינו כאשר כבר התמרמרו ע"ז גדולי עולם בדורות שלפנינו וצווחו שיד המכונים בשם יהודים בחומר התירים האלו להאריך פזורינו בעו"ה, ועכשיו ע"י אותם המכונים בשם ישראל נתרחב הפירצה במילואה ונתפסו ברשתם מפלגות שונות ר"ל, אמנם גם אותם ששומרו שם בא"י את השמיטה כראוי ונעשה שם בפירות כדת וכהלכה, אבל להביא גם מאותן הפירות של שביעית לחו"ל בכוונה לצורך מסחר הנהוג זה ודאי איסור גמור מכמה טעמים שאין להאריך פה, ולזה החלטנו באסיפת הרבנים בהתאחדות הרבנים לצאת באזהרה להזהיר בתוקף האיסור שחלילה לשום בר ישראל אשר יראת ה' נוגע בלבבו לקנות בשנה זו מאתרוגי ארץ ישראל שהמה פירות שביעית שלא יכשלו באיסור הנורא של שביעית ולא יהי' חלקם במאריכים את הגלות המר והנמהר בעו"ה, ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב".

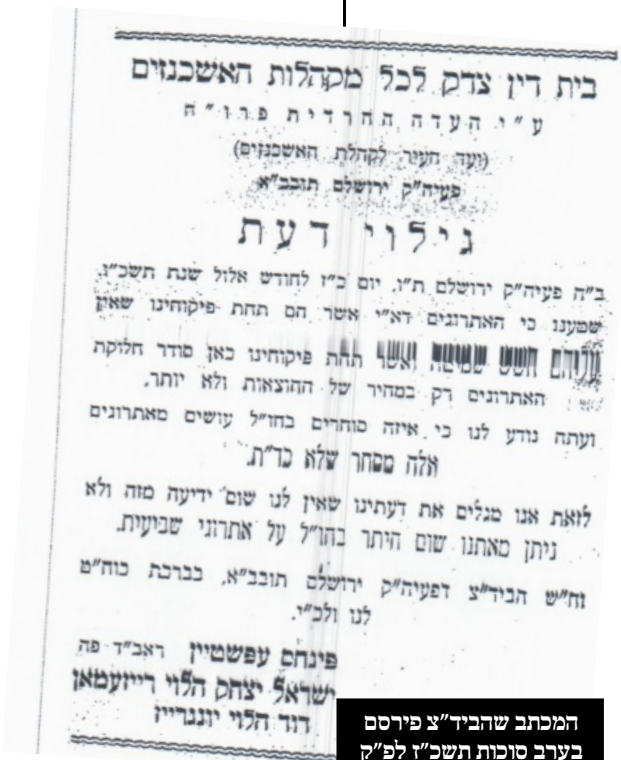

JOEL TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR
Central Rabbinical Congress of the U.S.A. and Canada
NEW ADDRESS
85 DIVISION AVE.

כתי"ק של מרן רבינו ז"ל ואת הנוסח אשר ציוה לפרסם

ובפקודת רבינו נחתם הכרוז ע"י הגה"צ משארמאש זצ"ל היו"ד לעניני הוראה בשם כל הרבנים, וכן הוה שנתפרסם כרוז זה ככתבו וכלשונו בחתימת הגה"צ משארמאש זצ"ל בחודש תשרי תשכ"ז [וראה צילום בעמ' הבא].

*

גם עם כ"ק הגאון הצדיק רבי יחזקאל ראטה גאב"ד קהל יראי ה' ד'קארלסבורג נשא ונתן רבינו הרבה בענין זה, ובירר לו האיסורים הכרוכים בזה, וכפי שמביא בארוכה בספרו שו"ת עמק התשובה וז"ל: **טבת תשכ"ז עיה"ק ירושלים בחיל ורתת הנני לגשת אל הקודש להרבות אמרים לפני רבינו הגדול המקום יהי' בעזרו בעניני אתרוג שביעית שהוציאו לחו"ל ובענין אוצר בי"ד, ורובא דרובא מהדברים הם ממה שזכיתי ללמוד מתורת רבינו הגדול המקום יהי' בעזרו, לפי קט שכלי בעת שהייתי מתלונן בצלו בבורקלין יע"א, וזכיתי לעמוד ולשמת לפניו ולשמוע לקח מפי קדשו בענין זה,** עיי"ש בהמשך תשובה שמפרט שם עשרה איסורים על אתרוגים אלו.

בית דין צדק לכל מקהלות האשכנזים
ע"י הועדה החרדית פרו"ח
(ועד העיר לקהלת האשכנזים)
פעיה"ק ירושלם תובב"א
גילוי דעת
ב"ה פעיה"ק ירושלם ת"ו, יום כ"ז לחודש אלול שנת תשכ"ו.
שמענו כי האתרוגים דא"י אשר הם תחת פיקוחינו שאין
[illegible] פיקוחינו כאן סדר חלוקת
האתרוגים רק במחיר של ההוצאות ולא יותר.
ועתה נודע לנו כי איזה סוחרים בחו"ל עושים מאתרוגים
אלה מסחר שלא כד"ת.
לזאת אנו מגלים את דעתינו שאין לנו שום ידיעה מזה ולא
ניתן מאתנו שום היתר בחו"ל על אתרוגי שביעית.
וח"ש הבי"צ דפעיה"ק ירושלם תובב"א, בברכת כוח"ט
לנו ולכ"י.
פינחס עפשטיין ראב"ד פה
ישראל יצחק הלוי רייזמאן
דוד הלוי יונגרייז

המכתב שהבי"צ פירסם בערב סוכות תשכ"ז לפ"ק

א. כיון שאין להההיתר אוצר בי"ד יסוד מוסד, א"כ דינם כשמור בשביעית דלשיטת רבינו תם אסורין וממילא לא יצאו.

ב. כיון שהן שמור הרי הן טבל לדעת הבית יוסף.

ג. לדעת הראב"ד פירות שיצאו לחו"ל אסורין באכילה, וא"כ אין יכולין לצאת בהם חובת אתרוג כי הרי אין בהם היתר אכילה.

ד. איסור סחורה בשביעית כשהן נמכרין ללא שום הבלעה.

ה. איסור השתמשות בדמי שביעית אשר הקדושה חל גם עליהם.

ו. ההמון עם אינן יודעין שיש על האתרוגים קדושת שביעית ואסור להפסידו.

ז. ההמון עם אינם יודעין שיש לבערם כשיגיע זמן הביעור, ויבואו לידי אכילה אחר זמן הביעור.

ח. עצם איסור ללקוט בהשדות בטענה שהשדה היא מאוצר בי"ד.

ט. איסור הוצאת סתם פירות ארץ ישראל לחו"ל כפי שבירר מרן זי"ע בתשו' דברי יואל.

*

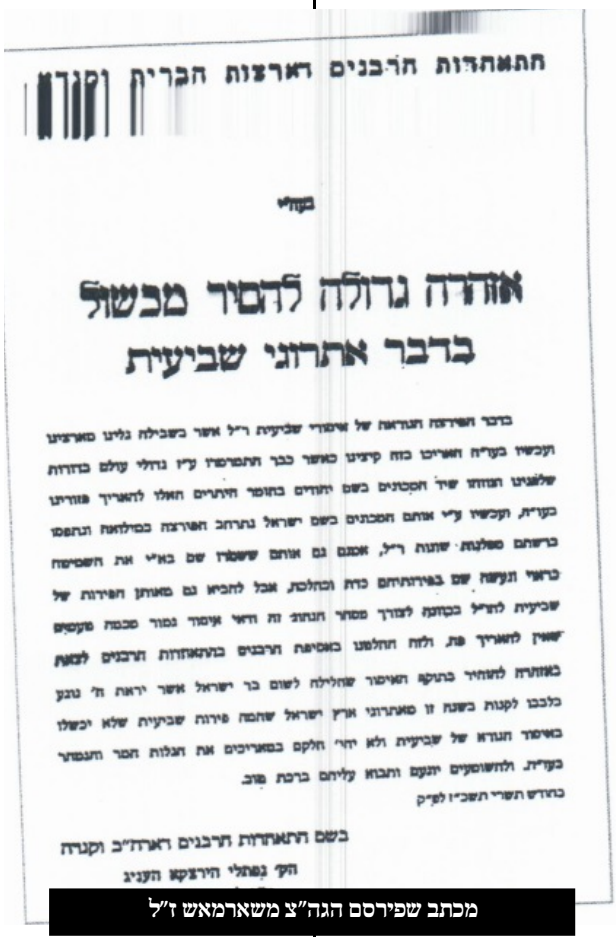
ויש לציין שעוד טרם שנתפרסם האיסור של התאחדות הרבנים, נענו הגאונים חברי הבי"צ שבירושלים לקול קריאת רביה"ק שהסוחרים תלו את עצמן בהן, והוציאו גילוי דעת ביום כ"ז אלול תשכ"ו בחתימת הראב"ד הגאון ר' פנחס עפשטיין זצ"ל ושני חברי הבי"צ, ובו הם מגלים דעתם **"עתה נודע לנו כי איזה סוחרים בחו"ל עושים מאתרוגים אלה מסחר שלא כד"ת, לזאת אנו מגלים את דעתינו שאין לנו שום ידיעה מזה ולא ניתן מאתנו שום היתר בחו"ל על אתרוגי שביעית".** ונתפרסם כאן במכ"ע 'דער איד' בעיו"כ תשכ"ז [וראה צילום].

ומאז והלאה הפסיקו לגמרי להתיר סחורה באתרוגי שביעית ע"י אוצר בי"ד אף באי"י, ובשנת השמיטה שלאחריו שנת תשל"ג כשהגאון בעל המנחת יצחק זצ"ל עלה לכהן כראב"ד הבי"צ הכניס תיקונים מועילים שיהיה האוצר בי"ד כדת וכהלכה, וחזרו לסדר חלוקת האתרוגים שהיה נהוג מקדמת דנא,

ונתבטל הסחורה באתרוגי שביעית בהכשר הביד"צ, וכשנסע לאמעריקא ונכנס אל הקודש פנימה רצה להציע לרביה"ק את כל הדברים אשר סידר כשאיפתו הטהורה של רבינו, אך רבינו בגודל חולשתו אמר לו שאין בכוחו עתה להתעמק בזה כבימי קדם מחמת חולשת גופו, והציע לו לדון בזה עם הגה"צ רבי נתן יוסף מייזעלס ז"ל וללבן עמו את הדברים.

*

כאמור בשנת תשכ"ז, ערב חג הסוכות הגיע השמועה לתושבי עירינו ותושבי עיה"ק ירושלים שרבינו הק' מפקפק מאוד בכל ההיתר של האוצר בית דין בהאופן אשר נעשה, ואנ"ש חסידי רבינו הק' כבר לא יכלו להשיג אתרוגים אחרים מחו"ל, ולכן שלחו מאמעריקא כמה אתרוגים כדי שהציבור יברכו עליהם בחג הסוכות, ושלא ישתמשו עם האתרוגים הנמכרים בשוק.

התאחדות תרבנים דארצות הברית וקנדא

בענין

אזהרה גדולה להסיר מבשול ברבר אתרוגי שביעית

בדבר האזהרה הנוראה של איסורי שביעית ר"ל אשר בשבילה נלינו מארצינו ועכשיו בעה"ח האריכו כזה קיצינו כאשר כבר התפרסם ע"י גדולי עולם בדורות שלפנינו הנזהרו שיר' חסקטנים בשם יחודים בחומר חיתרים האלו לזאריך פזורינו בערת, ועכשיו ע"י אותם חסכנים בשם ישראל נתרחב האזרצה בסילוקם ונתפשט ברשותם משלטת שתות ר"ל, אמנם גם אותם ששמרו שם באי"י את השמיטה בראשי תבעשה שם בפירותיהם כדת וכהלכה, אבל להביא גם מאותן הפירות של שביעית לחוץ"ל בכתנה לצורך מסחר חנוכה זה וזאי אימרי נמור מכמה פעמים שאין לזאריך פה, ולזה זחלטנו באסיפה תרבנים בעתאזרות תרבנים לצאת באזהרה לאזהיר בתוקף האיסור שהלילה לשום בר ישראל אשר יראת ה' נתנע בלבבו לקנות בשנת זו פאתרוגי ארץ ישראל שהמה פירות שביעית שלא יכשלו באיסור הנזרע של שביעית ולא יהי' חלקם בפאריכים את הגלות חמר העפסר בעו"ת, ולחשופעים יזעם והבוא עליהם ברכת טוב.

בחודש תשרי תשכ"ז לפ"ק

בשם התאחדות תרבנים דארצ"ב וקנדה

הק' נפתלי הירצקא העניג

מכתב שפירסם הגה"צ משארמאש ז"ל

וכמובן שכל אנ"ש כולם כאי' לא לקחו את אתרוגיהם באותה חג הסוכות, וכל הרחוב נעשה כמרקחה נגד מעשה תמוה זו כאשר כל תושבי העיר הלכו ובאו ביום הראשון של חג הסוכות מהביהמ"ד כשלולביהם ואתרוגיהם בידם, וחסידי סאטמאר באים ושבים בידים ריקניות, אך כאשר בטחו בצדקת דברי קדשו של מרן זי"ע פקודתם שמרה רוחם בעוז ובגבורה, וכולם נעמדו בבוקר לברך על האתרוגים שנשלחו מאמעריקא.

וכן סיפר א' מילידי שכונת קאטאמאן שזוכר איך שהובילו את האתרוג מתוככי העיר ירושלים לשכונתם כדי לברך על האתרוג, ועדיין זוכר איך שהיו חסידים וזקנים אשר המתינו ביו"ט עד שעות הצהרים, ולא נתיישבו להסעודת יו"ט עד שהביאו את האתרוג מירושלים לשכונתם כדי לברך עליה.

*

ומסופר שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל שכיהן אז כבר כאב"ד בקהילתינו הק' בירר לעצמו ענין ההיתר של האוצר בית דין ופקפק מאוד באופן עשייתה, וכתב לבנו הרה"ח ר' יוסף כץ ע"ה שהתגורר באמעריקא את חוות דעתו בנידון האתרוגים ושיש לו חששות כבדות על ההיתר בזה, וע"כ הוא מבקשו שיואיל בטובו לשלוח לו אתרוג יאנעווא משם, וכשנתפשטה השמועה שרבינו מתנגד מאוד למכירת האתרוגים, נכנס ר' יוסף לרביה"ק והראה לו מכתבו של אביו אשר כיוון לדעתו הבהירה של רבינו מדעת עצמו, ורבינו נהנה מאוד מזה, ואמר למשמשיו שיביאו א' מאתרוגיו אשר הכין לעצמו לכבוד יו"ט, ולשלוח את האתרוג הנ"ל להגה"צ מריסקעווא לברך עליו ביו"ט.

*

ונציין כאן מה שמסופר בס' זכרון איש חי"ל מהגה"ח ר' חי"ל שווארץ ע"ה מירושת"ו: לפני ימים הנוראים בשנת תשכ"ז נסע בני מו"ה בני אברהם הי"ו להסתופף בצל רבינו, וביקש ממנו אחד מידידי שהיה תלמיד מובהק של רבינו בעיר סאטמאר, שיקח אתו כמה רימונים מעץ שהיה בחצירו כמתנה לרבינו לראש השנה, כפי המנהג המוזכר בשו"ע (או"ח) לאכול רימון בליל ראש השנה לסימנא טבא, כי כן היה דרכו

מהשנים הקודמות לשלוח לרבינו כמה רימונים לראש השנה, וכאשר הגיע בני הי״ו לארה״ב בערב ראש השנה שם מיד את פעמיו לביתו נאוה קודש של רבינו, ובבואו עמד רבינו ליד החלון אחוז שרעפים, ונתן לרבינו ברכת שלום ואמר הנה הבאתי איתי הרימונים ששלחם התלמיד הלז, והזכיר את בקשתו של השולח שיאכל את הרימונים אשר שלח על שולחנו הטהור כפי שהיה בשנים הקודמות, רבינו פנה מהחלון ונתיישב על כסאו ואמר **'וואס זאגסטו, איך האב געגוצט זיינע רימונים פאר אַ יאהר'**, והתעמק ברעיונותיו, ונענה ואמר אכן בשנים שעברו אכלתי הרימונים שלו, **'אבער היי יאר וויל איך נישט'**, כי שנת תשכ״ו היתה שנת השמיטה, ואם כן היו הרימונים פירות שביעית שהוציאו לחוץ לארץ, וציוה לו רבינו שיטול את הרימונים בחזרה.

ולמחרת ביום ראש השנה כאשר עלה בני הי״ו על הבימה לברך ברכת הגומל, ורבינו ישב על הבימה כדרכו בקודש בשעת קריאת התורה, ושאל רבינו מי בירך הגומל, אמרו לו המשמשים בנו של ר׳ ליפא מארץ ישראל, ונזכר רבינו ממה שהיה ביום אתמול ונענה ואמר **'ער האט מיר געוואלט גליקלעך מאכן מיט פירות פון ארץ ישראל'**. - ואחר כך שלח אליו רבינו לומר לו בשמו שגם הוא לא יאכל מפירות אלו בחוץ לארץ, אלא ישלח את הפירות בחזרה לארץ ישראל.

למחרת יום ראש השנה ביום צום גדליה בבוקר אמר המשב״ק לבני הי״ו בשם רבינו שיכתוב אלי מכתב, כי רבינו רוצה לשלוח ג׳ אתרוגים לארה״ק, שני אתרוגים לאנ״ש שבירושלים, ואחד לאנ״ש שבבני ברק, וברצונו שאנשי שלומו תלמידיו וחסידיו יברכו על אתרוגים אלו ולא יברכו על אתרוגים שעל ידי אוצר בית דין, וביקש ממנו להביא את המכתב שיכתוב לבית רבינו בשעה חמש אחה״צ, ואכן באותה השעה הגיע בני הי״ו לביתו נאוה קודש עם המכתב שכתב, ורבינו עמד אז על פתח חדרו, ובראותו את בני הי״ו שאל אותו האם כבר כתב המכתב, והשיב שכתבו ומסרו לידיו הק׳, ואז הגיע לשם הרה״ח ר׳ זאב פרענקל ז״ל שרבינו ביקשו להיות השליח להביא את האתרוגים לאנ״ש בארה״ק, והוא טען לפני רבינו שחושש שמא בבואו בגבולות הארץ יחתכו את האתרוגים שבידו, והניח רבינו את דעתו ואמר לו **'עס וועט זיין גוט'**, ואכן לקח את האתרוגים איתו כדי שיוכלו אנשי שלומינו בארה״ק לברך עליהם.

*

עיין בספר זכור ימות עולם (ח״ד צילום מס׳ 16) להרה״ח ר׳ בנציון יאקאבאוויטש ע״ה, שבסוה״ס נדפס צילום ממכתב הרה״ח ר׳ יוסף אשכנזי ז״ל משב״ק שכתב לו בענין זה, וז״ל. **כאן אסרו אתרוגי שמיטה מא״י מטעם כ״ק אדמו״ר שליט״א וחברי התאחדות הרבנים, ומתמיהים מאוד על הביד״צ של העדה החרדית איך שהותרו, ואף משתמשים בהתירם בחו״ל שעל זה חל איסור שאין מוציאין פירות שביעית מא״י לחו״ל, על כן צוה כ״ק אדמו״ר שליט״א לשלוח אתרוג אחד לירושלים, ואחד לבני ברק, אתרוג יאנעווע בלתי מורכב, שכל אחד יברך האתרוג של קהל שלא לעבור על פירות שביעית, ושלחתי את האתרוג של ב״ב ג״כ לר׳ ליפא שו״ב ני״ו, וכתבתי לו שישלח אתרוג אחד לכמע״ה עבור אנ״ש שיחי׳ בב״ב לברך עליו...**

*

וכדאי להבין השתלשלות הדברים יש להציג מה שמובא בס׳ זקניך ויאמרו לך (חלק ח׳) בשם הרה״ח ר׳ ליפא מערץ, ומחמת חיבת הדברים נציג כאן הדבר כלשונם:

בשנת תשכ״ז איז געווען א שמיטה יאר, און אין ארץ ישראל איז א גאנצע דאגה וועגן א אויסגעהאלטענעם אתרוג אויף סוכות, ווייל מ׳טאר דאך נישט האנדלען מיט פירות פון שמיטה, ממילא גייט עס צו מיט אן 'אוצר בית דין', אזוי אז דער לולב וועט פארקויפט פאר טייערער און דער אתרוג איז בחינם.

יענעם יאר איז א איד מאנ״ש געפארן צום רבי׳ן מרן רביה״ק בעל דברי יואל זי״ע אויף יו״ט, און ער האט מיטגענומען א אתרוג פון ארי״, ווען ער איז אריין צום רבי׳ן שלום נעמען האט ער געוויזן זיין אתרוג פאר׳ן רבי׳ן. פרעגט אים דער רבי ״פון וואו האסטו דעם אתרוג?״, האט ער גענטפערט אז ער האט דאס מיטגעברענגט פון ארץ ישראל, וואס ער האט געקויפט דורך אן אוצר בי״ד.

דער רבי איז געווארן צעקאכט: ״דו האסט געברענגט אן אתרוג פון ארץ ישראל? עס איז דאך פירות שביעית וואס מ׳טאר נישט ארויסברענגען פון ארץ ישראל קיין חוץ לארץ״.

די מקורבים האבן געזען ווי דער רבי קאכט אזוי האבן זיי זיך אנגערופן אז אין איסט-סייד פארקויפט מען ארץ ישראל׳דיגע אתרוגים מיט׳ן הכשר פון בית״צ העדה החרדית.

דער רבי האט געהייסן אז מ׳זאל שוין קלינגען קיין ארץ ישראל און מברר זיין צי זיי געבן טאקע דעם

הכשר. האט מען געזטפערט אז זיי האבן זיך בפירוש אויסגענומען מיט'ן מוכר אז דער הכשר איז נאר אויף אר"י און ער טאר דאס נישט ארויסטראגן קיין חו"ל.

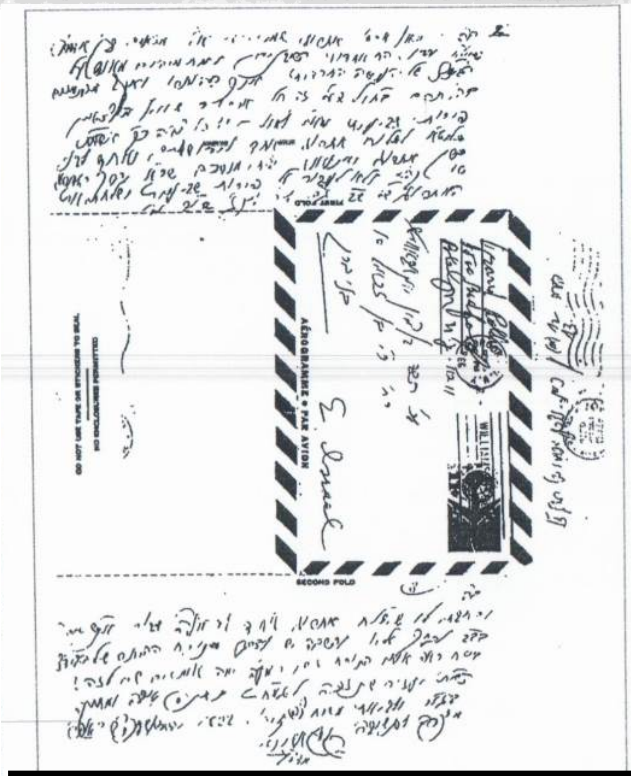
האט דער רבי געזאגט "אויב אזוי, איז דאך דער סוחר א רמאי און ער האט נישט קיין נאמנות אויפ'ן גאנצן אוצר בי"ד, און אז עס איז נישט נעבד בשביעית, ממילא טאר מען אויף די אתרוגים נישט מאכן קיין ברכה". דער רבי האט געהייסן מודיע זיין אויך פאר אנ"ש אין אר"י אז די אתרוגים פון דעם סוחר קען מען נישט מאכן קיין ברכה. (דער סוחר איז געווען דער איינציגסטער סוחר אין בני ברק וואס האט פארקויפט אתרוגים דורכ'ן אוצר בי"ד).

איך האב דעמאלטס געוואוינט אין בני ברק, און ווען דעם רבי'נס פסק איז אנגעקומען האב איך שוין געהאט געקויפט ד' מינים, אזוי ווי דער גאנצער עולם. יו"ט ביינאכט האט דער גבאי אויסגעקלאפט אין ביהמ"ד אז עס איז געקומען א מודעה בשם דעם רבי'ן אז מ'קען נישט מאכן קיין ברכה אויף די אתרוגים וואס זענען פארקויפט געווארן דורכ'ן אוצר בי"ד.

פארשטייט זיך אז עס איז געווארן א גרויסער טומל אין ביהמ"ד, ווייל מיר האבן נישט געוואוסט די סיבה פון דעם פסק, נאר אז דער רבי האט געהייסן האט מען געפאלגט.

ביי אונז אין ביהמ"ד פלעגן אויך דאוונענען אידן וואס האבן נישט באלאנגט צו סאטמאר, האבן מיר זיי געזאגט אז אין אונזער ביהמ"ד קען מען נישט ברענגען די אר"י'דיגע אתרוגים, זיי זענען טאקע געגאנגען דאוונענען אין אנדערע בתי מדרשים.

אונזער רב דער ריסקעווער רב ז"ל האט געהאט א יאנעווער אתרוג, און דער גאנצער עולם האט זיך

מכתב מהרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל להרה"ח ר' בנציון יאקאבאוויטש ז"ל

געשטעלט אין די רייע צו מאכן א ברכה אויפ'ן ריסקעווער רב'ס אתרוג ביי זיין דירה אויף רחוב חזון איש.

ווי פארשטענדליך אין די שטאט בני ברק האט קיינער נישט געוואוסט פון די גאנצע זאך, און יעדער איז געווען רואיג מיט'ן אייגענעם אתרוג, ווען זיי זענען אריבערגעגאנגען אויף רחוב חזון איש און געזען דעם סאטמארער עולם שטייט אין די רייע אויפ'ן גאס האבן זיי געוואלט וויסן וואס דא גייט פאר? האבן מיר געזטפערט אז דער רבי האט געפסק'עט אז מ'טאר נישט מאכן קיין ברכה אויף די א"י'דיגע אתרוגים, זיי האבן נישט פארשטאנען פארוואס און זיי זענען ווייטער געגאנגען. אזוי איז געווען יעדן טאג במשך דעם יו"ט סוכות, ביי הלל האט קיינער נישט געהאט קיין ד' מינים...

יענעם יו"ט נאכמיטאג זענען אריבערגעקומען עטליכע תלמידי חכמים צום ריסקעווער רב ז"ל און געפרעגט "היתכן, ווי קען מען טון אזא זאך, און מבטל זיין מצות ד' מינים?" האט דער ריסקעווער רב געזטפערט "דעם רבי'נס חוות דעת איז ביי אונז א שולחן ערוך, אז ער האט געזאגט נישט, איז נישט!"

*

וכן מובא שם בשם הרה"ג ר' בן ציון אינדיג ז"ל שסיפר כדלהלן:

איך בין געקומען פון בני ברק קיין ניו יארק חודש אלול תשכ"ו לפ"ק, כדי צו זיין בצ"ק פון רביה"ק מרן הדברי יואל זי"ע במשך גאנץ חודש תשרי תשכ"ז.

ווען איך בין געגאנגען שלום נעמען ביים רבי'ן – אזוי אויך יעדעס מאל וואס איך בין אריין בקודש פנימה אין די טעג – האט דער רבי מיט מיר געשמועסט, און ער

האט מיך אויסגעפרעגט איבער אלעס וואס טוט זיך אפ אין ארה"ק בכלל און בפרט, און מיר אויך איבערגעגעבן פארשידענע שליחות בשמו, וואס איז מיר געווען א חידוש, זייענדיג גאר א יונגערמאן, אז דער רבי זאל ארויסווייזן אזויפיל חביבות.

דאס ערשטע מאל ווען איך בין צוגעגאנגען צום רבי'ן אין ביהמ"ד בשעת צוזאמען לייגן די תפילין נאכ'ן דאוונען האט דער רבי פארצויגן גאר א לאנגער שמועס שטייענדיג מיט די תפילין אין די האנט, ווען בתוה"ד האט מיר דער רבי אויסגעפרעגט בנוגע שמיטה, און וויאזוי עס גייט צו דער סדר מיט'ן אוצר בי"ד, וואס דער רבי האט זייער נישט געהאלטן דערפון, אבער ער האט זיך צוריק געהאלטן פון לאזן הערן זיין מיינונג, נישט ווילנדיג זיך ארויסזאגן קעגן די מיינונג פונעם בי"צ העדה החרדית וואס האט געמאכט דעם סדר.

ומן הנכון לציין שאז בשנת תשכ"ז היה נהוג אוצר ב"ד מטעם הב"ד גם לירקות ופירות בכל השנה אצל החנויות, ורבינו ז"ל פקפק על זה כי הרמב"ם לא העתיק דין אוצר ב"ד כלל, וכתב הרדב"ז בפ"ז דס"ל שאינה הלכה או שנתבטלה, הראב"ד בפ"ז ה"ג ס"ל דרק בזמן הביעור הותקן אוצר בי"ד לחלקם בשווה ולא הותר משום זה שום דבר, וגם הר"ש סירליאו (ירושלמי פ"ט ה"ו) מוקי להתוספתא בפירות שישית דוקא, אבל בפירות שביעית לא הותר בשום דבר, וע"ע בתוס' (ב"מ נ"ח, יבמות קכ"ג). וגם חשש רבינו זי"ע כי יש כאן הערמה גדולה, כי בהרבה מאוצר ב"ד הנהוגים גובים יותר משכר טירחא, והחקלאים מתפרנסים מזה, וגם אינם מפקירים הפירות כהוגן, וגם צ"ב אם מותר לשמור הפירות מדברי הכ"מ (פ"ד הכ"ד) שאסור לשמור הפירות אף לחלקם לכל, ואם אין מקפידים על כל יסודות ההיתר בקל יכולים להביא לידי מכשולות באיסורים ממש, וע"כ לא היה ניחא לי' לרבינו זי"ע האוצר ב"ד הנהוג, ועי' בספר אל תראי אדמה מה שהאריך לבאר בזה כל שיטת רבינו זי"ע בזה, עיי"ש, וע"ע בספר מנחת ירושלים (מבוא לפרק ט') בזה. וגם כאב מאוד לרבינו זי"ע כי מסתמכים על ה'אוצר ב"ד' להוציא אתרוגים לחו"ל לשם מסחר, שאין להתיר על סמך זה כלל, וציוה אז לפרסם קול קורא כי יש בהם איסור גמור להוציאם לחו"ל.

אך כשהגיע הגאון בעל מנחת יצחק זצ"ל סידר 'אוצר ב"ד' רק לאתרוגים שא"א ליקח משדות נכרים, שאם אין מטפלים בהם כראוי אינם כשרים, וסידר הכל להדר בכל האפשר שיהיה גם לפי דעת רביה"ק זי"ע ושלא יהיה בהם החששות הנ"ל, וכן נהוג עד היום אצל הבד"ץ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים שאין משתמשים עם 'אוצר ב"ד' רק לאתרוגים.

האט מיר דער רבי געבעטן אז איך זאל שרייבן צו אנ"ש אין אר"י מודיע צו זיין וואס עס איז חוות דעתו. און דער רבי האט דאן מאריך געווען באריכות מסביר צו זיין די סיבה פארוואס ער איז נישט מסכים צום היתר פון אוצר בי"ד.

האב איך געזאגט פארן רבי'ן אז מיין שרייבן איז גארנישט וועזן, ווייל קיינער איז נישט נייגעריג אויף מיין חוו"ד, אז דער רבי וועט שרייבן וועט מען דאך זיכער פאלגן.

האט זיך דער רבי פארטראכט א מינוט, זיין צורה איז געווארן פארפלאמט און דאן האט ער געזאגט "איך קען נישט שרייבן קעגן בית דין, דו שרייב קיין בני ברק, שרייב דו אין מיין נאמען אז מ'זאל נישט נוצן די אתרוגים פון אוצר בי"ד".

וכך הוה, איך האב געשריבן דעם בריוו קיין בני ברק. און דער רבי אליין האט געשיקט א יאנעווער אתרוג מיט וואס דער גאנצער עולם האט מקיים געווען מצות ד' מינים.

אגב, האט מיר דער רבי דעמאלטס באפוילן אז איך זאל איבערגעבן א געוויסע שליחות פאר הגאון בעל שבט הלוי בנוגע די פרשה פון די 'מועצה דתית' אין בני ברק, וואס דער רבי האט געפירט דערווענען א גרויסע מערכה (עי' שו"ת דברי יואל ח"ב בסוה"ס).

וועז איך בין אריינגעקומען צו הרב וואזנער זצ"ל און איך האב אים געזאגט אז איך האב א שליחות פונעם סאטמארער רב, האט ער מיך איבערגעהאקט און געזאגט "איין מינוט", ער האט זיך אנגעטון דעם הוט, און צוגעכט געמאכט דאס רעקל מיט יראת הכבוד, און געזאגט "יעצט לאזט מיך הערן וואס דער סאטמארער רב זאגט"...

*

כן מן הענין חלק מתוך שיחת קודש ממרן רבינו שליט"א בביקור הגאון ר' מרדכי סווערלאוו שליט"א ראש ישיבת טעלז – ריווערדעיל בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א בוויליאמסבורג בערב סוכות שנת תשס"ח כאשר נתעורר פקפוקים על נטילת לולבים מארה"ק בשנת השמיטה, ואחר שרבינו דן עמו בנושא הלולבים סיפר לו רבינו כדלהלן:

איך ווייס א מעשה, תשכ"ו איז געווען שמיטה, אויף סוכות תשכ"ז – דער סוכות נאך שמיטה, אזוי ווי דער יעצטיגער סוכות הבעל"ט – האט מען פארקויפט

אין ארץ ישראל אתרוגים 'אוצר בית דין', דער בי"ד האט דאס פארקויפט פאר א מינימאלע פרייז, א ביליגערן פרייז, נאר אזויפיל אז מ'זאל עס קענען געבן מ'זאל נישט האבן קיין היזק. דאס איז אזוי געווען איינגעפירט דער היתר אין ירושלים.

דער פעטער ז"ל דער דברי יואל איז נישט געווען צופרידן דערפון, איהם איז דאן נישט געפאלן דער אוצר בי"ד, האט ער געשיקט אפאר אתרוגים פון אמעריקע קיין ארץ ישראל.

קיין לולבים האט ער נישט געשיקט, און ער האט אויך נישט באפוילן אז מען זאל נעמען פון די אראבער אדער הפקר - עס איז נאך געווען פאר די זעקס טאגיגע מלחמה אין סיון תשכ"ז, וואס דעמאלטס האבן זיי כובש געווען די אראבישע מקומות - אז כ'קוק דאס אן אז ער האט נישט געזעהן קיין פראבלעם אין די לולבים... אויפן אתרוג האט ער חושש געווען אויפן לולב נישט.

כ'זעה אין די תשובות אויך - עס איז דאך דא די שלש תשובות (שו"ת דברי יואל מסי' צ"ו ואילך) ווי דער פעטער ז"ל איז שיין מבאר באריכות דעם גאנצן ענין פון 'נעבד' - ער האט געשריבן בנוגע די אתרוגים, און אינמיטן תשובה (סי' צ"ז) שרייבט ער צום שואל וואס האט געזאגט אז ער וועט קויפן דעם אתרוג בהבלעה, ווי די משנה זאגט, און דער פעטער איז מבאר אז עס איז נאך אלץ אסור, וויבאלד די אתרוג איז געווען שמור, עיי"ש, ער דערמאנט דארט אינגאנצן נישט אז דער לולב אליין איז דאך א פראבלעם, עכ"פ דארט פאר די בני א"י, אפשר איז עס שמור נעבד, אדער אסור אלץ סחורה וויל עס האט קדושת שביעית, מען רעדט דאך ווען מען גייט אריין אין שמינית, וואס דעמאלטס איז דאך אסור לויט די גמרא, קומט אויס איז דאך נישט דא די עצה צו קויפן דעם אתרוג בהבלעה אינעם לולב, וויל דער לולב איז דאך אויך א פראבלעם, זעהט מען דערפון אז אויפן לולב האט ער נישט חושש געווען.

יענעם יאר איז אין סאטמארער ביהמ"ד נאר געווען ד' מינים ביי אפאר אידן, קיינער האט נישט געגוצט די דארטיגע אתרוגים, און דער עולם האט פאר הלל אתרוג געבענטשט אויף די אתרוגים וואס דער פעטער ז"ל האט געשיקט.

איך בין דאך אויך געווען דעמאלטס אין ארץ ישראל, ווען כ'האב געהערט פאר סוכות אז דער פעטער לאזט נישט נוצן די אתרוגים, איז מיר געווען לבי עלי דוי וואס צו טוהן. האט מיר עמיצער געזאגט אז מיין עלטער-שווער דער ויזניצער רבי (בעל אמרי חיים זצ"ל) האט באקומען א יאנעווער אתרוג, א חסיד האט עס איהם געברענגט, בין איך געגאנגען פרעגן צי ער וואלט מיר געגעבן דער אתרוג במתנה, האט ער געזאגט אז יא, בתשואות חן.

זיין גבאי ר' יצחק דוד רעזמעוויטש האט געהאט א פרדס ס'האט געהייסן 'אתרוגי וויזשניץ', ס'האט געהאט די השגחה פונעם בי"ד אין ירושלים, מילא האט ער געהאט פון יצחק דוד'ס אתרוגים.

אזוי האב איך געהאט אן אייגענעם יאנעווער אתרוג, דארט אין יענם געגענט האבן געוואוינט אפאר סאטמארע חסידים, ר' יוסף אלי' ביקעל ע"ה, ר' ליפא פארקאש ע"ה, ר' בערל גלויבער ע"ה, זיי זענען דעמאלטס געקומען צו מיר צופרי אתרוג-בענטשן. ס'זענען געווען וויזניצער חסידים וואס זענען אויך געקומען אתרוג בענטשן אויף דעם אתרוג, זיי האבן געהערט אז דער סאטמארער רב זאגט אז ס'איז נישט גוט זענען זיי געקומען שאקלען מיט דעם אתרוג.

דעמאלטס איז געווען דאס אייניציגסטע מאל וואס כ'האב געהאט א יאנעווער אתרוג אן קיין פיטום.

וכדברים האלו סיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א בשיחת קודש בסעודת יום שב"ק פר' קרח העעל"ט בעיה"ק צפת, והיא לו נדפסה בגליונינו פר' חקת ומשם תדרשינו לטובה.

*

ולהשלמת הענין עיין בס' נקיי הדעת שבירושלים (ח"א דף קנ"ד) מה שסיפר הרה"צ ר' מנחם מאנדערער ז"ל האדמו"ר מקאסוב, שבשנת תשי"ב כשהיה רבינו באה"ק בא אביו החסיד ר' משה מאנדערער ז"ל לרבינו לשאול חוו"ד, שהיות שפרנסתו הוא שהוא סוחר עם אתרוגים בכל השנים, והיות שהשתא הוא שנת השמיטה, האם מותר לו לסחור עם אתרוגי שמיטה הכשרים, ע"פ היתר בי"ד אחר שמסדרים "אוצר בי"ד" להתיר לסוחרים לסחור באתרוגי שביעית, אחרי שזהו מקור פרנסתו לכל השנה, ויהי כאשר שמע רבינו שיש לו בכלל צד לסחור עם אתרוגי שמיטה, נתלהב רבינו מאד כאש להבה, וצווח ככרוכיא לאביו, אוי ואבוי, הכי קרוב שלי, נכדו של ק"ז הישמח משה זי"ע ישאל שאלה כזו, האם יהי' הוא בין סוחרי שביעית, הכי שייך בי"ד ליתן היתר על ככה, לעבור על איסור סחורה בשביעית, הלא הוא שנת השמיטה, ח"ו שיהי' לו אף צד מחשבה כזו, ורבינו חזר על דבריו כמה פעמים מתוך כאב נורא, והביע צערו נגד אלו הבתי דינים הנותנים הכשרים לסחור באתרוגי שביעית שזה מכשילים את בני ישראל בעבירות חמורות.

מקור המנהג

הנה מנהג זריקת תפוחים בחג שמחת תורה כפי אצל הרבה צדיקים וקדושי עליון זיע"א מנהג עתיק יומין הוא, ויש לציין שהמקור הוא בכמה מדרשים על מגילת אסתר, שבהם אנו רואים את העדים הראשונים של המנהג, אמנם יש לציין ששם מוזכר שהמן אמר לאחשורוש שבחג השבועות היו נוהגים במנהג זה, אך כפי הנראה הנהיגו ברבות השנים מנהג זה בחג שמחת תורה.

ויש לציין שהמעיין במאמרינו דלקמן יבחין שבעצם זמן זריקתם היו מנהגים שונים, יש מקומות שנהגו ביום שמחת תורה אחת תפילת מוסף, ויש מקומות שנהגו בשיום שמחת תורה אחר הסעודה, ויש שנהגו בשמיני עצרת אחר תפילת שחרית, ויש שנהגו במוצאי שמחת תורה.

בס' ספרי דאגדתא (ווילנא שנת תרמ"ז) מובא מדרש אבא גריון למגילת אסתר וז"ל: ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד... בסיון עצרתא וסלקין לאיגרא וזרקין חזורין, וחוזרין ומלקטין אותן ואמרין: הכדין יתלקטון בניהון דשנאיניא מבינא. ביאור דבריו שבעצרת של חג שבחודש סיון, עולים לגג וזורקים תפוחים, וחוזרים ומלקטים אותם ואומרים: "כך יתלקטו בניהם של שונאינו מבינינו".

*

ובמדרש אגדת אסתר איתא: ודתיהם שונות, אמר לו בו [צ"ל בא, י, ט.] וראה כמה הם משונים במצוותם מכל העמים... ובירח סיון עבדין תרי יומין טבין, ועלין ומצילין בבי כנישתא, וסלקין לאיגרא ושדיין חזורי, ולקטין יתהון ואמרין: כמה דמתלקיט חזורא הדין הכדין יתלקטון עממא מבינא.

ביאור הדברים, שבחודש סיון עושים שני ימים טובים, ונכנסים ומתפללים בבית הכנסת, ועולים לגג וזורקים תפוחים, ומלקטים אותם ואומרים: "כשם שמתלקט תפוח זה, כך יתלקטו העמים מבינינו".

*

וכן בתרגום שני מביא את דברי המן לאחשורוש כך: בירח סיון תרי יומין טבין עבדין ביה ועלין לבי כנשתהון... לייטין למלכנא ותברין לשולטנא וקרין יתיה יומא דעצרתא וסלקין לאיגר בית אלההון ושדיין חזורי תפוחים ומלקטין יתהון ואמרין "היך מה דמלקטין חזורי היכדין יתלקטו בניהון מן בינא, ואמרין דין הוא יומא דאתיהיבא אוריתא לאבהתנא על טורא דסיני.

פירוש בחודש סיון שני ימים טובים עושים בו, ונכנסים לבית הכנסת שלהם.. ומקללים למלך ומשברים את השלטון וקוראים אותו יום העצרת, ועולים לגג בית אלוקיהם וזורקים תפוחים ומלקטים אותם ואומרים "כשם שאנו מלקטים התפוחים, כך יתלקטו בניהם מבינינו", ואומרים זה הוא היום שניתנה התורה לאבותינו על הר סיני.

*

אמנם בספר 'המנהגים דבי מהר"ם מרוטנברג' מוזכר המנהג ביום טוב שמחת תורה אצל המנהגים של רבי מאיר מרוטנבורג, ביש מקומות נהגו שני חתנים [חתן תורה – וחתן בראשית] לפזר פירות בבית הכנסת, כגון אגוזים ותפוחים, והעם שטו ולקטו לשמחת תורה, וביש מקומות עושין כן לאחר שאכלו, כשנאספים העם לחצר בית הכנסת.

* * *

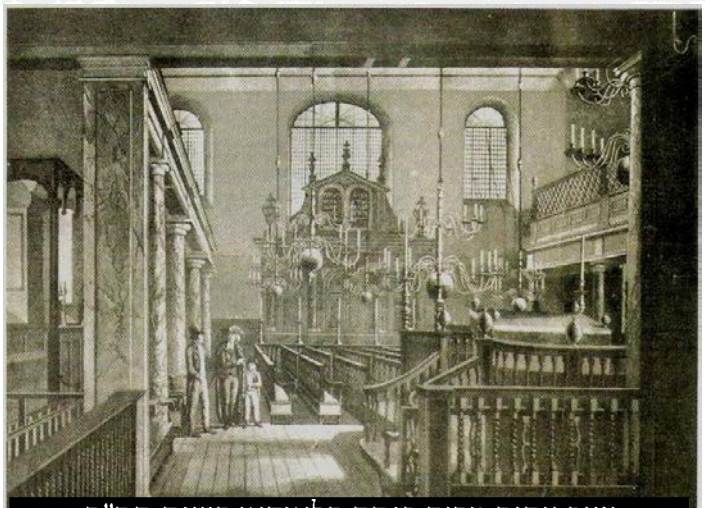
וכן מובא בספר 'הלכות ומהגי מהר"ש' (אות תע"ז,

והוא פסקי הלכות של מהר"ש מנוישטט רבו של המהרי"ל) – שתלמידו מעיד מה שראה אצלו, שמעתי ממוה"ר שלום איך ששאלוהו בשמחת תורה, על ביצים שלקחו מן הגוי ומלאו בתרנגולת.. ואמר שאסר התרנגולת וגם שאר הדברים.. אחר כך שמעתי שהרבנית אשת מה"ר שלום אמרה לו, על הנשים שקיבלו פירות מן גויה חנונית, שהביא להם תוך זריקת הפירות בשמחת תורה, ואמרתי שלו שגם זה היה ליאסר כי דבר שיש לו מתירין לא בטיל, ואמר לי מוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין.

*

בקובץ הנפלא היכל הבעש"ט (גליון י"ח) [שהרבה מקורות להמאמר הלז לקטנו מהמאמר מקובץ זו] מביא הרבה מקורות וראיות שמנהג זה היה נהוג בהרבה קהילות הקודש מקדמת דנא, והמשכילים הארורים היתה לצנינים בעיניהם מנהג קדוש זו על כן רצו לעוקרו, וראשי הקהילה בעיר בינגען שבמדינת אשכנז ביטלו בשנת תקצ"א, בין השאר את זריקת התפוחים לילדים בשמחת תורה, בתקנותיהם נכתב בלשון זלזול על מנהג ישראל קדושים, מאחר שכמה אנשים נוהגים בשגעון וחוגגים בשמחת תורה על ידי צעקות פראים, זריקת אגוזים ותפוחים, נאסר הדבר לחלוטין, ואם יהא צורך, יעמידו את העבריינים לדין השלטונות.

וכן מביא שם ציטוטים שונים מכותבי עיתים נכרים ומומרים שהיו עדים למחזה המרהיב של זריקת הפירות, ותיארו אותו בספריהם.

ציור עתיק מבית כנסת בלאנדאן בשנת תק"ב

בספר על האמונה היהודית, שיצא לאור בפרנקפורט מלפני יותר מארבע מאות שנה, מתאר גוי אחד מנהגי יום טוב שמחת תורה אצל היהודים, "הם שמחים ביותר ביום זה ומביאים חביות מלאות כל מיני פירות ומעמידים על האלמימר [הבימה] ובשעה שהם עומדים לצאת מבית הכנסת זורקים את הפירות, וגדולים וקטנים עטים עליהם, כי הם רואים בפירות דבר שבקדושה.

כמאתיים שנה אחריו, כותב מלומד גרמני, בספרו על מנהגי היהודים: לאחר מוסף מביאים עוגות, מי דבש ופירות ושאר מאכלים, זורקים פירות לילדים, והם עטים עליהם ללקטם, אוכלים ושותים ושמחים, ולפעמים זורקין פירות לילדים.

בספר שהופיע בלונדון, בשנת תצ"ח נכלל תיאור על הנעשה בשמחת תורה, "בדרך כלל הנשים משליכות, מלמעלה למטה, שזיפים מתוקים, אל הנערים בעזרת הגברים בבית הכנסת".

גם במחזור יהודי האשכנזים שבאיטליה מלפני שלוש מאות שנה, נאמר ונוהגים לכבוד שמחת תורה לחלק פירות לנערים.

טעמים ורמזים

לדרכות שמחה

בס' המנהגים דבי מהר"ם מרוטנבורג כתב: והעם שטו ולקטו לשמחת תורה, גם רבי אייזיק טירנא, כתב הטעם מפני שמחת העם שקונים פירות... כך מוצאים

אנו גם בדברי המהרי"ל שזורקים פירות "לשמחת הנערים כמנהג". גם רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי, בספרו מעגלי צדק, כותב ונוהגים לכבוד שמחת תורה לחלק פירות לנערים.." .

*

וכן מובא להלכה למעשה בספר אליה רבה (סי' של"ה סעי' ה') כשתמה על המנהג "בשמחת תורה שנוהגין לפזר פירות ובנים מלקטים ונותנים לסלים ולקופות", ולכאורה הרי נפסק בשו"ע שאם נתפזרו אפירות אסור ללקטם לתוך הקופה, ומתרצו דכיון שמשום שמחה עושין לא הקפידו.

רמז לתפוח בדבש

בספר חמרא טבא מובא בשם הרה"ק רבי אברהם שמחה הורביץ מבארנוב זי"ע מנמק, "נוהגין להשליך תפוחים שכן תפוח גימטריא עזרנו מגננו הוא, ואאמו"ר ז"ל [הרה"ק רבי ישראל הורביץ מבארנוב זי"ע, בנו של הרה"ק רבי אליעזר מדיזקוב זי"ע] אמר כי לזרוק תפוחים ביום זה [שמחת תורה] רומז על תפוח שאוכלין בראש השנה, ועושים על זה רמז ביום אחרון של חג, והוא על דרך אמרם ז"ל, צריך להחזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה עכ"ד ז"ל ודפח"ח.

*

חביבות ישראל שנמשלו לתפוח

בספר דבר נצב עמ' קפ"ה (מהגאון רבי נפתלי צבי ברא"ך זצ"ל בנו של הגה"ק מקאשוי זי"ע) כתב.. "שזורקים לנערים תפוחים ואגוזים ושופכים עליהם מים, והנערים חוטפים אותם מתוך הטיט והרפש, יש לומר על פי הכתוב, כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים, בצלו חמדתי וישבתיו פריו מתוק לחכי, ופירש רש"י אף על פי שתפוח אין חשוב כשאר אילני פירות, והכל בורחים ממנו, שאין לו צל, ואני בצלו חמדתי, והוא משל, אף על פי שעל ידי מצותיו אין לנו רק מעט תענוגי עולם הזה מכל מקום בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי, והיא מופת וראיה על אהבתינו האמיתית אליו יתברך שאינה תלויה בדבר, וכן גבי אגוז כתוב אל גינת אגוז ירדתי, פירש רש"י, אגוז זה נופל בטיט ואין תוכו נמאס, אף ישראל גולין ולוקין מלקיות הרבה ואין תוכן נמאסין, רחמנא ליא בעי, לכן שופכין מים להראות אף על פי שהאגוזים מטונפים בטיט, עם כל זה חוטפין אותם, על דרך "אני לדודי ודודי לי".

*

להמתיק הדינים

בס' בית ישראל-מאטעסדארף מובא: שמעתי הטעם שאם ח"ו נגזר על האדם ליטול מקופה של צדקה.

מנהגי הצדיקים

מנהג ראפשיץ

יש לציין שבהרבה חצרות צדיקים וקדושים היה נהוג מונהג קדוש זה בעוז ותעצומות, ונפרט כמה מהם.

בספר צל הקודש (אות ק"ב) כתוב וז"ל: נהגו רבותינו הקדושים [הלא המה הרה"ק בעל הזרע קודש מראפשיץ זי"ע וצאצאיו] לזרוק תפוחים בעת נעילת החג בשמחת תורה.

וכן בס' נזר הקודש (אות קמ"א) מובא שכן הרה"ק רבי נפתלי ממעליץ זי"ע היה נוהג לזרוק תפוחים בעת נעילת החג, ומזמרים וידע כל פעול כי אתה פעלתו, וכן ציין שם שכן נהגו גם בחצרות שענדישוב. וכן כידוע נהגו בחצרות דזיקוב.

מנהג צאנז

בספר דרכי חיים (אות ק"א, מהחסיד רבי רפאל הלוי סג"ל צימעטבוים משמשו של הרה"ק מצאנז זי"ע) מביא שכן נהג הרה"ק מצאנז זי"ע.

וז"ל: בשמחת תורה בלילה לערך [שעה] יב הלך רבינו הק' לבית המדרש ועשה הקפות, והיה שוהין כמה שעות עד קודם אור היום, ואחר זה הלך רבינו הק' לסעודה. וממשיך "וגם בשמחת תורה ביום, עשה רבינו הקדוש בעצמו הקפות, ואחר התפלה הלך רבינו הקדוש לסעודה והיה שוהה הסעודה עד כמה שעות בלילה, ונתנו הרבה תפוחים לפני רבינו הק' והיה זורק התפוחים והיה חוטפים התפוחים.

ובחלק שני (אות י"ז) מוסיף: "בשמחת תורה היה מנהג רבינו להמשיך סעודת היום לתוך הלילה שלאחריו, והביאו שק תפוחים, ורבינו זרק התפוחים בין העולם, והעולם היו חוטפים, והיה אצל זה דוחק גדול, כי כל אחד רצה לחטוף כי הרבה אנשים היה להם מופתים גדולים בתפוחים אלו.

מידע נוסף הגיעו לידינו על מנהג המופלא הזה אצל הדברי חיים:. בין התפוחים שזרק היו מערבים גם מהתפוחים שהיו תלויים לנוי סוכה, בסוכתו במשך כל ימי החג, אחד הגבאים התפלל ערבית והבדיל על היין, ושוב לא היה אצלו מוקצה הנוי סוכה והוריד את התפוחים מהסוכה וזרקו רבינו להקהל.

*

וכן בס' ליקוטי מהרי"ח (ח"ג סדר שמע"צ ושמח"ת), לאחר שמביא השוללים והמצדדים להמנהג, העיד שמרן הגה"ק בעל דברי חיים זצללה"ה נהג לזרוק תפוחים בשמחת תורה על שלחנו הטהור.

*

בספר דברי יחזקאל השלם מביא מנהגו של הרה"ק משינאווא בזריקת התפוחים, וזה לשונו: וידענו שעבודה קדושה היה לו לרבינו הקדוש זלה"ה משינאוויע בזה, ופעם אחת בסוף ימיו לא נהג כן, ואולי בעבור שכמעט באים הקהל לידי סכנה.

*

בספר י"ג אורות (עמ' שצ"א) מובא שהרה"ק רבי חנה האלברשטאם מקאלאשיץ זי"ע לא היה נוהג מלפנים לזרוק תפוחים ביום שמחת תורה כמנהג צאנז, ופעם אחת בסוכות סיפר שזקינו הקדוש משינאווא זי"ע לחש באזני אביו הדברי חיים טעם על פי סוד למנהג זריקת תפוחים. והגאון הקדוש מצאנז נענה ואמר: קלעת להאמת (האסט געטראפען). לאחר סיפור המעשה פנה הרה"ק מקאלאשיץ לאיש נכבד מעיר סאניק ושאל אותו אם ישר הדבר לזרוק תפוחים, וענה כן, קם רבינו ועמד על השולחן, והביאו לו שק תפוחים והוא זרקם כפי סדר הנענועים, הקהל נדחק מאד לחטפם, ואף שרבינו בחלה נפשו בדחיקות ודחיפות וכאן נדחקו הקטנים עם הגדולים, אף על פי כן המשיך בזריקותיו, משמחת תורה הזאת ואילך צוה רבינו להביא תפוחים בכל שנה והוא זרקם.

מנהג טאדש

בזמירות עבודת הלוי (ח"ב אות י"ד) מובא גם על הרה"ק רבי אלימלך סג"ל לאווי מטאהש זי"ע שבסעודת יום שמחת תורה חילק תפוחים.

*

מנהג בעלזא

בס' מנהג רבותינו מבעלזא זי"ע (עמ' ס"א) וכן בס' ביתו נאוה קודש (עמ' שס"ט) מובא שבעיירת בעלזא אצל הגה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע היה נהוג שהחסיד הרב נחמן השמש, התחפש לרועה צאן, ולבש קיטל, ובשעת עריכת השולחן של הרה"ק מבעלזא בסעודת נעילת החג – שרוב פעמים הייתה בלילה בשעה מאוחרת לאחר שכבר הבדיל – עלה לעזרת נשים בשק מלא תפוחים ודלי עם מים, ומשם זרק את התפוחים על הילדים, צעירי הצאן, שהיו הצאן קדשים.

וכשעלה הרה"ק מבעלזא זי"ע לארץ ישראל נהגו רק שאחד – הרב יום טוב קליין או הרב ישראל קלפהולץ – התחזה לרועה, ונכנס עם הילדים סמוך להרה"ק מבעלזא זי"ע, ושרו את הזמר אתה בחרתנו. כשסיימו זעק הרועה לעומתם: "צאן קדשים"! והם ענו לעומת כדוגמת הגדיים, בשאגה אדירה: "מע"! וחוזר חלילה כמה פעמים, הרה"ק מבעלזא הושיט "לרועה" כוס יין, והרועה בירך אותו, אחר כך נתן לו חלה שיחלק לצאנו.

*

ובס' ביתו נאוה קודש מובא שמנהג זה, יסודו משנים קדמוניות, ובעיירה בעלזא היה נהוג עוד לפני שבא לשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, והוא כשבא לעיר ביקש שימשיכו במנהג העתיק הזה, מידי שנה בשנה, ואף גילה שטמון וגנוז בו ענינים רמים ונשגבים מאוד.

בעת השולחן הזה, אכל שטרודל ממולא בתפוחים ואגוזים, שהיו שייכים לקידוש היום של שמחת תורה, וגם חילקו להקהל,

*

וכן מובא בס' מנהג רבותינו: בשמיני עצרת אחרי סעודת שחרית בבעלזא לקח שמש העיר שק תפוחים, עלה למעלה על הבית המדרש, שם היתה עליה קטנה וקראו לעליה בית המדרש של חייטים, וזרק משם תפוחים, כשבאו הילדים לחטוף שפך עליהם מים.

מנהג סקווירא

בלוח מעגל השנה-סקווירא (עמ' צ') מובא: נהגו רבוה"ק לחלק בשעת קידוש [בעת פרידה מהסוכה ביום שמיני עצרת] האניג לעקאך [עוגת דבש] ועוגיות ממולאות בתפוחים מרוסקים [קראפן] שהוצק עליו דבש ומזמרים על ישראל וכו'.

מנהגים שונים

תפוחים ושושנים

בפירוש פתשגן הכתב על תרגום שני, מפרש בחודש סיון עושין שני ימים טובים ובאים לבתי כנסיות שלהם... ומקללים למלך ושרים, וקוראים אותו עצרת או חג השבועות ועולים על גג בית הכנסת ומפזרים שושנים ותפוחים ומלקטים אותם ואומרים, כשם שאנו מלקטים השושנים ותפוחים האלה ככה יתלקטו בניהם מבינינו... לדבריו בנוסף לתפוחים זרקו גם שושנים.

*

גם בספר חמדת הימים (ח"ב דף ע"ח) על פורים כותב לספר את הניסים שנעשה לאבותינו אז, ומתאר את דברי המן לאחשורוש, והוא גם מוסיף שמפזרין בבית הכנסת כל מיני שושנים ותפוחים, החידוש בדבריו הוא, שזרקו סוגים רבים של שושנים ותפוחים.

*

תפוחים ואגוזים

וכן ספר מנהגים דבי מהר"ם מרונטבורג, ביש מקומות נהגו שני חתנים לפזר פירות בבית הכנסת, כגון אגוזים ותפוחים, והעם שטו ולקטו לשמחת תורה.

*

תפוחים וחיטים

וכן בקובץ היכל הבעש"ט מעתיק מספר מנהגים מלפני שנת ת"פ לערך, הילדים נאבקים על פירות האילן שנזרקים להם, וכן זרקו כמויות של חטים על הבימה של בית הכנסת, ספר נוסף שנכתב מלפני מאתים וחמשים שנה מצייר את המנהג, שהנשים זרקו מאת העזרת נשים להילדים סוכר שזיפים.

*

אגוזים

בס' מנהג אבותינו בידינו (ח"א עמ' ל"ב) מביא ציטוט מדברי הגאון החתן סופר זצ"ל וז"ל: מנהג ישן בקהלתנו ק"ק מאטעסדארף לחטוף אגוזים.. ולזרוק בחצר בית הכנסת לשמחת יום טוב.

נראה לי לתת טעם לשבח למה דייקא אגוזים, על פי המבואר בשו"ע, ויש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בראש השנה, שאגוז בגימטריא חט', ולכן להורות ששבנו בתשובה מאהבה בימים אלו שהם ימי שמחה, על ידי זה חטאות יהודה לא תמצאנה, לרמז לזאת זורקין אגוזים דייקא, שמתשובה מאהבה זדונות נעשו כזכיות, ולא נשארו עוד רושם חטא שגגה.

*

ועוד בהרבה מקומות רואים חשיבות יתירה לאגוזים, ועין במדרש רבה (בראשית פרשה ס' אות י"ב) על אליעזר עבד אברהם, ויוצא העבד כלי כסף, רב הונא אמר "קונבי, רבנן אמרי "קליות ואגוזים..." וכן הוא בכמה תקנות חז"ל כגון בליל התקדש חג הפסח ליתן קליות ואגוזים לתינוקות, על כן מפני חשיבתם זורקין אגוזים דייקא.

*

וכן בס' קהילות צעהלים וחכמיה (עמ' מ"ד) שבקהילות צעהלים נהגו בשמחת תורה לפני ההקפות שמהקומה העליונה נזרקו אגוזים לשמחת הילדים שאספום, וכן נהג הגה"ק הויחי יוסף מפאפא זצ"ל אחר ההקפות.

*

מנהג ספינקא

בס' מנהגי ספינקא (עמ' צ"א) מובא שהגה"ק בעל החקל יצחק מספינקא זי"ע, בסעודה זו [נעילת החג של יום שמחת תורה] היה מחלק שקדים לבניו ונכדיו, נתן חמשה שקדים נגד ה' חומשי תורה, ולכל הנאספים היה מחלק ג' שקדים כנגד בני חיי מזוני,

שחקר הרבה את מנהגי ותולדות בית אבותיו מקאפיטשניץ, מביא בשולחן שמיני עצרת מחלקים [האדמו"ר מבית קאפיטשניץ זי"ע] עוגה עם תפוח.

מנהג בית רוזין

בס' מנהגי קודש מרבוה"ק לבית רוזין מובא שבשמחת תורה נהגו בהוסיאטין לחלק פרנסה, וכן בחצר סאדיגורא היה המנהג בשמחת תורה בשולחן לחלק "קוכן" וזה היה סגולה להשפעות לפרנסה, ובחצר באיאן מחלקים בשמחת תורה פרנסה ומחלקים קוכן הנקרא 'פלאדין', ומחלקים ג"כ עוגת תפוחים הנקראת שטראדל, וכן נהגו בחצר טשארטקוב, וכן בחצר קאפיטשניץ נהגו לחלק קוכן עם תפוח.

בס' הליכות קודש (אות נ"ב) מובא: שהגה"ק האור מלא מקאסאן זי"ע הי"ד היה נוהג בסוף הסעודה בשמחת תורה ביום קודם ברכת המזון היה זורק תפוחים להנוכחים, וכה דרכו, יש שנותן ישר מידו לידם ויש שנותן להם בזריקה, ויש שזורק תפוחים וקבל אותם מי שחטפו, ודוחפים זה את זה, ומי שעינים לו ראה שהכל עשה רבינו בכוונה מיוחדת, גם כשחל שמחת תורה בערב שבת היה זמן התפילה, כמו בכל שמחת תורה .. בשבת, התפילות והסעודות נערכו כמו בכל שבת ובסעודה שלישית אחר הדלקת הנרות היה משלימים השלחן של שמחתתורה מה שהיו מקצרים אותה בערב שבת מפני השבת וגם חלוקת וזריקת התפוחים היו אז.

סגולתם

בספר דרכי חיים לאחר שמביא מנהגו של הרה"ק מצאנז בזריקת התפוחים מסיים: ושמענו הרבה מופתים וענינים גדולים שנעשו בהתפוחים האלו.

ויש לציין שמביא שם שהמנהג לא נפסק ביום שמחת תורה, אצל הדברי חיים נהגו גם לאחר יום שמחת תורה, עד ראש חודש חשוון, להביא לפניו בעת עריכת שולחנו – כידוע שערכו בכל יום – תפוחים הרבה כדי שיברכו, ובירך אותם, מנהגו היה שאם נתנו לו מספר תפוחים של זוגות, כגון ארבע תפוחים וכדומה, לקח אחת וזרקו לתוך הקהל, והשלושה הנשארים היה מברך ומחזירו למי שהביאם.

ומספר שם: פעם עמדתי אצל רבינו, ובאה לפניו בתו הצדיקת גיטשא תחי' שהיא היום הרבנית מגלינא [אשת הרה"ק רבי בצלאל יהושע מגלינא זי"ע] והיתה אז כלה עם נכד הבעל שם טוב זי"ע מרוסלאנד והביאה לאביה הקדוש תפוחים ללחוש אותם, והיו זוגות, וחשבתי שבודאי יזרוק רבינו אחד מהם ואוכל לחטוף, ואמר רבינו לבתו: את הנך כבר היום נכדת הבעל שם טוב הקדוש, ולא יזיק לך זוגות. והחזיר לה את כל התפוחים.

*

כן סיפר הרה"ק רבי מנם מענדל מפריסטיק (חתנו של הרה"ק משינאווא זי"ע) שפעם אחד נחלה מאד בשמיני עצרת, והיה מוטל על ערש דוי, ויצר לו מאוד על שנבצר ממנו להשתתף בהקפות ובשולחן הטהור שערך חותנו הקדוש, וביקש שישאוהו במטתו לחדר הסמוך, למקום שבו ערך חותנו שולחנו הטהור, ולפתע נשמע קול רעש המולה והבין שעומדים עכשיו לזרוק תפוחים, ומרוב עגמת נפש התחיל לבכות על שלא זכה להיות נוכח בתפלות ובהקפות, ואף תפוח לא יוכל לתפוס.

ותוך כדי כך "נשבר החלון, ותפוח חדר דרכו והגיע עד למטתו"

מנהג רבותינו

בסיגוט לא נהגו במנהג זריקת התפוחים, וכן מרן רביה"ק בעל הדברי יואל זי"ע לא נהג כן, אמנם רבינו בעל ברך משה זי"ע גם לא נהג בימי קדם במנהג זו, אך אחרי הפצרות מרובות מאנשים וחסידים שרצו לזכות ישועות, ובהיותו חוטר מגזע צאנז, התחיל אחר כמה שנות נשיאותו לזרוק תפוחים בעת פרידתו מן הסוכה

ביום שמיני עצרת אחרי מנחה, ופניו קרנו משמחה בעת זריקת התפוחים, אבל הוא זרק רק כמה תפוחים.

ומרן רבינו הגה"ק שליט"א דיבר בקדשו בקידושא רבא ביום שמיני עצרת תשס"ח, ואמר לפרש בזה הפיוט אמונים אשר נאספו ברכות נכספו וכו', הובילם לאהליהם לשלום וימצאו שם שלום וכו'. וז"ל: הנה דרכו בקודש של כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה היה ביום שמיני עצרת לחלק תפוחים, כפי אשר נהג ק"ז מרן הדברי חיים, ומנהג קדמונים הוא (כמבואר בא"ר סי' תרס"ט סק"א, ומקורו טהור בתרגום שני אסתר ג, ח), ובוודאי כי גם עתה הוא ממשיך בעבודה זו כאשר היתה באמנה אתו בחיים חיותו ומחלק תפוחים לכל העם כל אחד זוכה לקבל תפוח מגן עדן אשר סגולתה נשגבה להמשיך רפואה וישועה בכל הענינים.

והנה הוה מרגלא בפומיה דאבותינו הקדושים להזכיר באלו הימים מאמר הזוהר הקדוש (פ' פנחס דף ריט:) שהאבות הקדושים באים מגן עדן העליון להשתתף בשמחת בניהם. וידוע שק"ז הייטב לב זללה"ה אמר פעם בעת ההקפות שהוא רואה את זקינו הישמח משה זללה"ה. וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה היה רגיל לאמר (דברי יואל לשמח"ת עמוד תרטו) שהגם שאין אנו רואים אותם, אבל אנו מאמינים שהם נמצאים בכאן, עכ"ד. ואנו בודאי שאין אנו רואים מאומה, אבל מכל מקום אנו מאמינים בכל זה, ובטוחים אנו שבבואם מגן עדן העליון בימים האלו הם מביאים עמהם תפוחים מגן עדן לכל העם הנאספים להמשיך לנו ישועה בכל הענינים.

וזה יש לומר בכוונת הפייט, אמוני"ם אשר נאספו, ישראל מאמינים בני מאמינים אשר אף שאינם רואים מאומה, מכל מקום מאמינים שהאבות הקדושים נמצאים עמנו, ברכות נכספו, ומכח האמונה בהצדיקים זוכים להמשיך ההשפעות קדושות שמביאים הצדיקים עמהם מגן עדן, ועל כן הובילם לאהליהם לשלום וימצאו שם שלום, בברכה מרובה בני חיי ומזוני רוויחי וכל טוב, עכדה"ק.

ובליל שמחת תורה באמצע ההקפות (בהקדמה) הזכיר רבינו ג"כ עובדא זה, וביאר שם מה שמצינו בפ' תולדות בעת שנגש יעקב אבינו אל אביו יצחק אבינו לקבל את הברכות, (בראשית כז, כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י וירח, מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן, כריח שדה אשר ברכו ה', זה שדה תפוחים, על פי המבואר בטור (או"ח סימן תי"ז) שחג הסוכות הוא נגד יעקב. ויתכן לומר כי יצחק אבינו ברכו בברכה זו שיהיה לו כח להמשיך ישועות ורפואות לבני ישראל בכח שדה תפוחים של גן עדן, ולזה פירש"י ראה ריח בני מלמד שנכנס עמו ריח גן עדן, לרמז על סגולת התפוחים הללו להמשיך ישועה לבני ישראל, וסגולת התפוח בחג הסוכות הוא מכח של יעקב אבינו שנתברך מאת יצחק אבינו שיוכל להושיע את בני ישראל, ובזה יתבאר החרוז, הדור נאה זיו העולם, נפשי חולת אהבתך, כי נפשינו חולאת בגשמיות וברוחניות מאהבת השי"ת, ואין לאל ידינו להושיע מעצמינו, לזאת בקשתינו אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נוע"ם זיוך, זה ריח גן עדן, ע"ד הכתוב (תהלים כו ד) לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. וזה נמשך בעת ההקפות על ידי הצדיקים המשתתפים עמנו באותו זמן, אז תתחזק ותתרפא, היינו השפעת הרפואה, והיתה לה שמחת עולם, בישועה בכל הענינים, ועיי"ש מה שפי' עוד בזה.

*

בס' מבית אבותי ורבותי (ח"א) מובא שכן היה נוהג הרה"ק הדברי שלום מסטראפקוב זי"ע והיה חסידיו מגיעים מכל העיירות לזכות בפרי כי היה נודע סגולתו, ומביא שם סיפור נורא בחסיד א' מעיר ריישא שלא זכה לזש"ק וכל שנה ושנה נסע לרבו ונדחק לחטוף תפוח, אך מחמת גודל הדחק וגודל עדינותו של החסיד הנ"ל לא זכה אף פעם לחטוף פרי מיד רבו הקדוש, עד ששנה אחת אמרה לו אשתו שבשנה הזאת לא יעיז לחזור לביתו עד שיביא תפוח בידו, והנה האברך השבור הנ"ל עמד ונדחף מכל כוחותיו שיזכה לקבל תפוח, ובאמצע זריקת התפוחים פנה הרה"ק מסטראפקוב זי"ע לעבר האברך הנ"ל וזרק לו תפוח באמרו: נא דיר א פרי, וכמובן שהחסיד הלז לא ידע את נפשו מרוב שמחה ותקוה, כי הרי תפוח בידו והבטחת רבו 'נא דיר א פרי', וכך חזר לביתו, והחביא את התפוח מעל גבי ארון בביתו שבזמן מיועד הוא ואשתו יכאלו ממנו ויתברכו בפרי בטן. והנה שם בביתו הסתובבה משרתת יהודית באה בשנים שגם עדיין לא זכתה לזש"ק, ופע"א הבחינה בתפוח זו, והיות שלא ידעה פשר התפוח חשבה לתומה שבשגגה הגיע מעל גבי הארון, והיא אכלה אותה, ובעבור כמה ימים והאברך הלז רצה לקחת את התפוח לאכלו, והיא נעלמה לו, והתחיל לחפש בחורין ובסדקין,

והלך לחקור את המשרתת הנ"ל אולי ראתה את התפוח מחמד עיניו, ויהי בשמעה את דברי האברך הנ"ל מאוד נתייראה להודות בשגגתה, על כן הכחישה בתוקף שלא ראתה שום תפוח, והנה לאחר תשעה חדשים יצא קול הרנה במחנה שהמשרתת הנ"ל זכתה לבן זכר, וכל העיירה לבשה חג מגודל השמחה שהיה למעלה מדרך הטבע, חוץ מהאברך הנ"ל שאז הבין למפרע שהיא אכלה את התפוח וכך נושעה, ולא ידע את נפשו מרוב צער, ונסע לרבו הק' וסיפר לו השתלשלות הדברים, והרה"ק הבטיח לו שיבוא בשנה הבאה ויתן לו עוד פרי, ואכן בשנה הבאה נתן לו מהתפוחים והוא זכה לבן, והנה מהסיפור הלז רואין גודל הישועות שהיה גנוז בעצם התפוח.

*

בס' דמשק אליעזר-דזיקוב (פי"ג) מובא שפע"א בנעילת חג שמחת תורה השליך הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב תפוחים על הקהל, פתח ואמר. מי שיחטוף מתפוחים אלו פרנסתו תהא מובטחת לכל השנה.

אחד מחשובי חסידיו לא היה אז בבית המדרש במוצאי יום טוב בבואו לקבל ברכת פרידה מאת הרה"ק מדזיקוב זי"ע, התאונן לפניו על רוע מזלו, שלא זכה להיות בבית המדרש בשעת זריקת תפוחים, ועל כן לא נפל בחלקו לחטוף מהם. ענה לו: אל תדאג כלל, כי לא עשיתי מאומה, רק ראיתי חסידים שפניהם זועפים, ולא היה להם שמחת יום טוב לשמוח בשמחת התורה כראוי, על כן זרקתי תפוחים ואמרתי להם זאת כדי לבדח את דעתם ולהרנין את לבם.

*

בספר דברי חנה השלם (עמ' ל') מובא שבשנת תרח"צ בעת נעילת החג של שמחת תורה ניגש רבינו הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע למקומו בשולחן הטהור, ושם עמדו שני שקים של תפוחים, חגר את אבנטו ופניו נתחוורו כסיד, נתאספה שם קבוצה של חולאים וכל מיני תאבי ישע, רבינו עלה על השולחן, ותיקן את אבנטו, ופניו נתלהבו כאש לוהט, התחיל לזרוק תפוחים למרחוק והעם נדחק ונלחץ לחטוף, החסיד הנזכר עמד סמך להרה"ק מקאלאשיץ זי"ע, ורצה שרבינו יתן לו תפוח, צעק וקרא לרבינו שיתן לו תפוח, אבל רבינו לא שמע מחמת גודל דביקותו, חזר וצעק עוד הפעם עד שהבחין בו רבינו, אך אמר: יחזקאל'ע נתינת תפוחים לתוך היד אינו שוה כלום העיקר הוא לחטפם..והמשיך לזורקם, ולא נתן לו.

*

וכן מובא שם שהחסיד הרבי שמעלקא גאלדקלאנג ע"ה היה אצל הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע בשמחת תורה בעת זריקת התפוחים, לאחריו, שאל אותו הרה"ק מקאלאשיץ אם עלה בידו לחטוף מהתפוחים, כשהשיב בשלילה, פנה את חסיד אחד שהיה עומד שם, ושאלו כמה חטף, ענה ארבעה, ביקש הרה"ק מקאלאשיץ שיתן לו תפוח אחד, ונתנו לר' שמעלקא.

עוד מובא שם, שפעם אחת ראה הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע בשמחת תורה בעת שזרק תפוחים, שעומד שם אביון מהודר, שהיה לו עשרה בנים, וביניהם בנות שכבר הגיע לפרקן, קראו הרה"ק מקאלאשיץ, ואמר לו: חטפו תפוח, ותהיה לכם פרנסה כל השנה.

*

הפרי מגדים (סי' תרס"ט בא"א) כותב "נוהגין לזרוק פירות לשמחת תורה" ומציין לדברי האליה רבה שיש למנהג מקור במדרש, אך הפרי מגדים הורה שיזהר "ועיין סי' קעא: לזרוק במקום מאוס אין נכון", אין הוא חולק על המנהג, רק מעורר שלא יזרקנו במקום מאוס.

בספר שבילי דוד (מהגה"צ מוויצען זצ"ל) מתמרמר על ביטול המנהג הקדוש וכותב: והיה מנהג לפנים בהרבה קהלות כי היו שופכין מים לפני בית הכנסת על תינוקות הבאין לחטוף פירות שזרקו לפניהם, ואמרו העולם שזהו רמז לניסוך המים, וזה כדעת הטורי זהב דשמיני עצרת מישך שיך לימי חג שלפניו, וכמדומה לא היה מנהג זה רק באשכנז, אחר כך כשגברו חדשי זמנינו אשר ארבו לבטל מנהגים, גם זה ביטלו.

אמנם בספר ילקוט הגרשוני (או"ח סי' תרס"ט אות ד') כותב לאחר שציין לדברי הפרי מגדים שאין לזרוק פירות במקומות שנמאסים אין נכון לזרוק תפוחים ואגוזים וכדומה במקום טיט ורפש, והדין דין אמת, ולכך לא הבנתי מה שמתרעם בספר שבילי דוד על שביטלו המנהג שנהגו בהרבה קהילות שהיו שופכין מים לפני בית הכנסת על תינוקות.. ולפי מה שכתבתי על ידי ששופכין מים על התינוקות נעשה שם טיט ורפש, וגורמין ביזוי אוכלין אשר לא כדת". ומסיים "ובדין ביטלו המנהג הזה".

קדושת הסוכה

מאן דעביד ליה סוכה, קודשא ב"ה מסכך עליה בההוא עלמא, ואגין עליה מכל מלאכי חבלה כד נפיק מהאי עלמא ואזיל להההוא עלמא. (**תיקוני זוהר, תיקון ע'**)

◆◆◆

אמר רבה דאמר קרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה, אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, משום דלא שלטא בו עינא (סוכה ב), פירש"י ז"ל למען ידעו עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב כי בסוכות הושבתי צויתי לישב, הכי דריש ליה ואע"ג דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה עכ"ד, ולכאורה קשה דבכל מקום הפשוט הוא ענין גופני והדרש הוא ענין רוחני יותר פנימי מהפשוט, וכאן הוא להיפך דפשוט הוא היקף ענני כבוד שהוא ענין רוחניי והדרש ירמז לסוכה גשמי, וי"ל דרש"י ז"ל ירמוז לנו בזה גודל כח הסוכה שסוכה הגשמי הוא ענין רוחני מאד. (**דברי יחזקאל**)

◆◆◆

ובחג הסוכות הוא בחינת ז' הימים אשר כבר נכנסו והרגישו בכל בחינות הקדושה, והביאם לתחת כנפי שכינתו יתברך בתוך היקף ענני כבוד, ולזה המצות בהם לכנס בפועל להסוכה תחת צלא דמהימנותא, להיות לנו דעת והכרה להרגיש את בחינת הקדושה שהכניסנו בו, כמו שנאמר למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' וזה לעומת זה, כמו שיצאנו בפסח מהמ"ט שע"ט, כן הכניסנו השם יתברך במ"ט שערי קדושה, ועל זה רמז מצות סוכה להיות בה ז' טפחים על ז' טפחים שהוא חלל מ"ט טפחים נגד מ"ט שערי הקדושה והסכך עליהם שהיא אימא מסככא על בניה כידוע. (**תורת אמת**)

◆◆◆

הסוכה היא דוגמת המשכן, אוהל עראי, והד' מינים רומזים לכלי המשכן וכלי המשכן רומזים לדעת. (**כליל תפארת**)

◆◆◆

נמצא הסוכה היא בחי' הקדושה של הקרבנות ובחי' ארץ ישראל, בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, לכן כאשר באו בני ישראל לסוכות זכו בזה לקדושת ארץ ישראל והקרבנות כנ"ל. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

כמו שהשבת קודש בעולם הזה מעין עוה"ב ומבואר באוה"ח הק' מי שאינו מרגיש נדנוד קדושה בש"ק כן לא יוכל להשיג עוה"ב כן י"ל בקדושת הסוכה שהיא דירה דקדושה בעוה"ז מעין עוה"ב שדרשו חז"ל על פסוק כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א', שישראל יהיו נתונים לפנים ממחיצת מלאכי השרת ומקום הפנימי הלזו צומח ממחיצת סוכה בעוה"ז שאין בעולם מצוה כזו שיתכנס בה כל הגוף. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

בכל שנה כשאנו מקיימים מצות סוכה, נכנס בהעלם בכל נפש ישראל לחסות בצלא דמהימנותא גם אם אינו מרגיש. (**תורת אמת**)

◆◆◆

צוה אותנו לישב בסוכה בחי' אור מקיף, כי סוכה קדושה ועצי סוכה מוקצה מדאורייתא, וכולה שמותיו ית' ויתעלה ארבע רוחותיה ומעלה ומטה, והאדם הנכנס בה כולו מוקף בתוך אור קדושתו ית"ש. (**ייטב לב**)

◆◆◆

ידוע כל המצות זמניות בבוא הזמן של מצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוה המצוה ובסוכות אנו מוקפין בחסד א' וחסד יסובבנו כמאז ומקדם שהיינו מוקפין בענני כבוד. (**מאור עינים**)

◆◆◆

יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה הכוונה אל הסוכה כמ"ש וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכתה וגו', כי בבואו אל הסוכה יתפרדו כל פועלי און וכל המקטריגים יתבטלו, כדאיתא דסוכה הוא אור מקיף ששומר לאדם מהחיצונים, ודיבר עוד בקדשו, ר"ה הוא בחינת מחשבה ובמחשבה אין שליטה להחיצונים, וביוה"כ הוא בחי' דיבור, ואדרבא אז מצוה להתוודות אבל אז לית ליה רשות לאסטוני, וסוכות הוא בחינת מעשה עשיות סוכה ונטילת הד' מינים, לכן צוה השי"ת לישב בסוכה לבל להיות להחיצונים אחיזה במעשי המצוות האלה, סוכה היא אור מקיף. (**מאורן של ישראל**)

◆◆◆

נוהגין לומר בתפילת נעילה וכן בעשרת ימי תשובה יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה והוא לפלא בעיני כי תחת כנפי השכינה הוא רק נשמות הגרים משא"כ נשמות ישראל על כנפי השכינה ושאלתי את פי כבוד מחותני הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה [מזידטשוב] זצוק"ל, ואמר שנוכל לפרש הכוונה על צל הסוכה אשר מצותה אחר יום הקדוש צילא דמהימנותא. (**בני יששכר**)

◆◆◆

אמר רבינו הקדוש הדברי חיים מצאנז, דהגם דהטלית של ציצית מכסה גם כן רוב הגוף, אעפי"כ אין הרגלים נכנסין לתוכה מה שאין כן הסוכה דגם הרגלים נכנסין לתוכה, ולא עוד אלא דהסוכה כולה שמות הקדושים וקרקעות הסוכה ג"כ שורה בתוכה שמות הקדושים כידוע, והשי"ת צווה לנו לכנוס

לתוך הסוכה לדרוס עליהם כדי לקדשינו ולטהרינו ולכפר פשעינו עכדה"ק. (**חקל יצחק**)

◆◆◆

למען ידעו דורותיכם כי ע"י מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו ית"ש, כמ"ש דע את אלקי אביך ועבדיהו. (**זרע קודש**)

◆◆◆

והנה אמרתי לחדש לפי"ז אשר בעת שישראל יושבים ומקיימים מצות סוכה למיתב בצילא דמהימנותא בצלא דקוב"ה שהאמא הק' מסככת על בנהא, וכאשר רמזו בענין מצות סוכה ענינים נשגבים בדרכי הקבלה והסוד, בהסכך הרומז לכוונת השופר ובהדפנות אשר כולם שורשם ממקור עליון בגבהי מרומים, וא"כ בוודאי באותו מקום המקודש לשמים לא תשלוט שום כח משרי מעלה, כי אנו יושבים אז בצלא דקוב"ה ושכינתיה ואם כן הסוכה יש לה קדושה יתירה כמו קדושת ארץ ישראל, אשר ה' דורש אותה, ואם כן כיון שנכנסו לסוכה ויוציאם מביתם, א"כ אז יצאו מארצות העמים וממערכת שמים וכסיליהם, ואז ממילא יש לו לאדם חזקת כשרות כמו בארץ ישראל, ובודאי אז מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. וזהו שנאמר בסוכות נתקן מדת הדעת המקיף את השכל היינו תיקון המחשבה, שע"י ישיבת סוכה נתקן זאת שהקב"ה יצרף לנו מחשבה טובה למעשה וזש"ה בסכת תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם, שע"י מצות סוכה תזכו לזה שתתקנו את סוד הדעת היא המחשבה לצרפה לטובה, וזה ידעו סוד הדעת זהו נוהג לדורות לתקן ולטהר המחשבה בסוכה. (**קדושת יום טוב**)

◆◆◆

סכות הוא זמן שמחתינו וזמן אמר אאמו"ר זצוקללה"ה שהוא לשון הכנה מלשון זימן שחורים ומצא לבנים היינו שמצות סוכה שאנחנו מקיימים בשבעה ימי החג, הוא הכנה להמשיך שמחה על כל השנה כולה. (**מגן אברהם**)

◆◆◆

בסוכות הושבתי היינו כשישראל יושבים בסוכה ומקיימים מצותה כאשר צויתי להם, אז אני מוציאם ממצרים הידוע, היינו מן היצה"ר, וזהו שמסיים בהוציאו וכו'. (**בית אהרן**)

◆◆◆

מבואר בספרים כי על ידי מצות סוכה זוכה לבנים. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

ועפי"ז יובן דהנה הנס של ענני הכבוד הרי נפשע לישראל בבחי' עזרה מבלי שאלה ובקשה מאתם כדברי החיד"א ז"ל כנ"ל, וא"כ בכל שנה ושנה ביחי חג הסוכות מתעוררת הארץ הנס ההוא וסגולת הימים להשפיע ישועה לישראל אף מבלי שישאלו ויש בזה נחמה והתחזקות לדורות אחרונים אשר גם אם רבה שפלותם ואן בכוחם לבקש ולהתפלל על הישועה שאעפי"כ יבוא להם העזר מאתו יתברך בבחי' עזרה שהוא אף מבלי שאלה, וזה ביאור הכ' בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' שהבוי"ת צונו לעשות זכר לענני הכבוד שזכו להם ישראל מבלי בקשה תחלה, וזה האור נתגלה תמיד בכל שנה ושנה שיזכו ישראל תמיד לישועה בבחי' זו מבלי בקשה תחלה, וע"כ אמה"כ למען ידוע דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י וגו' שמזה ילמדו דורות אחרונים ויתחזקו בבטחונם בהשי"ת שאפילו אם שחה לעפר נפשם וחש כוחם ושכלם מלבקש על הישועה יזור להם הבוי"ת וישלח להם הישועה אף מבלי שאלה ובקשה תחלה וכדרך שעהש לאבותינו בהושיבו אותם בענני הכובד בצאתם ממצרים, וז"ש למען ידעו דורותיכם כי בסוכות "הושבתי" בלי שאלה ובקשה כפי' הבני יששכר, דממצות סוכה המורה על ענני הכובד שהשפיע להם הקב"ה בלי שאלה, ילמדו דורותיכם הם דורות אחרונים וידעו כי אני ה' אלקיכם ועליהם להשליך עלי יהבם כי אשלח עזרתם מקודש ואספיק צרכיהם באופן הטוב והנאות. (**דברי יואל**)

◆◆◆

יסופר על הרה"צ ר' יואל טשאפלא ז"ל שנזדמן לו להיות בלעכוויץ בסוכות והזמינו הרה"ק ר' מיכל מלעכוויץ ז"ל על החג, וכשהיה צריך לר"מ להכנס בסוכתו, התחיל להשפיל את עצמו אמר איך יהין גוף מתועב כמוני להכניס ראשו ורובו בתוך קדושה גבוהה כזו והרבה בדברים המשברים את הלב עד כי נמס לבו של מהר"י ז"ל בקרבו, עד שליום מחרת לא היה יכול הר"י לבא בסעודה. (**בית אברהם**)

◆◆◆

בסוכות תשב"ו אותיות בוש"ת, כי האדם בשימו על לבו גודל קדושת הסוכה בבחי' מקיף כמבואר בספרים ימלא בושה וכלימה על מה שעבר, אולם זאת עצה היעוצה שיקבל עליו להטיב מעשיו מהיום והלאה, ובזה יכנס לסוכה על שם העתיד, ובפרט כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וידוע כי מעשיהם של צדיקים נקראו אור והפכו נקרא חשוך, כדאיתא במדרש בראשית וז"ש כל האזרח שאומר אהיה זורח אור מהיום ישבו בסוכות והראיה לזה כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, על שם שעתידין לקבל התורה. (**ייטב פנים**)

אושפיזין עילאין

מבואר בספרים מלשון המאמר הזוהר הק' הנ"ל שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו אף אם הוא צדיק גמור אינם באים בסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא ולקרוא אותם כל אחד בשמו. (**יסוד ושורש העבודה**)

◆◆◆

באמת צריך האדם להתבונן בחסדי ה' שאין סוף ואין חקר שחושב תמיד מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף מי שנפגם ח"ו ביום הקדוש, עכ"ז מצד חסדי ה' מתעורר בקרבו בכל יום מחג הסוכות אושפיזא מז' רועים לסייע לנו בסיוע שיש בו ממש לתקן המדה אשר פגמנו בכל השנה. (**ישמח ישראל**)

◆◆◆

הנה ע"י שהאדם מתחזק את עצמו באמונה גדולה יכול לבוא לקדושת כל האושפיזין, וזה כל האזרח בישראל ישבו בסכות,

ישבו מלשון משיבת נפש, כלומר שמשיבים נפשם ומחיים את עצמם ע"י סוכה שהיא בחי' אמונה. (**אזור אליהו**)

◆◆◆

כל השבעה רועים נרמזים בהסוכה שבאים להסוכה וע"ז ממשיכים שמירה לכל השנה כולה ומסייעים לעשות הרצון העליון ומצותיו יתעלה. (**מדבר קדש**)

◆◆◆

יזהר שלא לדבר בסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה כי גדולה קדושתה. (**אור צדיקים**)

◆◆◆

עיקר השפעות חסדים הוא ביום ראשון אושפיזא דאברהם יומא דאזיל עם כולהו יומין כידוע מספרים. (**אמרי נועם**)

◆◆◆

בסכות באושפיזי דיצחק שקלסתר פניו דומה לאברהם שיש בו תערובות ממדת החסד בהגבורות נמתקים הדינים והגבורות ונתגבר אור הרחמים. (**מגן אברהם**)

◆◆◆

יום ג' של סוכות שביום הזה יש התגברות גדול להקדושה לכלות את כל בחינות ההפכים והמנגדים המרומזים בהרי אררט, וכמו שנאמר הרים כדונג נמסו מלפני ה' וגו' וגם כי עיקר הסוכות הוא נגד יעקב ונגד עננא דאהרן, ומצינו בשניהם שנתגברו והכניעו את הכח של ההיפוך כי יעקב אבינו ע"ה נצח את המלאך הידוע, ואהרן הכהן נצחו גם גכן בקטורת. (**תורת אמת**)

◆◆◆

והיום בכחו דמשה רבינו ע"ה באושפיזא דיליד מתעוררת שוב מדתו וכחו לסייע להאיר אור חלק יעקב שיהיה בגילוי האור הקדוש ולראות איזה אוצר יש ביד כל אחד ואחד, ובמה החלפנו אותו, וזהו ביום ההוא לא ייה עוד אור יקרות וקפאון היינו שלא יהיה עוד האור יקרות בבחי' כסוי וקפאון רק יתגלה לעין כל בבחינת גילוי וצמיחה, ועל ידי כן נשוב לפניו בלב שלם אמן. (**ישמח ישראל**)

◆◆◆

והתרוץ הוא דהאמת הו דהשבעה רועים כל א' וא' בקדושה ובטהרה שלו היה ממשיך קדושה וטהרה על ישראל עד שהיו מסוככים בהקדושה, וכל אחד ואחד המשיך היקף ענני כבוד לפי הקדושה וטהרה שלו, אלא להמשיך שיהיו כולם בבת אחת ובשעה אחת היה על ידי אהרן דבצדקתו שהיה אוהב שלום ורודף שלום גרם שיהיו כל השבעה עננים בבת אחת דהיה באפשר שיהיו העננים לעתיד ואהרן המשיך אותם שיהיו בזאת העת ובבת אחת וניחא הכל דהיו בזכות השבעה רועים והיה בזכות אהרן. ולפי הדברים היה נכלל באהרן ענן א' שהיה מצידו וגם מה שהמשיך כל הז' עננים בזאת העת, ומרומז אהרן במילוי אותיות [בזה אל"ף ה"א ר"ש (עי"ש דף ר"ד) נו"ן בגמטריא תשל"ו] מספרו ח' פעמים סוכה [עם ה' כוללים] מרומז למה שאמרתי שהיה בו הצד שלו וגם כל השבעה בבת אחת. (**מדבר קדש**)

◆◆◆

גודל אושפיזא של יוסף כי בזה הסעודה יש יכולת בכח האושפיזא קדישא לתקן כל הפגמים שפגם בברית ולעשות הכנה להבא, כמאמר הכתוב ויוסף הוא השליט ביצרו בזה הוא השליט בכל העולמות ובכל הנבראים והוא המשביר לשון תקוה אשר שברו על ה' אלקיו, הוא המכניס תקוה אמיתית לכל ישראל. (**גדלת מרדכי**)

◆◆◆

דוד הוא הכולל והמקבל קדושתו מכל הרועים וממשיך לישראל ולכך דו"ד מל"ך ישרא"ל מספרו ז"פ סוכה והכוללים שמסכך על הכלל ישראל בקדושתו כל המדות, ומרומז ג"כ דז' פעמים סוכה מספרו תרל"ז, והושענא רבא מספרו ג"כ תרל"ז, מחמת שהוא יומו של דוד, ויהיה במהרה ישועה רבה ולכך נקרא יום זה בשם הושענא רבא. (**מדבר קדש**)

ארבעה מינים

נאמר (משלי ל') שלשה המה מטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת, אלו ד' מינין שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ ולוקח לו מהן להלל להקב"ה והם נראים קטנים בעיני אדם וגדולים לפני הקב"ה. (**מד"ר אמור**)

◆◆◆

שמעתי מאאמו"ר ז"ל שאמר בשם אביו שאמר בשם זקנו הקדוש מראפשיץ זצוק"ל זי"ע, דידוע שהד' מינים הם אותיות שם המיוחד, וכל זמן שאנו מחזיקים בידינו את השם הוי"ה יכולים להתפלל להשי"ת עכת"ד. (**צלא דמהימנותא**)

◆◆◆

וע"כ אנו נוטלין ארבעה מינים הללו ונלחמים בהם עם כל המקטריגים והמעיקים שד' מינים האלו הם הכלי זיין שלנו ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומסטין על ישראל כלם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום, ועל כן אנו שמחים בחג הזה בד' מינים הללו ומקלסים להבוית"ש שנתן לנו שכל הזה איך לנער כל רשעי ארץ. (**מנחם ציון**)

◆◆◆

בלולב ומינים ממשיכין דעת מן הנועם העליון איך לשוב בתשובה שזה עיקר הדעת. (**זרע קודש**)

◆◆◆

בשם אמו"ז ז"ל ולקחתם לכך ליקח עצמותינו אל הבוי"ת והיינו כדאי' במדרשים אתרוג דומה ללב לולב לשדרה הדם לעניים ערבה לשפתים וצריך האדם לכוין להטות כל איברים הללו אליו ית', והמצוה שמרמז לזה מסיע ג"כ לאדם כי כל מצוה היא הבטחה שמתקיים לבסוף ע"י שמרמזים שחפצים בזה. (**שפת אמת**)

◆◆◆

במצות לולב ומיניו נתקדשו ונטהרו האברים אשר רומזים לאלו המצות כדאיתא במדרשים לולב נגד השדרה אתרוג לב ערבה שפתיים הדם עינים, וע"ז מבקשים קדשינו במצוותיך שהמצוות מביאין קדושה להאברים. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

אמר הרב הקדוש (ר' זושא מאניפאלי זצ"ל) לתלמידו, אשר לולב ר"ת ו'טהר ל'בנו ל'עבדך ב'אמת. (**אילה שלוחה**)

◆◆◆

לולב בגימטריא חיי"ם, רמז למי שקונה אתרוג עם לולב יפים זוכה לחיי עולם הזה והבא. (**מהרי"ל**)

◆◆◆

בחג הסוכות אנו עושין מעשינו בפרהסיא בלולב ואתרוג בלי שום פחד מחיצונים כי כבר נמתקו הגבורות ואנו יכולים למשוך כל השפעות טובות וחסדים גדולים על כנסת ישראל. (**מאור ושמש**)

◆◆◆

דין הנענוע שהחיוב להוליך ולהביא ולהעלות ולהוריד, והענין לעורר הנפש שתזכור בעת השמחה כי הכל לשם ית' ממעלה ועד מטה וד' רוחות שהכל נכלל בזה. (**חינוך מצוה שכ"ד**)

◆◆◆

ונ"ל כי ד' מינים מרמזים על ישראל כמבואר (וי"ר שם) ויש מרמזים על הקב"ה בעצמו כידוע ג"כ (שם) ונ"ל להכריע להיות כי הם באים לעצור טללים רעים וכו' (סוכה ל"ז:) ר"ל לנער הקליפות והרשעים והענין כי ע"י שישראל נאגדים אלו עם אלו, ועם ה' ואתם הדבקים ועי"ז האגודה גם האו"ה נאספים בכבלי ברזל מבלי יוכלו יגעו אל משיחו ועמו, והאו"ה בפרוח כמו עשב כי יש להם פר"ח ניצוצות פר"ח עש"ב גמטרי' ס"ם (בחשבון מנצפ"ך) ואנו מנענעים בשמונה מקומות ששה הודו ב' אנו ובכל פעם ל"ו נענועים כמ"ש מג"א עולה ח' פעמים ל"ו רפ"ח להוציא רפ"ח הנ"ל וצדיק כתמר יפרח תמ"ר פר"ח גמטריא כח"ץ ורמזוהו חז"ל שהיו אומרים בשעת נענועים גירא בעיניך שטן, והיינ כח"ץ הנ"ל והוא פלא. (**חתם סופר**)

◆◆◆

מצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים נגד ארבע אותיות שמו ית' הוי' ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות להעריך ולהרביץ קדושתו בעולמו ולהכניע על ידי זה כל הרע והס"א הסובבין בעולם הזה. (**סדורו של שבת**)

הושענא רבא

ענין סמיכות הימים הושענא רבה ושמיני עצרת הושענא רבה הוא היום האחרון של ימי הסוכות, שישראל צועקים בהם בכל יום הושענא והושיעה נא, וכשבא יום האחרון נעשה צעקה גדולה בלב נפשות ישראל קשה עלי פרידתך, ולזה נקרא הושענא רבה מצד אתערותא דלתתא, ושמיני עצרת הוא מצד אתערותא דלעילא, שהשם יתברך אומר קשה עלי פרידתכם, והוא כענין שנאמר (ישעי' סה כד) והיה טרם יקראו ואני אענה, ובשני ימים האלו נכלל כל קדושת החג של כל הימים שעברו, ונעשו התקשרות וחיבור הגמור בינינו ובינו שמו על כל השנה כנ"ל. (**תורת אמת**)

◆◆◆

יום ערבה שיש בו תיקון גם לפושעי ישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח מצות. (**מחשבות חרוץ**)

◆◆◆

בשם הרה"ק מראפשיץ זצללה"ה זיעוכי"א שהיה רגיל לומר בכל שנה ושנה קודם ההושענות דהוי"ר, דידוע שהד' מינים הם כנגד אותיות שם המיוחד, וכל זמן שמחזיקים עוד בידו את השי"ת יכולין להתקרב אליו עכלה"ק. (**הרה"ק מראפשיץ זי"ע**)

◆◆◆

יוה"כ היא החתימה, ובהו"ר ג"כ נחתמים, חותם בתוך חותם, ואז אין חוששים למגע גוי, כי ביום הושענא רבה נוטל הקב"ה התפילות והבקשות וכל הזכיות וכל הטובות שעתידים לבוא ומעלה אותם לשמים ממעל במקום שאין שם שליטה להקטרוג, וזה נקרא חותם בתוך חותם. (**מאורן של ישראל**)

◆◆◆

שמעתי מאבותיי הקדושים זי"ע מה שמקובל איש מפי איש מרבינו הקדוש מלובלין זי"ע בשם רבינו הקדוש הבעש"ט זי"ע מפי אליהו ז"ל שמי שמתפלל כראוי לכוון לבו באלו השלשה ימים, הו"ר שמיני עצרת ושמחת תורה, אז מסוגל להתפלל כל השנה בכונה כראוי. (**שער יששכר**)

◆◆◆

וגם ביום לא יתגרה בשינה כל כך, וילמוד בתורה ויעשה צדקה, שהם שני עמודים אשר כל בית ישראל נכון עליהם בגלות החל הזה, וכתבו גורי האר"י זצ"ל כי מאוד צריך לדקדק במעשיו ביום הזה, ובכן השתונן והכונן ביום זה של הוש"ר לילו כיומו הכן לקראת אלקיך לעובדו בלב שלם בתורה ובמצוות בדקדוק עצום. (**שמחת הרגל**)

◆◆◆

כתב במדרש לולב דומה לשדרה הדס לעין ערבה לשפתים אתרוג ללב וכו', וזה היום גמר מצות ד' מינים וסיומם במצות ערבה, כי יום השביעי בחינת מלכות פה, צריך לתקן הדיבור שיהי' קדוש לה', ולא יעשה דבריו חולין כי אם תוכו רצוף מילי דשמיא. (**ייטב לב**)

◆◆◆

על ג' ימים אלו שהם הושענא רבה שמיני עצרת שמחת תורה, עומד כל העולם. (**מהרא"א הגדול מפרימשלאן זצלה"ה**)

◆◆◆

יום הושענא רבה יום הערבה שמרמז לפה, וכתיב (תהלים פא, יא) הרחב פיך שבעת גאולה וישועה צריכין להרבות בתחנונים להיות נושע תשועת עולמים, וזה החן שיש להבורא ית' גם בדומין לערבה לא טעם ולא ריח רק ע"י הכנעה להתפלל לפניו ית', וכחן של ישראל בפה כמ"ש (מד"ר שמות כא, א) מתגאה בירושתו הקול יעקב שקולן ערב לפניו ית', אמנם העיקר החן על אותן שיש להם טעם וריח, ואעפ"י כן ע"י האגודה ביחד שמכניס עצמו לכלל ישראל ומדבק עצמו בערבה, על ידי שיודע שיותר יכול להיות נושע בתפלה מבכח מעשיו, לכן הניחו חכמים כל המינים ואחזו רק בערבה, וע"ז נאמר (תהלים לו, ז) אדם ובהמה כו' שערומין בדעת ועשוים בכהמה לפני הבורא ית'. (**שפת אמת**)

◆◆◆

בימים הנוראים הקדושים לא בכה (הרה"ק מוה"ר ארי מראהטין זצ"ל) הרבה, אבל בהו"ר מעת התחיל לומר הושענא לא דמו דמעות עיניו, ובשנים האחרונים היה מרבה בבכי תמיד. (**הלולא דרבי**)

◆◆◆

זכיתי לקבל פני קדשו (של הרה"ק מצאנז זצ"ל) בימים האחרונים של חג הסוכות והושענא רבה בתוכם, והוא היה מתפלל בהו"ר תפילת חול, ובכל ברכה מח"י ברכות היה מתפלל בכח גדול עד אין חקר ובבכי גדול, עד שלא היה כמעט אחד מכל הקיבוץ הגדול שלא הורידו דמעות. (**תורת משה נתן**).

◆◆◆

היום הזה הוא גמר ההיקף של ימי החג שהיינו מבקשים ומתפללים בכל יום הושענא, והיום הזה נקרא הושענא רבה, מפני שבא צעקה גדולה בלב להוושע בישועה רבה מאחר שמרגישין החוסר שעדיין לא נושענו, והוא אושפיזא דדוד המלך ע"ה שהיה לו תמיד צעקה גדולה בלבו מפני שנדמה בעיניו תמיד שעדיין הוא עומד בחוץ, וכדאיתא במדרש (ע' מדרש שוח"ט מזמור טז) על הפסוק (תהלים פד, יא) בחרתי הסתופף אברהם בטרקלין יצחק בקיטון ואני בסף. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

על ידי משנה תורה שאנו לומדין בהו"ר, בזה אנו מעלים הגבורות לשרשן שיסמיכו ג"כ עם חסדים, והמלכות מתעלה להמוחין ומקבלת השפעות טובות כנסת ישראל. (**מאור ושמש**)

◆◆◆

בליל הושענא רבה ניעורין כל הלילה ואומרים כל ספרי תהלים, מצד שהוא אושפיזא דדוד ע"ה, ודוד היה ניעור ולא היה ישן רק שיתין נשמי, ואמר שירות ותשבחות, לזה אנו מתעוררים מדה שלו. (**מחזה אברהם**)

◆◆◆

והנה הרב בספר טור ברקת שם (סי' תרס"ד) הבריק ברקאי אזהרה שמענו, לעסוק כל הלילה בתורה, ושלא להפסיק בדברים בטלים, שיחת דקלי"ם מאיליהם, ומעלה עשן כי אז יעשן אף וכו', ואם ילמד כל הלילה כדחזי וכנימוס, ינצל מכרת כמ"ש ז"ל והאריך הרב בזה ע"ש באורך, ואשר נגע אלקים בלבו, יראה ורעד יבא בקרבו, ישום או"ר בו כיקוד אש מאימת הדין, וימהר לשוב אל ה', ואת העוס"ק אשר עס"ק בתורה, תהיין חוברות, יראה ואהבה, בהכנעה וגילה ברעדה, וכל הלילה אל יתן דמי לו, ובכללות יכוין, כי הכל לעשות נחת רוח ליוצרו דוקא, לתקן שרש הלימוד במקום עליון, וגמירי הבא ליטהר מסייעין אותו. (**לב דוד**)

◆◆◆

כבר נהגו תפוצות ישראל בליל הושענא רבה להתאסף פמליות פמליות ללמוד בתיקון, ואם בעל נפש אתה תמעט באכילה ושתיה, וכל הלילה אז תקרא ביראה ושמחה רבה, ולא יפסיק בדברים בטלים, דדינא קיימא ולא יתן מקום למקטרג ח"ו. (**שמחת הרגל**)

◆◆◆

הכל הולך אחר החיתום להתפלל תפלתו בזמנה שלימה, ולהיות עינא פקיחא שלא יתמנמנם בקריאת שמע ובעמידה, ויצא שכרו בהפסדו, ואחר תפילה יתן חלק ביום נורא הזה לעסוק בתורה, כי יום קדוש הוא לאדונינו, ואחר אשר ינוח לישן מעט, יתגבר כארי ללמוד ולעשות צדקה כפי כחו, וישים ארחותיו ככל אשר תשיג ידו. (**לב דוד**)

◆◆◆

אמר (הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זצ"ל) ביום הושענא רבה, העולם אומרים מנהג משבר הדין, וכן אני אומר המנהג של הו"ר מנהג נביאים הוא, ומשבר כל הדינים מישראל. (**אור ישרים**)

◆◆◆

ממשיכין ש"ע נהורין בהו"ר שנוטלין ערבי נחל גמטריא ש"ע. (**זרע קודש**)

◆◆◆

בהושענא רבה צריך מאוד לעשות תשובה בעת חביטת הערבה, שבעת ההוא הוא גמר חתימה, וצריך האדם מאד לעשות תשובה לפני הקב"ה, ועל ידי זה הוא בורא בריה חדשה, כידוע כי ערבה גמטריא זר"ע וגמטריה עז"ר, כי צריך לכוון בעת חביטת הערבה להמתיק ה' גבורות ושיעשה כולו חסדים. (**בית אהרן**)

◆◆◆

בעת נטילת ערבה הרומז ליוסף שומר הברית כדאיתא במדרש (ויק"ר ל' י') וערבי נחל זה יוסף, ראוי לשום אל לבו ללכת בדרכיו, ועל כן ערבה עולה זרע לתקן אשר שחת זרע לבטלה ר"ל, ולבקש מאת ה' לקבץ הנדחים וזדונות יהפכו לזכיות. (**ייטב פנים**)

◆◆◆

אמרתי טעם למה נקרא יום זה הושענא רבה, משום שיש ג' זמנים לדון בו בני העולם, בר"ה וביו"כ ויום הזה הו"ר, והנה בר"ה השי"ת דן את העולם בדין גמור, וביוה"כ דן את העולם במדת הרחמים, הבינונים יכולין אז לזכות בדין, אבל בהו"ר השי"ת דן את העולם במדת החסד מדתו של אברהם אבינו ע"ה, ואז יכולין כל בני אדם לזכות בדין, ולכן נקרא הושענא רבה. (**הישר והטוב**)

◆◆◆

לכן נקרא הושענא רבה כי מתעורר רחמים גדולים. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

היום הזה הוא הגמר של התפלות של החג, כדאיתא בגמרא (סוכה מה) אותו היום מקיפין את המזבח ז' ימים, וענין מקיפין את המזבח היינו הבטחון שנתקבלו התפלות, כמו שנאמר (תהלים ד', ו') זבחו זבחי צדק ובטחו אל ה', וברגע האחרונה של היום כשנגמרים כל תפלות ישראל מופיע השמחה בלב כל נפש ישראל, לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ועל זה יש לרמז בדברי חז"ל (סוכה מח) לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה, שברגע האחרונה בהשלמות החג וכניסת ליל יום טוב האחרון נתרבה השמחה בלב נפשות ישראל כנ"ל. (**תורת אמת**)

שמ"ע ושמח"ת

אמרו בזוהר (ח"א רכ) שעיקר גמר החותם נגמר ביום שמיני עצרת בתפלת מוסף, הגם שהרמ"ע ז"ל (עשרה מאמרות חיקור דין ח"ב פכ"ז) מיאן בזה, ודעתו שטעות סופר הוא בזוהר, קשה לשבש כל ספרי הזוהר שבדינו ואין זה הכרח. **(בני יששכר)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם דהנה ידוע הגם שבהושענא רבה יוצאין הפתקין, עכ"ז עדיין הם נעצרים עד שמיני עצרת, ועוד נותנים זמן להאדם שישוב בתשובה, ויקבל עליו מלכות עול מלכותו יתברך עול מלכות שמים שלימה, וזהו ביום השמיני עצרת תהיה שיהיה עוד עצרת דהיינו מעצור ועיכוב להגזרין והפתקין, לכם אותיות מלך, שעוד נותנים להאדם זמן עד שמיני עצרת לקבל עליו מלכות שמים, ולשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך. **(באר משה)**

◆◆◆

הנה ידוע ג' רגלים הם נגד אברהם יצחק ויעקב, ושמ"ע הוא נגד דוד רגל רביעי, והנה שמ"ע הוא יום נגד נ"א מר"ח אלול ימי הרצון של ישראל, והוא גמר החתימה טובה לישראל, כי דבר מלך שלטון (קהלת ח, ד) ודבר המלך ואשר נחתם בשם המלך אין להשיב (עי' מגילת אסתר ח, ח) וז"ש (בראשית יג, ח) אל נא תהי מריבה וכו', ר"ל ע"י המריבה שביני ובינך יתעכב ח"ו ניצוץ דוד, ואז לא יהיה נ"א היינו יום הנ"א הוא שמיני עצרת, והוא מה שאנו אומרים הושיעה נא הצליחה נא שהוא עיקר הישועה והצלחת ישראל. **(אגרא דכלה)**

◆◆◆

כדי שתשאר בנו השפעת הקדושה והאהבה הנשפע לנו בימי החג גם לימות החול יש צורך ביום ממוצע בין ימי החול לימים המקודשים, שעל ידו יתקשרו אלו באלו ובאמצעותו תהא הקדושה נמשכת לימות החול, ושמיני עצרת הוא הממוצע לעצור השלימות של הימים המקודשים האלו על כל ימות השנה, אמנם אפ"ל עוד דבחו"ל באויר ארץ העמים שבטלה הטהרה ואין הקדושה גדולה כל כך לא סגי בהכי ויש צורך עוד ביום ממוצע נוסף על שמיני עצרת, דע"י יו"ט א' שהוא מדאורייתא לא יתקשרו הימים הנשגבים הללו עם ימי החול הבאים אחריו, כי לפי ערך גודל בחי' הקדושה אשר בו לא יתקשר היטב עם ימות החול ובצאת ממנו לימים פשוטים לא ישאר מהרגשת הקדושה הלזה מאומה לימים הבאים אחריו, ולזה שקדו חכז"ל על טובתינו וקבעו לנו עוד יו"ט שני של גליות, ולאשר שהוא רק מדרבנן ולא אלים קדושתו כמו דאורייתא שפיר יתכן להיותו בחי' ממוצע בין קדושת יו"ט א' שהוא מדאורייתא לימי החול הבאים אחריו, וע"כ ע"י זה היום של שמחת תורה נגילה ונשמחה גם בימי החול להרגיש הרגשת קדושה והשפעת האהבה הנשפע לנו בימי החג, ובאמצעותו והיתה לה "שמחת עולם" דע"י האהבה שנרגיש ביום זה יתקשרו ויתחברו עמו גם ימות החול הבאים אחריו ותהא האהבה שמחת עולם גם בכל ימות השנה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

אמרו צדיקים שמיני עצרת היא הקשר והכולל (בל"א איז דער שלוס) מהחג הק', וכענין מעשה אורג שעושים בשפת הבגד שפה כפולה שלא יקרע, כמו כן היא בחינת שמ"ע, ונוכל לזכות בקדושת היום להשאר בכל הקבלות והרצונות טובות שקבלנו עלינו. **(ישמח ישראל)**

◆◆◆

יו"ט של עצרת היא עיקר של כל הימים טובים, ביום השמיני עצרת תהיה לכם, עצרת היא לשון אסיפה (ת"א) כנושי תהיו לכון, היינו החסדים אשר כנסתם וקיצבתם ואספתם עד עתה, תהיו לכון שתוכלו לקבלם ולהחזיק אצליכם, הנה ביום הכיפורים נמחל כל העונות, ולכן אמר הקב"ה קשה עלי פרידתכם, היינו כי קשה מאד שיהיה ח"ו פירוד, כי הצדיקים צריכין להיות אצלם רק אחדות, אמר הקב"ה עכבו עלי עוד יום אחד הוא יומא דכליל כל יומין (פע"ח שער כ"ח פ"א) והיא בחינת חסד, היינו לעכב החסדים אשר נאספו ונקבצו להמשיך אותם על כל השנה. **(כנסת ישראל)**

◆◆◆

כתיב (שמות כג, יד) שלש רגלים תחוג לי בשנה, ובשמיני עצרת לא כתיב לשון רגל, אכן הוא רגל בפני עצמו שבו נגמרים ומתיחדים כל היחודים מכל הרגלים ומכל השנה, שעם בני ישראל מייחדים יחודים שונים בכל רגל מהשלש רגלים ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו להתאסף בו כל היחודים. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

כל המועדים בכלל המה לכל ימי השנה, וחג הסוכות הוא המקור של המועדים, וכמאמרם ז"ל (ר"ה ד) שזה גורם שזה אחרון ושמיני עצרת הוא המקור של חג הסוכות, והוא הכלי המחזיק ברכה, כענין מאמר חז"ל (סוף עוקצין) לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ולזה נקרא עצרת לשון אוצר, ע' וא' הם ממוצא אחד, וגם המשמעות הוא אחד, כי על ידי שנעשה הגבלות כלי לאצור השפע, על ידי זה נעצור ונקלט השפע בהמקבל להיות מחזיק ברכה, ולטעם זה מברכין בו גשם, הגם שיש מקומות שאין עתה צורך להם, רק מפני שעתה עת פתיחת המקור לקבל הברכה. **(תורת אמת)**

◆◆◆

יום הזה רומז על ימות המשיח, שההקף יהיה שמונה, כדאיתא בגמרא (ערכין י"ח) כינור של מקדש של שבעת נימין היה כו' ושל ימות המשיח שמונה. **(בית יעקב)**

◆◆◆

סוד ביום השמיני וכו' מלך הדר עולם התיקון, ברור מכל רע כולו טוב. **(היכל הברכה פ' ראה בד"ה שלוש, דף ק"ג ע"ב)**

◆◆◆

אין שום מצוות בשמיני עצרת, דהוא מעין לעתיד, ומצות בטילות לעתיד (נדה ס"א) היינו מצות מעשיות, ויהיה הכל רק במחשבה. **(חשבה לטובה)**

◆◆◆

שמיני עצרת כוללת כל שלשה רגלים וכו', וסימנך (דברים טז טז) שלו"ש פעמים בשנ"ה הוא עצמו מספר ביום השמינ"י עצר"ת. **(היכל הברכה)**

◆◆◆

והיית אך שמח, אמרו חז"ל לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק ע"ש, הנה אתי הקרא לרבות ליל יו"ט אחרון ולמעט ליל יו"ט הראשון, ויש ליתן טעם לדבר, על פי מה דאיתא ברמ"ע (מאמר חקור דין חלק ב' סוף כ"ז ע"ש) שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז, כמו שאר ימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עצרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אפילו מקדושת יוה"כ ולא שייך לקרותו חג, ובעיקר עיקר קדושתו היא היפך של יוה"כ, דיוכ"פ הוא ע"י עינוי נפש וקדושת שמיני ע"י שמחה, וזה נקרא (שיר השירים ז' ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, כי אהבת השם ע"י עינוי כמו יוכ"כ, למטה ממדרגות אהבת שמיני עצרת שהיא ע"י שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוכ"כ, לכן שווין בקרבן מוסף כמו יוה"כ, ואפ"ה קדושתו יותר מיה"כ ע"י שמחה חדותא דמלכא עם ישראל, לכן שאר י"ט שקדושתן עומד על איזה דבר מצוה שחיטת קרבן פסח, שתי הלחם בעצרת, שופר בר"ה, עינוי נפש ביוה"כ, ונטילת לולב בחג, ועיקר מצותן אינו אלא ביום, גם שמחתן אינה אלא ביום, אבל קדושת שמיני שאינו אלא ע"י שמחת האדם שמתענג על ה' וחדותו יתברך ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ע"כ גם לילה אתרבי לשמחה. (**חתם סופר דרשות**)

◆◆◆

והיית אך שמח הוא לשון הבטחה שתהיה בשמחה, והענין הוא כמו שדרשו (יומא לט) מפסוק (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, והתקדשתם הוא מצד האדם כמו ושמחתם, והייתם קדושים הוא הבטחה מלמעלה כמו והיית אך שמח, והענין הוא כי אין ביד האדם להוליד השמחה בלבו רק ע"י מעשה המצוה כמו ע"י ד' מינים וע"י מצות סוכה, על זה נאמר ושמחת בחגך, וגם בשבועות ע"י מתן תורה, אבל בשמע"צ אין בו שום בפועל, וגם לא זכר מהעבר כשאר מועדים, רק זהו שורש היו"ט שהשי"ת משפיע השמחה בפנימיות נקודת הלב בלי פעולת האדם, והיינו ע"י שנקלט כל פעולות המצות של ז' ימי החג להיות נאסף עתה בפנימיות נקודת הלב שיתקיים בקביעות, ולכן רמזו בזה על יו"ט אחרון (סוכה מח) מפני שיש בו שמחה לפניו, שע"י השמחה שלפניו מצד פעולות המצות כנ"ל, נתרבה ממילא השמחה בלב ביו"ט האחרון מלעילא, ולכן נקרא שם היום עצרת כנישו דחדוה, מפני שנקלט השמחה בפנימיות הלב להתקיים על כל ימי השנה. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

מצות שמחה הוא מה שנאמר והיית אך שמח שנדרש (סוכה מ"ח) על שמיני עצרת, שאז אין שום מצוה, רק קביעות השמחה שיהיה לו הויה לעלמי עד (וכו') ששמחין בלא שום מצוה רק בדברי תורה, כמו שנאמר (תהלים יט ט) פיקודי ה' ישרים משמחי לב. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

כדי שיהיה נשאר בנו שמחת התאחדות הזה גם אחר עבור ימי הסוכה, ניתן לנו יום שמיני עצרת, להרבות השמחה גם על כל השנה, ועל זה רמזו ז"ל מפסוק והיית אך שמח, לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה, וכדאיתא על זה במדרש (עי' ב"ר פס"א ד') תוספתו של הקדוש ברוך הוא מרובה על העיקר, ובוודאי שגם העיקר של השם יתברך הוא בלי גבול, רק שענין תוספתו הוא לרבוי ענין גם לזמנים אחרים. (**תורת אמת**)

◆◆◆

שמעתי מפ"ק זקיני מו"ר ז"ל בשם רבו הרבי ר' בונם ז"ל שהזהיר להחסידים ביום שמ"ע יתפללו הכל בציבור, בזה יתוקנו כל התפלות יחידים אשר התפללו בכל השנה. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

בשמיני עצרת בתפלת שחרית ומוסף ידבק גופו ונפשו מאוד בדביקת הבורא ברוך הוא, כי אז הוא ג"כ עת רצון גדול על כל השנה. (**אור עינים**)

◆◆◆

צריך לכוין בהתפלה מאד, כי בסוכות יש סיוע מסוכה ולולב משא"כ בשמיני עצרת, והוא העולה על כל הימים שמר"ח אלול עד עכשיו שהולכין מדרגא לדרגא. (**מראה יחזקאל**)

◆◆◆

ידוע מצדיקים אשר שמיני עצרת הוא עת מוכשר להמשיך גשמיות ופרנסה לישראל. (**אמרי נועם**)

◆◆◆

נהירנא כד הוינא טליא, שמעתי שאמר אדוני אבי הגה"ק זלה"ה בשם הרה"ק מוה"ר נפתלי מראפשיץ וכל הענין איני זוכר רק זאת מה שאני זוכר, שאמר על הפסוק (בראשית כד, יד) והטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמלך אשקה, דידוע מספרים הקדושים דמראש השנה עד שמיני עצרת העיקר לבקש רק על רוחניות לבד ולא עסקי עולם הזה, ובשמיני עצרת שהוא בחינת שאל מה דבעי, מותר לבקש אז על ענין עוה"ז, שהשי"ת ישפיע לנו בריאות ופרנסה טובה, והנה מבואר בשם האר"י ז"ל דבשמ"ע מאיר שם כ"ד עיינין, וזהו והטי נא כדך ואשתה, ואמרה לא לבד שתשפיע לתלמידי חכמים יהי' כל טוב. (**דברי יחזקאל**)

◆◆◆

בשמיני עצרת נמשך בחי' שמחה בתורה על כל השנה, דהנה עסק התורה אין צריך להיות בקרירות, כי אם ללמוד בשמחה ותענוג (בלשון אשכנז קוועל) כמארז"ל (שבת ל' ע"ב) וכן לדבר הלכה, וכתיב (תהלים יט ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, ושמחה זו בתורה נמשך בשמיני עצרת, ולכן נקרא שמחת תורה. (**מגן אבות**)

◆◆◆

ענין שמחת תורה שהשמחה של כל השנה בתורה ומצות נכלל ביום אחד, שהוא כללות כל השנה. (**לקוטי תורה**)

◆◆◆

מבואר ג"כ בספרים הקדושים דהאדם אם משמח עצמו בשמחת תורה, אזי מוריש זה התורה לבני בנים עד סוף כל הדורות. (**הישר והטוב**)

◆◆◆

לכאורה למה נקרא שמחת תורה, ומה גם (זוהר ח"ג ע"ג) שהקב"ה ואורייתא וישראל חד (וכו'), ונראה על פי משל, כי עינינו רואות כשר יזכה איש פשוט שפל ערך להיות על שמחת צדיק מפורסם כשושנה נשואין לבנו או בתו, והיה לו ככמה

יגיעות לכתת רגליו ממרחק רב, וכאשר יזכה להיות שמה על שמחתו, אז משמח את עצמו מאוד מאוד, ומפזז ומכרכר בכל עוז ומרקד בכל כוחו, וכאשר שואלין אותו לשמחה זו מה זו עושה, ישיב על מה לא אשמח שאיש פשוט כמוני שפל ערך זכה להיות על שמחת בת מלך מלכי רבנן, אשר כמה אלפים אנשים גדולים חורי ארץ באו לכאן ממרחק בהוצאת מרובים, ואנכי עני ואביון שפל ונבזה זיכני השי"ת להיות ג"כ עמהם על שמחה זו, והנמשל מובן, ולכן אילו היה נקרא שמחת ישראל, הרוצה לשמוח היה צריך להיות בבחינת ישראל, לקיים תורה ומצות כראוי, משא"כ כשנקרא שמחת תורה, והוא שמחת ה' כי כל התורה שמותיו של הקב"ה (זוהר ח"ב קכ"ד) וקב"ה ואורייתא וישראל (בחי' ישראל) חד ותורה נקרא בזוהר הקדוש ברתא דמלכא, לזה כל איש כקטן כגדול אפילו השפל ערך צריך לשמוח בשמחתה, וגם עוד יותר כמשל הנ"ל ולזה ראינו מפשוטי עם בני ישראל ששמחים עוד יותר ויותר. **(בית יעקב)**

◆◆◆

שמחת תורה היא הכנה לכל השנה להיות קבוע בתורה כמשאחז"ל על שלא ברכו על תורה תחלה, ולכן בתחלת השנה יש שמחת תורה שיתבונן האדם גדולת התורה שהם דברי אלקים חיים, וע"י התשוקה והשמחה להתדבק בתורה, נשאר אח"כ דבקות מעסק התורה כמ"ש במדרש וזאת הברכה יש ברכת התורה לפניה ולאחריה וכן אף אנשים סוחרים שבכל השנה אין עוסקים תמיד בתורה, מ"מ ע"י השמחה בתחלת השנה שקובע בלבו וקשה לו לפרוש מדברי תורה, מועיל לו שלא ישכח לגמרי אף שעוסק בדברים אחרים, וכתיב (דברים לג יח) שמח זבולן בצאתך, וקשה כי למה ישמח בחלק זה, שהוא עצה שע"י השמחה קודם שיצא לסחורה ע"י זה יהי' נשמר בצאתו, ולכן יש שמחת תורה בתחילת השנה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

השמחת ההקפות, לפי שהוא שמחה דספר תורה עצמה, גבוה הוא הרבה גם מבחינת שמחת בית השואבה. **(סידורי הרב)**

◆◆◆

אחז"ל יומא (פג) מי שאוחזו בולמוס הוא הס"מ שמבלה הכל, כי בולמוס אותיות ס"מ, מאכילין אותו הקל הקל הוא קולות שמזמרין בשעת הקפות שע"ז מבטלין אותו. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ע"י ההקפות ביום שמ"ע ועושין שמחת תורה, ע"ז מבטלין גיהנם של א"ש ושל"ג, כי שמ"ע הוא ביום כ"ב ושמחים עם התורה, שכן תור"ה עם כ"ב עולה א"ש של"ג. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ארבעה מינים שבלולב הם כנגד ד' אותיות הוי"ה, בניקוד קמץ, ושם זה הוא שם של חסד רק שאין להחסד התפשטות, וזהו סוד וקמץ הכהן (ויקרא ח' יב) וחג שמיני עצרת הוא נגד ד' אותיות השם הק' הוי"ה בנקודת פתח, היינו שבחג הזה יש להחסד התפשטות בכל האורות העליונים ובכל העולמות העליונים ובכל כוחות עליונים ותחתונים, וכל זה על ידי שאנו עושין הקפות ומשמחין בשמחת תורה. **(אוהב ישראל)**

◆◆◆

ודוד מפזז וכרכר לפני ארון ברית ד' (שמואל ב ו' טז) ומיכל שחקה, ע"כ לא היה לו בנים, נמצא ע"י הקפות שמרקדים עם התורה יכולין להמשיך בנים וגם רפואה, כי הקפ"ה עם בני"ם עולה רפוא"ה. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

היסוד העבודה היה אומר לאברכים להקפיד להקיף הקפה שישית עם הספר תורה בשמחת תורה, ואם לא היה בידם ס"ת בזמן ההקפה, יקחו לידם ס"ת אחר הקפת הציבור, ויקפו בזה הקפה ששית שזו תיקון לפגמי שמירת הברית. **(אבקת רוכלים)**

◆◆◆

מה שמרקדין ומשמחין כל כך בשמח"ת, נודע מה שאמר בזה הרה"ק מוה"ר יצחק אייזיק מקאלוב זצ"ל להסביר על פי משל לאחד שבא לבית מלון וצוה לתת לו מכל טוב מאכלים טובים וחדרים נאים ביותר, ככה עשה לא יום אחד ולא יומים, עד שבא בעל הבית אצלו עם חשבון גדול שישלם, אמר אין לי לשלם, וא"ל הבעה"ב אם כן אמסור אותך לממשלה, שיתנהו אל בית הסוהר, א"ל ומה יהי' לך מזה הלא לא תרויח בזה כלום, אך כיון שאין לי לשלם ארקוד לפניך ריקודים נאים מה שאני יכול, ועל ידי זה יתרבו הבאים כאן ותרויח ע"ז ממון הרבה כפי התשלומין המגיע לך, וכן הוא בשלנו שבכל הימים נוראים אנו מבקשין בני חיי ומזוני, ומבטיחין להקב"ה להטיב מעשינו, ובהגיע יום שמח"ת ואין לנו מה לשלם, רוקדין לפניו ית' בשמחת תורתו, ומכניסין בזה הרהורי תשובה בלבות בני ישראל, ועל ידי זה יתרבה מצות ומעשים טובים עכדה"ק. **(אגרא דצבי)**

◆◆◆

ואמרתי כבר דבדברי חכז"ל מצינו רקידה משמש בשני פנים, הא' הוא לשון רקידה ושמחה של מצוה וכמ"ש כיצד מרקדין לפני הכלה, ותו מצינו במלאכת שבת דאחד מן הל"ט מלאכות נקרא מרקד ולא לחנם קראו חכז"ל לשני דברים הללו בלשון אחד, דהנה תכלית מלאכת ההרקדה הרי הוא לברר את האוכל מתוך הפסולת וכמו"כ תכלית הרקידה בשמחה של מצוה הוא שיבררו את עצמן היטב (מ'זאל זיך גיט דורכזיפן) ולזרוק ולרחק מתוך עצמו את הפסולת והרע וישאר אך האוכל והטוב, ועל כן הוא נקרא ג"כ בשם רקידה, וצריך לכוון לזה בשעת הרקידה שיוברר האוכל מתוך הפסולת וישאר אך טוב, וידוע מה דאיתא בזוה"ק במקום א' (בפ' ויחי) דעל החטא הידוע רח"ל לא מהני תשובה ולית לך חובא בעלמא דלא אית לי' תשובה בר מהאי, וטעמא דמילתא כבר מבואר בספה"ק מפני שהתשובה צריכה להיות באותו אבר שחטאו בו כדי לתקן אבר הפגם בסיבת החטא, וכמ"ש רז"ל והחטא הזה רח"ל הוא ע"י כח כל האיברים ונעשו כולם פגומים ח"ו, וע"כ קשה התשובה בזה, ובדברי חיים (נח) כתב דמסנ"פ באמת להשי"ת מהני והוי תיקון גם לזה, ולפי"ז יתכן דריקוד של מצוה שהוא ג"כ עם כל הגוף וכל האיברים יחד ג"כ הוי תיקון אף לחטא הזה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ענין של שמחת תורה שישראל שמחים בהתוה"ק ומרקדים בהתורה, והריקוד הוא בחינת בירורין בירור אוכל מתוך הפסולת בבחינת כיצד מרקדין, שלא ירקד מחמת מנהג העולם בהבלים ושטותים ושמחת הוללות, רק הריקודים יהיו לשם

בירורין אוכל מתוך הפסולת, ועל ידי זה נעשה כל המשכות והשפעות החסדים, אל אל"ף למ"ד במילואו גימטריא הק"ף שעל ידי ההקפות נמשכים כל החסדים משם א"ל. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

אדוני אבי ז"ל היה אומר בשם אא"ז ז"ל בזה"ל, מה הם הריקודין איני יכול להגיד לכם אבל זאת אני אומר, שכל תפלות שאין להם עליה בכל השנה, ביום זה אנו מעלים אותם על ידי הריקודים. **(מקרא קודש)**

◆◆◆

א"י נפשי חולת אהבתך אנא א"ל נא רפא נא לה וכו', דלכאורה יל"ד למה כפל לומר תיבת "נא" פעמים ושלש ולכאורה הוא יתור לשון ללא צורך וצ"ב הכוונה, ואפ"ל עפ"י המבואר בספרן של צדיקים דע"י כח השמחה של מצוה ששמחים בשמע"צ ובשמח"ת יתעלו ויתוקנו כל התפלות שהתפללו בימים הנוראים שעברו עלינו, ולז"א נפשי חולת אהבתך, דהנה אם ח"ו אין תפלות ישראל מתקבלות ברצון זהו המחלת לב היותר גדולה, וז"ש נפשי חולת אהבתך דמי יודע האם זכינו בכל אלה הימים הקדושים להתפלל תפלות אמיתיות שיהיו ראוים להתקבל ברחמים וברצון לפני כסא כבודו יתברך, ולזה בקשתינו שע"י כח השמחה של מצוה שאנו שמחים עתה בשמחת תורה יהי' תקנה לכל אותם התפלות, וזהו שאנו מבקשים אנ"א א"ל נ"א רפא נ"א לה, ונא יתפרש מל' תפלה ובקשה כאמרם ז"ל אין נא אלא בקשה להבוי"ת שעתה בשמחת תורה יהי' רפואה ותקנה לכל התפילות והבקשות הרמוזות בתיבת נ"א שהתפללו בימים המקודשים שכולם יעלו לרצון ויתקבלו לפני ה'. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה) על דרך צחות כי כשמלך עושה שמחה של נשואין וכדומה, מוציא האסורים לחפשי ולחירות וצריך לאסוף אותן הביתה, והנה בשמיני עצרת זמן שמחת תורה כחתן יוצא מחפתו כביכול כידוע ליודעי חן מכוונת ברכת גשם, אז מוציא הניצוצות הק' ונשמות דאזלין ערטילאין לחפשי וחירות וצריך לאסף אותן הביתה, וז"ש וביום השמיני עצרת לשון כנישו ואסיפה כתרגומו תהיה לכם, והבן. **(ייטב לב)**

◆◆◆

שמענו מאבותינו זצ"ל בשם הגה"צ מהר"ם מקאסוב זצ"ל שאמר להחסידים בשעת שמחת ריקודין וזה לשונו רמסו הקליפות. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

אנו מכין כף אל כף בשמחת תורה, ועל ידי זה ננצל מן הכף הקלע. **(עטרת ישועה בד"ה בפ', דף ע"א ע"ב)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שהשם הקפות הוא מלבד מה שמורה על פעולת ההקפה, מורה ג"כ על משמעות ההלוואה, על דרך שאיתא (אבות ג' טז) החנוני מקיף, כי השי"ת מלוה לאדם על השעה הזאת אור התורה, שמשה רבינו ע"ה התענה על זה ארבעים יום וארבעים לילה, ועלינו לשלם הלואה זו מעט מעט בכל השנה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל היה לובש את הקאפעטע הלבן עם החגורה והמצנפת הלבנה אל ההקפות כמו שהיה לובש ביום הכפורים ובליל פסח, ואמר כי ביוה"כ אנחנו מתאמצים להתעלות ולהשתוות להמלאכים שנוכל לעמוד עמהם מעורבב ביחד, וע"כ אנו לובשים לבנים כמו המלאכים, ובעת ההקפות בא השי"ת וכל פמליא דיליה לעולם הזה לשמוע ההקפות עם הזמירות והריקודין של ישראל, כמו שבאים בליל פסח לעולם הזה לשמוע ההגדה כדאיתא בזוה"ק (ח"ב מ') וע"כ אנו לובשים לבנים בליל פסח להשתוות אל המלאכים שבאים בבתנו, וכן גם בהקפות שיך טעם זה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שבכל הקפות מקיפים עם ישראל ג"כ מלאכי מעלה, השלוחים המביאים ההשפעה דקדושה לעולם הזה, ולכל מין שפע יש מין המשפיעים חסד להקפה א' מלאכים המשפיעים שמירה להקפה ב', מלאכים המשפיעים רחמים להקפה ג', מלאכים המשפיעים כח הניצוח להקפה ד', מלאכים המשפיעים הן להקפה ה', מלאכים המשפיעים כח התולדה להקפה ו', מלאכים המשפיעים עושר וכבוד להקפה ז'. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

מקובל לנו מהקדושים זי"ע אשר בליל שמח"ת באים הנשמות מגן עדן לראות הקפות ושמחת התורה אצל בניהם. **(עטרת ישועה)**

אסרו חג

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ כתב הרמב"ן בבוא לאדם התעוררות אהבת השי"ת, יראה לעשות תיכף איזה מצוה, וע"י זה יעשה כלי לאהבה, וזהו עד שתחפץ שתעשה לאהבה חפץ וכלי, וכן בנפול עליו יראה רוממות וכיוצא, ע"ש בדבריו, דהענין הוא דהיראה ואהבה הבאים מהשי"ת אם אין להם כלי להתצמצם בתוכם אינם נשארים בקיום, מה שאין כן כשעושה להם כלי נשארים בקיום, ועיין בספר קדושת לוי דמשום הכי נקרא חג השבועות חג העצרת, דגדלות היראה ואהבה הבא לישראל במתן תורה מצטרך לכלי שישראל הדבר בקיום, כמו הכלי שעוצר את מה שבתוכו, וכן בשעת מתן תורה נתן להם מצוה הגבל את ההר, לא תגע בו יד וגו' ומצות פרישה, ועל ידי זה נעשה בחינת כלי ליראה ואהבה שהשיגו ע"ש, והוא הנרצה אחר כל מועד יום אסרו חג, לעשות איסור וקישור להאור הנשפע לישראל בחג, על כן "אסרו" בגימטריא או"ר כל"י. **(אגרא דפרקא)**

◆◆◆

אחר היום טוב שהוא החול ישאר בהם קצת הארה של יו"ט אל החול, כי הארה הנמשכת להם ביו"ט היא קטנה ומיעוט, גם ביו"ט היו קצתן עומדים במקום החול, ויש יכולת אפילו אחר יום טוב בחול ממש להשאיר קצת הארה של יום טוב אל החול, וזהו אסור חג. **(פרי עץ חיים)**

פנימי התקט"ז בלתי מוגה

משוקחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי בנציון הכהן שטראסמער שליט"א

אבדק"ק נייטרא, בארא פארק יצ"ו

באכסניית כ"ק מרן רבינו שליט"א בבארא פארק יצ"ו

יום ב' פרשת נצבים תשפ"א לפ"ק

יכיל בקרבו הנושאים כדלהלן:

ד' הרמב"ם שמצות ראשית הגז הוא ליתן להכהן לצורכי לבוש ◆ הרה"ק הר"מ מנאדבורנא שלח ציצית של ראשית הגז להגה"ק מצאנז ◆ ד' הרמ"ע מפאנו שמברכים את הכהן שנכדיו יקבלו ראשית הגז ולחם הפנים ◆ חוטי הציצית וקשריהם רומזים על יחוד ה' ◆ קו' המפרשים למה מותר לשאול טלית שלא מדעת ובאתרוג לא ◆ בענין ברכת שהחיינו על טלית חדש ◆ בענין אי מברכים שהחיינו על ס"ת חדש וההכרעה בזה ◆ ד' החת"ס שמברכין שהחיינו על הנחת תפילין בראשונה ◆ סתירה בדברי החת"ס מדין ספק בכור ◆ ד' הייטב לב המבאר למה אין מברכים שהחיינו על מצוה ◆ בד' הפוסקים אי מברכין שהחיינו על כיסוי הדם בפעם הראשון ◆ ד' המהר"ם שיק המניח יסוד מתי מברכין שהחיינו ◆ בענין חתנים המשתמשים עם מנורה חדשה בליל ב' בכדי לברך שהחיינו גם בליל ב' ◆ במחלוקת הפוסקים ומנהגי החסידים והאשכנזים אי מקדימין ברכת שהחיינו או ברכת לישב בסוכה ◆ בחומרת הגאון ר"י סאלאנטער לגזוז הצמר של ציצית לשמה ◆ במנהג החת"ס והישיבות באונגארין לעשות בסוף הזמן חזרות על הלימודים ◆ ד' המהרי"ד מבעלזא ומרן הקדושת יו"ט על גודל מעלת החזרה ◆ ד' הדיין מפאפא זצ"ל על ישיבותיו של החת"ס והכת"ס ◆ הגאון השאגת ארי' חזר בחודש אלול על כל הש"ס ועל כל התורה ◆ חידוש בדין וקדשתו בהנהגת מרן שליט"א להקדים כהן בהנחת תפילין.

רבינו: פסח איז ב"ה געווען א שיינער מעמד לכבוד המצוה, ביים ראשית הגז.

אב"ד נייטרא ב"פ: זייער א געהויבענער מעמד געווען, דער רבי האט מיך מזכה געווען מיט די מצוה מיט די ראשית הגז, יעצט זעה איך המתחיל במצוה אומרים לו גמור.

מוה"ר שמואל דוד הערצאג הי"ו מראשי ק"ק נייטרא ב"פ, ומראשי בית חרושת יין 'קדם': כ'האב געברענגט א פלעשל וויין א מנחת ביכורים פארן רבי'ן, ס'איז דעת זקנים נוהה היכנו, ווייל ס'איז יין ישן.

א' הנוכחים: זיין זוהן זיצט און לערנט ביי אונז אין היכל אין ביהמ"ד (היכל התורה בית חי' שע"י בית מדרשינו הגדול בב"פ) דא אין בארא פארק.

רבינו: זיין זון ר' מרדכי (הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר מרדכי הערצאג הי"ו), יא איך קען אים גוט.

רבינו: דאם איז אן השלמה צו די מצוה, וואם מ'האט געגעבן די וואל, די ראשית הגז, יעצט האט מען געמאכט דערפון ציצית, הגם ס'איז מיט א שינוי... אין פ' הגוזל עצים .... צמר ועשאן בגדים... (משנה במס' בבא קמא פ"ט)

אב"ד נייטרא ב"פ: יא, לאמיר זעהן וואם מ'האט באקומען דא, וואם ס'איז געווארן פון די צמר...

ונתן לו רבינו במתנה טלית נאה ומהודר מצויצת עם ציצית העשוי מן הצמר של ראשית הגז

והמשיך אב"ד נייטרא ב"פ: דאם איז דאך טאקע די וואל די ראשית הגז, אה הייליגע ציצית, מורא'דיג, ס'איז א גרויס חשיבות. און ס'איז נאך מיט א טלית אויך, א יישר כח.

רבינו: יא, א טלית של מצוה און מיט ציצית.

אב"ד נייטרא ב"פ: ס'איז אינטערסאנט, דער רמב"ם ווען ער שמועסט אוים ראשית הגז, פאנגט ער אן אזוי, אז לעולם דער כהן ער האט דאך תרומה, האט ער דאך לחמו ויינו, בשר האט ער דאך פון בשר קדשים, איז וואס וועט זיין מיט א בגד? איז ראשית הגז...[1] זעהט אוים אז דער רבי האט דאס מכוון געווען, ציצית אליינס איז זייער חשוב, אבער מיט א בגד איז דאך עס א דבר השלם א שלימות.

רבינו: יעקב אבינו האט דאך אזוי געבעטן, שטייט אין פסוק (בראשית כה, כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש.

אב"ד נייטרא ב"פ: זעהט אוים אז אין דעם איז שוין נכלל אלעס.

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: מ'זאגט עפעס אז דער צאנזער רב האט אויך געהאט ציצית פון ראשית הגז.

רבינו: רבי מרדכי'לע נאדוועךנער האט געשיקט פארן דברי חיים, ציצית פון ראשית הגז.[2]

אויפן פסוק ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה (דברים י, יח) זאגט דער רמ"ע מפאנו (ס' עשרה מאמרות מאמר ו') אז א כהן קען האבן איניקלעך וואס זאלן באקומען לחם הפנים אזן ראשית הגז, לחם ושמלה.[3]

אב"ד נייטרא ב"פ: אין אזא צייט ווען מ'האלט פאר ראש השנה, מ'האט ארויפגעלייגט ציצית א גרוים חשיבות אז מ'האט עס געקניפט יעצט.

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: מ'ארבעט שוין אויף דעם אפאר חדשים, א ירא שמים האט מנפץ געווען לשמה, אזן מ'האט דאס היינט געקניפט.

אב"ד נייטרא ב"פ: די ציצית האט דאך אויף זיך ה' אחד.

רבינו: יא, אין שולחן ערוך (או"ח יא, יד) שטייט אזוי, אז מ'זאל מאכן די קשרים די כריכות לויט דעם סדר.

מ'קניפט די כריכות ז', ח', י"א אזן י"ג.

אב"ד נייטרא ב"פ: יא, אזן צוזאמען איז עס ה' אחד.

רבינו: ז', ח, י"א איז הוי"ה אזן י"ג איז אחד.

דער מגן אברהם זאגט אזוי, אין מחבר שטייט ז' ט', י"א אזן י"ג איז בגימ' י'הו'ה' אחד, אבער דאס איז איינס מער, אזן דער מגן אברהם ברענגט פונעם של"ה אז מ'מאכט ז', ח', י"א אזן י"ג.[4]

אב"ד נייטרא ב"פ: יעצט איז מען דאך עוסק זיין אין די ענינים אזן די כוונות פון די מצוות.

רבינו: יא, ממליך צו זיין דעם בורא כל עולמים, ה' אחד.

אב"ד נייטרא ב"פ: איז עס א דבר בעתו, קען דאך נישט זיין קיין שענערע זאך.

---

1 ז"ל הרמב"ם (הלכות בכורים פרק י ה"ה) כיון שזיכה לו הקב"ה בתרומות שהן לחמו ויינו וזיכה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש שהבשר שלו זיכה לו בראשית הגז ללבושו, ע"ש.

ועיין עוד בס' החינוך (מצוה תק"ח) בטעם מצוות ראשית הגז כתב משרשי המצוה: בענין מה שכתבתי במעשר הניתן ללוים בסדר ויקח קרח (עשה ד' במצוה שצ"ה) והכהנים כמו כן שהם המשרתים תמיד פני השם, ואין להם נחלה בקרקעות ולא בביזה, זכה להם השם יתברך כל צורך מחיתם על ידי אחיהם והנה נתן להם התרומה ומעשר מן המעשר שהם לחמם ויינם ומתנות בהמה שהם זרוע ולחיים וקיבה וחלקם בקדשי מקדש שיש להם בשר די ספקם, ועדיין חסר להם מלבוש זכה להם ראשית הגז למלבושיהם ועוד זכה להם, עיי"ש.

2 עיי' בס' תפארת מרדכי שהרה"ק הרבי ר' מרדכי מנאדבורנא זצ"ל קנה לו חמור שיוכל לקיים פטר חמור, ואח"כ קיים מצות ראשית הגז בהכבש, ומהצמר עשה כמה חבילות של ציצית, וא' מהם שלח להרה"ק מצאנז, והיות שהגיעו קרוב לכניסת השבת, כבר לא עלה בידי הרה"ק מצאנז לקשור אותם על טליתו כדין, אך מחמת גודל יקרת ערך הציצית בעיניו, סמך על הקשר עליון שהוא דאורייתא, וכך הלך עמהם בשב"ק כשהם קשורים על טליתו, ע"ש.

עיין בס' יפה שיחתן של עבדי אבות (ח"ב) שכשהסב"ק שלח את החבילה של ציצית להרה"ק מצאנז, ומרוב חביבות קשרו לטליתו רק עם הקשר עליון, וכבר התפלל בהם, והרה"ק משינאווא הביע לאביו את תמיהתו על הסב"ק שהוא אינו מתפלל תפילה בזמנה, ענהו אביו הק', שהוא צדיק שאינו זקוק להמלאכים שיוליכו את התפילות לכסא הכבוד, אלא הוא בעצמו מקשר כתרים לקונו בתפילתו.

3 וז"ל: כיוצא בדבר אתה אומר הגר אשר בקרבך, עלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה, שהוא באמת מאמר מבהיל ומזעזע ירידת פלאים כמו שזכרנו למעלה סימן לדבר אשתו של לוט ולנו הוא תכלית הטובה, כי אמנם הגר הזה אוכל נבלות מידנו הוא והנה מושבו בשער ומתקדש ליכנס בקרב מחננו להיות גר צדק, ובן בתו ראוי להיות כהן גדול לחמנו יאכל ושמלתינו ילבש כדכתיב ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, הוא סוד הכהונה מבית ומחוץ נתונים המה לו להאכיל ולהלביש לבני בנותיו כאמור, ויעקב עם הבכורה זכה אליהם לאכול וללבוש, והוא הנרמז במסרה ללבוש תרין ובגד ללבוש את הבגדים שלזה נתאוה יעקב והשיג מאויי לבו שאין כהונה פוסקת מבני בניו לעולם, ועוד יעקב ובניו יש בכחם לטהר בגד בוגדים שיהא ראוי ללבישה כטעם כלאים בציצית וכן בבגדי כהונה והיינו זדונות כזכיות. אמנם גר שנשא גיורת אין כחו יפה להעביר את הכתם לפיכך זכר בו שמלה דיו שיחליף משמאל לימין, עכלש"ק.

4 עיי' במחבר שם (סעיף יד) וז"ל: נוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות ובשני ט' ובשלישי י"א וברביעי י"ג שעולים כולם מ', כמנין "י"ה"ו"ה אחד" שעולים ל"ם, ועם השם הם מ'. ונהגו לעשות בסוף כל חוט קשר כדי שיעמוד בשזירת.

וע"ז הוסיף המג"א (סקכ"ב) וז"ל: ובשל"ה כתב לעשות בשני ח' ואז הוא מכוון כמנין ה' אחד, וכ"כ הלבוש וכ"כ בכוונות, עיי"ש.

ראש השנה איז דאך מלוך על כל העולם כלו, ה' אחד, שפעטער יום הקדוש ביינאכט טוט מען שוין אהן א טלית, קיינמאל ביינאכט טוט מען נישט אן קיין טלית.

וועלכער האט דער רבי זי"ע אנגעטוהן דעם טלית ליל כל נדרי, וועלכער ס'איז שוין געווען נאכט, צי ס'איז נאך געווען טאג? ער האט געמאכט א ברכה?.

רבינו: יא, אוודאי מיט א ברכה.

א' הנוכחים: מ'מעג בארגן שלא מדעת א טלית, אזוי ספם וואם מ'זעהט אין ביהמ"ד?

רבינו: אין שולחן ערוך (או"ח יד, ד) שטייט אז מ'מעג, ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני', אבער אלע פרענען ס'ווערט א שטארקע קשיא פארוואס אן אתרוג נישט.

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: דאס האט ער געוואלט פרענגן צי 'דער' טלית איז אויך אזוי די הלכה אז מ'מעג?

רבינו: א שטארקע קשיא. מ'מוטשעט זיך, דער טורי זהב מוטשעט זיך מיט דעם.[5]

ווייל אפילו דער רמ"א וואם זאגט (סי' תרמ"ט) ביי לולב אז מ'מעג, זאגט ער אבער נישט ביום ראשון.

דער ריכטיגער תירוץ איז שווער צו זאגן, זיי זאגן אז ס'דארף זיין 'לכם'. דארט ביים טלית איז דער עיקר ס'זאל נישט זיין גזל, און דא דארף עם זיין 'לכם'.

אב"ד נייטרא ב"פ: ס'דארף זיין זיינס ממש.

רבינו: ס'דארף זיין 'לכם', דארט איז דער פעלער ס'זאל נישט זיין גזול. א קנין דרבנן זאגט מען אז ס'נוצט אויף א דאורייתא, דער ריטב"א זאגט אזוי,[6] קומט אויס אז אז גזל איז עם שוין נישט, אבער 'לכם' איז עם נאכנישט.[7]

ס'איז דאך דא דער כלל ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה. ס'איז א שווערער ענין, דער טורי זהב זאגט דארט ווייל ביי ציצית שטייט 'כסותך' דארף עם אויך זיין זיינס אזוי ווי ביי לולב, און ער איז לכבוד דעם חושש נישט צו מאכן א ברכה אויף א טלית שאולה.

ער האט דארט אן אריכות איבער דעם.[8]

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: מ'האט געפלעגט מאכן שהחיינו אויף א טלית?

רבינו: אויב ס'האט א ספעציעלע חשיבות.

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: למשל ביי אזא טלית וואלט מען יא געקענט מאכן?

רבינו: מ'קען מאכן אז ס'האט א חשיבות, דעמאלטם מאכט מען, וועלכער מ'האט א שאלה פון א שהחיינו טוט מען אהן א נייעם בגד, ווייל אויף א בגד על פי הלכה קען מען מאכן א שהחיינו.[9]

אב"ד נייטרא ב"פ: אויף א מצוה וואם ס'איז א פראבלעם, מ'האט א ספק וכדומה.

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: ווייל ס'איז נישט מזמן לזמן.

רבינו: ביי א ספר תורה ברענגט דער מגן אברהם צוויי דעות צי מ'קען מאכן א שהחיינו,[10] איז דא די עצה אז מ'טוט אן א בגד.

---

5 עי' שם בטו"ז (סק"ה) וז"ל: ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סימן תרמ"ט בלולב, שיכול ליטול בלא דעת חבירו, ומדמה אותו בתרומת הדשן סימן ק' להך דהכא, דאין שייך שם קלקול, וניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו. אלא שקשה, מאי טעמא לא מכשרי שם התרומת הדשן והרמ"א אלא מיום ראשון ואילך, אבל לא ביום הא'? ומאי שנא מציצית שהם דאורייתא, ואפילו הכי סמכינן ומברכין עליהם שלא מדעת בעלים?

6 כ"כ הריטב"א להדיא בסוכה (דף מ"ו:) דכוותה רש"י בסוכה (שם) הוא דקנין קטן דרבנן מהני אדאורייתא, וכ"כ גם הר"ן בגיטין דף (מ"ד:) דס"ל לרש"י דקנין דרבנן מהני אדאורייתא.

7 עי' באחרונים דהרמב"ם סובר כשדעת אחרת מקנה לקטן קונה מן התורה, ולכן כשחוזר הקטן ומקנה אינו מוחזר מן התורה, כי הפעוטות הזרתן "מדרבנן" גרידא, וא"כ לא הוי "לכם" מן התורה, אבל הר"ן סובר דגם כשדעת אחרת מקנה הוי מדרבנן, וכך כותב הביאור הלכה (סי' תרפה בשם הלח"מ) וע"ע שלטי הגבורים (סוכה מא.).

8 עי"ש שהאריך בזה: "והנראה לענ"ד כדעת רבינו יחיאל שפיר בין קידושין ללולב, דבלולב הוי פסול שאלה וגזילה מכח גזירת הכתוב ד"לכם" משלכם, דוודאי אמרינן דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה, ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו לשון מתנה, דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן, ונפסלים כל שאמר בלשון שאלה. מה שאין כן בקידושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא, דהא בעינן שיתן לה ככף משלו ואיהו נותן לה משל אחרים, ובמה תתקדש לו? על כן שפיר אמרינן דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכוון באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו, דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן, עיין מה שכתבתי בסימן שס"ח על דברי הרא"ש האלו. אך קשה גבי ציצית, דיש לימוד מקרא דשאול פסול, דכתיב "כסותך" ולא של אחרים, כמו שכתב השולחן ערוך בסימן זה, הוה ממש כמו בשאול דלולב (כמו) שזכרנו. ותו קשה, ממה דאמרינן בפרק הישן דף כ"ז דאי לאו קרא דכל האוזרה הוה אמינא דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה, כיון דכתיב "תעשה לך", ואם כן כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה. וצריך עיון רב ליישב".

9 עי' בשו"ת דברי יואל או"ח סי' י"ד.

10 עי"ש סי' רכ"ג סק"ה בד"ה כלים חדשים וז"ל: לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דסומכין עמ"ש התו' בפ"ד דסוכה בשם רב שרירא גאון דאין מברכין ביום שאינו בא מזמן לזמן ע"ש ד' מ"ו ומ"מ אין להקל, וע"ל דוקא כלי תשמיש אבל על ספרים חדשים אינו מברך דמצות לאו

אב"ד נייטרא ב"פ: אזוי ווי כ'האב געזעהן דער רבי האט געטוהן ביי ראשית הגז.

רבינו: יא, דאס איז די עצה, מ'טוט אן א בגד.

אב"ד נייטרא ב"פ: ס'איז אינטערסאנט, דער חתם סופר איז די תשובות ברענגט אראפ דעם אור החיים הקדוש, אז מ'וועט בר מצוה זאל מען מאכן א שהחיינו, איינמאל זאל מען מאכן שהחיינו, אויף די תפילין. אבער ס'איז דאך דא א גרויסע מחלוקת אין דעם, וויבאלד ס'איז נישט קיין גשמיות'דיגע הנאה, אבער אזוי, די איניקלעך ווייסן נישט פון דעם, מ'זאל מאכן א שהחיינו...[11] ס'איז נישט אזוי אהנגענומען ביי זיי.

רבינו: אז מ'האט געמאכט א שהחיינו אויף תפילין?

אב"ד נייטרא ב"פ: אזוי זאגט ער.

רבינו: אבער מ'מוטשעט זיך ארום וועגן דעם.[12] ווייל דער חתם סופר זאגט דארט א ווארט 'הנכנס לחיוב מצות יברך', דאס איז נישט אויף א מצוה, נאר ווייל ער ווערט א מחיוב מצוה און דאס איז נישט דוקא אויף די מצוה פון תפילין, דאס מיינט אנדערע מצות אויך, מ'מאכט איינמאל א שהחיינו מצות ווייל מ'ווערט מחויב.

אבער מ'פרעגט אויפן חתם סופר א סתירה פון ספק בכור, דארט פסק'ט ער מ'זאל נישט מאכן.[13]

ליהנות ניתנו, אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן כמ"ש סימן כ"ב ע"ש אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על ספרים.

11 עיי' בשו"ת חת"ס (סי' נ"ה) שדן באריכות בנידון זה, ובתו"ד כתוב: "ויען בברכת שהחיינו רבו כמו רבו רעות שונו' סברות עצמם שאין להם על מה שיסמוכו בש"ס וכבר כתבנו כל שא"א לומר בטלה דעתו והוא נהנה מצוה לברך נ"ל הכרע' ס' פרי תואר סי' כ"ח שכל מי שמתחנך תחלה לחיוב מצוה יברך לא כמ"ש רוקח שעל כל מצוה מברך בחינוכה אלא הנכנס לחיוב מצות וע"כ יברך כל בר מצוה בתחלת הנחת תפילין על כל מצות שעתיד לעשות כל ימיו אע"ג שאותן שקבוע להן זמן יברך כל בהגעת מברך שהחיינו", עיי"ש כל הענין באריכות.

והקשו ע"ד החת"ס דהנה בתשובות (בי"ד סי' רצט) לענין ספק בכור פסק החת"ס דלא יברך שהחיינו מספק עיי"ש. והוא תמוה דהא לעיל פסק דיברך מספק, והאחרונים מיישבים דשאני התם דיכול לברך ע"י אחר כמבואר שם דיברך הכהן ויוציא את האבי הבן, ברם עדיין צ"ע דבתשובה שם כתב להסתפק היכא דלא יוכל גם הכהן לברך.

ובשו"ת תורת יקותיאל (סוף סי' יח) כתב דלא קשה מידי דלענין ברכת הנהנין כשיש פלוגתא אי חשיב הנאה או לא, אז פסק החת"ס דכשמרגיש חייב לברך דבדידיה תליא מילתא, מה שאין כן בשהחיינו דמצוה מה יועיל דעתו נגד שאר הפוסקים, לכן פסק גבי בכור דלא יברך.

ובשו"ת מהרי"ץ (ח"א סוף סי' יא) כתב לחלק דמה שכתב החת"ס דיכול לברך מספק, היינו דוקא היכא דיכול דהברכה האחרת אינו תלוי בברכת השהחיינו, אבל גבי ספק בכור כיון שעצם הברכה על המצוה אין מברכין משום דמוטלת בספק, לכן אם יברכו שהחיינו הוי כחוכא ואיטלולא, לכן פסק דלא יברך.

ועיין בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כא) שכתב לחלק בין ברכת הנהנין דהספק הוא על הגברא לכן יכול לברך מספק, כי אין ספק על הברכה בעצם, משא"כ היכא דאיכא ספק האם תיקנו ע"ז ברכה כלל לכן לא יברך דאיכא למיחש ללאו ד'לא תשא', ולכן אמרינן בהא ספק ברכות להקל, ומסיים דכך היה צריך לומר לולי דברי אביו בי"ד סי' רצט והחכם צבי בסי' קד ובטלה דעתי.

12 וז"ל הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ט): 'כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר סוכה לולב ומקרא מגילה וכו' חנוכה, וכן מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית תפילין מזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה בכל עת שהיא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילה ופדיון הבן, מברך עליה בשעת עשייתה שהחיינו, לא בירך על סוכה ולולב וכיוב"ז בשעת עשייתה מברך עליהן שהחיינו בשעה שיוצא בהן ידי חובתו, וכן כל כיוצא בהן'.

וכתב הכסף משנה שמקורו של הרמב"ם הוא מתוספתא שלהי ברכות וז"ל שם: 'העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהגענו וכו', העושה תפילין לעצמו אומר ברוך שהגענו, ובשמניהן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין'.

אמנם הר"ן (סוכה כב ד"ה וכתבו) שאין לברך שהחיינו על תפילין שאינו תלוי בזמן, וכן הוא דעת המרדכי (סוכה סימן תשפט), ויעויי"ש דחולקים גם על דעת התוס' דסברת שהחיינו תלויה בדבר שיש בו שמחה.

ועיין בתוס' שם (סוכה מו: ד"ה העושה) שפירשו שם למה על חלק מהמצוות עושה שהחיינו ועל חלק אין עושים, וכתבו התוס' בין השאר שעל תפילין אין עושים שהחיינו וז"ל: ונראה שמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו ע"כ. ותפילין כיון שאין בקיומו שמחה לכן לא תקנו בו ברכת שהחיינו.

וז"ל הש"ך בהל' כיסוי הדם (יו"ד סי' כ"ח סק"ב) : "..אבל צ"ע לפ"ז אמאי לא מברכין בציצית ותפילין ושאר מצות שמתחנכים בהו וכן אין מברכין שהחיינו על קדושי אשה או נשואיה כמ"ש מהרי"ק שורש קכ"ח וכן על מזוזה כדלקמן ר"ס רפט אלא ע"כ ס"ל דאפילו במצוה שמתחנכים בה אין מברכין שהחיינו כל שאין זמנה קבוע וכדעת התוס' והר"ן והרשב"א בחדושיו פ' כיצד מברכין דהיו כ"ד משמורות ואין מתחדשות יותר מב' פעמים בשנה וכיון שיש להן זמן קבוע מברך שהחיינו עכ"ל הא לאו הכי לא וא"כ ה"ה בכסוי וצ"ע".

ועיין בספר ראשי בשמים שדי חמד החדש (מערכת ב אות ז) וז"ל: "זכיתי לשאול מהקדוש אדמו"ר רשכבה"ג מבעלזא מו"ה ישכר דוב זצ"ל נשמתו בגנזי מרומים דעתו בזה [כגון שהחיינו לנער בר מצוה], והשיב לי שאין נוהגין לברך שהחיינו דחושש לדברי הש"ך עכלה"ק".

ועי' בשו"ת קרן לדוד (סי' נ"ז) שיש לברך שהחיינו על התפילין ולכוין על הבגדים החדשים שקנה לכבוד הבר מצוה.

דער ייטב לב איז פרשת עקב זאגט א גוטן הסבר פארוואס מ׳מאכט נישט קיין שהחיינו אויף א מצוה, זאגט ער, אז ס׳דארף זיין בכל יום יהי׳ בעיניך כחדשים, איז דאך פשט וועז דו מאכסט א שהחיינו אויף א מצוה, אז די אנדערע מצוה איז נישט כחדשים, און ס׳האט וויניגער א חשיבות, דאס טאר נישט זיין, ס׳דארף זיין איניג, ס׳דארף זיין אלעם כחדשים.[14]

אב״ד נייטרא ב״פ: אזוי זאגט ער? זייער שיין, זייער שיין.

רבינו: יא, אזוי זאגט דער ייטב לב, במילא דערפאר מאכט מען נישט קיין שהחיינו אויף א מצוה, נאר אז ס׳קומט מזמן לזמן.

אב״ד נייטרא ב״פ: מזמן לזמן, יו״ט דעמאלט׳ס מאכט מען א שהחיינו.

רבינו: אז ס׳איז מזמן לזמן איז דאך דער שהחיינו אויפן זמן...,[15] אבער נישט וויל איך האב א נייע מצוה, וויל דאס הייסט אז יענע מצוה איז א צוויטע קלאס מצוה, דאס קען נישט זיין.

אב״ד נייטרא ב״פ: זייער שיין, ס׳איז א גרויסע מחלוקת אין ראשונים אין הלכות כיסוי הדם, די ערשטע מאל וואס מ׳מאכט כיסוי הדם, וואס דאס איז די ערשטע מאל פון די מצוה.[16]

---

13 דהנה בתשובות (ביו״ד סי׳ רצט) לענין ספק בבור פסק החת״ס דלא יברך שהחיינו מספק עיי״ש. והוא תמוה דהא לעיל פסק דיברך מספק, והאחרונים מיישבים דשאני התם דיכול לברך ע״י אחר כמבואר שם דיברך הכהן ויוציא את האבי הבן, ברם עדיין צ״ע דבתשובה שם כתב להסתפק היכא דלא יוכל גם הכהן לברך.

ובשו״ת תורת יקותיאל (סוף סי׳ ח) כתב דלא קשה מידי דלענין ברכת הנהנין כשיש פלוגתא אי חשיב הנאה או לא, אז פסק החת״ס דכשמרגיש חייב לברך דבדידיה תליא מילתא, מה שאין כן בשהחיינו דמצוה מה יועיל דעתו נגד שאר הפוסקים, לכן פסק גבי בכור דלא יברך.

ובשו״ת מהרי״ץ (ח״א סוף סי׳ יא) כתב לחלק דמה שכתב החת״ס דיכול לברך מספק, היינו דוקא היכא דיכול דהברכה האחרת אינו תלוי בברכת השהחיינו, אבל גבי ספק בכור כיון שעצם הברכה על המצוה אין מברכין משום דמוטלת בספק, לכן אם יברכו שהחיינו הוי כחוכא ואיטלולא, לכן פסק דלא יברך.

ועיין בשו״ת כתב סופר (או״ח סי׳ כא) שכתב לחלק בין ברכת הנהנין דהספק הוא על הגברא לכן יכול לברך מספק, כי אין ספק על הברכה בעצם, משא״כ היכא דאיכא ספק האם תיקנו ע״ז ברכה כלל לכן לא יברך דאיכא למיחש ללאו ד׳לא תשא׳, ולכן אמרינן בהא ספק ברכות להקל, ומסיים דכך היה צריך לומר לולי דברי אביו ביו״ד סי׳ רצ״ט והחכם צבי בסי׳ ק״ד ובטלה דעתי.

14 עיי׳ שם בייטב לב בפ׳ עקב וז״ל בתו״ד: ״ועפ״י זה הבינותי מה דתמוה טובא על דעת רוב הפוסקים שאין לברך שהחיינו על עשיית מצוה חדשה שלא עשאה מעולם, עיי׳ ביו״ד סי׳ כ״ח בש״ך, הלא אין לך שמחה גדולה יותר מזה, ועל פרי חדש או בגד חדש יברך ועל מצוה שיש בה הנאת ושמחת הנפש לא יברך, אתמהה, עיי׳ בס׳ מור וקציעה סי׳ רכ״ב, ולמ״ש י״ל דה״ט דבאמת כל מצוה אפי׳ ישנה צריכה להיות חדשה בכ״י, ואם יברך על המצוה החדשה שהחיינו נראה דמה שאינו מברך על הישנה הוא משום שאינה אצלו כחדשה, א״כ כדי בזיון, ולזה אין מברכין כלל אפי׳ על מצוה החדשה והבן״.

15 עיין בטו״ז (או״ח סימן כב סק״א) שכתב בשם מהרי״א לבאר הטעם מדוע אין מברכין שהחיינו, כי אין מברכין שהחיינו אלא על מצוה הבאה מזמן לזמן, ומצוה זו מצוה תמידית היא וכ״כ המג״א שם.

ועיין בד׳ הש״ך (שם) מהרוקח (סימן שנא) בשם הריב״ק שפירא וז״ל: ׳כל מצוה שעל אדם לעשות ולא עשאה ומתחנך לכתחילה צריך לברך שהחיינו, והביא ראיה מדאמרינן במנחות (דף עה.) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו שנתחנך לעבודת הזמן׳ עכ״ל. ועפ״י כתב להקשו א״כ מדוע אין מברכין על ציצית ותפילין ושאר מצוות כשמתחנכים בהם, ומכח קושיא זו כתב לחדש שגם הריב״ק שפירא מודה דאין מברכין שהחיינו אא״כ הוא מצוה שזמנה קבוע וכדעת תוס׳ והרשב״א הנ״ל דבזה תלוי הדבר האם הוא מצוה שמתחנכים בה או לא, אבל ציצית ותפילין כיון שאין זמנם קבוע לכן אין מברכין שהחיינו עלייהו, ועיי״ש מדוע מיקרי מנחות זמנה קבוע.

16 דהנה הרמ״א ביו״ד (סי׳ כ״ח סעי׳ ב) פסק מי ששחט פעם הראשון מברך שהחיינו על הכיסוי אבל לא על השחיטה דמזיק לבריה, ובש״ך שם (ס״ק ה) הביא ל׳ הגהות מנהגים שהביא הדרכי משה דכיסוי הדם הוי מצוה כדאמרי׳ בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכו לשני מצות והוי כמו ציצית וסוכה דמברך שהחיינו עיי״ש.

והש״ך חולק ע״ז דהא גבי ציצית קיי״ל דאינו מברך שהחיינו אלא כשקנה בגד חדש מדין קנין כלים חדשים וכמ״ש באו״ח (סי׳ רכ״ג), אבל בעושה ציצית בבגד ישן אינו מברך שהחיינו כמש״כ הבעל העיטור והדר״מ באו״ח (סי׳ כ״ב), וכ״פ בשו״ע ובלבוש שם, וגם ציין להתוס׳ בסוכה, ואח״כ הביא מהרוקח (סי׳ שע״א) שכ׳ שכל מצוה שעל האדם לעשות ולא עשאה עדיין ומתחנך לכתחילה צריך לברך שהחיינו, והביא ראי׳ לזה מהא דאמר במנחות (דף ע״ה) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו שנתחנך לעבודת הזמן עיי״ש. וא״כ אפשר שע״ז סמכו לברך על כיסוי הדם עיי״ש בש״ך.

ויש לציין שבס׳ משמרות כהונה לברכות (דף ל״ז ע״ב) הביא ראיה מהגמ׳ במנחות הנ״ל (שהוא גם בברכות שם) לפסק הרמ״א הנ״ל, אלא שכ״ז רק לפירש״י שם דמיירי בבעה״ב המקריב פעם ראשונה, אבל להתוס׳ שם דמיירי בכהן המקריב במשמרתו וכ״ד משמרות היה להם זמן קבוע, ולכן מברך שהחיינו, וכמו שסיימו התוס׳ שם וז״ל: וכיון שיש להם זמן קבוע מברך שהחיינו עכ״ל עיי״ש. וכן התוס׳ במנחות (שם דף ע״ה ד״ה הי עומד) אין שום ראיה מהתם לדין הנ״ל כמובן.

אלא שהק׳ ע״ז הש״ך שם דלפי״ז אמאי אין מברכין שהחיינו על ציצית ותפילין ושאר המצות שמתחנכין בהן, וכן אין מברכין שהחיינו על

רבינו: דער תבואות שור דארט ביי כיסוי הדם איז עם מסביר, אז דורך דעם באקומט מען א הנאה.[17]

ס'איז דא אין מהר"ם שיק (או"ח סי' צ) א תשובה אז א ברכת שהחיינו מאכט מען נאר ווען מ'איז 'מוסיף' חיות אדער 'מוסיף' א הנאה.[18] אזוי איז ער מסביר די ברכת שהחיינו.

דאם פארעגטפערט אסאך חילוקים, ווען מ'מאכט יא און ווען מ'מאכט נישט א שהחיינו.

אינטערעסאנט, ס'איז דא התנים וואם ווילן אננעמען דעם מהרש"ל (הובא בשערי תשובה) אז מ'זאל באנייען די חתן מנורה די צווייטע נאכט חנוכה, כדי צו קענען מאכן צוויי מאל די שהחיינו, ער ברענגט אזוי.[19]

הג"ר שלמה שבתי קעסטנבוים: די צווייטע נאכט סוכות איז אויך דא א שמועס וועגן די שהחיינו. די זמן צי די סוכה?

רבינו: נישט צו מ'מאכט א שהחיינו, נאר אויף וועלכע מ'מאכט קודם, דארט וועלט א מחלוקה צווישן די אשכנזים מיט די חסידים וואם מ'מאכט קודם.[20]

קידושי אשה או נישואיה כמש"כ המהרי"ק (שורש קכ"ח), וכן אין מברכין על מזוזה כמו שנפסק ביו"ד (רימ סי' רפ"ט), ומכל זה מוכח דלא כשיטת הרוקח הנ"ל, וא"כ ממילא לא קיי"ל כפסק הרמ"א הנ"ל לענין כיסוי הדם עיי"ש בש"ך. ועי' מג"א (שם סי' כ"ב סק"א) שהקשה כקו' הש"ך מציצית וחפילין, ומיישב דשאני כיסוי הדם דלא שכיח כ"כ עיי"ש. והיינו דס"ל דהא דמברכין על קיום מצוה בפעם ראשון היינו דוקא בתנאי שהמצוה אינה שכיחא כ"כ. ומיושב בזה גם הקו' ממזוזה.

17 עיין בתבואות שור (סי' סח סק"ד) שכתב לבאר שם את דברי הרמ"א הנ"ל במש"כ דיש לברך שהחיינו על מצות כיסוי הדם, דאכן יש לברך שהחיינו בדבר שיש בו שמחה והנאה לגוף, והכי אמרינן בתוספתא דברכות ההולך להפריש תרומות מברך שהחיינו נראה מפני שהוא שמח באפיסת פירותיו וכו' ע"כ. ולכאורה קשה מה ענין אפיסת פירותיו להפרשת תרומות ומעשרות אלא צ"ל כיון דכל זמן שאינו מפריש אסור לו לאכול מהן דהו"ל טבל, לכן מקרי הנאה, ועל כן בנידון זה של כיסוי הדם נמי דהא קיי"ל כל שאין בידו לכסות אסור לו לשחוט, וא"כ הו"ל הנאה במה שמכסה וכו', ואינו דומה למצות ציצית או מזוזה שאין לו בזה הנאה, והאריך לבאר שם עוד בזה את החילוק שבדבר בין כיסוי הדם למצות ציצית כיון שיכול לעשות בגד בלי ד' כנפות ולא יתחייב בציצית, וכן במזוזה לעשות פתח שאין חייב במזוזה, ונמצא שיכול להנות מדברים אלו בלי שיתחייב במצוה, אבל ענין כיסוי הדם הוי כמו הפרשת תרומות שרק על ידי הכיסוי יכול לבוא לידי אכילה וכו' יעו"ש.

18 המהר"ם שיק (שם) דן בענין ברכת שהחיינו על פרי המתחדש משנה לשנה, ובתוה"ד ביאור שם, ונעתיק לשונו: ...ועל שאלה שני' למה אין מברכין שהחיינו רבים הכללים אשר נאמרו בברכת שהחיינו עיין ברמב"ם פי"א מברכות, ומנהגינו לרוב עפ"י מ"ש הרז"ה סוף פסחים, והובא תשובה בס' אבודרהם וכללא כייל שאין מברכין אלא בהנאת הגוף עיי"ש. ונראה להסביר דהנה על חיותינו אנו מברכין בכל יום המחזיר נשמות, אבל אם נולד דבר שמחשיב חיותינו, או מוסיף תענוג לחיותינו, כאלו בא חיות חדש, אנו מברכין שהחיינו, אמנם דבר המצוי אינו גורם תענוג וחשיבות, ולזאת אם הוא ג"כ דבר אינו מצוי או בא מזמן לזמן ועל ידי זה נתעלה חיותינו דלולא המצות הוי חיותינו כלא הי', אבל ע"י מצוה שאנו מצוי' נתעלה החיות, ואם יש הנאת הגוף ניתוסף לו חיות ונעשה כפנים חדשות ואז מברכין וע"ד זה מיושב הרבה קושיות מה שאין מברכין שהחיינו בכמה דברים.

---

19 עיין מש"כ הבאר היטב (בסימן תרע"ג אות יג) שמהרש"ל קנה מנורה של כסף ובליל ב' התחיל להדליק בה, ויש אחרונים שכתבו לבאר את דבריו של המהרש"ל שבירך שהחיינו דוקא ביום ב' ולא פטרו בברכת שהחיינו שבירך ביום א' על ההדלקה, משום דס"ל לרש"ל דאסור לכלול ב' ענינים בברכת שהחיינו אחד היינו שאי אפשר לפטור בברכת שהחיינו על מצות הדלקת נרות חנוכה ברכת שהחיינו על כלים חדשים, דהם שני סוגי ברכות שונות, דברכת שהחיינו על הדלקת נר חנוכה היא על המצוה, וברכת שהחיינו על כלים חדשים הוה סוג ברכה אחרת שנתקנה רק על כלים חדשים, והיינו דברכת שהחיינו על מצוה הבאה מזמן לזמן היא חובה, אבל ברכת שהחיינו על כלים חדשים היא רשות, אך כתבו שלכתחילה יש לחשוש לכל אותם דיעות הראשונים התוס' והרא"ש דס"ל דיש לברך שהחיינו על כלים חדשים דוקא בשעת קנין ולא בשעת תשמיש, וכך באמת פסק השו"ע (סי' רכג סעיף ד') ובפרט בכה"ג דיש חשש של הפסק בין ברכת להדליק ושעשה ניסים להדלקה לדעת אותם ראשונים ז"ל.

20 דהנה דעת הרא"ש (סוכה פ' לולב וערבה) שכתב גרסינן (בפ' החליל ע"ו ע"א) איתמר רב יהודא אמר סוכה ואח"כ זמן, רבה בב"ח אמר זמן ואח"כ סוכה, והלכתא סוכה ואח"כ זמן, יש מן הגדולים אומרים דבליל שני אומר זמן תחלה, דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה וכו'.

ובטור (סי' תרס"א) מביא גם שיטת אבי העזרי שיש לומר זמן באחרונה, וכתב שהרא"ש הי' נוהג כסברא הראשונה זמן ואח"כ סוכה, ועי' בב"י שם ובדרכי משה שם ס"ק א' גם הביא שיטות החולקים בזה, ומסיים אבל המנהגים שלנו כתבו דיש לנהוג כדברי הרא"ש וכן נוהגין, וה"ה בשו"ע (סי' תרס"א סעיף א') בליל יום שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ ברכת סוכה, וברמ"א שם כ': זו דעת הרא"ש וכן ראוי לנהוג.

ובלבוש שם: קידוש זמן ואח"כ סוכה, דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה, דזמן דסוכה כבר יצא בזמן ליל ראשונה, אף אם ת"ל שהי' חול ולא יצא ידי קידוש, מ"מ ידי זמן דסוכה יצא, דהא זמן דסוכות מן הדין הי' לו לברך אפי' בשעת עשייתה, אלא שנהגו להניחו לכוללו על הכוס, ואע"ג שלפי הספק אם לא הי' יו"ט ליל הראשון, הרי לא הי' זמן עשייה ולא זמן ישיבה, מ"מ כיון שמקדשין היום לא גרע מזמן עשייה, ועוד הא קיי"ל דבקיאינן בקבוע דירתא ויום שני הוא משום מנהג אבותינו בידינו, לכך סומכין עליו שלא לחזור ולברך זמן בליל שני על הסוכה, שכיון שבירך זמן אחר הסוכה בליל ראשון כבר יצא בו ידי חובת זמן הסוכה, וא"כ למה יפסיק בליל שני הברכת סוכה בין הקידוש והזמן כיון שא"צ לו וכו' עיי"ש במתק לשונו.

ווייל העושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו, קומט אוים האט מען יוצא געווען דעם שהחיינו שוין פון ערב יו"ט, דאם איז אן אנדערע שמועס.

אב"ד נייטרא ב"פ: און ס'איז נאר נוגע ווען ס'רעגנט, ווייל ווען ס'רעגנט נישט מאכט מען דאך אויפ'ן יו"ט, אזוי ווי ס'איז ספיקא דיומא מאכט מען אויפן יו"ט. אבער טאמער עס רעגנט דעמאלטס קען מען דאך נישט.

רבינו: אפילו ווען ס'רעגנט נישט, איז די שאלה וועלכע מ'מאכט קודם, דעם לישב בסוכה, צי דעם שהחיינו. די אשכנזים מיט די חסידים האבן די מחלוקה וועלכע מ'מאכט קודם.

הג"ר שלמה שבתי קעפטנבוים: די מעלה פון 'דעם' טלית איז אויך, אויסער דעם וואם דער צאנזער רב האט געהאט א ציצית פון ראשית הגז, איז אונזער ציצית דא אויך געמאכט אינגאנצן עבודת יד.

אויסער דעם האב איך געזעהן אז דער ראש בית דין רבי משה שטערנבוך ברענגט פון רבי ישראל סאלאנטער אז ער האט געשניטן די וואהל אויך לשמה, און ער מוטשעט זיך פון וואו ס'קומט דער ענין.[21]

כ'מיין קיינער האט נישט קיין טלית וואם מ'האט געשניטן די וואהל אויך לשמה, דא איז יא אזוי.

אב"ד נייטרא ב"פ: ער זאגט, אז די מעלה איז דא אז מ'האט שוין דעמאלטם געוואוסט אז מ'גייט מאכן ציצית. דאם וואם ער ברענגט אראפ פון רבי ישראל סאלאנטער, אז דאם שניידן זאל זיין לשמה, ממילא דא איז עס געווען לשמה.

רבינו: ביי קצירת חיטים ביי די מצות זעהט מען אז ס'דארף זיין די קצירה לשמה.

פסח ביי די מצות איז אזוי, אבער דא ביי ציצית זאל זיין די גזיזה לשמה, דאם איז א חידוש.

הג"ר שלמה שבתי קעפטנבוים: יא, ער אליינ'ס רבי משה שטערנבוך וואונדערט זיך, אבער אזוי ברענגט ער פון רבי ישראל סאלאנטער.

אב"ד נייטרא ב"פ: זייער שיין, ס'איז געווען א שיינער מעמד, אבער כזעה מ'מאכט עס שוין נאך. מ'האט עס שוין נאכגעמאכט אויף אסאך פלעצער.

רבינו: נו, אדרבה.

אב"ד נייטרא ב"פ: יא יא, פארקערט, דאם איז דאך געווען די כוונה.

כ'האב געהאט איינער א חסיד פון רביץ ס'איז געווען דריי וואכן נאך דעם מעמד, קלינגט ער מיך אן נאכאמאל און נאכאמאל, כ'ווייס נישט ווער דאם איז, עד היום וויים איך נישט ווער דאם איז געווען, זאגט ער מיר, ער ווייל אויך ברענגען וואל..., ער ווייל ברענגן ראשית הגז, און ער קומט אריבער און ער זאגט, כ'בין געווען ביי דעם מעמד, און כ'בין געווען זייער מרוגש , און איך בין געגאנגען קיין פענסילוועניע קויפן א שעפעלע, און ער האט געברענגט די וואל.

נאכדעם זוממער האט מען מיך געהויפן פון א קעמפ, א היימישע קעמפ, אז זיי האבן אויך געמאכט א מעמד ראשית הגז.

רבינו: די אלע זאכן איז געמאכט כדי להגדיל תורה, דאם ברענגט אריין א חביבות המצוה, א חביבות התורה, היינטיגע צייטן וואם מ'לעבט אזוי אין חומריות, און אז מ'האט אביסל א געפיל מ'זוכט עוסק צו זיין אביסל אין די מצוות ה', איז עם א געוואלדיגע חשובע זאך, ס'איז זייער חשוב.[22]

ובמשנ"ב (שם ס"ק ב) מביא שיטת האבי עזרי, וכתב, ומ"מ לא מקרי הפסק מה שאומר בינתיים ברכת סוכה ודומי' דאנו אומרים כשחל יו"ט במוצ"ש יקנה"ז אע"פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה כ"א על קידוש, ה"נ הזמן חוזר על קידוש שלפני סוכה עי"ש שמסיים: ע"כ מי שרוצה לנהוג כן אין מוחין בידו וכו' ועיי"ע בשעה"צ שם ס"ק ג'.

וכס' משמרת שלום (סי' מ"ג ס"ק ב) מביא י"א דגם בליל ב' סוכה ואח"כ זמן וכן מנהג אבוה"ק, עיי"ש. וכס' נימוקי או"ח (סי' תרס"א) כתב באורך ליישב מנהג רבותינו תלמידי בעש"ט שהיו מברכין כמו ביום א' סוכה ואח"כ זמן, עי"ש.

21 וז"ל בשו"ת תשובות והנהגות (ה"ב סי' ח) וז"ל: בציצית צריך טוייה לשמה אבל מעולם לא שמענו שיש מעלה לגזוז מהבהמה לשמה בזמן האחרון מצוי בעיה"ק ציצית עם מעלה שהגזיזה לשמה, ותמהני שלא מצאתי שום דיעה בפוסקים שצריך גזיזה לשמה, שוב שמעתי שזהו דעת הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל הלכה למעשה שכן, והדבר תמוה בעיני שבגמרא מפורש טוייה לשמה (סוכה ל) ולא קאמר גזיזה לשמה, ומוכח דלא צריך.

שוב הגיע לידי תולדות הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל מנכדו ומספר שמה (עמוד ק"ג) "דקדק לקצר זמן נשיאת הטלית של ציצית שעליו, כי דעתו היתה שהציצית משעת גזיזתם יהיו לשמה וקשה היה לו להשיגו וכו' וכאשר ראה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בזה לא דיבר עוד מזה" ע"ש.

---

22 ומן הנכון להעתיק כאן קטע נאה בענין זה מדרשת הגה"צ אב"ד נייטרא ב"פ שליט"א מה שדרש לפני הציבור אחר קיום המצוה:

"וועל איך נאכאמאל א הייליג וואכט פונעם דברי חיים פון צאנזער רב זי"ע - ס'איז אפשר נישט געדרוקט, ס'איז געדרוקט נישט אזוי געהערט, דעם מאמר האב איך געהאט אן עלטער עלטער פעטער און ער האט עס נאך געזאגט וואס ער האט נאך געקענט הערן פון דעם דור פון דברי חיים -

אב"ד נייטרא ב"פ: דאם ברענגט אויך צו לימוד התורה.

רבינו: יא יא, אלעס, מ'וועלט געווער נייע זאכן נייע הלכות, מ'האט דעמאלטס אויסגעשמועסט פארשידענע הלכות, די אלע קנינים, מענטשן האבן נישט געוואוסט, זיי האבן נישט געהאט קיין השגה, וואויל בעלי בתים, מ'האט גלערנט נייע ענינים, זאכן וואס זיי האבן נישט געוואוסט בעפאר.

אב"ד נייטרא ב"פ: דער רבי האט דארט אזוי שיין מסביר געווען די כללים, די קנינים פון די בהמה. ס'איז געווען א שיינע זאך, ס'איז אריין אין די ביינער, זכרון לכולם יהיו.

ס'איז געווען א קליינער סיפור, ס'איז געקומען א גאון אחד איז געקומען צום דברי חיים, צום צאנזער רבי, און דער צאנזער רב האט אים עפעס זייער מכבד געווען, נאך כבוד און נאך כבוד, דער גאון האט געזאגט אז ס'איז דא א ירושלמי אין מסכת שבועות, אז מ'איז מכבד א מענטש וויל מ'מיינט אז ער קען צוויי מסכתות, דאדף ער זאגן ניין ניין איך קען נאר איין מסכתא, אויב ער קען נאר איין מסכתא, זאל ער זאגן איך קען נאר איין מסכתא, מ'איז אים מכבד כאילו ער קען צוויי מסכתות, זאל ער זאגן איך קען נישט קיין צוויי, אויב ער קען נאר למשל פינעף, איך קען נאר פינעף מסכתות, א הלכה פסוקה אין ירושלמי, האט דער גאון געזאגט פארן צאנזער רב, ער האט געזעהן אזא גאון וצדיק וקדוש איז זיך מטפל און מכבד, האט ער געזאגט אז עס קומט אים נישט אזויפיל כבוד, ער דארף זאגן ער קען א מסכתא און נאך א מסכתא, לפי וואס ער האט געקענט, אזויפיל כבוד קומט אים נישט. הערט וואס דער הייליגער צאנזער רב האט אים געענטפערט, ער האט געפרעגט פון דעם גאון, זאגט נאר, איר וויסט וויפיל כבוד קומט פאר אין מסכתא, איר וויסט וויפיל עס קומט אז א איד האט גלערנט א מסכתא, אדורך געהארעוועט א מסכתא, איר וויסט וויפיל כבוד עס קומט אים, איך וויס נישט, וועז מ'וועט וויסן וויפיל כבוד עס קומט פאר אין מסכתא, דעמאלטס וועלן מיר אנהייבן צו מעסטן עס איז צופיל כבוד, ניין פאר אין מסכתא, אז א איד האט אדורך געהארעוועט א מסכתא קומט אים כבוד און כבוד עד אין לשער, עד כאן דבריו הקדושים.

במילא וועז אונז פרעגן מיר א קשיא פארוואס מאכט מען נישט יעדן טאג אזא מין מסיבה, דאס מאכט מען נישט יעדן טאג אז מ'קומט זיך צוזאם בניך כשתילי זיתים, קיין עין הרע אוי הייליגער באשעפער, די קשיא איז טאקע דארטן די קשיא, דא איז נישט קיין קשיא, וויל יעדע מצוה קומט טאקע אזוי, וועז א איד זאל זעהן אין עולם האמת נאך הונדערט און צוואנציג, מ'וועט זעהן וואס דא הייסט א מצוה, וועט מען זעהן אז דאס איז אלעס גארנישט, דא וואלט געקענט זיין נאך צעהן מאל אזוי גרויס וועז נדיבי עם וועלן צוהעלפן מ'וועט אויסבויען נאך צעהן מאל אזוי גרויס, נו נו, אזויפיל קומט פאר א מצוה, אפשר נאך מער אויך, אזוי דארף מען באמת צוגיין צו יעדע מצוה, און אז מ'האט נישט די געלעגנהייט טאקע ביי אנדערע מצוות, אז מ'האט עס יעצט לאמיר עס מיטנעמען אויף אנדערע מצוות, לאמיר מיטנעמען די התלהבות וואס אונז האבן מיר דא, לאמיר מיטנעמען די תשוקה וואס אונז האבן מיר דא פאר א מצוה, און לאמיר עס מיטנעמען טאקע יא אויף אנדערע מצוות, אויף תפילין, אויף ציצית, אויף תורה, און אויף מידות טובות, און אויף צניעות, און נאך און נאך זאל מען עס מיטנעמען".

רבינו: דער חתם סופר זאגט אז ער האט געמאכט ראשית הגז יעדן יו"ט, ער האט געגעבן די מתנות.[23]

אב"ד נייטרא ב"פ: יעצט איז עס א חשיבות, מ'מאכט דאך יעצט הזרה אין די ישיבות, דאס איז דאך באמת הזרה אויף וואס ס'איז געווען ביים מעמד, מ'הזר'ט איבער. וועז

23

ונעתיק כאן עוד מדרשתו הנ"ל: "דער חתם סופר זאגט דאך א פלא'דיגע לשון, כ'וויל נאר נאכזאגן די איין שורה, יעדעס וואר פון חתם סופר איז דאך קודש קדשים, דער חתם סופר זאגט 'דרכי ממש בכל יו"ט לשחוט בהמה ולהפריש ממנו מתנות וכן ראשית הגז", עד כאן לשונו הקדוש. דאס איז נישט געווען נאר איינמאל, ס'האט זיך געמאכט אחת לשבעים שנה, דער חתם סופר איז זייער זעלטן וואס ער דערציילט פון אייגענע מנהגים, ס'איז דא מנהגי חתם סופר וואס תלמידים האבן געשריבן, אנדערע האבן מעיד געווען, דא זאגט דער חתם סופר בתוך התשובה וועגן פדיון הבן, זייער אן אינטערסאנטע זאך ווי אזוי ס'איז בכלל צוגעקומען צו שרייבן די תשובה, איז עפעס א סיפור נפלא, אבער יעצט קען מען נישט דא מאריך זיין, אבער דער חתם סופר זאגט 'דרכי', ער האט דאך געוואלט האבן א תכלית, א אדם גדול וקדוש שרייבט עפעס, זאגט ער 'דרכי ממש בכל יו"ט', ס'הייסט ס'איז אויסגעקומען לכאורה פארן חתם סופר, כ'וויס נישט וועז ער האט עס אנגענהויבן, אבער לכל הפחות מער ווי הונדערט מאל האט ער עוסק געווען אין דעם פון די ראשית הגז.

במילא איז יעדעס מאל וואס אונז האבן מיר גלערנט דעם ענין, די משנה אין מסכת חולין, דער סעיף אין שולחן ערוך אין של"ג, און נאך וואס מ'איז אנגעקומען צו די חתם סופר, און אויב ס'איז נאכנישט געווג געווען האבן מיר גלערנט נאך א תשובה און נאך א תשובה ביז מ'איז אנגעקומען אז דער חתם סופר - וואס מ'קען זאגן אפשר א יחיד אדער נישט ממש - וואס ער זאגט מצות מתנות כהונה איז דא אויפן כהן אויך, דאס הייסט אויף דעם כהן המקבל, זייער אסאך פוסקים זאגן אז דער כהן המקבל ער איז נאר א מקבל ער האט נישט קיין מצוה אויף דעם ענין, צי ס'זאל זיין פדיון הבן, צי ס'זאל זיין סיי וועלכע מתנות כהונה, אבער דער חתם סופר זאגט ניין, אז די מצוה איז דער כהן וואס ער איז מקבל איז אויך מקיים, ס'איז לכאורה א סתירה קענן א רא"ש מיט אן אריכות הדברים.

נאכדעם זעענדיג די אלע ראשונים און די וועלט פונעם חתם סופר, האט זיך אלעמאל געבענקט מתי יבוא לידי ואקיימנו, נאר איך קען דאך נישט גיין בעטן ראשית הגז, וויל מ'טאר נישט זיין א כהן המחזיר אחר גורנות, אבער וועז וועט זיך איינער דערמאנען און זאגן דא איז דא א כהן לאמיר אים געבן ראשית הגז, ס'איז נער הייתי גם זקנתי ס'איז נאכנישט אנגענקומען, אבער יעצט ברוך ה' איז עס אנגעקומען האב איך זיך נישט געראכטן אויף אזוי ווייט, כ'האב זיך געראכטן אז ס'וועט קומען עפעס אן עריכער איד און ער וועט גיין שטיל און וועט מיר ברענגען ראשית הגז, אבער ס'זאל זיין א רבן של אלפי אלפים פון טיערע חסידישע אידן, און דא זאל איך זיין א שותף לדבר מצוה, אויף דעם האבן מיר נישט גע'חלומ'ט, במילא איז אוודאי ביים שההיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה האב איך געבעטן דעם רבי'ן זאל מיך אויך מוצא זיין אזוי ווי ס'איז נהוג ביי פדיון הבן, וויל ס'איז טאקע שההיינו, איך מאך אויך דעם ברכה שההיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

אונז האבן מיר געלערנט אין ישיבה, אפשר אין סאטמאר איז נאך אלץ אזוי, ביי רבי שמואל דוד, סוף זמן ווען ס׳איז געווען אלול צייט, איז געווען צוויי–דריי וואכן ווא״ם מ׳האט געמאכט חזרה.

רבינו: אמאל אינדערהיים איז איבעראל אזוי געווען.

רש״ד הערצאג: אלול און אדר, סוף זמן

רבינו: דער טאטע ז״ל האט אמאל געזאגט א רמז, ער האט געזעדט צו די בחורים וועגן חזר״ן חודש אדר האט ער געזאגט, די גמרא זאגט (ביצה טו:) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, האט ער געזאגט ״הרוצה שיתקיימו נכסיו״ וועט ס׳וויל די תורה זאל זיך ביי אים האלטן [ע״ד ואיש את קדשיו לו יהי׳], ער זאל נישט פארגעסן וואם ער האט געלערנט, ״יטע בהן אדר״ דארף ער דאם פלעגן אין חודש אדר, אזוי האט געזאגט אז מ׳זאל חזר׳ן חודש אדר..

אב״ד נייטרא ב״פ: וואם איז געווען אמאל, דער חתם סופר אין די תשובות חלק ז׳ (סי׳ כ״א) זאגט ער אז סוף שתא האבן זיי געמאכט איינמאל חזרה אין אלול, סוף שתא האט מען איבער געחזר׳ט אלעם וואם מ׳האט געלערנט יענעם יאר, אבער ס׳איז געווען אן ערנסטע זאך.[24]

א׳ הנוכחים: ביי אונז איז חזרה ביז צוויי וואכן פארן סוף זמן, און נאכדעם לערנט מען סוגיא.

אב״ד נייטרא ב״פ: דער לימוד פון סוגיא איז זייער א חשוב׳ע זאך.

רבינו: יעצט לערנט מען די סוגיא ׳עד אחד נאמן באיסורין׳.

אב״ד נייטרא ב״פ: פון דעם וועט זיין די דרשה?

רבינו: יא, די שבת שובה דרשה.

אב״ד נייטרא ב״פ: ס׳איז א שיינע סוגיא אין מסכת גיטין, זייער שיין.

ס׳איז געווען זאכן וואם מ׳האט נישט געדארפט צו טוישן, חזרה איז זייער זייער א וויכטיגע זאך, מ׳זאגט נאך פון צדיקים, אפשר דער בעלזער רב האט געזאגט, אז די גאנצע סיבה פארוואם מ׳דארף צו לערנען איז כדאי מ׳זאל קענען מאכן חזרה.[25]

רבינו: דער קדושת יו״ט האט אזוי געזאגט, מ׳לערנט כדאי מ׳זאל האבן וואם צו חזר׳ן.

אב״ד נייטרא ב״פ: ס׳איז דא אן אינטערסאנטע מעשה, אין ספר מי באר מים חיים (מהגה״ק רבי משה יוסף האפמאן זצ״ל, דומ״ץ פאפא, ולבסוף ימיו בעיה״ק ירושלים, ושם מנו״כ) שמועסט ער פון דעם, ער האט געהייסן רבי משה יוסף, זיין טאטע האט געהייסן רבי מיכאל האפפמאן, אויך געווען א גדול בתורה, א רבי, און ער איז געווען א תלמיד פון חתם סופר.

רבינו: ער איינ׳ם איז געווען א תלמיד פון כתב סופר, און אינטערעסאנט, ער ברענגט אין זיין ספר (בס׳ מי באר מים חיים הנ״ל) אז דער כתב סופר האט געהאט א בעסערע ישיבה ווי דער פאטער דער חתם סופר בכמות ובאיכות,[26] אזוי שרייבט ער דארט.

---

24 עיין בשו״ת ח״ז (סי׳ כ״א) שכ׳: ״והני יומי דכלה דמהדרנא לכולא תלמודא דגריסנא בהאי שתא כי כן דרכינו״, וראה תורת משה (ויקרא דף כ״ד) שכתב ״והנה מהזיר אחר למודו ק״א פעמים אינו שוכח, וכתב הרמ״ע כי השכחה היא מהס״מ, ס״מ בגימטריא מאה, על כן מאה פעמים ואחד מנצחו, והיינו מאויבי תחכמני, אם תחכמיני יותר מאויבי שהוא הס״מ, אז לעולם היא לי בלי שכחה״. ועיין עוד בחידושי שבת (דף קמ״ו) בשם הגה״ק רבי שמשון מאסטראפאל ״דשר של שכחה רי״ב שמו ושר המומנה על הזכרון דז״ך גימטריא א״ל״, וע״ע ח״ס עה״ת במדבר עמ׳ ע״א.

ויש לציין מה שכ׳ בס׳ סנה בוער באש (עמ׳ ק״ס) על מרן החת״ס: היה מקפיד מאד להחדיר בתלמידיו את החשיבות היתירה שיש בחזרה הסדירה על הלימודים, וכך הנהיג בישיבתו שחודש ימים לפני סוף הזמן היו חוזרים התלמידים על כל החומר אשר שינו במשך אותה חצי השנה, ובסוף הזמן היה מעמיד אותם למבחן על כל השיעורים וההלכות שלמדו באותו פרק זמן, מרגלא הוי בפומיה לפרש מה שאמרו חז״ל על רבינו הקדוש שלא פסק מעל שולחנו צנון וחזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, דהכוונה היא על לימוד העיון והחריפות ועל החזרה את מה שלמדו.

הוא עצמו שימש דוגמא חיה להמחיש את חשיבות החזרה על כל שיעור שלמד עם תלמידיו היה חוזר ארבעה פעמים בכל יום, בליל שבת קודש היה נעור עד חצות וחזר על משנת תלמודו של ששת ימי המעשה, ובכל שנה מער״ח אלול עד אחר יום הכיפורים חזר על כל ששה סדר משנה עם פי׳ עץ החיים ועל כוליה תלמודא בבלי וירושלמי ספרא ספרי ותוספתא כך היה נוהג במשך כל ימי חייו עלי אדמות.

25 עיין בס׳ מצוות ועושה (עמ׳ ש״ע) ששמע מהגה״צ הישיש מוהר״ר רפאל זילבער זצ״ל אב״ד פרייזאן דבדידיה הוה עובדא כשהיה ילד נכנס אל הקדש פנימה לאדמו״ר הגה״ק מהרי״ד מבעלוא זי״ע וביקש הימנו סגולה לזכרון, וא״ל הרה״ק מבעלוא אין שום סגולה לזכרון, הכל תלוי בחזרה, אם תחזור על תלמודך הרבה לא תשכח, ע״ש.

וכן מובא בשם כ״ק אדמו״ר מראחמיסטריווקא שליט״א מארה״כ בזה״ל: שמעתי מפ״ק של המהר״א מבעלוא שאמר שאצל אביו המהרי״ד בשא׳ כתב בפתקא שיתברך ״בזכרון טוב״ אז היה בסדר חוזר על האימרא של הרה״ק מלובלין זי״ע ״אז נישט ווייל מען חזרט געדענקט מען, נאר אז מען חזר׳ט איז א סגולה צי געדענקען״ וסיים מרן בלשון קדשו: די גמרא זאגט שוין (יומא יט) ״מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא״.

26 עיי׳ שם בהקדמה לספרו מי באר מים חיים על מס׳ ברכות וז״ל שם: ״וזכות אבותי וזכות רבותי יעמדו לי, וכו׳, וכשהייתי בן י״ט שנים הלכתי

אב"ד נייטרא ב"פ: יא, אזוי שרייבט ער.

עכ"פ ברענגט ער צו א שטיקל פון שאגת ארי', דער ספר מי באר מים חיים, דער שאגת ארי' איז מחולק מיט א תום', זאגט ער, אז זיין טאטע האט אים געזאגט, אז דער שאגת ארי' האט ביי חודש אלול, האט ער איבער גע'חזר'ט גאנץ ש"ס, דאם הייסט נאנט צו אלול האט ער אדורך געלערנט גאנץ ש"ס, און פון אלול און ווייטער ביז יום הקדוש האט ער איבער גע'חזר'ט זוהר הקדוש, האט דער חתם סופר גע'זאגט, אז א איד וואם קען דאם באווייזן, ער מעג מחולק זיין מיט תוספ.

זאגט ער דארטן דאם לשון, אונותזו דארפן מיר זיך ברענען די ביינער צו פארשטיין א תום', מחולק זיין מיט א תוספות?!, ווי קען מען זיין מחולק מיט א תוספות??, דער שאגת ארי' האט געמעגט מחולק זיין מיט א תוספות!.

עכ"פ יעצט מאכט מען טאקע חזרה פון די מצוה.

א' הנוכחים: דער נייטרא רב האט געבעטן ער וויל זעהן ווער ס'האט געמאכט די ציצית, דער איד וואם איז דא געקומען ער מאכט די עבודת יד ציצית.

ער הייסט ר' מאיר צבי גרינוואלד.

אב"ד נייטרא ב"פ: יא, זייער גלייך, איך האב שוין אמאל געזעהן ר' מאיר צבי מאכן ציצית...

ושאלו רבינו: וואו וואוינט איר?

רמ"צ: אין שיכון מקווירא.

אב"ד נייטרא ב"פ: זייער חשוב, אה, יעצט וויים איך, ס'איז א חשיבות.

א יישר כח פאר אייך.

וכיבד רבינו את הרב מנייטרא ב"פ במיני טעימה

והוא סירב לברך על הטעימה קודם שבירך רבינו

רבינו: נו, כהן מברך... ס'איז א מצוה פון וקידשתו.

ס'קומט מיר אוים צו לייגן תפילין פאר בר מצוה בחורים אן ס'קומען אפט מער ווי צוויי בר מצוה בחורים אויף אמאל, האב איך מיר אינגעפירט אזוי, אז א כהן קומט קודם.

אב"ד נייטרא נהנה מזה ואמר: דאם איז א שיינע חידוש אינעם וקדשתו...

רבינו: היינט איז אויך געווען עטליכע בחורים, דער כהן איז געווען קודם.

אב"ד נייטרא ב"פ: א שיינע הנהגה.

אונז שבט כהונה מצידינו זענען מיר א וודאי מסכים.

א' הנוכחים: ביי וקדשתו זאגט רש"י עפעס אנדערע ווערטער דארטן.

רבינו: בעל כורחו, אפילו ער וויל נישט...

אבער דער לימוד איז פון קדוש יהי' לך, רש"י ברענגט דאם דארט אין פ' אמור, נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר.

אב"ד נייטרא ב"פ: ס'איז א שיינער הלכה'דיגע זאך...

א' הנוכחים: רש"י זאגט פאריגע וואך ביי ביכורים 'אין לך אלא כהן שבימיך', ביי מתנות כהונה שטייט עם נישט, נאר ביי ביכורים, זעהט אוים ביי מתנות כהונה מעג מען יא אויסוועלן וועמען מ'וויל, עפעס ספעציעל.

וכיבדו רבינו לברך על היין

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן, א גוט געבענטשט יאר, א כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים, ברכה והצלחה און סייעתא דשמיא, זוכה זיין צו עוסק זיין בתורה מיט הרחבת הדעת.

אב"ד נייטרא ב"פ: אמן, א כתיבה וחתימה טובה און א גוט געבענטשט יאר, מיט אלעם גוטס.

וביקש רבינו לחיים לכל הנאספים

ובמיוחד ביקש רבינו לחיים לבעל היין ר' שמואל דוד הערצאג, ולהאומן במלאכת הציצית לשמה ר' מאיר צבי גרינוואלד, ואמר: א גוט געבענטשט יאר מיט אריכת ימים ושנים בבריאות השלימות.

אב"ד נייטרא ב"פ: כ'זעה ס'איז א גרויסער געדרענג דא, דער עולם קומט זיך געזעגענען, ס'איז דאך די ימי הסליחות, כ'וויל נישט אויפהאלטן...

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל מיר זיך זעהן מתוך שמחה.

אב"ד נייטרא ב"פ: אמן, א גוטן טאג, א גוט געבענטשט יאר.

ונפרדו לשלום בידידות ובברכות לרוב

לישיבה הרמה לישיבת מורי בעל מחבר תשובת כתב סופר, ומצאתי שם חברים צדיקים וחסידים ומתמידים וחריפים, ד' מאות בחורים, כולם אהובים כולם ברורים, והיו עומדין בצפופין בבית המדרש הישן על מקום קטן מי שלא ראה לא יאומן כי יסופר, ושם מצאתי ונראה כבוד התורה, ומורי ז"ל למד שיעור בסוגיות הש"ס בחריפות והיו דבריו נחמדים כניתנה מסיני, והיה משגיח על תלמידיו בהשגחה גדולה, והיו שומרים שראו בחלונות חדרי הבחורים. היה מתמיד בתורת ה', כי כאשר ראו התלמידים ואי אפשר לשער בענין אחר אלא שהציץ בו רוח הקודש והיה מיסר ורודף מי שהיה בו מדות שאינם טובים והיה מרחיק אותם מבין תלמידיו, עד שהי' ישיבה הרמה בלי סיג ופסולת, ואמר לאאמו"ז ז"ל שיאמינו לו שגם החת"ס לא זכה לישיבה כזה, כי בישיבת הח"ס החסידים לא היו חריפים והוא זכה לתלמידים חסידים קדושים וחריפים, ומורי ז"ל היה לומד עם הישיבה בהתמדה גדולה, ובחנוכה כל יום היה לומד בענין אחר, אשרי מי שזכה לשמש בישיבתו הרמה ולנשק את ידו", עכ"ל.

ביקור הרב הגאון ר' אברהם שמואל ענגלענדער שליט"א

דומ"ץ ביהמ"ד החדש דקהילתינו הק' בלעיקוואד יצ"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

מוצש"ק פרשת עקב תשפ"א לפ"ק

יכיל בקרבו הנושאים כדלהלן:

מעלת העיר קרית יואל ועבודת התפילה ◆ הוראת מרן רביה"ק לקרוא שם אחר א' שנלב"ע לאחר שישים שנה ◆ איסתפקתא אי יכולין לצאת ידי חובת קידוש על תנאי והראי' מספירת העומר שמהני תנאי במצות ◆ שיטת הגר"א והמשנ"ב שהסופר ספיה"ע על תנאי צריך לברך גם בפעם הראשון ◆ עצתו של האבני נזר לעשות תנאי באכילת אפיקומן לפני חצות ◆ ד' החת"ס שאין לקיים מצות על תנאי וע"כ אין עושין יוהכ"פ מספק ◆ אימרא מרביה"ק טעם למה קבעו סדר חושן משפט לאחרונה בסדר השו"ע ◆ קפידותיו של מרן רביה"ק וזהירותו במילי דברכות ◆ ד' הכלבו שאין לברך ברכה ראשונה בפחות מכשיעור ◆ המהר"א מבעלזא הקפיד על שיטת הכלבו והחפץ חיים הפליא את מנהגו ◆ מרן העצי חיים זי"ע היה מקפיד לברך שהכל על יי"ש לפני הסעודה לפטור את המשקין שבתוכה ◆ הערה על ד' המשנ"ב שיש לשתות לפני הסעודה רק כמלוא לוגמיו בכדי שלא להתחייב בברכה אחרונה ◆ ההוראה לצאת חובת קידוש במקום סעודה ע"י שתיית ב' רביעיות שבכוס אחד ולצאת ברכה אחרונה בברכת המזון ◆ מנהג רבותינו הק' לעשות הפסקה בין קידושא רבא ואכילת מזונות להסעודה בצפרא דשבתא ◆ קפידת מרן העצי חיים על נטילת ידים בדברים שטיבולם משקה ◆ אודות גודל קדושת האמונה בהשי"ת שראו בהנהגת מרן רביה"ק ◆ וכח האמונה שהשריש בתורותיו ואמרותיו של מרן רבינו זי"ע וצורת אמירת הד"ת ◆ מלחמתו של מרן רביה"ק במלחמה לה' בעמלק ◆ שאלה האם מהני היפוך כוונה בברכת הנהנין ◆ בשיטת הפוסקים אי ברכת היין של קידוש והבדלה הוי ברכת הנהנין או ברכת המצות ◆ בענין נשים שעשים הבדלה על חלב או על שכר ◆ מרן רביה"ק הורה שנשים יבדילו על יין רק בלית ברירה כשאין להם להבדיל על דברים אחרים והרה"ק מנאסויד הורה שלא יעשו כלל ◆ עובדא מרביה"ק שקידש על יי"ש וחזר וקידש ובירך על יין ◆ סיפור ממרן הישמח משה על קפידתו שלא לשתות יי"ש ◆ ד' הטו"ז כנשפך הכוס באמצע קידוש ◆ רבותינו הקדושים הורו הלכה רק אחר שעיינו בתוך השו"ע ◆ ד' הפמ"ג שאסור להורות מבלי לעיין בתוך הספרי הלכה ◆ היין הנמצא בבית נחשב כמונח על השולחן בשעת הקידוש ◆ אצל מרן רביה"ק הורידו את היין לאחר קידוש ובירך ברכהמ"ז על שכר ◆ בגאליציע קידשו על יי"ש מחמת מחסור בענבים אבל באונגארין היה הרבה יין.

הרה"ג הדומ"ץ שליט"א שהה בשבת פ' עקב העעל"ט בקרית יואל יצ"ו, יחד עם קבוצה נכבדה מאנ"ש תושבי עיר לעיקוואד בצל הקודש של כ"ק מרן רבינו שליט"א

דומ"ץ לעיקוואד: כ'בין נתפעל דא פונעם שבת קודש פון צוויי חלקים, הן די בחורים ביים טיש פרייטאג צו נאכטס קיעה"ר פלאי פלאים, נשיאת חן דקדושה, נישט סתם, ווי דער רבי פארברענגט מיט זיי אזוי מיט א נאנטשאפט.

און צווייטנס, בליעה"ר אזא ריבוי העם אין ביהמ"ד מיים דאוועגען און ביי שלוש סעודות, און מ'האט צייט שטאט און רואיג צום דאוועגען שבת, מ'יאגט זיך נישט נישטא קיין זייגער.

א' הנוכחים: ער האט געפרעגט היינט אינדערפרי צי מ'שפארט צו די אנדערע שוהלן אז יעדער קומט אהער דאוועגען אזוי לאנג.

דומ"ץ לעיקוואד: ביי אונז דארט מוז אלעם גיין מיטן זייגער...

רבינו: דאהי ווער ס'וויל נישט גייט אין אנדערע שוהלן.

דומ"ץ לעיקוואד: און עם כל זה קומט אזא ריבוי עם.

רבינו: אמאל האט מען געדארפט שטיל מאכן ביים ליינען, היינט דארף מען נישט שטיל מאכן, קיינער שמועסט נישט, ווייל די וואס זיי שמועסן די קומען נישט...

און מ'האט איינגעפירט ביי אונז אז מ'מאכט נישט קיין הוספות, העלפט דאס צי מ'זאל נישט רעדן.

דומ"ץ לעיקוואד: אהן מאכן תקנות רעדט מען נישט?

רבינו: ב"ה מ'רעדט נישט.

קרית יואל איז א הייליגע שטאט, עם וואוינען לויטער ערליכע אידן, חשוב'ע אידן, נאר שומרי תורה ומצות.

א' הנוכחים: דער רבי האט געזאגט א דרשה איינמאל. זייט דעמאלטס איז שטיל.

רבינו: זייט דעמאלטס, מ׳וויסט אז מ׳קומט אין ביהמ״ד צום דאוונען.

א׳ הנוכחים: עם איז נישטא קיין מי שברך׳ס אויך נישט.

רבינו: עס איז יא דא מי שברך׳ס, אבער מ׳פראבירט מ׳מאכט עס שנעל.

הרה״ח ר׳ חיים שלמה פישער, משב״ק: מ׳מאכט נישט קיין הוספות, דער רבי האט געוואלט מ׳זאל אייך מכבד זיין מיט אן עליה האט מען געדארפט געבן מפטיר, ס׳איז דאך דא חתנים.

דומ״ץ לעיקוואד: יישר כח.

רבינו: מ׳גייט נישט קיין עליות פאר מחותנים, און ווען איינער גייט א נאמען איז ער אויך נישט עולה לתורה אין ביהמ״ד, ווען מ׳גייט א נאמען קומען ארויף אלע בעלי שמחה די נעמען געבארׂ׳ס איינם נאכ׳ן אנדערן.

דומ״ץ לעיקוואד: ס׳איז מיר געווען נישט קלאר ביי אונז אין לעיקוואד צו מאכן די מי שברך׳ס ליולדות, וועגן צוויי זאכן, ערשטנ׳ס, איך זאג בעבור שיתן, און ווער זאגט אז ער גייט טאקע געבן, און צווייטנס, מ׳דארף נישט אריין דרייען איז דעם מי שברך אויך יברך וירפא, ס׳איז דאך די יולדת...

רבינו: יא, אין נוסח פון מי שברך שטייט עס נישט, דער וואס האט געמאכט דעם מי שברך האט עס נישט אריין גענייגט, איך האב עס דאך נישט געמאכט...

דומ״ץ לעיקוואד: כ׳וויל דערציילן, זכיתי אז מ׳האט גערעדט פון מיר ביים רבי׳ן ז״ל, ביים דברי יואל. ווען איך בין געבוירן געווארן, מיין מאמע׳ס טאטע איז געווען רבי אברהם׳לע ראנד (הנ״ר אברהם שמואל ראנד ז״ל ראש ישיבת מתיבתא בלאנדאן ומח״ס שמן ראש, שחל״ח בשנת תשל״ח לפ״ק), דער מתיבתא ראש ישיבה, און איך בין געבוירן געווארן אין די שלושים, מיין טאטע האט געהאט א שאלה צו מ׳זאל צוגעבן א נאמען אדער נישט, אין די גאם האט עס געהייסן אז ער איז פלוצלינג אוועק, ער האט אפשר אויסגעזעהן יונג, איז מיין טאטנ׳ס טאטע ר׳ אהרן ברוך (הרב החסיד המפורסם רבי אהרן ברוך ענגלענדער ז״ל שהי׳ יליד קרעניץ ומחסידי שינאווא, ובארה״ב הי׳ מנכבדי ת״ח וחסידים מאנ״ש בבארא פארק יצ״ו) אריבער געקומען צו פארן צום רבי׳ן ז״ל, און געוואלט פרעגן וועלכע נאמען מ׳זאל געבן, האט ער געזאגט וויבאלד ס׳איז העכער זעכציג איז נישט קיין פראבלעם, און מ׳זאל עס לאזן. כ׳גוין דאם יעצט פאר א זכות אז דער רבי ז״ל האט כאטש געריידט פון מיר און צוגעגעבן א ברכה.

*

דומ״ץ לעיקוואד: כ׳האב געהאט א ספק, מ׳האט געריידט פון די שאלה, יוצא צו זיין הבדלה צי קידוש על תנאי, מענטשן זענען אסאך מאל אין ביהמ״ד, זיי ווייסן נישט צי מ׳וואלט אויף זיי אין שטוב ווייל ער הערן אין ביהמ״ד.

רבינו: ביי ספירה טרעפט מען דאם (או״ח סי׳ תפ״ט) אז ס׳העלפט א תנאי, דארף לכאורה דא אויך העלפן.[27]

דומ״ץ לעיקוואד: ביי א מצוה שטייט קלאר אז עם העלפט על תנאי, למשך קריאת שמע פון פארנט, זאגט דער שו״ע הרב קלאר אז מ׳קען אינזין האבן על תנאי. רבי עקיבא איגר דארט.[28]

---

27 וכראיית מרן שליט״א עיי׳ בשו״ת שואל ומשיב (מהדורא רביעאה חלק ג׳ סימן קכו דף פה.) שנשאל מי ששומע הבדלה משליח צבור ומסופק אם כשיבוא לביתו ימצא יין להבדיל בעצמו ורוצה לכוין לצאת בשמיעה ע״י תנאי שאם לא ימצא יין יצא ידי חובה בשמיעה ואם לאו הוא מכוין שלא לצאת בשמיעה זו ונסתפק האיון המחבר אם יש בזה משום בריה, והוכיח מהשלחן ערוך סימן תפט סעיף ג בדין ספירת העומר דמהני תנאי וכו׳ ע״ש.

כן בשו״ת חזון נחום (סימן לב) נשאל אם אפשר לצאת ידי חובת קידוש ששומע מאחר על ידי תנאי שיכוין השומע שאם יהיה לו יין לקדש בעצמו אינו רוצה לצאת ידי חובה בקידוש מדין שומע כעונה, ואם לא יהיה לו יין הוא מכוין לצאת מדין שומע כעונה, והוכיח מהשלחן ערוך סימן תפט סעיף ג והמגן אברהם שם בדין ספירת העומר דמהני תנאי, ושוב העיר מדין ברירה, ותירץ על פי מה שכתב הר״ן (גיטין פה בשם הרמב״ן) דלא שייך ברירה אלא באומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח ואם בא חכם למערב יהא עירובי למערב, אבל אם מתנה על דבר אחד בלבד, כגון שאומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח, ואם לאו יהיה בטל, לכולי עלמא בכהאי גוונא יש ברירה, ודמי לעל מנת שלא ימחה אבא ע״ש, והכא נמי בקידוש על תנאי שאם לא יהיה לו יין לקידוש הוא יוצא בקידוש הזה, הוי התנאי בדבר אחד, ולכולי עלמא יש ברירה, וכבר ירד לסברא זו בישועות יעקב סימן תפ״ט סק״ב על פי דברי הרמב״ן הנ״ל ע״ש עכת״ד.

וכיוצא בזה כתב בשו״ת יגל יעקב (בהגהות השלחן ערוך דף קנה ע״ב) וזה תורף דבריו: ומדברי השלחן ערוך (סימן תפט סעיף ג) והמגן אברהם שם מצאתי תשובה למה שנסתפקתי בדבר השומע מחבירו קידוש או הבדלה על הכוס ואינו יודע אם יהיה לו יין לקדש ולהבדיל בעצמו אם יוכל לצאת ידי חובה על תנאי, שאם לא יזדמן לו יין הוא מכוין לצאת ידי חובה בשמיעה זו, ואם יזדמן לו יין הוא מכוין שלא לצאת אלא במה שיקדש ויבדיל בעצמו, ומדברי השלחן ערוך והמגן אברהם מוכח דשפיר מהני תנאי לצאת ידי חובה, אלא שמדברי הטורי זהב לא משמע כן, ושוב ראיתי להצל״ח (פסחים קא) דפשיטא ליה שיוצאים ידי חובת קידוש על ידי תנאי כיוצא בזה וכו׳ ע״ש.

28 האיון רבי עקיבא איגר ז״ל בהגהותיו לשולחן ערוך (סי׳ מ״ו על מג״א סקט״ז) כתב בזה הלשון: לענ״ד דעתי בירא שהציבור יעברו זמן קריאת שמע יכוין בדרך תנאי אם יעברו יהא יוצא בזה ואם לא יעברו לא יצא בזה כמו שכתב הבית יוסף סימן תפ״ט לענין ספירת העומר, עכ״ל.

ועיי׳ בדעת תורה למהרש״ם מברז׳אן (סי׳ מ״ו) כתב ונראה דאם מכוין על תנאי שאם יתפלל תוך הזמן יצא ידי מצות קריאת שמע אחר כך, ואם

אבער א ברכה על תנאי, מיר קומט אוים אז נישט, אז מ׳קען נישט יוצא זיין, ווייל אין שולחן ערוך שטייט אז וועו א מענטש ווייסט נישט בשעת ער הערט די הגפן צי דער כוס גייט אנקומען צו אים, ארבעט עם נישט. היינט האב איך אבער געזעהן אין עטליכע תשובות ספרים וואם האלטן אז מ׳איז יא יוצא. ווי קען מען יוצא זיין א ברכה על תנאי.

רבינו: דארט רעדט מען פון דעם, ביי ספירה שטייט דאם. וועו איינער וויל ציילן פריה, ער וויייסט נישט צי ער וועט גערענקען צי נישט...[29]

דומ״ץ לעיקוואד: יא, אבער דארט רעדט מען צי ער זאל דעמאלטם יוצא זיין אדער שפעטער. אבער די ברכה רעדט מען נישט פון איבער מאכן.

רבינו: מ׳רעדט פון די ברכה אויך דארט ביי ספירה.

דומ״ץ לעיקוואד: איבער מאכן א ברכה צוויי מאל?

רבינו: יא, דער משנה ברורה זאגט דארט אז מ׳דארף האבן א ברכה, אז טאמער וועט ער יוצא זיין וועט ער נישט קענען מאכן די ברכה נאכאמאל.[30]

דומ״ץ לעיקוואד: ביי אפיקומן ארבעט דאך אויך מיט א תנאי. נישט אלע זענען מסכים צו דעם.

רבינו: דער אבני נזר זאגט אזוי, אז מ׳קען מאכן אזא עצה.[31]

רח״ש: מ׳האט אהנגענומען די עצה פונעם אבני נזר?

רבינו: ניין.[32]

דומ״ץ לעיקוואד: אלץ וואם טאקע נישט, אלץ תנאי? מ׳האט מורא געהאט פון דעם תנאי.

רבינו: מ׳האט זיך נישט ארום געשפילט מיט א מצוה.

לאו יוצא עכשיו לא מהני דהא קריאת שמע מן התורה, ובדאורייתא אין ברירה ע״כ.

29 פסק השו״ע באו״ח (סי׳ תפ״ט ס״ק) המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, ואם יזכור בלילה יברך ויספור, ומקור דין זה הוא מדברי האבודרהם בשם מחזור ויטרי הובא בב״י, ופירש הטעם שאומר אם אזכור בלילה אחזור ואברך כדין ונמצא שלא ברכתי לבטלה, ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבועות למצוה.

אולם הרשב״א בתשובה (סי׳ רל״ה) השיג בחריפות על דין זה, וכתב דאם אמרה אדם אחר משמיה דרש״י אומר אני שתלה בוקי סריקי ברבינו ז״ל, וביאר טעמו דכל שמנה מבעוד יום לא עשה כלום וכו׳ ואם שמא יצא בספירה ויסמוך בספירה זו כמו בקריאת שמע של ערב, אם כן כבר יצא ידי ספירה וכשחזור ומברך בלילה נמצאת ברכה לבטלה, וכונתו דמדחזינן דבלילה סופר בברכה על כרחך דנקטינן דבודאי לא יצא ידי חובתו בספירה שמבעוד יום, וא״כ למה הוא סופר, ודבריו הובאו שם במג״א (ס״ק ז), ותמה לפ״ז על המחבר מאי טעמא פסק לדין זה הא שפיר כ׳ הרשב״א דתקנתו קלקלתו דשמא יצא בראשונה ואסור לברך.

ובמג״א כתב ליישב דין זה ז״ל ״וע״ל דאויל לשיטתיה דפסק (בסי׳ ס׳) דמצוות צריכות כונה וא״כ יכוין בלבו אם אזכור בלילה אין אני מכוין לצאת בספירה זו״, והיינו דהא דכתב המחבר דמונה עמהן בלא ברכה היינו בצירוף מחשבת הלב דאין דעתו לצאת במנין זה אם יזכור בזמן הספירה.

30 כן הוא דעת הגר״א בהלכה זו של ספירת העומר דאין הנדון לגבי תנאי בכוונה אלא לגבי עיכוב הברכה, שכתב ״דברכה מעכב לענין זה שיחזור ויברך וכמ״ש בסי׳ ס׳ מ״ב לענין ק״ש, וכמ״ש בירושלמי פ״א דברכות ועמש״ש״ עכ״ל הגר״א. ור״ל דכענין שמצינו בשו״ע בסי׳ ס׳ לענין ברכות ק״ש דאף אם קרא ק״ש ויצא יד״ח, עכ״פ חוזר ומברך ברכותיה כתקונן, וסבר הגר״א דזו כוונת הראשונים הנ״ל גם לגבי ספה״ע שיש תקנה מיוחדת לברך, ולכן אפי׳ אם כבר ספר עם הצבור מבעוד יום ויצא ידי חובתו, חוזר ומברך כשיספור בלילה בביתו, דאף שיצא ידי חובת הספירה עדיין לא יצא ידי חובת הברכה.

אמנם האבודרהם חולק על זה וכדמשמע מהרמב״ם דכל שמנה יצא ידי חובתו ושוב אינו יכול לברך ככל ברכת המצוות ולכן כל שספר עם הצבור שוב אין לו לברך.

31 עיין בשו״ת אבני נזר (או״ח סי׳ שפ״ה אות ה) כתב וזה לשונו: ועל כן נראה ראם בתחילת הסעודה או באמצע רואה שהוא קרוב להצות, יאכל כזית מצה על תנאי, אם הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה דזמן אכילתו עד חצות יהיה לשם אפיקומן וימתין עד לאחר חצות היינו דלא יאכל כלום עד חצות, דהרי בענין טעם מצה בפיו כיון דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שאסור לאכול אחר הפסח, ואפיקומן הוי במקום הפסח, ואחרי חצות יאכל סעודתו, ואחר כך יאכל שנית אפיקומן, וויצא ממה נפשך אם הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה דעד חצות זמנה, יוצא באפיקומן ראשון, ואחר חצות מותר לאכול דברים אחרים, ואם הלכה כר׳ עקיבא דעד שיעלה עמוד השחר יוצא באפיקומן השני עכ״ל. היוצא מדבריו דאחר שעבר זמן המצוה לא בענין טעם מצה דרק עד חצות דשייכי חובת אפיקומן לדעת ר׳ אלעזר בן עזריה בענין שישאר טעם מצה בפיו, אבל לאחר חצות דכבר אינו זמן המצוה יכול לאכול.

ובהגדה של פסח מבית לוי בריסק (עמ׳ ר״י) הביא מהגרי״ז שאם כן אינו צריך להתנות כלל בכזית שאוכל קודם חצות, כיון דאפיקומן מקרי הכזית מצה האחרון שאוכל, ואינו תלוי כלל בכוונת דעתו, ולפי זה קודם חצות יאכל כזית מצה, ולא צריך תנאי, דאם ההלכה דזמן הפסח הוא עד חצות הרי זה כזית האחרון העולה לשם אפיקומן, ואחר חצות מותר לאכול שאר סעודתו לפי שיטתו של האבני נזר, ולבסוף יאכל עוד כזית מצה ויעלה זה להאפיקומן, דאם ההלכה הוא דעד עמוד השחר הוי זמן הפסח, הרי זה הכזית הוא הכזית האחרון והוא הנקרא אפיקומן עכ״ל. הזינן דמסכים לשיטת האבני נזר, אלא דסבירא ליה דאין אנו זקוקים כלל לתנאי.

32 עיין במעשה רב להגר״א (הלכות פסח סי׳ קצ״א אות ל״ד) שכתב וזה לשונו: פעם אחת האריך הגר״א בהגדה ופירושים וסיפורים והביט בהמורה שעה שחצות ממשמש ובא אז תיכף ציוה לאכול אפיקומן, ונשארו כל המאכלים ומיני מגדים על השלחן ולא אכל שום אחד מהם ואפילו אשתו ובני ביתו עכ״ל ולכאורה ראי׳ מינה שלא עשה כתנאי האבנ״ז.

וכן ידוע שנהגו רבותינו הק׳ זי״ע שאם ראו שהגיע חצות השאירו את כל הסעודה ואכל תיכף ומיד את האפיקומן, ולא סמכו על העצה הנזכרת.

דומ"ץ לעיקוואד: אן ביי קריאת שמע ביי שחרית פון פארנט דארט פאר וידבר, האט מען יא אינזין געהאט יוצא צו זיין על תנאי?

רבינו: מ'האט אינזין געהאט יוצא צו זיין.

דומ"ץ לעיקוואד: מ'האט אבער נישט געוואלט אלין די ברכות קריאת שמע.

רבינו: ענדערש איז מען יוצא.

דומ"ץ לעיקוואד: האט מען דארט אויך אויפגעפאסט נישט על תנאי.

רבינו: נישט על תנאי.

דומ"ץ לעיקוואד: איז ביי א ברכה אוודאי נישט.

רבינו: מ'האט נישט געמאכט קיין לומדות, מ'האט נישט אויסגעמישט לומדות מיט הלכה, לומדות איז זייער גוט, אבער מקיים געווען א מצוה האט מען געמאכט אזוי ווי די גמרא זאגט (ר"ה לד.) אתקין רבי אבוהו בקיסרי אז מ'זאל בלאזן די תקיעות מאה קולות, און וואס איז געווען בעפארי? ס'איז געווען א ספק, און אז ס'איז געווען א ספק האט מען דאך געבלאזן, נו וואס האט רבי אבוהו מתקן געווען. ביז דעמאלטס האט מען געבלאזן אלין ספק, יעצט בלאזט מען נישט וועגן ספק, ס'איז א וודאי.

דומ"ץ לעיקוואד: דאס איז געווען רבי אבוהו'ס תקנה, אז ס'זאל נישט זיין קיין ספיקות.

רבינו: יא, ס'זאל נישט זיין קיין ספק, דער טאטע ז"ל האט א שמועס אויף דעם אין ברך משה (לר"ה דף ע"ה).

ס'איז דא א חתם סופר אין די דרשות (דרשה לכ"ז אלול דף שנ"ט), דער חתם סופר זאגט פארוואס איז נישטא קיין ספיקא דיומא ביי יום כיפור, אז מ'קען נישט פאסטן צוויי טאג זאל מען עסן פחות מכשיעור, זאגט דער חתם סופר, ווייל ס'איז א יום סליחה, האט מען נישט געוואלט ס'זאל זיין א ספק, ווען ס'איז א ספק דאס אדער דאס בלייבט עם א ספק, ס'דארף זיין א וודאי.[33]

דומ"ץ לעיקוואד: ס'איז עפעס ענליך צום רבי'ן ז"ל'ס ווארט, פארוואס הושן משפט איז צום סוף, אנדערש ווי אין חומש, ווייל דארט מאכט מען פשרות, אין אורח חיים אזן יורה דעה איז נישטא קיין פשרות.[34]

רבינו: דאס איז אן אנדערע זאך, אבער דער חתם סופר זאגט אזוי, תקיעת שופר איז נישט קיין ספק, ס'איז א וודאי, אזוי בלאזט מען.

דומ"ץ לעיקוואד: דער רבי ז"ל בכלל ביים מאכן א ברכה האט ער דאך געציטערט פון ספיקות.

רבינו: יא, ער האט זייער שטארק מחמיר געווען.

דומ"ץ לעיקוואד: דאס קומט פון צאנז, פון וואו קומט עס?

רבינו: קען זיין, אבער בעיקר פשוט פון שולחן ערוך...

דומ"ץ לעיקוואד: אויף פחות מכשיעור?

רבינו: אויף פחות מכשיעור האט ער געמאכט א ברכה, נישט קיין נאך ברכה.[35]

דומ"ץ לעיקוואד: א פאר ברכה האט ער יא געמאכט.

רבינו: א ברכה ראשונה? אוודאי.

דומ"ץ לעיקוואד: דער כל בו איז מחמיר ביי פחות מכשיעור מ'זאל נישט מאכן קיין פאר ברכה אויף נישט.[36]

דער חפץ חיים האט אמאל געהערט פון איינעם אז דער בעלזער רב האט אויפגעפאסט אויף דעם, האט ער געזאגט אז ווען ער וייסט ווען אז ס'איז דא איינער וואס פאסט אויף אויף דעם וואלט ער עס ארויס געלייגט אין זיין משנה ברורה, אז אפילו א ברכה ראשונה זאל מען אויך נישט מאכן אויף פחות מכשיעור.[37]

---

33 עיין ד' מרן החת"ס בדרשותיו (ז"ך אלול תקע"ג דף שנ"ח) שכ' בזה הלשון: דנהי דמחוייב אדם לחוש לכל הספיקות לצאת ידי שמים ולא יבוא ליגע באיסור דאורייתא, מכל מקום אין המצוות מקובלות לפני הקב"ה אלא בעושה המצוה על הודאי ולא על הספק, ויודע בבירור שזה אסור וזה מותר בלי פקפוק, וכשעושה הדבר רק על הספק אינו מקובל כל כך לפני הקדוש ברוך הוא, ועל כן לא רצו להחמיר ביום הכיפורים לעשות שני ימים מספק כדאיתא ברמ"א (סימן תרכ"ד סעיף ה) וסמכו על רובא [שרוב אלול אינו מעובר] כדי שלא תהיה כפרת כל ישראל תלוי בספק יום זה או יום זה, ולא יהיה שום יום מכפר כפרה גמורה עיי"ש.

34 נדפס בס' חידו"ת ודרשות למסיבות של החזקת מוסדות התורה פ' וישב דף קסז.

35 עיי' בשולחן ערוך או"ח (סימן רי סעי' א) כתב המחבר דהאוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל.

36 בבית יוסף (סימן רי) הביא בשם הכל בו (סי' כד טז ע"ד) בשם רב אחא משבחא דעל פחות מכשיעור אין צריך לברך אפילו שהכל, אולם בב"י כתב אין כן דעת כל הפוסקים, וכן נקט בשו"ע דמברך אף על פחות מכשיעור.

ועיי' בדרכי משה (סי' ר"ח) וז"ל: ברכה ראשונה אין לה שיעור כו' כתב הר"ר יונה שעל פרי פחות מכשיעור מברך לפניה שהכל, וכתב בית יוסף ולא משמע כן מדברי התוספות ואשיר"י, והרמב"ם כתב כדבריהם בהדיא דבשביל חסרון השיעור לא נשתנה הברכה, והכל בו כתב דעל פחות מכשיעור א"צ לברך אפילו שהכל, ואין כן דעת כל הפוסקים.

37 עיין בס' בקדושתו של אהרן (ח"א עמ' קס"ב) בשם הרה"ג ר' אהרן מרדכי רוטנער שליט"א כי בעת שעלה החפץ חיים ז"ל להמהר"א מבעלזא בעת שהותו על האסיפה בוארשא מזג המהר"א להח"ח מיינו, וא"ל ס'האט א שיעור, והח"ח תיכף הבין כוונתו לענין ברכה ראשונה, והביע

רבינו: אזוי?! אויף פחות מכשיעור?!

ר׳ שמואל הכהן פריעדמאן, משב״ק: כרפם איז דאך אויך ווייניגער ווי א שיעור.

רבינו: יא, ביי כרפס מאכט מען דאך א ברכה אויף א חצי שיעור.[38]

דומ״ץ לעיקוואד: דער לעצטער בעלזער רב פלעגט אויפפאסן אויף דעם.

א׳ הנוכחים: ער פלעגן אלץ צו פרעגן צי עס האט א שיעור...[39]

דומ״ץ לעיקוואד: וועגן דעם האט ער אויף אתרוגים נעהאט א שאלה...

רבינו: דער זייד ז״ל דער עצי חיים פלעגט פאר א סעודה האט ער געמאכט א שהכל און געטרינקען אביסל בראנפן וויל אז ס׳איז דא א שהכל אינמיטן די סעודה, זאל עם שוין מוציא זיין, אין סימן קע״ד ברענגט דער טור אזוי...[40]

דומ״ץ לעיקוואד: אין צאנז האט מען אויך אזוי געטוהן...

רבינו: דא מאכט יעדער א ברכה ראשונה אויף א חצי שיעור.

אבער ער פלעגט מחמיר צו זיין, לאמיר זאגן ביי פרישטאג האט ער געטרינקען א קאווע, האט ער געמאכט א שהכל בעפאר די סעודה.

דומ״ץ לעיקוואד: וויל ער האט געהאט א שאלה אז אינמיטן די סעודה וועט זיין מאכלים א ספק שהכל וואם ער וועט קען נישט קענען מאכן קיין ברכה.

רבינו: יא, ער האט זייער מחמיר געווען, האט ער געמאכט א שהכל פאר די סעודה אויף בראנפן.

דומ״ץ לעיקוואד: דארטן (בשותה קודם הסעודה) אויב ס׳איז פחות מכשיעור איז ער נישט מחויב מיט ברכה אחרונה.

רבינו: אבער ער האט למעשה געמאכט א ברכה ראשונה אויף פחות מכשיעור.

*

דומ״ץ לעיקוואד: עם איז מיר לעצטנס נולד געווארן א ספק, ביי קידוש, דער ביאור הלכה וויל אז מ׳זאל נישט טרינקען מער ווי מלא לוגמיו, וויל אויב יא, אז ער וועט טרינקען א רביעית איז א שאלה פון א נאך ברכה, וואו איז די נאך ברכה אויף קידוש, אפשר איז עם נישט קיין חלק פון די סעודה, למעשה, אנדערע ווילן דוקא יא ס׳זאל זיין קידוש במקום סעודה.[41]

תמיהתו ע״כ, ואמר המהר״א הכלבו... (הוא דברי הכל בו המובא בב״י דפחות מכשיעור חשיב תמיד כמועמת דאי״צ ברכה), והתנצל הח״ח א״ע כי אילו ידע כי יש הנוהגים בזה הי׳ מביא שי׳ זו במשנ״ב.

38 כמ״ש להדיא בשו״ע הל׳ פסח (סי׳ תע״ג) שיקח פחות מכזית ויברך עלי׳ בורא פרי האדמה.

39 עיין בס׳ י״ג אורות (ח״ב עמ׳ של״ב) שהרה״ק רבי אהרן מבעלזא זצוק״ל היה שואל להנוכחים אפילו בנוגע לברכה ראשונה אם כמות המאכל ראוי לברכה, כי חשש לדעת הראשונים דס״ל דבעינן כזית אף לברכה ראשונה, ולדעת רבינו יונה (דף כ״ז מדפי הרי״ף והו״ד בב״י ר״ס ר״י) שמברכין על פחות מכזית ברכת שהכל.

40 דהנה הטור (סימן קע״ד) פסק: ועל שאר משקים שבסעודה אין צריך לברך דחשיבי כבאים מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלי שתייה ואף יין לא היה צריך לברך אלא משום שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו, ולכן צריך ברכה לפניו, ובעל הלכות גדולות כתב שיש לברך על המים שבסעודה, וא״א הרא״ש ז״ל כתב יש אומרים שיש לברך על המים שבתוך הסעודה על כל פעם ופעם דנמלך הוי וכו׳, ואין מסתבר לי כלל כי ידוע שאי אפשר לו לאכול בלא שתייה ואינו מסיח דעתו משתייה כל זמן שהוא אוכל, והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום אכילתו ויברך על המים על דעת לשתות בתוך סעודתו.

ועיין בספר נגיד ומצוה (דף י״ז רע״ב) כתב בשם המהרח״ו קודם שיאכל ישתה מעט מים ויברך עליהם בתחלה ולא בסוף והוא שיהיו פחות מרביעית כדי לצאת ידי הוכה בשתיית המים שבתוך המזון ולפי שפעם אחת שתיתי קודם אכילה יותר מרביעית והראו למורי במצחי שהיתה ברכה לבטלה וכתב על זה מהר״י צמח נראה לי שרצונו לומר ברכה לבטלה מאותה כוונה הנ״ל וכאילו אמר שהיתה לבטלה עוד כי ברכה לבטלה היא שמכוין שלא שתה מים לצמאו כי אם לפטור המים שבסעודה ושתה רביעית כבר חלה עליו חובת ברכה אחרונה וכיון שלא בירך ברכה אחרונה משמע שהראשונה היתה לבטלה ע״כ ואף שיש עקולי ופשורי בכוונת תירוצו מכל מקום מוכח מדבריו דסבירא ליה שיכול לברך על המים שלפני הסעודה על פי ששותה שלא לצמאו.

ועיי׳ בשולחן ערוך או״ח (סי׳ קעד סעי׳ ו) כתב המח׳ דהשותה מים או שאר משקה באמצע הסעודה, אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה, ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו; אבל מים או שאר משקים לא חשיבי, ואינם טעונים ברכה, ואפי׳ אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיקו לו המים, נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא, ופת פוטרתם. וי״א לברך על המים שבסעודה, ויש מחמירין עוד לברך עליהם בכל פעם, דסתמא נמלך הוא בכל פעם, וכתב המחבר דהרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו, וכתבו שם האחרונים דמי שמחמיר על עצמו כן לשתות קודם הסעודה בכדי לפטור המשקין שבסעודה, יקפיד לשתות פחות משיעור, דאם ישתה יותר משיעור אזי ג״כ יכנס לספק האם לברך ברכה אחרונה, דלשיטות שאינו צריך לפטור את המשקים ששותה בתוך הסעודה, דהם נפטרים בסעודה, א״כ יצטרך לברך ברכה אחרונה, וכן נהגו הרבה גדולים לשתות מעט משקים לפני הסעודה.

41 בביאור הלכה (סי׳ קע״ד סעי׳ ו) ד״ה וכן פוטרת כתב על הא דפסק השו״ע דברכהמ״ז פוטרת יין שלפני המזון כתב על זה, דאין דין זה ברור

רבינו: ס׳איז דא פוסקים וואס זאגן אז ווייל ס׳איז א חלק פון די סעודה מוז דאך עס זיין קידוש במקום סעודה.[42]

דומ״ץ לעיקוואד: דאס איז א הלכה, אבער נישט במציאות. ער טענה׳ט אז ווען ס׳איז לפתוח תאות המאכל, ווערט עס טאקע א חלק פון די סעודה,[43] אבער ווען די הלכה הייסט מיר מאכן קידוש פאר די סעודה, ווערט עס נאכנישט קיין חלק פון די סעודה. אין די גמרא אין ברכות שטייט אז ס׳דארף זיין במציאות אזוי. כ׳זעה אז ער איז מחמיר.

אבער לעצטנס, קידוש במקום סעודה איז דאך היפש הארב, די גרעסטערע בעכער׳ם די גרעסטערע שיעורים נוצט יוצא צו זיין די שיטת הגאונים, איז יא א מעלה צו טרינקען מער.

רבינו: ווייל ס׳האט צוויי רביעית, איז דאס אליינם די סעודה.[44]

אבער דעמאלטם קומט דאך אוים ווערט א שאלה מיט א נאך ברכה.

דומ״ץ לעיקוואד: אלא מאי דער היתר, מוז מען זיך יא פארלאזן אויפן בענטשן.

רבינו: יא,[45] מ׳מוז זיך פארלאזן אויפן בענטשן.[46]

דומ״ץ לעיקוואד: און שבת בייטאג אז מ׳עסט מזונות כשיעור, מאכט מען דען יא א נאך ברכה?[47]

רבינו: יא. מ׳מאכט א הפסק.[48]

---

42 דברמב״ן במלחמות פרק ע״פ ובר״ן סוברים שם דבין בין של קידוש ובין שאר יין שלפני המזון צריך ברכה אחרונה, וכן דעת התוספות פסחים [ק״א ע״ב] סוד״ה ידי יין ע״ש, ולפ״ז כתב דנראה שנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו, והוסיף דאה״כ מצאתי שכ״כ בחיי אדם כלל מ״א ס״ג, וכתב דאם שתה כל הכוס יכוין בעת בהמ״ז לפטור היין ששתה מקודם ויוצא בזה בדיעבד בכסימן ר״ח סי״ז, אכן מסיק דלפי מה שמבואר בפוסקים [עיין בסימן ק״צ] דבמשקה יש דעות דמחייבי אפילו בכזית וכ״ש ברוב רביעית לכן הנכון שתמיד יכוין בבהמ״ז לפטור היין של קידוש ע״כ.

42 משמעות דברי המחבר והרמ״א דגם היין ששותה בשביל הכוס של קידוש עולה לשיעור של היין דבעינן לקידוש במקום סעודה, אבל הלבוש והב״ח הובא במג״א כתבו דמלבד הכוס ששותה בשביל הקידוש צריך לשתות עוד כוס יין בשביל קידוש במקום סעודה, והביאור בזה דכיון דצריך לשתות הכוס בשביל הקידוש, א״כ אותו הכוס מישך שייכי להקידוש ולא להסעודה, [ובמקדש על הפת מסתפק הפרמ״ג (במש״ז סק״א) אם גם שם בעינן שיאכל עוד כזית חוץ מהכזית שאוכל בשביל הקידוש או דפת הוא קביעות וגם בכזית אחד נעשה כאן קביעות סעודה ועולה בין בשביל הקידוש וכין בשביל הסעודה, ובפרמ״ג (בסימן תרל״ט) כתב בדעת הלבוש דגם בפת בעינן שיאכל עוד כזית מלבד הכזית שאוכל בשביל הקידוש].

ופשוט דכל הנידון אי בעי למישתי עוד היינו רק לזה ששותה הכוס של הקידוש, אבל לאחר שיוצא ידי חובת הקידוש בשמיעה ואינו שותה הכוס, ורוצה לצאת קידוש במקום סעודה בכוס של יין ודאי סגי בחד רביעית, ולא בעינן שישתה שיעור של מלא לוגמיו ועוד רביעית.

ועי׳ במג״א (ס״ק י״א) שכתב דאפילו בקידושא רבא שיכולין לצאת מצות קידוש בחמר מדינה היינו רק לצאת ידי חובת המצוה של קידוש, אבל לא מיקרי "מקום סעודה" רק ביין דסעיד ולא בחמר מדינה.

43 במשנ״ב (ס״ק כד) כתב שטעם דין זה שיין שלפני הסעודה נפטרת בברכת המזון שלאחר הסעודה, הוא מפני שהיין שלפני המזון בא כדי לפתוח המעיים ולהמשיך את האדם לתאות המאכל וממילא דינו כדברים הבאים מחמת הסעודה.

ואכן בכף החיים (ס״ק לד) דייק מכך שאם אינו שותה כדי למשוך תאות המאכל אלא למטרה אחרת צריך לכתחילה לברך ברכה אחרונה על מה ששתה לפני הסעודה.

44 בשו״ע או״ח (סי׳ רע״ג סעי׳ ה) כתב המחבר דבכדי לצאת קידוש במקום סעודה סגי בזה ששותה כוס יין, וכתב בט״ז ס״ק ד׳ דמשמע מדברי הרמ״א וב״י דהיינו ששתה כשיעור במה שטועם כוס של קידוש, דהיינו במלוא לוגמיו בלבד, ומש״ה פסקו דמילה בשבת שרי למוהל לשתות אם שותה כשיעור, והך ששייך עליו ברכה פי׳ ברכה אחרונה שצריכה שיעור, אלא דכתב דקשה א״כ כל קידוש לא יצטרך להיות במקום סעודה, דהא צריך לשתות בקידוש מלא לוגמיו, וע״כ מסיק דנראה דה״ק אחר שטעם כוס של קידוש כשיעור ששתה פעם שנית כשיעור שחייב עליו ברכה אחרונה, דהיינו חוץ מהכוס של קידוש צריך שישתה פעם שנית בכדי לצאת בהו קידוש במקום סעודה, ולפ״ז מדינא אסור למוהל לשתות מכוס של מילה בשבת וכ״כ בלבוש ובב״ח, וכן פסק לכתחילה במשנ״ב.

אלא דלפי״ז כששותה יותר מרביעית הרי זה בכלל הספק שכתב הביאור הלכה בסי׳ קע״ד שהבאנו לעיל.

45 כ״כ הביאור הלכה (סי׳ קע״ד ס״ק ד״ה וכן פוטרת) וז״ל: ואם שתה כל הכוס יכוין בעת בהמ״ז לפטור היין ששתה מקודם ויוצא בזה בדיעבד.

46 דלפי מה שמסיק הביאור הלכה שם צריך שיכוין להדיא בברכהמ״ז שברצונו לפטור יין הקידוש.

47 דהנה בחיי אדם (כלל מא סעיף ד) כתב שבכל סוגי מיני מזונות אם אכל מהם לפני הסעודה ולא יאכל מהם בתוך הסעודה צריך לברך "ברכה מעין שלש" לפני הסעודה, ואינו נפטר בברכת המזון אלא כשאכל מהם גם בתוך הסעודה, ולא הפסיק בין הסעודה לבין האכילה שלפניה, ובביה״ל כתב על דבריו "ולא נהירא".

אמנם בשו״ע הרב (סי׳ קסה סוף סעיף ח) נראה לכאורו שהחמיר יותר שכתב שכל האוכל דבר הטעון "ברכה מעין שלש" לפני סעודת לחם גמור אין מצטרפים זה עם זה להפטר בברהמ״ז, אלא צריך לברך תחלה "ברכה מעין שלש" ולא חילק בין מיני המזונות לסוגיהם, וגם לא הזכיר אם אוכל מהם גם בתוך הסעודה או לא, ומשמע שבכל ענין אין ברכת המזון פוטרת לכתחילה מיני מזונות שאכל לפני הסעודה, וכן הבין בדבריו במסגרת השלחן (לקצור שו״ע שם אות ד), ובספרו חוסן ישועות שם הוסיף שכן משמע בדברי סידור הרב (סדר ברכות הנהנין פרק א סעיף יז), וכן נראה במג״א (סי׳ רמ״ט ס״ק ו) ע״ש, וכן כתב בשלחן הטהור (סי׳ כא אות לא) דאפי׳ אכלו גם בסעודה לכתחילה יברך ברכה אחרונה, וכן בבן איש חי (פר׳ נש א אות ד) ולא מחלק בין אוכל מזונות בתוך סעודה וכן לא מחלק בין שבת ליום חול.

דומ"ץ לעיקוואד: און אויב מ'מאכט נישט קיין הפסק?

רבינו: דא ביי אונז מאך מיר אלעמאל א הפסק.

דומ"ץ לעיקוואד: דער אשל אברהם דער בוטשאטשער רב איז זייער מארימ אין דעם באריכות גדול, ער זאגט, דער מענטש וויסט דאך אז ער גייט זיך באלד וואשן, וואם איז דער היתר צו מאכן א נאך ברכה, אלא מאי דוקא מאכן א הפסק כדי צו קענען מאכן א נאך ברכה, ער איז נישט אזוי צופרידן.[49]

---

48 דכיון דעושים הפסק – שיוצאין מהדר לחדר וכדו' - אזי ודאי הוא דברכהמ"ז אינו פוטרו, ולכתחילה נכון בשבת שחרית לאחר הקידוש לברך ברכה אחרונה, ולהפסיק מעט לאחר באכילת המזונות ואחר כך להפסיק מעט וליטול ידיו לסעודה, דבזה יצא כל ספק.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' י"ז), כיון דיש דיעות דכל מה שטועמין קודם הסעודה גורם פתיחת האיצטמוכא לאכילה וממילא נפטר בברכה אחרונה בברכת המזון, ובכדי להוציא מספק נכון להפסיק, וכ' ברכת הבית (שער ט"ו סעי' מ"ח) כתב דבשבת ויו"ט נכון הדבר לברך על המחיה כדי להרבות בברכות, ומ"מ משום חשש ברכה שאינה צריכה יפסיק מעט דאז בודאי לא הוי ברכה שאינה צריכה.

ובזמירות דברי יואל מובא שרביה"ק ז"ל אחר הקידוש ישב ללמוד שיעוריו או אמר יום תהילים והזוהר השייך ליום השבת עד זמן הסעודה, (מפני חשש הנ"ל), וכ' ברכת הבית (שם) כתב שקיבל מרבו הגה"ק הייטב לב זצ"ל שכן היה נוהג וקינו הקדוש הישמח משה זי"ע.

49 באשל אברהם (בוטשאטש) סימן רח כתב וז"ל הייתי נהוג לאכול כזית דובשנין קודם סעודת שחרית דשבת ק' ולברך על המחיה, וגם אם לא הפסקתי בין זה להנטילת ידים לא היה בלבי גמגום על זה. וכעת שמעתי האון אבדק"ק קאלימייא מוה' נחמן נ"י שהוא נזהר מזה, והיינו מצד מה שכתוב בבאר הגולה סימן ר"ח [אות ו על פעף יז] שאם יין ברכות המזון פוטרת ברכה אחרונה דיליה, וכן תמרים הגם דלא זיינו כל כך, כל שכן דייסא שזיין טפי, ומילא ברכהמ"ז פוטרת וא"צ לברך, והאומר לי בשם הרב הנ"ל אמר שמשמעותו מהט"ז שם, ונראה כוונתו מצד מה שכתב הט"ז [ס"ק יח] דאיירי קודם סעודה, כי בתוך הסעודה גם סמוך לברכת המזון ברכת המזון פוטרת, ע"ש. (ובזה המנהג פשוט שלא לברך ברכה אחרונה על מה שקורים פלעדיל בסעודות גדולות, שכבר נתפרסם לברך עליו ברכה הראשונה בתוך הסעודה ככל כסנין שלקנוח שלא לשובע, אך ברכה מעין ג' אין עולה על לב לברך על זה, כי הגם שלפעמים יש הפסק גדול בין גמר הסעודה לאכילה בסעודת נשואין על ידי הדרש ומתנות דהדרשה ומחול וריקודין ומילי דבדיחותא ומשתה ומשתהה זמן רב. וכיון שהבאר הגולה [שם] כתב מכל מקום שגם דייסא פוטר ברכת המזון, משמע מזה שגם בתוך הסעודה פוטר, וגם אם אכל קודם הסעודה גם כן פוטר. ואם כן המברך על הדובשנין שקודם הסעודה ברכה אחרונה הוה ליה כברכה שאינה צריכה, כן נראה כוונת הרב בזה.

והוסיף דראה גדולים נוהגים לברך על המחיה קודם הסעודה גם בסמוך, ולומר שסומכים את עצמם על הסברא שמותר לגרום ברכה שאינה צריכה בשבת, כדי להשלים המאה ברכות, הוא רחוק, כיון שיש מפקפקים בזה. אך נראה עיקר שמסתמא איירי בתוך הסעודה, והט"ז נתפשט אחר שנתפשט הבאר הגולה, ומוטב לעשות פלוגתא בפירושים מלאפושי פלוגתא בהנוגע למעשה ולהוראה, ולזה יותר ניחא דהבאר הגולה פירש דאיירי בתוך הסעודה,,,עיי"ש באריכות, ואני נוהג שכשיש לי יין הרבה אני שותה כשיעור וכולל על הגפן עם על המחיה, וגם כשתיקף אני אוכל סעודת שחרית אני עושה כן, כי כשמשתהה בינתיים וכמו ביום א' דשבועות, פשיטא שצריכים לעשות כן לכו"ע, אך גם כשהסעודה היא תיקף אין בזה גמגום, כיון שיצא ידי חובת קידוש במקום סעודה על ידי הדובשנין, אם כן יש לומר שהיין הוא טפל רק לזה, והגם ששם סעודה חד הוא והוא טפל גם כן לסעודה הגדולה כשהיא תיקף, על כל פנים הברירה לכלול היין בעל המחיה, ובפרט שאין בזה משום ברכה שאינה צריכה כיון שאינו ברכה בפני עצמו, והרי על כל פנים לא גרע ממה שכתבו הפוסקים לחלוק סעודת שחרית לשנים, ולא חששו בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה אך העיקר שהרי זה כברכה פרטית הצריכה דוקא, כן נראה לי עכ"ל.

50 כי מנהג רבותינו הק' לא לקדש בבוקר עם הטלית, ועיין בזמירות דברי יואל שרביה"ק ז"ע נהג כהרה"ק מצאנז שלא לקדש בבוקר עם הטלית, אף שהרבה צדיקים נהגו כך עפ"י סוד ללבוש, אבל הוא היה מגיע לביתו היה מסיר את טליתו ושוב לא לובשו לקידוש, ופע"א בהיות רבינו על אם הדרך ושימשו א' מאנ"ש אשר לא נודע לו דרכו בקודש בזה, ומחמת אי ידיעתו הגיש לרבינו הטלית קודם קידוש ללובשו, ואמר לו רביה"ק בדרך צחות שזה נתפשט אצל המון עם להיות מלובש בטלית בשעת קידושא רבא הוא מנהג בעלי בתים הממהרים לבא לביתם לקדש, ומחמת המהירות אינם מסירים הטלית מעליהם עד אחרי הקידוש.

וכמו"כ סיפר הגה"ח רבי חי"ל שוואדרן ז"ל מירושת"ו ששמע מרבינו שאמר פעם 'מאכן קידוש ביינאכט מיט א טלית איז רבי'שע מנהג, און בייטאג איז א באלעבאטישע מנהג.

אך יש לציין שמנהג הרבה צדיקים כבית טשערנאביל וויזניץ ואדבורנא לקדש עם הטלית.

הר"ר יואל יצחק שטערן: עפעם האט דער רבי אמאל דערציילט אז דער עצי חיים פלעגט אויסטוהן דעם טלית, ער פלעגט זיך גיין וואשן די הענט, ער פלעגט מאכן א הפסק נאכן מאכן קידוש אין ביהמ"ד.

רבינו: ער האט געמאכט קידוש מיטן טלית?[50]

הריי"ש: און נאכדעם פלעגט ער אויסטוהן דעם טלית...

רבינו: כ'האב דאם קיינמאל נישט געהערט אז מ'האט קידוש געמאכט מיטן טלית שבת צופרי.

הריי"ש: ער פלעגט זיך וואשן די הענט פאר קידוש, ער האט אויסגעטוהן דעם טלית נאכ'ן דאוונען, און ער איז ארוים געגאנגען, ווייל ער האט זיך געוואלט וואשן די הענט, ווייל מ'טונקט איין...

רבינו: אה, דאם יא, דאם איז א צווייטע זאך, ער האט מקפיד געווען אויף א דבר שטיבולו במשקה.

דומ"ץ לעיקוואד: וואו טונקט מען איין?

רבינו: ער האט איינגעטונקען די מזונות אין די וויין. האט ער זיך געוואשן פאר קידוש, איז ער ארוים געגאנגען פאר קידוש אז ער זאל זיך וואשן, דאם האב איך געהערט, דאם

וויים איך. ס׳איז צוויי אנדערע זאכן, פאר קידוש איז ער ארוים געגאנגען און ער האט זיך געוואשן די הענט וועגן דבר שטיבולו במשקה.[51]

דומ״ץ לעיקוואד: דאם הייסט אז דער עצי חיים האט אויפגעפאסט אויף נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה.

רבינו: נישט נאר ער האט אויפגעפאסט, נאר ער האט מקפיד געווען אז א צווייטער זאל אויך אזוי טוהן, ער האט געקוקט צי א צווייטער איז מקפיד. ס׳איז געווען ביי אים אזוי אז יענער האט נישט מקפיד געווען איז ביי אים געווען א חסרון.

דומ״ץ לעיקוואד: און דער ברך משה האט אויך אויפגעפאסט אויף דעם? ס׳איז געבליבן די חומרא?

רבינו: ער האט נישט געטונקען כמעט.

א׳ הנוכחים: אין די קאווע האט ער נישט אריין געטונקען א שטיקל ברויט?

רבינו: אינמיטן סעודה מעג מען, דעמאלטם וואשט מען זיך.

אינמיטן די סעודה איז נישט קיין פראבלעם, אז מ׳האט זיך געוואשן איז נישט קיין פראבלעם.

דומ״ץ לעיקוואד: דאם פרעגן דאך די פוסקים פסח ביינאכט, דער טורי זהב און אנדערע, פארוואס א גאנץ יאר פאסט מען נישט אויף דערויף.[52]

רבינו: אויף דבר שטיבולו במשקה.

דומ״ץ לעיקוואד: די ליטווישע פאסן טאקע זייער שטארק אויף. זיי זענען ברוגז אויף אונז פארוואס אונז פאסן מיר נישט אויף.[53]

רבינו: אזוי האב איך געהערט אז דער זיידע ז״ל האט מקפיד געווען אזוי.

און פאר מיר קומט עס נישט אויס.

דומ״ץ לעיקוואד: צוקער אריין אין די קאווע?

רבינו: ווער נוצט היינט צוקער אין די קאווע?

א׳ הנוכחים: דער דיין (הג״ר אברהם שמואל שליט״א) האט היינט ביי פרק (שנתכבד לדרוש בשב״ק אחצ״ה בביהמ״ד הגדול) נאכפארציילט די מעשה וואס דער רבי האט נעכטן ביים טיש (ליל שב״ק – שבת שלפני ההילולא קדישא) פארציילט מיטן רבי׳ן ז״ל אז ער איז געווען אין שטראן ספרינגם און די פליגן און מוסקיטעס (יתושים קטנים) האבן אים געביסן, און ס׳האט אים נישט געשטערט, ער האט עס נישט פארטריבן און נישט מפסיק געווען פון לערנען דערווען, ער האט עס אויסגעטייטשט, אז דער רבי האט געפילט אז אלעם פירט דער באשעפער פון הימל, אפילו אזא זאך..... ס׳וואלט עם ממילא געבישן... דער כח פון רבי׳ן איז געווען צו לעבן מיט אמונה פשוטה.

דומ״ץ לעיקוואד: מ׳האט לעצטנס אנגעהויבן צו דרוקן די תורות אין אידיש (בקונטרס ׳לשון קדשו׳ דברי תורתו של רביהמ״ק ז״ל באידיש כסדר אמירתן), כ׳האב ביז יעצט נאר געזעהן דברי יואל, ס׳געט אינגאנצן א צווייטע בליק אויפן רבי׳נם תורות, אין דברי יואל זעהט מען קשיות און דרוש, אין די אידישע תורות די גאנצע קשיא איז אינגאנצן מיט אמונה, דער אויבערשטער גייט דאך במילא וויסן, און במילא טוהן, און גייט במילא האבן, פול מיט אמונה.

רבינו: יא, א וודאי די תורות זענען אזוי געווען, בשעת׳ן זאגן, ער האט דאם אזוי אריינגעגעבן, און יעדער האט עם גשפירט.

דומ״ץ לעיקוואד: מ׳האט עם נישט געזעהן אזוי שטארק ביז יעצט אין די ספרים, אין דברי יואל זעהט מען עם נישט. ס׳איז געבליבן זייער בדרוש. דארט (בקונטרס לשון קדשו) זעהט מען ווי אזוי ער האט געקאכט אין אמונה ארויף און אראפ, אפילו די קשיות אין חומש גייט אויף דעם וועג. האב איך געזאגט ביי פרק פארלערנען אז דעם רבי׳נם דביקות אין אמונה פון דעם איז געקומען די מלחמה לה׳ בעמלק, עם האט אים געווייטאגט.

---

51 עיי׳ בשו״ע הרב (סי׳ קל״ח ס״ג) שיש לירא שמים להקפיד על נטילה זו, וכ״כ בס׳ אור צדיקים (למהר״ם פאפירוש סי׳ כ״ג), של״ה (שער האותיות פ״א ע״ב), והובא בכף החיים (סקנ״ט) בשם המטה יוסף שכתב וז״ל: והמיקל הוא מן המתמיהין, וה״ה מכלל המזלזל בנט״י דנעקר מן העולם וחייב בנידוי, וע״כ יר״ש יחוש לעצמו ויזהר בדבר ולא יחוש למנהג הרע עכ״ל. והרבה צדיקים הקפידו ע״ז, וכידוע דגם רביה״ק זי״ע החמיר בנטילה זו, (עי׳ במחזור דברי יואל פסח אות קפ״ג, ועיי״ש שנהג כן מכד הוי טליא כבן ה׳ שנים, חוץ מליל פסח כשהיה מיסב אצל אביו מהר הקדוי״ט שהיה לו קבלה מהרה״ק מצאנז שנטילה זו שייכת רק לראש המסובין).

52 ויש לציין מה שמובא בשם בעל האמרי אמת מגור בפירוש דברי המשנה (זבחים ב א) ״כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וכו׳ חוץ מן הפסח והחטאת״ לפי שפסח הוא יו״ט הראשון וכו יצאו ישראל ממ״ט שערי טומאה ונבחרו להיות עבדי ה׳ במקום עבדי פרעה, וכן המביא חטאת הרי הוא בעל תשובה המתחיל מחדש דרכו בעבודת ה׳ ולכן פסח וחטאת שנזבחו שלא לשמן אינם כשרים שהכל הולך אחר הראש וכל שההתחלה בעבודת ה׳ היא מושלמת כך נמשכת העבודה בשלימות משל ליסוד חזק שאפשר לבנות עליו בנין גבוה, ולכן יש להקפיד בליל פסח במשהו חמץ ומטעם זה יש ליטול ידים בלילה זה לדבר שטיבולו במשקה.

53 עיין בדינים והנהגות להחזו״א (פרק ו׳ ס״ב) שגם החזו״א זצ״ל הקפיד על נטילה זו.

רבינו: אלעם איז פון דעם געקומען, יעדע זאך איז געווען אמונה, ווען ער האט געערעדט פון די שבטים, עם האט אזוי געדארפט צו זיין, נורא עלילה,[54] אלעם האט אזוי געדארפט זיין, אין וואם ער האט געערעדט, סיי וואם, ווען ער האט געערעדט פון משה רבינו, איז עם געווען אלעם אזוי, נדב ואביהו, אלעם איז געווען העכערע ענינים וואם אונז פארשטייען מיר נישט.

דומ"ץ לעיקוואד: די תורות איז אזוי געווען די מלחמה שפראך, שפעטער ביי די מלחמה לה' בעמלק האט מען עם נישט געהערט אזוי.

רבינו: אלעמאל, אויף די אבות, אלעם איז געווען אזוי. צוויי זאכן, איינס אז ס'איז געווען אזוי, ווייל אזוי האט עם געדארפט זיין. און צווייטענס אלע האבן אינזין געהאט די גאולה העתידה. יעדער האט אינזין געהאט וועגן די גאולה, דעם עולם התיקון. זיין גאנצער הילוך המחשבה איז געווען וועגן די גאולה, במילא אברהם האט אינזין געהאט די גאולה, יצחק און יעקב אבינו האבן אינזין געהאט די גאולה, משה רבינו האט אינזין געהאט די גאולה, דוד המלך האט אינזין געהאט די גאולה, אלע אלע, און ער האט דאם אלעמאל געזאגט מיט אזא דביקות.

דומ"ץ לעיקוואד: כי יראתי מפני העם, די הפטרה אויף פרשת זכור, עם איז באקאנט די תורה אז ער האט געווייניגט אז ער זעהט שוין די בכיות וואם עם גייט זיין ביז משיח וועט קומען.[55]

רבינו: דער תיקון השלם אזוי האט ער עם אהנגערופן, זיי האבן שוין געהאפט אויפן תיקון השלם, זיי האבן געוואלט ס'זאל זיין דער תיקון השלם, זיי האבן געארבעט ס'זאל זיין דער תיקון השלם, זיי האבן געזעהן דעם תיקון השלם, אלעם איז געגאנגען אויף דעם אופן.

אין פ' מסעי אויפן פסוק זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה (במדבר לד, ב), אז ס'איז געווען א נפילה, ווייל זיי האבן געזעהן...

דעם רמב"ן אין פ' לך און אין פ' וישלח פון מעשה אבות סימן לבנים, אז זיי האבן געמאכט א פועל דמיוני פאר די דורות העתידים, איז אויך געווען רגיל על לשונו.

דומ"ץ לעיקוואד: די אידישע תורות (הנעתקים בלשונו הק) איז מורא'דיג, ס'איז ממש כלשונו וויזוי מ'האט עם געזאגט, כ'האב עם קיינמאל נישט געהאט געהערט אזוי.

כ'האב נאר ממשיך געווען, כ'האב געערעדט וועגן אלע זעגען פארנומען מיט די שיטה, ווי אזוי איז דער רבי דארט אנגעקומען?, ער איז אנגעקומען א קינד פון רבונו של עולם, און ס'האט אים וויי געטוהן, כ'האב געזאגט דארט ביי פרק וועגן דעם מיט א משל פון א מלמד, א מלמד טויג נישט ווייל איין יונגל דארטן ווייל אים באזייטיגן, דער מנהל געט זיך אפ און אזוי ווי איינער נעמט קער, ווייל איינער טשעפעט זיין ארבעטער, דער מלמד האט א קינד וואם איז אויך אין יענע כתה, און אים באדערט עם, וואם הייסט מיין טאטע וועלט דא איינגאנצן באזייטיגט, שטערט עם אים. וועגן דעם איז דער רבי אזוי ארוים געקומען...

רבינו: די אלע וואם האבן געהערט די תורות, וואם האבן פארשטאנען זיין גאנג, האבן דאם אזוי געהערט, אונז אלע, יענע יארן, האמיר דאם אזוי פארשטאנען.

*

רח"ש: מ'האט געערעדט דא פון ספק ברכות, איינער האט געפרעגט אן אינטערסאנטע שאלה, מוצאי שבת חזון מאכט ער א הבדלה, ער טרונקט אבער נישט די וויין, נאר אזוי ווי ס'איז דא וואם פירן זיך אזוי מ'געט פאר א קטן צו טרינקען. האט ער געמאכט הבדלה, און ער האט אינזין געהאט ביי די בורא פרי הגפן מוציא צו זיין דעם קטן, און ווען ער האט געענדיגט הבדלה, איז דער קטן אנטלאפן. שטייט ער מיטן כוס, ער האט אינזין געהאט ביי דעם בורא פרי הגפן נישט צו טרינקען, וואם זאל ער טוהן, מאכן נאך א בורא פרי הגפן אדער נישט?

רבינו: צי ס'הייסט א היפוך כוונה?

ס'איז געווען א היפוך כוונה, ווען ער האט געמאכט די ברכה האט ער אינזין געהאט פאר"ץ קינד, און בפירוש נישט פאר זיך, ער האט נאך קיינמאל נישט געטרונקען מוצאי שבת חזון קיין וויין...

מ'טרעפט א היפוך כוונה, וואו איז דער מקור פון היפוך כוונה, דער רשב"ם דער רבינו שמואל, דארט ביי פתח בהמרא וסיים בשיכרא, דארט אז ער האט געמיינט אז ס'איז א צווייטע זאך, האט ער אינזין געהאט דאם נישט צו טרינקען.[56]

---

54 שהי' מרגלי' בפומי' להזכיר יסוד זה מהמדרש תנחומא (פ' וישב סי' ד), עה"פ ויוסף הורד מצרימה, לפרש הפסוק (תהלים סו, ה) לכו חזו מפעלות אלוקים נורא עלילה על בני אדם.

55 בס"ג פ' תצוה תשי"ג, ונדפס ג"כ בדברי יואל פ' יתרו דף ל"ב, ועיי' מש"כ מרן ז"ל בספה"ק ויואל משה מאמר א, סי' קמו, קמז.

56 עיין בחי' הר"ן (על הרי"ף ר"ה ז.) וז"ל: כתב רבינו שמואל ז"ל דאע"ג דאמרינן מצות אין צריכות כוונה הני מילי בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא, דאי לא תימא הכי תקשי לך דא דאבעיא לן פ"ק

דומ"ץ לעיקוואד: אויף ברכת הנהנין העלפט עם נישט, אויף ברכת המצוות קען עם העלפן. וועז דער בורא פרי הגפן וואלט וועז געווען א טרוקענער ברכת הנהנין איז נישטא אזא זאך כ'האב אינזין נישט יוצא צו זיין, ער האט דאך געטרונקען...

רבינו: אבער על צד אז ס'איז א ברכת המצוות דארט קען אפשר זיין די שאלה.[57]

א' הנוכחים: ער האט דאך אינזין געהאט נישט צו טרונקען, ער האט אינזין געהאט אז דאם קינד וועט עם טרונקען.

דומ"ץ לעיקוואד: די שאלה צי זיין כוונה איז עפעס וועזרד, וועז אייגער גייט מאכן א שהכל אזן ער האט נישט אינזין... דו דארפסט דאך דאם טוהן, האסט דא דערמאנט א שם לבטלה.

עפעס אנדערש יא, נשים זענען דאך מקפיד נישט צו מאכן הבדלה, אזן מאכן די ברכה אזן נישט טרונקען אדער געבן פאר א קינד צו טרינקען.

רבינו: זיי מאכן נישט אויף וויין.[58]

דומ"ץ לעיקוואד: זיי מאכן אויף מילעך צי אויף קאווע.[59]

רבינו: אויף ביר.[60]

דומ"ץ לעיקוואד: זיי קענען הערן נישט פון דעם מאן.

רבינו: זיי מאכן הבדלה, דער עיקר איז דאם טרינקען די וויין. לויט רוב פוסקים זענען נשים מצווה אין הבדלה.[61]

דומ"ץ לעיקוואד: יא אבער ביי חסידים האבן דאך געהאט עפעס א פראבלעם עפ"י קבלה.

רבינו: אבער דאם איז הני מילי וועז מ'קען זיך אן עצה געבן, אדער אז נישט וואם זאל מען טוהן, מ'מוז דאך מאכן הבדלה.

הרי"י שטערן: מיין זיידע האט געפרעגט דעם רבי'ן ז"ל, מיין זיידע דער גבעת שאול'ער רב, האט ער געזאגט אז מ'מאכט אהן א וויין.

א צווייטע מאל האט דער רבי געענטפערט אזא ווערטל 'אז אין אמעריקא איז נאכנישט געוואקסן א בארד פון הבדלה...', [62] דער רבי האט אמאל געזאגט אז וועז א פרוי האט נישט ווער ס'זאל איר מאכן בכלל, דער נאמאדער רב פלעגט זאגן מ'זאל ווארטן אויף קומענדיגע וואך.[63] אבער דא אין אמעריקא איז נאכנישט געוואקסן קיין בארד פאר קיינעם פון דעם.

דברכות (דף יב.) היכא דנקט כסא דשיכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא ופרש"י אדעתא דתמרא וסיים בדשיכרא מאי בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה ולא איפשטא ואמאי לא איפשטא נפשוט דיצא דמצות אין צריכות כוונה אלא שמע מינה דאע"ג דאין צריכות כוונה במתכוין שלא לצאת לא יצא והתם הרי הוא נתכוין שלא לצאת בשכר אלא ביין. ולפי זה כתב הרב ז"ל שזה הוא שנהגו להבדיל בבית אע"פ ששמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת לפי שנתכוונו שלא לצאת שם ואני אומר דכיון דבעינן מיהא כוונת משמיע להשמיע מטעמא אחרינא מצוה למעבד הכי משום דהא צריכין למימר בהיה עובר אחורי בהכ"נ דבש"צ עסקינן דדעתיה אכוליה עלמא ובודאי שאין דעתו להשמיע אלא מי שירצה לשמוע אבל להשמיעם כדי להוציאם בעל כרחם לא נתכוין שהרי אינו אלא שלוחם.

57 כידוע שיטת השו"ת בשמים ראש (סי' ע"ד) שכ' הטעם שיוצאין ידי"ח קידוש בעמידה, מפני שאף ברכת היין של קידוש והבדלה כברכת המצוות חשיב ואי"צ קביעות.

ועיי' בחזו"א (סימן יט ס"ק ח) שמבאר דכיון דברכת היין דקידוש באה לשם מצות קידוש חשיבא כברכת המצות.

58 המג"א (סי' רצ"ו סק"ד) מביא מהשלה"ק דנהגו הנשים שלא לשתות מכוס של הבדלה, משום הזוהמא שהטיל הנחש בחוה ונתכוונה להבדיל מאדם ע"י היין, והגם שבכ' לקט יושר (ע' נ"ז) איתא שהטעים לאשתו, וכ"ה בס' מחזור ויטרי (ע' קט"ז), מיהו כבר נתפשט המנהג כהשלה"ק שלא לשתות.

59 דמובא בפוסקים שמותר להבדיל על חלב או טיי, בדע"ת (בסי' רצ"ו) נוטה להקל בחלב, וכ"כ בערוך השלחן (סי' רצ"ו), והעיד מכמה גדולים שראה אצלם שעשו הבדלה על חלב או טיי, וראה קונטרס עשר אורה ואדר"ת (בסו"ס אחוות חיים) בשם הרבה גדולים שהורו להבדיל על כוס טיי ע"ש, וביחהן תל תלפיות מובא שהגה"ק בעל ישמח משה זי"ע נהג להבדיל על כוס חלב, ועיי' בא"ר (סי' ער"ב) וביאור הלכה (שם ס"ח) דיש לסמוך על שיטת הרמב"ם דאם רוב שתיית המדינה הוא שכר מקרי חמר מדינה אפי' אם יש יין בעיר.

60 כ"כ במשנת יעקב ע"ד המג"א שכ' שנהגו הנשים שלא לשתות מכוס של הבדלה כתב וא"כ אם עושין הבדלה על שכר וכיוצ"ב מותרות לשתות, דרק על גפן נאמר הטעם שלא תשתה, ולכן כשאירע לאשה שמבדילה לעצמה נכון שתקדש על שכר ותוכל לשתות יעו"ש.

61 לדעת הרמב"ם (פכ"ט) דהבדלה הוא מדאורייתא כמו קידוש, וילפינן לה מזכור את יום השבת לקדשו זכרהו בכניסתו וביציאתו, וכשם שנשים חייבות בקדידוש אע"פ שהוא מעשה"ג כמו כן חייבות בהבדלה, ועיין במחבר (סי' רצ"ו סעיף ח), ועי' מג"א (רצ"ט סעי' י).

62 היינו מה שאומרים בעולם שאשה שתשתה מיין של הבדלה תגדל לה זקן. ועיין בס' מעשה איש (ח"ה עמ' צ"ג) שמביא מהחזו"א ז"ל שאמר שטעות במה שמטו בפי העולם שנקבה השותית מיין של הבדלה יגדל לה זקן, אלא צ"ל בהיפך שרק מי שגדל לו זקן (פי' זכר) שותה מיין של הבדלה, ודו"ק.

63 עיין בס' מרא דשמעתתא (אות קי"ב) שכ"ק הגה"צ הרמ"א פריינד זצ"ל אמר שאביו הק' זי"ע היתה דרכו להורות שנשים לא יבדילו כלל אם אין להן ממי לשמוע ברכת הבדלה. ועיין עוד בכף החיים (סוף אות ח"ן) דמסיק שאם אין להן ממי לשמוע תבדיל בלא שם ומלכות.

דומ"ץ לעיקוואד: כ'האב אויך אזוי געהערט, אז ס'איז געווען וואס האבן געהייסן עסן אן הבדלה. בשם דעם צאנזער רב.[64]

הרי"י שטערן: דער נאסאדער רב, ער פלעגט זאגן מ'זאל מאכן קומענדיגע וואך.

א' הנוכחים: דער באבובער רב האט אויך אזוי נאכגעזאגט.

הרי"י שטערן: פאר מיין זיידן האט ער געענטפערט אזוי, מ'מוז דאך נישט מאכן אויף קיין וויין. זאל מען נישט מאכן אויף וויין, זי קען דאך מאכן הבדלה אויף עפעס אנדערש.

דומ"ץ לעיקוואד: וואס האט ער געמיינט צו זאגן מאכן אויף גארנישט?

רבינו: ניין, ער האט געמיינט צו זאגן מ'זאל מאכן אויף אנדערע זאכן, אויף ביר צי אויף קאווע.

א' הנוכחים: קאווע איז חמר מדינה.

רבינו: איך היים מ'זאל מאכן אויף ביר.

א' הנוכחים: דארף מען נישט איבער מאכן די ברכה הייסט עס.

רבינו: ער זאל זיך פירן ווי א חסיד, ער זאל יא טרינקען דעם כום מוצ"ש חזון.

רש"ח: דער רבי האט נעכטן דערציילט (בסעודת ליל שב"ק), אז דער רבי ז"ל האט איבער געמאכט גאנץ קידוש, וועז דער הויז בחור האט בטעות אהנגעגרייט אינעם פלאש ברוינפן אנשטאט וויין, ס'איז געווען בראנפן האט ער איבער געמאכט גאנץ קידוש אויך, נישט נאר דעם בורא פרי הגפן, נאר גאנץ קידוש.

דומ"ץ לעיקוואד: די מעשה קען נאר זיין אויב ס'איז נישט געווען קיין וויין אויפן טיש.

רבינו: ס'איז טאקע נישט געווען. אין הכי נמי.

דומ"ץ לעיקוואד: אויב ס'איז יין על שולחנו...

א' הנוכחים: אזן ער האט נישט טאקע געפרעגט דעם הויז בחור דערווען?

רבינו: דער הויז בחור האט זיך דערשראקן אזן ער איז אנטלאפן זיך באהאלטן עד יעבור זעם... אבער למעשה האט דער פעטער דערציילט די מעשה אז ס'האט אויך פאסירט ביים ייטב לב, אזן ביים ישמח משה,[65] אזן ער האט קיינמאל נישט געזאגט קיין וואר פארן בחור דערווען.

דומ"ץ לעיקוואד: בכוונה?

רבינו: אזוי איז געווען די מעשה, ער האט מורא געהאט צו קומען (הבחור המשמש), אבער למעשה האט ער אים גארנישט געזאגט קיינמאל.

הרי"י שטערן: פארוואס האט דער רבי ז"ל געדארפט צוגיין צו די ספרים שאפן, נעמען א ספר, לכאורה איז דאך דאס פשוט.

רבינו: למעשה איז ער צוגענאנגען, אזוי איז געווען.

א' הנוכחים: נישט וויל ער האט נישט געווואוסט, ער איז נאר געגאנגען נאכקוקן.

דומ"ץ לעיקוואד: כ'האב עם געהערט פון מיין זיידן, רבי אהרן ברוך מיין זיידע איז אמאל געקומען צום רבין'ן דעם ברך משה פרענן א שאלה, אזן ער האט ארויס געגנומען א שולחן ערוך, האט מיין זיידע געפרעגט, די שאלה איז דאך מעשים בכל יום? האט ער געזאגט, נו, טאקע אין שולחן ערוך שטייט, אז מ'דארף מעשים בכל יום אויך נאכקוקן אינעווייניג, יעדעם מאל נאכאמאל.

רבינו: דאס שטייט דאך, ס'איז א פרי מגדים (בפתיחה לאו"ח), אז דארט וואו ס'איז דא א שולחן ערוך טאר מען נישט פסק'ענען נאר אז מ'קוקט נאך.[66]

דומ"ץ לעיקוואד: האט מיין זיידע געזאגט אז דער רבי דער ברך משה ז"ל האט אויפגעפאסט אויף דעם, כ'וויים נישט צי אייביג צי דוקא דעמאלטם, אז ער האט נאכגעקוקט אין שולחן ערוך.

---

64 היינו שאומרים שהוא מחמת שהרה"ק מצאנז כידוע חשש מאוד לשיטת זקינו החכם צבי שנשים לא יברכו על מצות עשה שהזמן גרמא.

65 כן סיפור מרן שליט"א, שרביה"ק ז"ל לא התרגז כלל על ההויז בחור, ולעולם לא שאל ממנו על אותו מעשה ולא אמר לו כלום, רק אח"כ הלך לארגז הספרים ועיין שם בספרים זמן מה כדת מה לעשות, ואח"כ אמר עוה"פ את ברכת הקידוש על היין, וסיפור אז רביה"ק ז"ל אשר אצל זקינו מרן הייט"ל ז"ל ג"כ קרה עובדא כעין זה, והייט"ל אמר שאצל זקינו מרן הישמח משה ז"ל ג"כ קרה עובדא כזה, אבל מכיון שהישמח משה הקפיד שלא לשתות י"ש, ע"כ השר של י"ש הטעה אותו כדי שישתה י"ש, אבל אצלי - אמר הייט"ל - אין שום קפידא כזה א"כ אתמהה למה אינה ה' לידי טעות כזה, ורביה"ק תמה על עצמו ג"כ למה קרה טעות כזה על שלחנו.

66 וז"ל (בסוד הנשאל עם השואל באו"ה - סדר שלישי): המורה צדק כשיבוא לפניו איזה הוראה יעיין בספרים ולא יורה על פה ולא יבוש מהמלעיגים באומרם כי הוראה צריכה להיות מיד וזירוז בלי עצלות. וטוב להתבודד וליישב בדעתו, כי ברבים זה אומר בכה בו', וגם מפני הבושה כו'. והמורה שלא עפ"י הספרים הוה כמורה הלכה בפני רבו ח"ו. וודאי אם יודע שהאנשים אשר אתו שלמים הם אתו ויודו על האמת מצוה להתיעץ ברבים משא"כ אם אינו כך. ולא יכעוס המורה כי אמרו חז"ל בא לכלל כעס כו'. ואשרי מי שמונע עצמו מהוראה טוב לו ובעוה"ר ת"ח עכשיו עניים והוצאה מרובה כי לפנים המלבושים היה בזול וגם אכילה כמאמר הכתוב (וגו) כבשים ללבושך ודי חלב עזים ללחמך ועתה בעוה"ר הדורות חלושים והמלבושים דוקא בגדי יקר וצריכים למכור עצמם ולישא עול הוראה על שכמם ודי בהערה זו.

רבינו: מ׳טאר זיך נישט פארלאזן אויפן זכרון, וועז מ׳קען.[67]

דומ״ץ לעיקוואד: ס׳איז כמעט אוממעגליך, אויף יעדע שאלה ארויס נעמען א שולחן ערוך.

רבינו: אוודאי וועלדט זיך עס, אז ס׳איז בכדי שיעשה.

א׳ הנוכחים: דאס ערשטע מאל וואס ער האט געהאט די שאלה, אז ער האט קידוש געמאכט בטעות אויף ברוינפן פרייטאג צונאכטס.

רבינו: ס׳קומט פאר אזא שאלה?.

דומ״ץ לעיקוואד: נשפך קען זיין.

רבינו: וועז איז נשפך?, ס׳גיסט זיך נישט אוים סתם אזוי.. דארט וואו ס׳איז דא קינדער דארט קען עס פאסירן, דארט וואו ס׳איז נישטא קיין קינדער...

דומ״ץ לעיקוואד: אבער נשפך הערט מען.

א׳ הנוכחים: ער זאגט מענטשן פרעגן, ס׳מאכט זיך אזא שאלה ווי נשפך, קינדער מ׳גיעט א שטופ..

דומ״ץ לעיקוואד: אבער ביים רבי׳ן שטופט מען נישט.

רבינו: דארט וואו ס׳איז דא קינדער קען טאקע זיין.

איז דאך געווען וויין אויפן טיש. אז ס׳איז נשפך איז דאך געווען א פלאש וויין אויפן טיש.

דער טורי זהב (סי׳ רע״א) זאגט אזוי.[68]

דומ״ץ לעיקוואד: יא, מעשה בא לידי ממדינת מעהרין, אזוי שרייבט דער טורי זהב.

רבינו: ער זאגט קידוש על היין איז נישט דער פשט אז ס׳מוז זיין אין כוס, קידוש על היין מיינט אז ס׳דארף זיין אויפן טיש.

דומ״ץ לעיקוואד: ס׳קען אפילו זיין מער אפילו אז ס׳ליגט אין די קאך, אויב דער פלאן איז געווען אינמיטן די סעודה אז מ׳גייט אריין ברענגען נאך, ליגט שוין דאס אויך אין כלל.

רבינו: אז ס׳איז געווען אין די אנדערע שטוב?

דומ״ץ לעיקוואד: אויב דער פלאן איז געווען אז ס׳גייט אריין קומען, אזוי ווי למשל ביי רוב מענטשן.

רבינו: ניין, מ׳האט נישט געפלאנט. [דהיינו אצל רביה״ק לא היה דעתו על היין שנמצא בחדר אחר] נאר אנדערע משקין, מ׳האט ביים פעטער ז״ל געגעבן ביר, צום טיש האט מען געגעבן ביר.

דומ״ץ לעיקוואד: היינט למשל, די גרעיפ דזשאוס (מיין ענבים) גייט ערגעץ אריין קומען אינמיטן די סעודה.

אין גאליציע איז געווען אזוי וויניג וויין אז מ׳האט קוים קוים קידוש געמאכט, אבער אין אונגארן האט מען אפשר יא געטרונקען וויין אינמיטן די סעודה.

רש״ח: ביים רבין ז״ל האט מען געבענטשט פרייטאג צונאכטס אויך אויף ביר. אלעם איז געווען אויף ביר.

רבינו: ווייל מ׳האט אראפ געמוען די וויין, נאך קידוש האט מען ארויס געטראגן די וויין.

דומ״ץ לעיקוואד: פארוואס?

רבינו: דא אין אמעריקא, אינדערהיים נישט, ער איז געקומען קיין אמעריקא און ער האט חושש געווען א ספק אז

67

דהנה נפסק בשו״ע (סי׳ רמ״ב) ״אסור לאדם להורות לפני רבו לעולם וכל המורה לפניו חייב מיתה״, ובשו״ת שבות יעקב (חלק ב סימן סד) כתב שהספרים אשר נתפשטו בקרב ישראל דינם כרבו, ולכן ראוי לכל מי שהגיע להוראה שלא יורה שום הוראה בלתי עיון תחלה בספר, וראוי לעשות כן במקום שאין בני תורה שלא יחשדו ויאמרו עמי הארץ שמחמירין עליהם שלא כדין מפני חסידות״. [והתשובה כתב שם למו״צ אחד שהורה בהלכות טריפות להטריף בהמה בלי לעיין בספר, וכתב לו דאף שיש לו על מה שיסמוכו, מ״מ לא טוב עשה שהטריף מיד בלתי עיון בספר אף שהיה פשוט בעיניו עיני פקיחין, מ״מ התורה חסה על ממון של ישראל והיה מן הראוי להיות מתון ומבואר שגם בשהדבר פשוט לו כן].

וכן כתב בשו״ת יוסף אומץ (סימן מז) מס׳ אורים ותומים וז״ל: ואני נוהג ג״כ בכל הדברים במקום שאין הדבר פשוט בביעתא בכותחא לעיין בספרים ולהורות מתוך הספר, כי אותיות מחכימות ובפרט בזמן הזה אשר בעו״ה השכחה גוברת, ומסיים שם בשו״ת יוסף אומץ, וכבר נודע גדולת הרב ז״ל שהיה מפורסם בבקיאותו וזכירתו, ועם כל זה בדין הכתוב בש״ע לא רצה להורות לו הדין עד שפתח הש״ע וקרא לו הדין, ואנן יתמי דיתמי אשר באמת חסרון ידיעה ורוב השכחה גוברת איך לא נבוש ולא נכלם להורות תיכף בלי ראות שום ספר.

עוד כתב, כן שמעתי מהרב החסיד המופלא מהר״ר גדליא חיון זצ״ל שבנערותו הלך להגאון רבינו מהר״י רוזאניס זלה״ה לשאול דין איסור והיתר ממנו, ופתח הש״ע ואמר לו ראה בני הש״ע אומר כך וקרא לפניו דין הש״ע.

68

וז״ל: אם נשפך הכוס כו׳. מעשה בא לידי במדינות מעהרין שעשיתי קידוש על כוס שהייתי סבור שהוא יין והיה מים ובכלי שני שהי׳ עוד לפני היה בו יין וכבר אמרתי הקידוש כלו והעליתי בדעתי לכאורה לשתות היין האחר שבכלי השני מטעם דקידוש על היין הוא מדרבנן שדרשו באסמכתא זכרהו על היין אבל מדאורייתא סגי באמירה לחוד כמ״ש התוס׳ בר״פ ע״פ בשם ר״ת ותקנתם לא היתה אלא להסמיך היין לקידוש דאורייתא שבזה יקיים המצוה אבל אם כבר יצא ידי המצוה מן התורה לא הצריכו בשביל היין לעשות קידוש מחדש.

ועוד ראיה ברורה ממ״ש בסט״ו שאם נשפך הכוס קודם שיטעימנו יביא כוס אחר ויברך בפה״ג וא״צ לחזור ולקדש אלא יצא בקידוש הראשון אע״ג שנשפך הכוס ולא יצא דהא אפי׳ שתה בפחות משיעור לא יצא וא״כ נימא שאח״כ יצטרך לקידוש שנית ואפ״ה לא מצריכי לזה כי עכ״פ ידי קידוש יצא ה״ה נמי בכאן דמה לי שנשפך ולא שתה כלל או שהוא מים סוף סוף לא יצא ידי קידוש על יין וכן איתא בטור סימן רס״ט בשם ר״נ גאון שכתב שחובה לשמוע קידוש בלבד ויוצא אף בלא טעימה ואף שהטור תמה עליו שם היינו מטעם שאין שם מקום סעודה כו׳ אבל לא מטעם שאין יוצאין בשמיעה לחוד. ועיי״ש עוד.

די וואם קומען צום טיש זענען דא אפשר צווישן זיי נישט קיין שומרי שבת, ס׳איז אזוי געווען דער מצב בימים ההם, אין די אנהייב יארן, האט מען נאכ׳ן קידוש אראפ געגומען די וויין.

דומ״ץ לעיקוואד: און בשעת קידוש האט ער עם פארדעקט?

רבינו: ער האט נישט געקענט פארדעקן, ער האט געהאלטן דעם כוס אין די האנט, האט מען נישט געקענט פארדעקן, ער האט נישט פארדעקט, ניין, ער האט געמאכט קידוש, אבער מ׳האט גלייך דערנאך אראפ געגומען די וויין. און געבענטשט האט מען שוין אויף ביר.

רש״ח: מ׳האט געשטעלט ביר, און מ׳האט געבענטשט אויף ביר.

א׳ הנוכחים: נישט וויל מ׳האט געקארנט ווי אין גאליציע.

רבינו: ניין ניין, אין גאליציע איז נישט געווען.[69]

---

69 יש להעתיק שיחת קדשו של מרן שליט״א בא׳ השיחים: אין צאנז האט מען דאך קידוש געמאכט בייטאג אויף א גרויסן בעכער בראנפן... (עי׳ בדרכי חיים, וכן הוא באהלות חיים סי׳ ער״ב, דהד״ח קידש על כוס גדול של יי״ש) דאס איז געגומען פון ראפשיץ צו מאכן קידוש בייטאג אויף בראנפן.

דער סוד דערפון איז וויל ס׳איז נישט געווען קיין וויין. אין פוילן איז נישט געווען קיין וויין, עס איז דארט נישט געוואקסן קיין טרויבן, אין אונגארן איז געווען אסאך וויין, ס׳איז געווען שכיח, די בעל הבית׳שע אידן האבן יעדן טאג געטרונקען וויין ביי די סעודה.

מ׳האט געטראגן פון אונגארן וויין קיין פוילן, אבער אז מ׳האט געטראגן האט דאס געדארפט זיין מיט א פעסל פארמאכט, מ׳האט געדארפט זעהן אז ס׳זאל זיין דורך א איד נישט מיט א גוי, אז מ׳האט שוין געברענגט אביסל וויין האט מען דאס אוועקגעלייגט אויף קידוש און אויף ד׳ כוסות. בייטאג האט מען זיך געזוכט עפעס אנדערש אויף וואס צו מאכן קידוש, ס׳איז געווען צי א טייערע זאך אז מ׳זאל האבן וויין פון א איד פארלעסליך. דא ליגט דער סוד אין דעם גאנצן ענין. צוליב דעם האט מען אויך געטרונקען ׳מעד׳.

וכידוע שהרה״ק מראפשיץ זי״ע קידש ביום השבת על י״ש, ששם לא הי׳ בנמצא יין, ולכן נקרא חמר מדינה, וכן נהג אחריו תלמידו הרה״ק מצאנז זי״ע שקידש על י״ש.

אמנם ראה מה שכתב הגה״ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז״ל בניומוקי או״ח (סי׳ ער״ב) שמה שהרבה חסידים ת״ח רוצים לסמוך על מעשה רב רבנן הק׳ בעל דברי חיים שקידש בבוקר על י״ש, והביא ע״ז שהעידו לפניו ת״ח וזקנים שידעו בבירור אשר בהיות עוד מרן בעל דברי חיים טרם ימי זקנותו כמה שבתות במדינת אונגארן נהג אז במדינה הלז כי איש אחר קידש בפניו מקודם על היין בברכת בורא פרי הגפן, והוא לקח כוס י״ש ובירך שהכל ושעם מעט, ואח״כ נטל ידיו לסעודת שב׳ק, וכפי הנראה ברור לא רצה לשנות המנהג בביתו בצאנז (פוילן) שנהג לקדש על י״ש ששם הוא חמר מדינה ומותר כנ״ל, ומפני טעם ע״פ סוד שהיה לו ז״ל, וגם אולי היה קשה לו לשתות אליבא ריקניא יין, אך מפני שבמדינה זו אינו חמר מדינה, ע״כ יצא בע״כ מקודם בברכת קידוש על היין של אחר כנ״ל ואח״כ טעם יי״ש כמזכר, עיי״ש. [וע״ע בספר דרכי חיים החדש - צאנז מה שסידר שם כל השיטות בזה].

דומ״ץ לעיקוואד: אין שינאווא וויים איך אז ס׳איז אזוי געווען, מ׳האט געשטעלט ביר און מ׳האט געבענטשט אויף ביר.

רבינו: אין גאליציע האט מען געשטעלט מעיד (משקה ממי דבש)... ס׳איז נישט געווען ביר...

דומ״ץ לעיקוואד: ס׳איז געווען א חילוק, ס׳איז געווען א מחלוקת צאנז מיט שינאווא ווען מ׳שטעלט פלעשער משקה, צי די ערשטע האט מען אווק געלייגט פארן בענטשן, אדער די לעצטע, אין שינאווא האט מען געלייגט די ערשטע, און אין צאנז האט מען גלייגט די לעצטע, בפשטות זעהט אוים אז זיי האבן געהאט עפעס א חשבון מיט דעם.

א׳ הנוכחים: און מיט דעם מעיד וואם מ׳האט געשטעלט מיט דעם האט מען נאכדעם געבענטשט...

רבינו: יא, אזוי איז געווען אזוי האט מען זיך געפירט.

דומ״ץ לעיקוואד: און זעהט אוים אז גלייך האט מען שוין אווק געלייגט...

רבינו פנה אל ר׳ ישראל וועלן הי״ו, ראה״ק דקהלתינו הק׳ לעיקוואד: וועז איז דאס ביהמ״ד פארטיג?

א׳ הנוכחים: אויף די התונה?

רבינו: ס׳איז שוין געווען די התונה, ער האט שוין התונה געמאכט.

דומ״ץ לעיקוואד: ער מאכט נאך א שמחה, ער מאכט בר מצוה, אבער ער וויל אויף שבת סליחות שוין אריינגיין.

רבינו: וועט מען דעמאלטם אריין גיין?

דומ״ץ לעיקוואד: יא, זיי וויל מ׳זאל שוין קענען בלייבן, אבער זיי דארפן דאס געלט פאר דעם.

א׳ הנוכחים: ס׳איז א הערליכע בנין מבית ומבחוץ, אונזער ראש הקהל ר׳ ישראל האט זיכער געמאכט אז מ׳בויעט עם אויף זיין גיסטע און מ׳ענדיגט עם אזוי בכל פרטיה, סאיז ממש א כלולת יופי.

רבינו: יא כ׳האב געהערט דערפון, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל האבן סייעתא דשמיא און גרויס הצלחה, השלם זה הבנין באיכות אזוי ווי בכמות.

ושאל רבינו: מ׳פארט נאך היינט נאך צוריק?

דומ״ץ לעיקוואד: יא, אי״ה, איך געזעגען מיך שוועך פון דא.

וברכו רבינו: פארט געזונטערהייט לחיים ולשלום, הצלחה רבה אין אלע ענינים און א געזונטן זוממער.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביו"ט סוכות שנת תשפ"א לפ"ק

ליל א' דחג הסוכות

אושפיזא דאברהם

איתא במדרש (ב"ר פמ"ח ס"י) אמר הקב"ה לאברהם, אתה אמרת והשענו תחת העץ (בראשית יח ד), חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג מב). וצריך ביאור מה זה מדה כנגד מדה.

ב) איתא במדרש (שמו"ר פכ"א ס"א) בשעת מתן תורה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. וצריך ביאור למה מחמת טענה זו ראויים בני ישראל לקבל התורה.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (סו"פ תצא) על מה שכתב מוזלה"ה בספר ישמח משה (פ' בשלח) שהשכר לעולם הבא נקנה תיכף בעולם הזה להעושי מצוה, דבלאו הכי לא היו יכולים לאכול הפירות בעולם הזה דהוי אגר נטר, עי"ש. דאכתי איכא לעיוני בהא מלתא, לפי מה שכתב הרמב"ם (פירוש המשניות סנהדרין פ"י) דכמו שלא ישיג הסומא עין הצבע והחרש לא יבין שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות תענוגי הנפשיות של עולם הבא. אם כן הוה ליה שכר עולם הבא אין מינו ידוע כלל בעולם הזה, ותו אינו נקנה, דקי"ל (חו"מ סימן ר"ט ס"ב) דדבר שאין מינו ידוע לא נקנה דלא סמכא דעתיה מפני שאינו יודע מה שיש בו. אמנם ביאור הענין, כי אותם העובדים מאהבה ששים ושמחים בעבודתם ומתענגים בנועם זיו כבודו יתברך וגדולתו גם בעולם הזה, וזהו מעין עולם הבא שנהנין מזיו השכינה, ואם כן הוי להו תענוג עולם הבא מינו ידוע, ושפיר נקנה להם ובדין הם אוכלים הפירות בעולם הזה, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (מאמר קדישין אות ד) לפרש מה שנאמר אצל אברהם אבינו (בראשית יח ח) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, כי המלאכים לא ידעו איך לעבוד את ה' באכילה ושתיה וענינים גשמיים, כי אין למעלה אכילה או שתיה, ובעת רדתם לעולם הזה בלבוש גשמי ונתארחו בבית אברהם, היה אברהם עומד עליהם ומלמד אותם כוונת אכילה. וזה שאמר והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, כדרך שאמרו בגמרא (גיטין כב:) בגט, בגדול עומד על גביו ומלמדו לכתוב לשמה, עכ"ד.

ובכן י"ל שאברהם אבינו שהיה עובד את הבורא ית' מאהבה, היה מלמד לכל האורחים הבאים אצלו דרך עבודה זו לעשות לשמה מאהבה, עד שהיו מרגישים בעבודתם הנאה רוחנית מעין עולם הבא, ולזה אמר לכל הבאים בצל קורתו (בראשית יח ה) וסעדו לבכם אחר תעבורו, היינו שגם לאחר שילכו יהיו נהנים מזיו השכינה בעבודת ה'.

ועל פי זה יתבאר מה שמתן תורה היתה בזכות זה, כי מבואר בגמרא (שבת פח.) דמתן תורה היתה בכפיית ההר ומכאן מודעא רבה לאורייתא, וכתב מהר"ש אלגאזי בספרו אהבת עולם (דרוש א) לסתור טענת מודעא, דהא קי"ל (בבא בתרא מז:) תליוהו וזבין זביניה זבינא, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני, והכא נמי מחמת השכר מצוה דהוי זוזי, אמרינן אגב אונסא וזוזי

קבלו התורה, עכ"ד. ובכן יש לומר כי המלאכים ידעו שמתן תורה לבני ישראל הוא בכפיה ולא מהני, ואין לומר דהוה אונסא וזוזא מחמת השכר מצוה, דהא השכר לעולם הבא אינו נקנה בעולם הזה משום דאין מינו ידוע, וכיון שהשכר לעולם הבא אינו נקנה גם הפירות בעולם הזה לא נקנה דהוה אגר נטר, ותו ליכא זוזי, והוה אונסא לחודא, ואונסא כמאן דלא עביד, ועל כן יותר טוב לתת התורה להמלאכים שהם מבקשים לקבל את התורה ברצון. לכן עשה הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם ואמר להם אי אתם מתביישין הימנו לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, ואז הלא ראיתם איך הצדיקים על ידי עבודת ה' מאהבה מתענגים מזיו השכינה וטועמים טעם גן עדן בעולם הזה והוה מינו ידוע, ושפיר זוכין לקנות בעולם הזה השכר לעולם הבא, וממילא גם הפירות בעולם הזה נקנה להם, שוב איכא אונסא וזוזי ושפיר קנו.

ומעתה יש לומר כי בחג הסוכות זמן עבודה מאהבה, ויושבים בצלא דמהימנותא (זוה"ק אמור דף קג.) בצילו יתברך, אז יכול כל איש ישראל להרגיש מעין חלקו בעולם הבא, וזה הרגש רוחני נפלא מאד, וכמו שכתב בדרשות ערוגת הבשם (לסוכות) לפרש הפסוק (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, לא אמר למען תזכרו, רק הענין שבכל שנה ושנה כשנכנסין אל הסוכה, הקב"ה מטעימן מעין אור קדושת עניני הכבוד, וזהו למען ידע"ו דורותיכם, שצריכים לדעת בידיעה ברורה כי גם היום אנו זוכים לזה, עכ"ד. ועניני הכבוד הוא דבר רוחני, שרביטו של מלך מלכי המלכים הקב"ה (בני יששכר תשרי מאמר י אות יח), ובכן אז זוכים להרגשת מעין עולם הבא.

ובזה יש לתת טעם לשבח על מה שמכניסין הארבעה מינים לתוך הסוכה וכמ"ש המגן אברהם (או"ח סימן תרנ"א סקי"ז) בשם השל"ה בשם האריז"ל (פרע"ח שער הלולב פ"ג). דהנה איתא במדרש (ויק"ר פ"ל ס"א) שהארבעה מינים הוא סגולה לעשירות. ולכאורה הלא הפירות בעולם הזה הוה אגר נטר כמ"ש בישמח משה, ועל כרחך שגם השכר לעולם הבא נקנה תיכף בעולם הזה, אך הלא עולם הבא הוה אין מינו ידוע ואינו נקנה, אמנם כאשר יושבים בסוכה אז זוכין להרגיש הרגש דקדושה זו מעין עולם הבא, ועל כן זוכין לעשירות שהוא הפירות בעולם הזה, ולכן נוטלין הארבעה מינים בתוך הסוכה, כי מכח מצות סוכה זוכים לשכר העשירות על קיום מצות ארבעה מינים.

וזה שאמר המדרש, אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת והשענו תחת העץ, והיינו כדרשת הזוהר הקדוש (וירא דף קב:) דא קוב"ה אילנא דחיי, שיזכו לעבודת ה' מאהבה ולהרגיש מעין עולם הבא, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים, והיינו שבחג הסוכות יזכו כל ישראל להרגיש זה, נמצא שבזכותו של אברהם אבינו אנו זוכים למצות סוכה, שבו אנו זוכין להרגיש מעין עולם הבא, ומחמת זה זכינו למתן תורה ולכל המצות.

וברוך ה' שזכינו לקיים מצוה קדושה זו של מצות סוכה, צריכים לתת שבח והודאה להקב"ה על שאנו זוכים פעם אחת בשנה לקיים מצוה קדושה זו שהוא מדאורייתא, ומשפיע קדושה וחיות דקדושה על כל אברי האדם, ואנו זוכים לישב בצל אל ולהרגיש קדושה עליונה, יה"ר שנזכה לחיות עם רגשי קודש אלו כל ימי חיינו, והסוכה תהיה לנו לצל למגן ולמחסה מזרם ומטר, ונזכה לישב בסכת עורו של לויתן בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ס"ג יום א' דחג הסוכות

אושפיזא דאברהם

כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) **בראשית** יצורף רא"ב תש"י, חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים (ויקרא כג מב) ונרמז בראשי תיבות **רצה אלקים בסכות תשבו שבעת ימים**. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב בסכת תשבו שבעת ימים, הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא ע"ש].

ב) כתב בזרע קודש (ליל א דסוכות) טו"ב בגימטריא י"ז, כנגד י' ימי תשובה וז' ימי סוכות. ויש לבאר רמז זה.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב המהרש"א (מכות כג:) בביאור מאמרם ז"ל (עירובין יג:) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, נמנ"ו היינו שמנו מנין המצות, ורבו הלאווין שהן שס"ה על העשין שהם רמ"ח, ואם כן קרוב האדם להפסד ורחוק משכר, ולכן הסכימו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכ"ד. והקשו המפרשים הלא מפי עליון לא תצא הרעות, ולמה ברא את האדם אם הוא קרוב אל ההפסד ורחוק מן השכר.

ותירץ א"ז זללה"ה בעצי חיים (ח"ב פ' מצורע) וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' אחרי) וכבר קדמם א"ז זללה"ה בייטב פנים (לפרשת החודש אות א), על פי מה דאיתא בגמרא (יומא פו:) דבתשובה מאהבה זדונות נעשות זכיות, ומעתה מי שעשה תשובה מאהבה דזדונותיו נעשין כזכיות, בודאי הזכיות מרובין, ונוח לו שנברא, עכ"ד.

אמנם חקרו קמאי (הובא בתולדות פ' ואתחנן בשם המפרש על הרמב"ם) במצות אהבת ה', דלכאורה הלא ענין אהבה תליא בחפץ ורצון הלב, והיאך שייך ציווי על זה, והתירוץ כי נפש אדם מישראל חלק אלוה ממעל כדכתיב (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם, וטבע הבן לאהוב את אביו, ובדין הוא שתהיה אהבת ה' חקוקה בלבינו, ומה שאינו כן, הוא משום דכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, ולזה נצטווינו על אהבת ה', היינו להסיר המסך המבדיל, ואז ממילא תבא אהבה בלבבינו, עכ"ד. ולפי זה העיר א"ז הקדושת יום טוב זללה"ה (הובא בייטב פנים שוב אשיב אות טז) איך משכחת תשובה מאהבה, הלא בעוד שהאדם חוטא אי אפשר לו לשוב מאהבה, כי מאין תבא אהבה בלבו בעוד יש מסך המבדיל, ואפילו אם עושה תחלה תשובה מיראה, אכתי נשאר שוגג המבדיל ומסתיר פניו, כדכתיב וחטאתיכם הסתירו פני מכם, עי"ש לפי דרכו.

אך יש לומר כי בחג הסוכות שאנו זוכים לישב בצלא דמהימנותא (זוה"ק אמור דף קג.), הוסר מסך המבדיל בינינו לבין אבינו שבשמים, ושפיר מתעורר הטבע של הבן לאהוב את אביו, ועל כן אנו זוכים לתשובה מאהבה בחג הסוכות [כמ"ש בקדושת לוי (פ' האזינו)], ואז הוא נוח שנברא. והיינו דאיתא בזרע קודש י' ימי תשובה וז' ימי סוכות בגימטריא טו"ב, להורות שבחג הסוכות טוב לו שנברא, כי בעשרת ימי תשובה זוכים רק לתשובה מיראה, ועדיין יש מסך המבדיל ואיננו טוב, אמנם בחג הסוכות שהוסר מסך המבדיל וזוכים לתשובה מאהבה, לכן טוב שנברא.

ולפי זה יתבאר הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, כי מבואר בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. והיינו שהמלאכים אמרו דנוח לו לאדם שלא יברא כיון שהלאווין הן מרובין נמצא שהוא קרוב להפסד ורחוק משכר, והשיב להם הקב"ה שמכח התשובה יתהפכו הזדונות לזכיות ושפיר נוח לו לאדם שיברא, אך הלא תשובה מאהבה הוא דבר קשה למאד, והלואי שנזכה אנחנו לתשובה מיראה, על כן בשעת בריאת העולם רימז הקב"ה בתיבת בראשית על מצות סוכה, להורות שאז זוכין לתשובה מאהבה מחמת שהוסר מסך המבדיל, ויש תקנה לכל אדם לתקן מה שחטא, ולכן טוב לו לאדם שנברא.

ועל פי זה יש לפרש מאמר המדרש (ב"ר פי"ב ס"ט) אלה תולדות שמים וארץ בהבראם, אמר רבי יהושע בן קרחה בהברא"ם, באברה"ם, בזכותו של אברהם. ויש לבאר הענין מה שנברא העולם בזכותו של אברהם, והאומנם אין זה קשיא, כי אחד הוא אברהם וגו' (יחזקאל לג כד), ונקרא אברהם אוהבי (ישעיה מא ח), ובוודאי כדאי הוא שנברא העולם בזכותו. אך הדרשה בה תדרוש על פי המדרש (ב"ר פמ"ח ס"י) אמר הקב"ה לאברהם, אתה אמרת והשענו תחת העץ (בראשית יח ד), חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים. ומבואר בספה"ק שבזכותו של אברהם אבינו זכינו למצות סוכה, וביאור הדבר לפי האמור, כי אברהם אבינו השפיע שפע קודש לכל הבאים בצל קורתו שיהיו חוסים בצל הקודש בלי מסך המבדיל, וכדרשת הזוה"ק (וירא דף קב:) והשענו תחת העץ, דא קוב"ה אילנא דחיי.

ועל ידי זה זכו לעבודת ה' מאהבה מדתו של אברהם אבינו, ועל כן זכינו בזכותו למצות סוכה, לחסות בצלא דמהימנותא בלי מסך המבדיל, ומחמת זה אנו זוכים בחג הסוכות לתשובה מאהבה, ובזה נוח לו לאדם שנברא ונסתר טענת המלאכים, ועל כן היתה בריאת העולם בזכותו של אברהם אבינו.

ובזה יתבאר גם המדרש (שם ס"ב) בהבראם, בה"א בראם. כי כתב השל"ה (מאמר תולדות אדם) ובזרע קודש (ליל א' דסוכות) דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ו:), דוגמת אות ה', שב' דפנות שלה שלימים והשלישית היא רגל השמאלית אינו שלם רק קצת מהדופן, עכ"ד. ולזה אמר בה"א בראם, שבריאת העולם היתה בשביל מצות סוכה, ואתיא כאידך דרשה בהבראם באברהם, שזכינו למצות סוכה בזכותו של אברהם אבינו.

ויה"ר שנזכה לקיים מצות סוכה בשלימות, שהיא מצוה קדושה ונשגבה, ולהיות דבוקים בה' בצלא דמהימנותא כל ימי חיינו, ולקיים מצות ומעשים טובים, ובזכות מצות סוכה יזכינו ה' לישב בסכת עורו של לויתן בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ליל ב' דחג הסוכות

אושפיזא דיצחק

וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כז כז), איתא במסכת תענית (דף כט:) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים. וכתבו בתוס' (ד"ה של) יש מפרשים תפוחים, כריח אתרוגים. וצריך ביאור מה ענין אתרוג לכאן.

ב) כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים, ונרמז בתיבת **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' תצוה) בענין שני בתי מקדשות שצונו ה' לבנותם ואחר כך נחרבו, חלילה לומר שהם היו פועל ריק, אך הענין הוא שהן היו הכנה על מקדש העתיד, וזה יובן על פי משל וכו', כי לולא שתי המקדשות הראשונות לא היה בכח הארץ הלזו לקבל קדושת המקדש השלישי שעתיד הקב"ה בעצמו לבנותה, ולכן צוה לבנות בית ראשון ושני, אשר על ידם קנתה הארץ כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, ומוכשרת לסבול אור בהיר המקדש השלישי מעשה ידי יוצר בראשית ב"ה, עכ"ד. וא"ז זללה"ה בייטב לב (פ' תולדות עמוד רלב) נתקשה בדבריו, דהלא הקב"ה הוא כל יכול ובידו לתקן ולגדל, היפלא מאתו אם היה רוצה לבנות בית המקדש של מעלה לתת כח ויכולת מיד בהארץ שתוכל לקבל בנין הבית המקדש השלישי, ולמה איפוא הוצרך לבנין שתי מקדשות ולהחריבן, ובאמת היא קושיא נפלאה וחזקה.

וביאר א"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (ראש השנה אות ח) שזה בא להורות דרך תשובה לאדם, כי הבעל תשובה בהעלותו על לבו את כל אשר עשה מקדם, הוא נבזה בעיניו נמאס ונדמה לו כאילו ח"ו אין לו עוד מקום לשוב לשורשו ולחזור למוטב, על כן זאת ישיב אל לבו, ליקח ראיה משתי המקדשות שהחריבן הקב"ה בעוה"ר, אמנם הרשימו דקדושה מהם בודאי נשאר ומחמת זה יצמח לנו ישועה ונזכה לבנין העתיד במהרה, כך לא ימלט בכל אדם שבוודאי נשאר בו בפנימיותו רשימו דקדושה, הוא קול דודי הדופק בעמקי לבבו לשוב, ומזה הרשימו יכול לחדש את עצמו ועולמו, לשוב בתשובה ולעלות למקורו מקור הקדושה אשר משם נחצב, עכ"ד.

ובבחינה זו כתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' משפטים) לפרש דברי רש"י שתשים סנהדרין אצל המזבח, הטעם שנדמו הסנהדרין להמזבח, להורות שכמו המזבח שנחרב ב' פעמים, אף דכמה עולות וזבחים הקריבו שמה, לא היה לריק ח"ו, כי אם להשאיר בארץ הגשומה שמנינות רוחני להבא, כן יהיו הסנהדרין הצדיקים בבחינה ההוא שישפיעו מהודם וזיו שכינתם גם על לפניו ולפני פניו, עכ"ד.

והנה איתא במס' פסחים (דף נ:) לעולם יעסוק אדם

בתורה ומצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. הרי כי מן העבודה שלא לשמה נשאר רשימו דקדושה, שזה מועיל לו לאדם שבסופו יבא לשמה. ובכן יש לומר כלפי תשובה מיראה, שהגם שאין תשובה זו מועלת לגמרי מיד, וכדאיתא בגמרא (יומא פו:) שהזדונות נעשות לו כשגגות, עם כל זה נשאר רשימו דקדושה מהתשובה מיראה, אשר על ידה יזכה אחר כך להתעלות ולבא למדריגת לשמה שהוא תשובה מאהבה, ואז יתהפכו הזדונות לזכיות גמורות.

ועל פי זה יש לפרש מאמר המדרש ילקוט (רמז תתל"א) בפסוק (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. דהנה תקיעת שופר מעורר לתשובה מיראה, וכמו שנאמר (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועדיין נשארו הכל כשגגות, ולזה אמר בכסה ליום חגינו זה חג הסוכות, שאז זוכין לתשובה מאהבה כמ"ש בקדושת לוי (פ' האזינו), והיינו שבחג הסוכות מתעורר הרשימו דקדושה מהתשובה מיראה של ראש השנה ועל ידה זוכין לתשובה מאהבה, ומחמת זה יפה כח התשובה בראש השנה.

וזהו ביאור ברכת יצחק אבינו, אשר ראה ברוח הקודש את אשר יארע עם זרעו של יעקב אבינו, וכדאיתא בגמרא (סנהדרין לו.) וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו. היינו אלו שחטאו, ולכן המליץ טוב עליהם שיועיל להם התשובה, והגם שהברכות היו בראש השנה זמן תשובה מיראה, ולזה אמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ובגמרא כריח שדה של תפוחים, והיינו כריח אתרוגים, שאז זוכין לתשובה מאהבה, וזה בא מכח אותו רשימו דקדושה של תשובה מיראה בראש השנה.

ובדרך זה יתבאר גם הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, כי מבואר בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך הלא תשובה מאהבה הוא דבר קשה למאד, והלואי שנזכה אנחנו לתשובה מיראה, והיאך יתוקן בתשובה מיראה מאי דחב, על כן בשעת בריאת העולם רימז הקב"ה על מצות סוכה שאז זוכין לתשובה מאהבה, וזה בכח הרשימו דקדושה של התשובה מיראה, ובכן נתקן חטאת האדם.

ולזה אמר הפייטן (מערבית ליל שני דסוכות) רוזנים נוסדו יחד מרוב אנחה וכל ישראל ישישו בהלל ובשמחה בחג הסכות, והיינו שראוי לצרף גם העבודה של רוב אנחה דהיינו תשובה מיראה, כי כל ישראל ישישו בהלל ובשמחה בחג הסוכות, ומה שזוכין עכשיו לתשובה מאהבה, זה בא מכח הרשימו דקדושה של התשובה מיראה.

ובזה יתבאר גם מאמרם ז"ל (סוכה נא.) במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול, כי אשה רומז על מדת היראה, על דרך הכתוב (משלי לא ל) אשה יראת ה' היא תתהלל, וגדול רומז על מדת אהבה וחסד, על דרך הכתוב (דברי הימים-א כט יא) לך ה' הגדול"ה והגבורה. ובשמחת בית השואבה בחג הסוכות יורדין לעזרת נשי"ם, היינו הרשימו של התשובה מיראה, ומתקנין שם תיקון גדו"ל, כי ממנו באין אחר כך לתשובה מאהבה.

ואגב אמינא, דהא דאמר ריש לקיש בתשובה מיראה הזדונות נעשות שגגות, י"ל דהיינו דוקא לשיטתיה דסבירא ליה דחצי שיעור מותר מה"ת, ולא אמרינן אחשביה ולאו כלום הוא, ומשום הכי גם בחצי שיעור באיכות של התשובה דהיינו תשובה מיראה נשארו עדיין שגגות. מה שאין כן לדידן דקי"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת, גם תשובה מיראה מועיל שהזדונות יתהפכו לזכיות גמורות. (ועיין בדברינו להלן דרשת הו"ר מטעם אחר).

ויה"ר שנזכה להתעורר מאור בית השואבה ולשאוב שמחה דקדושה מזמן שמחתינו על כל ימות השנה, ולעבוד את הבורא ית"ש בשמחה ובחדוה ובהתרוממות הנפש, ויתעוררו עלינו כל השפעות קדושות ברוחניות ובגשמיות ממצות סוכה וממצות ארבעה מינים ומשמחת בית השואבה, ונזכה לישב בסוכת עורו של לויתן ולגאולה שלימה בב"א.

ליל ג' דחג הסוכות

אושפיזא דיעקב

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים, ונרמז בתיבת **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב (ויקרא כג מב) בסכת תשבו שבעת ימים כו', הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא עי"ש]. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה.

ב) במדרש ילקוט (רמז תתל"א) בפסוק (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. וצריך ביאור.

ג) ויצא יעקב מבאר שבע, איתא במדרש רבה (פס"ח ס"ב) רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קכא א) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני, מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה (בראשית כד י) ויקח העבד עשרה גמלים וכל טוב אדוניו בידו, ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי, חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. והמדרש הזה כולו אומר דרשוני, מעיקרא מאי קסבר יעקב אבינו ובמה נתיישבה דעתו לבסוף, וחלילה לומר שעלתה על מחשבתו להסתפק באמונת השי"ת אף רגע כמימרא.

ונראה בהקדם מה שכתב בברית שלום (פ' תשא) לפרש מאמרם ז"ל (ראש השנה יז.) מעביר ראשון ראשון, כי הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו רוצה לזכות את בריותיו ולהרבות הזכיות על העונות, ואינו חפץ במיתת הרשעים, וכשהוא רואה שהזכיות והעוונות שוין ושקולין הן, נוטל כל הזכיות בבת אחת ונותן לתוך המדה, ואחר כך נותן לתוכו העוונות אחת אחת, כדי שיהא קמא קמא בטיל (עבודה זרה עג.), והעוונות נעשו זכיות, כדין כל איסורין שבתורה דחד בתרי בטיל, עכ"ד.

אמנם כתבו חכמי האמת והעתיקן בראשית חכמה (שער התשובה פ"ב) על הפסוק (ויקרא כא יח) כל איש אשר בו מום לא יקרב, כי כל המצות ומעשים טובים שאדם עושה בעודו רשע ומלוכלך בחטא, טורפין הסטרא אחרא מפניו ומוסיף כח בקליפות, ולכן צריך לעשות תשובה קודם עשיית המצות כדי שיוכל לקיים המצוה בגוף נקי ממום, עכ"ד. ולפי זה נפל פיתא בבירא, דהיאך שייך לבטל העבירות ברוב הזכיות, הלא בעודו מלוכלך בחטא נסתלקו הזכיות שחטפום הסטרא אחרא רח"ל, ולא יוכלו העבירות ליבטל ברוב.

אך כתב בתפארת שלמה (לחג הסוכות ד"ה לולב הגזול) בגודל קדושת מצות סוכה, שהוא בחינת אור מקיף (פרע"ח שער חג הסוכות פ"א), וסוד אור המקיף הוא להגן מן החיצונים ולהבריחם מחמת גודל הבהירות אור הגדול כמבואר בספרים (עץ חיים שער מ"ב פי"ג), לכך לא אפשר להחיצונים לחטוף מצות סוכה, כי אדרבא הסוכה היא מברחת כל החיצונים והיא סוככת ומגינה על בני ישראל, עכ"ד. ובכן כיון שמצות סוכה נשאר קיים, שפיר יתבטלו העבירות במצות סוכה.

ובזה יתבאר הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, כי מבואר בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. והיינו שהעבירות נתקנו במה שהן בטילין ברוב הזכיות, אך הלא כל הזכיות נחטפים ביד החיצונים והיאך יתקנו את הזכיות, לזה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, וגדול כח קדושת מצות הסוכה שאין החיצונים יכולין לחוטפה, ושפיר יתבטלו העבירות ברוב.

ובדרך זה יתפרש גם הרמז שכתב באגרא דכלה (פ' בראשית) בתיבת בראשית בתחלת התורה יש בו בי"ת רבתי, **בי"ת רבתי בגימטריא אתרוג ערבה לולב הדס**. כי כתב בתפארת שלמה (שם ד"ה חג הסוכות) בביאור אומרם ז"ל (סוכה מא:) ולקחתם לכם (סוכה מא ב) משלכם, להוציא את השאול ואת הגזול,

פירוש להוציא לולב שהוא גזול מצותו ביד החיצונים, רק להיות לכם משלכם, להשיבם אל הקדושה, עכ"ד. הרי שגדול קדושת מצות ארבעה מינים להוציא את המצות שחטפום החיצונים ולהחזירם אל הקדושה, ועל ידי זה יש תקנה אל המצות להצילם מיד הסטרא אחרא ולהחזירם אל הקדושה, ולכן נרמז זה בהתחלת התורה, שמצוה זו מגין על כל מצות התורה.

וזה שדרש המדרש, תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו בחודש שיש בו חג הסוכות, כי תקיעת שופר בא לעורר לתשובה, ועל ידי התשובה הקב"ה מעביר ראשון ראשון ומבטל את העבירות ברוב הזכיות, ולכאורה הלא החיצונים חוטפים את המצות ואינן כאן כדי לבטל הזכיות, לזה אמר בחודש שיש בו חג הסוכות, שיש בו שני סגולות, הא' מצות סוכה שהוא קיים לנצח ואין החיצונים יכולים לשלוט בו, הב' מצות ארבעה מינים שסגולתו להוציא את הגזול ביד החיצונים, ושפיר העבירות מתבטלים ברוב המצות.

ולפי זה יתבארו דברי המדרש, אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה וכל טוב אדוניו בידו, הכוונה על נכסים הרוחניים, על דרך שאמרו (ברכות ה.) אין טוב אלא תורה, היינו שהיה בידו וברשותו מצות ומעשים טובים ולא היה שליטה להחיצונים בהם, ואני אין בידי לא נזם אחד ולא צמיד אחד, כי יעקב ברוב ענוותנותו היה חושש שאין בידו שום מצות ומעשים טובים שהן תכשיטין להנשמה, כי החיצונים חטפוהו הימנו, ומאין יבא עזרי לזכות לחיי העולם הבא, חזר ואמר לית אנא מוביד סברי מן בריי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, הכוונה על מה שנאמר בהתחלת התורה בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ונרמז בו מצות סוכה, ומחמת גודל קדושת הסוכה אין החיצונים יכולים לחטפה, וזכות זה קאי וקיים לעולם ונשאר ביד האדם לנצח.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמרו במדרש (ויק"ר פ"ל ס"א) שהארבעה מינים הוא סגולה לעשירות. והוא על פי מה שכתב בחובת הלבבות (שער הבחינה פ"ג) כי מה שאדם עושה מצות ומעשים טובים הרי הוא עושה בשל עצמו, אבל מה שעוסק בעניני גשמיות כאילו עושה בשל אחרים, ואינו לו קנין עצמי, כי לא ירד אחריו כבודו ועזב לאחרים חילו, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ט) בשעת פטירתו של אדם אין מלוין אותו לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים, עכ"ד. אך באם החיצונים חוטפין המצות ממנו, הרי נשאר עני ואביון שאין לו כלום, וערום ישוב למקומו, אך מצות ארבעה מינים הוא סגולה לעשירות, שעל ידי זה מוציא את המצות שגזלום החיצונים ומחזירם אל רכושו.

והשי"ת יעזרינו שנזכה לקיים מצות ומעשים טובים, והמצות ישארו בידינו ולא יחטפום ח"ו, וזכות קיום מצות סוכה יגן על כל ישראל בגשמיות וברוחניות, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ליל ד' דחג הסוכות

אושפיזא דמשה

ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאנינו ובבקרינו נלך כי חג ה' לנו (שמות י ט), ובמדרש (הובא ברבינו בחיי פ' בא) זה חג הסוכות. וצריך ביאור.

ב) כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים, ונרמז בתיבת **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב (ויקרא כג מב) בסכת תשבו שבעת ימים כו', הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא עי"ש]. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה.

ואפ"ל בהקדם מה ששנינו במס' יומא (דף פו.) שיש ארבעה חילוקי כפרה, עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתת בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש בידו חילול השם, כולן תולין ומיתה ממרקת. אך מתאמרא

משמיה דהרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה כי מה שצריך ליסורין ומיתה ח"ו, הוא רק אם עושה תשובה בלבד, אבל בתפלה ותחנונים לפני השי"ת, ודאי אין לך דבר שעומד בפני התפלה ואין צריך ליסורין, עכ"ד.

ונקדים מה שכתבו המקובלים (הובא בקול בוכים להגאלאנטי איכה א ה בשם שימושא זוטרא) שיש שתי קליפות, הא' נקראת מחלת בת ישמעאל ועמה תע"ח כתות של מלאכי חבלה כמנין מחל"ת, והב' נקראת לילי"ת ועמה ת"פ כיתות של מלאכי חבלה כמנין לילי"ת, והן מעכבות תפלות ישראל שלא יעלו לשמי מרום, אבל בעת שמתגרות מלחמה ביניהם, בין כך ובין כך תפלות ישראל עולות למעלה, עכ"ד. ובזה פירשו הקדמונים [מטה משה (סי' נג) הובא באליה רבה (או"ח סימן נד סק"ב)] בביאור אומרם ז"ל (סוטה מד:) השח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה ממערכי המלחמה, דקאי על השח באמצע התפלה (כמבואר בטור או"ח סי' נ"ד), ועל ידי עבירה זו חוזר ממערכי המלחמה, שנפסק המלחמה בין הקליפות הטמאות, והן מעכבין את התפלות רח"ל, עכ"ד. ולכאורה כיון שהקליפות מעכבות את התפלות, שוב אין תקנה לעבירות החמורות על ידי התשובה בצירוף התפלות, שהרי התפלות לא יוכלו לעלות השמימה.

אמנם כתב החיד"א בפתח עינים (מס' תרומות פ"י) בענין טהרת המקוה בתתק"ס לוגין, כי לילי"ת מחל"ת עם ב' כוללים גימטריא תתק"ס, ועל ידי הטבילה במקוה מתבטל כוחן, עכ"ד. ובזה יש לתת טעם לשבח על מה שהחסידים הולכים למקוה בכל יום לפני התפלה, כדי לבטל כחות הקליפות הטמאות, ולא יעכבו העלאת תפלות ישראל.

ובזה יש לפרש מה שאמר אברהם אבינו לכל הבאים בצל קורתו (בראשית יח ד) יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ, דאיתא בזוה"ק (וירא דף קב.) שהיה לו לאברהם מקוה בתוך ביתו, וכל מי שבא לביתו היה צריך תחלה לטבול במקוה, עי"ש. וזהו יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם, רמז שיטבלו את עצמם במקוה מים חיים, ואחר כך והשענו תחת העץ, יבואו למחיצתו בטהרה ובקדושה. והענין, כי אברהם אבינו השיב רבים מעון והחזירם בתשובה, וכמו שכתב בעבודת ישראל (פ' וירא) לפרש המדרש (ב"ר פמ"ח ס"ח) והוא יושב פתח האהל, פתח טוב פתחת לעוברים ולשבים, שעל ידי הפתח שהכניס האורחים, נפתח שער לדופקי בתשובה, ונקראים עוברים ושבים, שמתחילה עברו רצונו ושבים אחר כך להיות עושי רצונו, עכ"ד. ובכן יש לומר שהיה אברהם אבינו מלמדם שהתשובה בצירוף התפלה לבד יועיל למחילת העון, ולא יצטרכו לסבול יסורין למרק עוונותיהם, ועל כן היה מצריכם שיטבלו במקוה תחלה, להכניע כחות הקליפות הטמאות שלא יעכבו את תפלתם מלעלות.

ומתאמרא משמיה דהרה"ק בעל אור למאיר מביקאווסק זללה"ה (הובא בצמח דוד בסופו) בטעם שנאמר במצות סוכה (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם, כי הסוכה דומה למקוה, שכל גופו של אדם מסובב עם הסוכה כמו המקוה, לכן נאמר בסכה למען ידעו דורותיכם לשון דעת, ודעת הוא טהרות (שבת לא.), רמז לזה, ששלש תיבות אלו **למען ידעו דורתיכם** [עם מספר התיבות וכולל א' לכל תיבה] בגימטריא **תתק"ס**, כשיעור מקוה שהוא תתק"ס לוגין, עכ"ד. ובכן גם על ידי מצות סוכה נכנעין שתי קליפות הטמאות לילי"ת מחל"ת שעם ב' כוללים גימטריא תתק"ס.

ועל פי זה יש לפרש מאמר המדרש (ב"ר פמ"ח ס"י) אמר הקב"ה לאברהם, אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים. היינו אתה אמרת והשענו תחת העץ דוקא לאחר הטבילה במקוה, כדי שבתחילה יתבטלו מהם כחות קליפות הטמאות, חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים, שגם בישיבה בסוכה יש סגולה זו לבטל כחות הקליפות הטמאות כמו בטבילה במקוה, ותפלות ישראל יעלו לרצון השמימה.

ומעתה יתבארו דברי המדרש, כי חג ה' לנו זה חג הסוכות, כי פרעה הרשע שאל לאמר מי ומי ההולכים, כי היו מהם שלא היו ראויים לגאולה, וכטענת השר של ים בשעת קריעת ים סוף (ילקוט בשלח רמז רלד) מה נשתנו אלו מאלו, הללו והללו עובדי עבודה זרה. אך

התירוץ לזה, שבני ישראל כבר עשו תשובה בהיותם במצרים (שמו"ר פ"א סל"ו), והגם שיש חילוקי כפרה, והעבירות החמורות אינם מתכפרים בתשובה לחוד, לזה אמר כי חג ה' לנו זה חג הסוכות, שעל ידי מצות ישיבה בסוכה מתבטלים כחות הקליפות, ועל ידי כן עולות תפלות ישראל בלי מפריע, ובכן יועיל התשובה בצירוף התפלה לכפר על כל העונות, וכולם ראויים לנסי יציאת מצרים, כיון שנתכפר להם חטאם בתשובה שעשו.

וזהו ביאור הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר"צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, כי מבואר בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך הלא תשובה לחוד לא מהני על עבירות שיש בהם כריתות ומיתות בית דין, ואין תקנה על ידי התשובה בצירוף התפלה, שהרי קליפות הטומאה סותמין חלונות הרקיע לבל יעבורו התפלות, לזה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר"צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, ועל ידי גודל קדושת מצות הסוכה יוכרתו כחות הקליפות, ותפלות ישראל יעלו השמימה, ואז יועיל התשובה בצירוף התפלה לחוד לאתקנא במה דחב.

ובכן ביום הזה אושפיזא דמשה נקח חיזוק לנפשינו לבל ידח ממנו נדח, כי כבר גילה משה רבינו שמצות סוכה מכרית את הקליפות, ותפלות ישראל עולין לרצון, ובכן מתקבל תשובת בני ישראל בצירוף התפלה. בני ישראל מתפללים הרבה בחג הזה, ומצפים לפעול ישועות רבות, ישועה כללית וישועה פרטית, כל אחד די מחסורו אשר יחסר לו, צרכי עמך ישראל מרובין, והקב"ה הוא כל יכול ובידו למלא כל בקשות ישראל לטב ולחיין ולשלם, וגדול קדושת מצות סוכה לסייע על העלאת תפלותינו לשמי מרום. ולעת כזאת שאנו זקוקים לרחמי ה' ובפרט במצב הנפחד השורר בכל העולם, דמינו קוינו התפללנו שהמחלה המגפה הזה תסור מעלינו ומעל בני ישראל, וכבר הוטב קצת והודינו להקב"ה על חסדי שמים, אך לעת כזאת אנו חוזרים ומתפללים אבינו מלכינו מנע מגפה מנחלתך, אבינו מלכינו שלח רפואה שלימה לחולי עמך, ועינינו צופיות לה' רופא חולי עמו ישראל שישגיח עלינו בעינא פקיחא, ומה גם שיש סכנה שהממשלה לא יסגרו דלתי בתי מדרשות ישיבות ותלמוד תורות בתי חינוך לבנות, כעת עדיין הוא בבחינת לעולם יקדים אדם תפלה לצרה (סנהדרין מד:), צריכים להתפלל שלא נבוא לידי כך, ובזכות מצות סוכה אין החיצונים יכולים לעכב תפלותינו. ואם שיש לנו עגמ"נ בזה שאין יכולים להתאסף לכבוד האושפיזין ושמחת בית השואבה, נודה לה' שאנו יכולים לישב בבתינו ולחוג כל אחד במקומו, ותקותינו לה' שתפלות ישראל ביומי דהושענא רבה שמיני עצרת ושמחת תורה יהיו בלי הפרעה, והשי"ת יקבל תפלות ישראל בכל מקום שהם, כל בני ישראל יהיו ברואים, והחולים יתרפאו ברפואה שלימה, ונזכה לגמח"ט ושנה טובה ומבורכת, שנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל ה' דחג הסוכות

אושפיזא דאהרן

כתב באגרא דכלה (רמז בראשית אות עח) חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים, ונרמז בהתחלת התורה בתיבת **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. [ועיין בזוה"ק (פ' תצוה דף קפו:) כתיב (ויקרא כג מב) בסכת תשבו שבעת ימים כו', הכי תנינן כד אתברי עלמא אתמר האי קרא עי"ש]. ויש להבין למה נרמז מצות סוכה בהתחלת התורה בשעת בריאת שמים וארץ.

ב) במדרש ילקוט (רמז תתל"א) בפסוק (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. ויש להבין שייכות של תקיעת שופר בראש השנה עם חג הסוכות.

ואפ"ל על פי מה שכתב בזרע קודש (ליל א' דסוכות) סוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח הוא צורת ה', רומז לה' חומשי תורה, עכ"ד. עוד כתב בזרע קודש (ליל ד דסוכות) **סוכה** וג' פעמים **דופן** עם **סכך** גימטריא **תורה**. וכתב בכד הקמח (ערך סוכה)

הסוכה שלש דפנות, והתורה שלשה חלקים תורה נביאים כתובים, הכשר גובה הסוכה עשרה טפחים הכשר הרוחב שבעה טפחים, נמצא הכשר הדופן אורך ורוחב שבעים טפחים, הוא שאמר שבעים פנים לתורה.

ויש להוסיף עוד רמז סוכה על התורה, דהנה איתא במדרש (מכילתא פ׳ בשלח) שהיו שבעה עננים, ארבע מארבע רוחותיהם אחד למעלה ואחד למטה אחד שהיה מהלך לפניהם. ויש לומר בטעם שהיו שבעה עננים, כי מודעת זאת שעניני הכבוד השפיע חכמת התורה, כדכתיב (דברים לב י) יסובבנהו יבוננהו, ופירש״י יסובבנהו סיבבם והקיפם בעננים, יבוננהו בתורה ובינה. ועל כן היו שבעה עננים נגד שבעה ספרי תורה, כדדרשינן במס׳ שבת (דף קטז.) בפסוק (משלי ט א) חצבה עמודיה שבעה, אלו שבעה ספרי תורה, דויהי בנסוע ספר בפני עצמו הוא. והנה סוכה זכר לעניני הכבוד (סוכה יא:), ובכן גם סגולת מצות ישיבת סוכה להשפיע חכמת התורה, ואפשר דמהאי טעמא מצות ישיבת סוכה הוא שבעת ימים, להשפיע חכמה בשבעה ספרי תורה.

והנה עניני הכבוד היו בזכותו של אהרן (תענית ט.), ובכן גם השפעת התורה בסוכה הוא בזכותו של אהרן כהנא קדישא המברך את עם ישראל בברכת כהנים (במדבר ו כה), יברכך וגו׳ יאר ה׳ פניו אליך, ובמדרש (במ״ר פי״א ס״ו) יאר ה׳ פניו אליך, זה מאור תורה, שיאיר ה׳ עיניך ולבך בתורה. וברכה זו נשפע בעניני הכבוד שהיו בזכותו של אהרן הכהן. ואף גם זאת כי כתבו הקדמונים (תורת העולה להרמ״א ח״א פט״ז) שבעה נרות המנורה הם נגד שבעה ספרי תורה, עכ״ד. ואם כן כיון שאהרן בעצמו היה מדליק ומאיר שבעת קני המנורה, הרי השפיע לישראל אור של שבעה ספרי תורה.

ונקדים עוד מאמר הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זללה״ה (פ׳ האזינו) לפרש הספרי (האזינו פיסקא א) כשעירים עלי דשא, מה שעירים מכפרים כך דברי תורה מכפרים. כי מצינו (יומא פו.) ארבעה חילוקי כפרה, ויש עבירות שאין התשובה גומרת הכפרה רק יסורים או מיתה, אך כתב הרמב״ם (פיה״מ יומא פ״ח מ״ח) בזמן שהבית המקדש קיים היו מתכפרין כל העונות בשעיר המשתלח. והנה איתא בגמרא (ראש השנה יח.) בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל הוא מתכפר בתורה. וזה שדרש הספרי כשעירים עלי דשא, מה שעירים מכפרים, היינו שעיר המשתלח מכפר כל העונות, אף דברי תורה מכפרים, להורות שעסק התורה גומרת הכפרה על כל העבירות, ואינו צריך להמתין עד יום המיתה, עכ״ד.

ויש להוסיף מה שכתבו בספרים (קב הישר פרק צה) שהסוכה יש בה קדושת בית המקדש, כי בית המקדש נקרא סוכת שלם. ולפי זה יש לומר שלימוד התורה בתוך הסוכה, הוא כמו לימוד התורה בבית המקדש, ובכן יש בה סגולה עליונה של שעיר המשתלח המכפר כל העונות, נמצא שיש תקנה בתשובה בצירוף לימוד התורה בתוך הסוכה.

ובזה יתבאר הרמז בראשי״ת ראשי תיבות ר׳צה א׳להים ב׳סכות ת׳שבו ש׳בעת י׳מים, כי מבואר בזוה״ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי״ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי״ש. אך הלא תשובה לחוד לא מהני על עבירות שיש בהם כריתות ומיתות בית דין, לזה בא הרמז של קדושת הסוכה המשפיע חכמת התורה שיש בה סגולת וקדושת בית המקדש, ואז יועיל התשובה בצירוף לימוד התורה לאתקנא במה דחב.

וזה שדרש המדרש, תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו בחודש שיש בו חג הסוכות, כי תקיעת שופר בא לעורר רחמי שמים על כל ישראל על ידי מחילת העונות, אך הלא על עבירות החמורות לא יועיל התשובה לחוד, לזה אמר בחודש שיש בו חג הסוכות, שיש בה ברכה בתורה בבחינה גבוה למאד, ועל ידי כן מהני התשובה בראש השנה בתקיעת שופר לכל עון.

*

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה). כתב ק״ז במאור עינים (פ׳ האזינו) ביום השמיני עצרת

תהיה לכם, לשון ממשלה, כמו (שמואל-א ט יז) יעצור בעמי, יורש עצר (שופטים יח ז), שבשמיני עצרת ניתן לנו זה להיות בכחינו למשול ולצוות בכל העולמות, עכ"ד.

יש לומר הכוונה, כלפי מי שהיו אומרים שיש להגביל את השמחה ביום שמחת תורה, מחמת יראה מן המלכות והממשלה, ועל זה אמר ביום השמיני עצר"ת תהיה לכם, היינו הממשלה תהיה מסורה בידכם, ואנחנו אומרים שבני ישראל ישמחו וירקדו בשמחת התורה בלא שום מפריע, כל מי שיבא לבית המקדש לשמוח עם התורה ולרקוד לכבוד התורה, מובטח לו ששום דבר לא יוזק לו, אך זה בתנאי שישמח עם התורה שמחה פנימית ולא שיבא רק לראות ולבו בל עמו.

הביטו וראו מה שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה**. הרי שבשעת בריאת העולם התנה הקב"ה שישמחו ישראל בשמחת תורה, ולכן הכל משועבד לזה, כל הבריאה וחוקי הטבע משועבדים אל רצונו יתברך בזה, ושום אחד לא יוכל להפריע זאת, ושום אחד לא יפריע, ובני ישראל ישמחו בשמחת התורה לכבוד ה'.

ק"ז הייטב לב זללה"ה אמר פעם אחת בשעת ההקפות, בשמי מעל יש עכשיו חתונה, ואני הוא הבדחן המשמח הנאספים, עכ"ד. ובכן כמו בשעת שמחת נישואין של מלך בשר ודם הוא נותן חירות והנחה אף לעוברי רצונו, אפילו להיושבים בבית הכלא הוא גומל לחייבים טובות בשעת שמחתו, בוודאי גם לעת כזאת שיש שמחת נישואין בשמי מעל, עליונים ששו ותחתונים עלזו ביום שמחת לבו בשמחת התורה, כל השמחים בשמחתו של הקב"ה, מעבירין מעליהם עול מלכות וניתן להם חפשי.

ויתכן עוד לומר בביאור הרמז **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה**., על פי דברי רש"י (ר"פ בראשית) בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. ועל זה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, להורות שעל ידי שמחתן של ישראל בשמחת תורה בהתחלת התורה, יתהפך מדת הדין למדת הרחמים. וידוע כי צבע האדום רומז על מדת הדין, וצבע הלבן רומז על מדת הרחמים, ובכן ביום שמחת תורה מתקיים הכתוב (ישעיה א יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, ומתגבר מדת הרחמים בעולם. והשי"ת יעזרינו שיושפע עלינו רחמים מרובים ונזכה לשנה טובה ומבורכת.

סעודת ברית מילה
יום ה' דחג הסוכות

לבן הנולד אצל נכדו הרה"ג ר' מנחם שלמה אשכנזי שליט"א

במס' ראש השנה (דף כט:) אמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר, ומשום הכי אסור בשבת, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים, והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה. והקשה הר"ן מאי שנא הני דגזרינן ומאי שנא מילה דשריא בשבת (שבת קלב.), ולא גזרינן שמא יעביר תינוק או איזמל ד' אמות ברשות הרבים, ותירץ דהני שאני, לפי שהכל טרודין בהם ולא מדכר חד אחבריה, מה שאין כן במילה, עכ"ד. ולפי זה העיר בבנין דוד (פ' לך אות פה) אהא דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט) ביום הכיפורים נימול אברהם, ולכאורה קשה איך נימולו אברהם וכל בני ביתו אתו ביום הכיפורים, הלא כיון שנימולו כולם היו הכל טרודים, ועל כן ניחוש שמא יעבירנו כיון שהכל היו טרודין במצוה.

ונראה בהקדם הגמרא במס' קידושין (דף לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דאי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא איכא, אמאי לא אגין מצוה עליה דלא ליתי לידי הרהור, עי"ש. ולכאורה לפי זה תקשה מה החשש שמא יעבירנו, היה ראוי שהמצוה יגן עליו שלא יבא לידי מכשול באיסור שבת, ועל כרחך התירוץ דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

אך מבואר בבכור שור (חידושי אגדות בבא בתרא ט:) הטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משום דגם העונש ליכא בהאי עלמא אם עבר ולא עשה המצוה,

משא"כ בלא תעשה דאיכא עונש מלקות אם עובר, שוב איכא שכר בהאי עלמא אם מקיים המצוה, עכ"ד. ולפי זה כתב בלב אריה (חולין קמב.) דפסח ומילה שיש בהם כרת, כיון שיש בביטולם עונש בעולם הזה, יש בקיומם שכר בעולם הזה, עכ"ד. וזה שאומרים (בנוסח הרחמן לברית מילה) ויזכה לגדלו לחנכו ולחכמו ויהי ה' אלהיו עמו, היות שעל מצות מילה יש שכר בעולם הזה.

ובזה מיושב קושית הר"ן אמאי לא גזרינן במילה בשבת שמא יעבירנו, וניחא נמי מה שלא חייש אברהם במילת עצמו ביום הכיפורים שמא יעבירנו, דבמצות מילה ודאי מידכר אידכר ולא יבוא לחלל שבת באיסור הוצאה, דהא במילה יש שכר בעולם הזה, ועל כן המצוה מגין עליו שלא יבא לידי מכשול. והשי"ת יעזור את נכדי שיחי' שזכה להכניס בנו לבריתו של אברהם אבינו, שיזכה לגדלו לחנכו ולחכמו לתורה ולחופה ולמעש"ט, ולראות דורות ישרים ומברכים, וכל המחותנים יזכו לרוות נחת דקדושה ולעבוד את ה' מתוך נחת ושמחה ובריאות השלימות, ונזכה לגאולה שלימה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

יום ה' דחג הסוכות

אושפיזא דאהרן - לבני א"י

וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך ה' וישמרך (במדבר ו כד), איתא במדרש רבה (פי"א ס"ה) יברכך ה' בבנים, עוד איתא במדרש (שם) יברכך בעושר. ויש לקשר שני דרשות אלו שמקושרים זה בזה.

ונ"ל בהקדם מה דאיתא במס' קידושין (דף לו.) תניא (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים. והנה בכל הש"ס קי"ל (עירובין מו:) רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, אמנם כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (לראש השנה אות לו) ביאר, במה שאמרו חז"ל (עירובין יג:) שלא היה בדורו של רבי מאיר גדול כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו, שזה דוקא בעולם הזה שלא יכלו לעמוד על סוף דעתו על כן אין ההלכה כרבי מאיר, אבל הקב"ה שהוא עומד על דעתו דרבי מאיר, פוסק הלכה כמותו דאף כשאין עושין רצונו של מקום קרויין בנים, עכ"ד.

והנה פסק הרמב"ם (הל' מכירה פי"א הט"ז) דאם חייב את עצמו בדבר שאינו קצוב, אף שקנו מידו לא נשתעבד, עי"ש לדרכו. אמנם כתב בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קנה) דהא דאין קנין בדבר שאינו קצוב, הוא משום דלא סמכא דעתו, וכהא דאמרינן לרבנן (בבא מציעא טז.) דאין קנין בדבר שלא בא לעולם משום דלא סמכא דעתו, ואם כן לרבי מאיר דס"ל (קידושין סג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הכי נמי אדם מקנה דבר שאינו קצוב, עכ"ד. ובכן כיון שהקב"ה פוסק הלכה כרבי מאיר, שפיר חל הקנין אף בדבר שאינו קצוב.

וזה שדרש המדרש, יברכך ה' בבנים, היינו שבכל אופן יהיה לך דין בנים למקום, כי הקב"ה פוסק ההלכה כרבי מאיר דבין כך ובין קרויין בנים, וכיון שהקב"ה פוסק כרבי מאיר, יברכך בעושר, ותזכה להשפעה מרובה בלי גבול וקצבה.

והנה כתב בבני יששכר (תשרי מאמר י אות כו) בענין מצות סוכה, שהוא זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), וקי"ל במלך (סנהדרין כב.) אין רוכבין על סוסו ואין משתמשין בשרביטו, והנה כתיב (שמות כ יח) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתיב (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן, הנה הענן הוא כביכול כענין במלך בשר ודם הרוכב על סוס, והאיך היו ישראל רשאין להשתמש בענני הכבוד, אלא על כרחך שהם נקראים בנים והשי"ת נקרא עליהם אב, עכ"ד. ומצות סוכה הוא זכר לענני כבוד (סוכה יא:), וענני הכבוד היו בזכות אהרן כהנא קדישא (תענית ט.), ובכן מה שאנו יושבים בסוכה הוא בזכותו של אהרן שהיה מברך את בני ישראל יברכך ה' בבני"ם, שיהיו להם דין בנים למקום בכל אופן. וזה מורה על חביבות ישראל, וכמו ששנינו במשנה (אבות פ"ג מי"ד) חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, ולעומת זה יש בזה התחייבות, שכמו שהבן דואג ומשתוקק בכל אופנים היאך יכול למלאות רצון אביו, כך אנו צריכים לדאוג ולהשתוקק בכל עת

ובכל זמן היאך נוכל למלאות רצון אבינו שבשמים, ומוסר השכל זה אנו צריכים ללמוד מחג הסוכות שיהיה לנו למזכרת בכל עת שאנחנו בנים למקום, וחייבים אנחנו להשגיח בכל מעשינו להתנהג ביראת ה' כפי רצון הקב"ה.

*

כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (מאמר קדישין אות מב) על המשנה (סוכה נב.) חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם, להבין ענין הריקוד וכוונתו, כי מבואר בזוה"ק (נח דף סט:) על הפסוק (תהלים פט י) אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם, שהוא לשון שבח והלל, כי ידוע שמים התחתונים בוכים אנן נמי בעינן למהוי קדם מלכא, ולכן גלי הים מנשאים את עצמם בכל עת לעלות למעלה, וזה חביב בעיני ה', אם שאין ביכולתם ונופלים למטה. וזהו ענין ריקוד שהאדם מנשא עצמו למעלה בכל עת, אם שחוזר ונופל למטה, עם כל זה מה שרוצה לעלות גם זה חביב וחשוב בעיני ה', עכ"ד.

ומוסיף כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה הביא (מאמר שישו ושמחו אות ו) משמיה דכ"ק מרן דו"ז זללה"ה, שזהו ענין השמחה והריקודין בשמחת תורה, כי בעידן חדוותא בימים קדושים אלו מתעורר אש קודש בנפשות ישראל להתקרב אל ה' בכל לבבם ובכל נפשם, ועל כן מנשאים עצמם למעלה בריקודי קודש, בבחינת אנן בעינן למהוי קמי מלכא, עכ"ד.

ובכן כיון שהריקודין בשמחת תורה הוא דוגמת גלי הים המתנשאים בכל עת, הרי כמו גלי הים אינן פוסקין מלהתנשאות, אלא בכל רגע ורגע חוזרים ומתנשאים, כמו כן גם סדר ההקפות צריך שיהיה בלי הפסק מתחילתו ועד סופו, רוקדים שעות ארוכות אף שמלאים זיעה, ולא אמר אדם צר לי מחמת רוב שמחה, כי סדר ההקפות היא חטיבה אחת תוכו רצוף אהבת הבורא ואהבת התורה, וחלילה להפסיק ולצאת החוצה כדי לנוח ולטייל, שאז הקב"ה אומר קשה עלי פרידתכם (רש"י ר"פ פינחס), מה שאתם עושים פירוד בין הדביקים, ומפסיקין מן הריקודין והדביקות.

*

אמרו חז"ל (רש"י ר"פ פינחס) בשמיני עצרת הקב"ה אומר לבני ישראל קשה עלי פרידתכם.

יש לפרש על פי מה שאנו אומרים קודם ההקפות (והוא מיסודו של החיד"א זצ"ל בעבוה"ק צפורן שמיר סי' י"ב) ויהי רצון מלפניך שבכח הקפות אלו תפיל חומת הברזל המפסקת בינינו לבינך, והכוונה על פי מה שכתב בקדושת לוי (פ' אמור) שעל ידי ההתלהבות לעבודת הבורא ב"ה שורפין כל הקליפות והחיצונים, עכ"ד. ובכן על ידי הריקודין בעת ההקפות מתוך התלהבות, זוכים להפיל חומת הברזל המפסיק.

ולכן ביום הזה הקב"ה אומר לבני ישראל קשה עלי פרידתכם, כי עכשיו הזמן גרמא להפיל חומת הברזל המפסיק בין ישראל לאבינו שבשמים, ולייחד הדודים באהבה.

ליל ו' דחג הסוכות

אושפיזא דיוסף

כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) בראשית יצורף רא"ב תש"י, חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים (ויקרא כג מב) ונרמז **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. ויש לבאר למה נרמז כן בהתחלת התורה בשעת בריאת שמים וארץ.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב הגאון רבי יוסף שאול ז"ל בדברי שאול על אגדות הש"ס (ערכין לב:) שמעתי בשם הרב המאוה"ג אבד"ק דינוב זלה"ה בטעם שעושין סוכות אחר יום הכפורים, כי כתבו המקובלים (עי' מגלה עמוקות אופן קד ואופן רלב) שסוכה הוא בבחינת ארץ ישראל, וקי"ל (מכות ז.) נגמר דינו בחוץ לארץ וברח לארץ ישראל נפטר ממיתה, אם כן כל שהוא בסוכה פטור מדינו, עכ"ד.

והנה מבואר בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם הש"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת

תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך שנינו במס' יומא (דף פו.) ארבעה חילוקי כפרה, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, ומי שיש חילול השם בידו, כולן תולין ומיתה ממרקת. ואם כן לא תועיל התשובה לחוד לאתקנא במה דחב.

ועל זה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סכות ת'שבו ש'בעת י'מים, שיש בה קדושת ארץ ישראל, וגם אם ח"ו נגמר דינו ביום הכפורים למיתה, כיון שיושבין בסוכה שיש בה קדושת ארץ ישראל נפטרים ממיתה, ושפיר יועיל התשובה לחוד לאתקנא במה דחב.

ובזה יש לפרש המדרש ילקוט (בא שמות רמז רט) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה (שמות יב לז), סוכות ממש היו, שנאמר (בראשית לג יז) ויעקב נסע סכותה. ולכאורה אינו מובן למה הושיבם הקב"ה אז בסוכות. ולפי האמור יתבאר, דהנה בצאת ישראל ממצרים היה הקטרוג הללו והללו עובדי עבודה זרה (ילקוט בשלח רמז רלד), והרי עבודה זרה הוא מעונות החמורות שלא יועיל התשובה לחוד להתכפר, על כן מיד הושיבם הקב"ה בסוכות ממש שיש בה קדושת ארץ ישראל, והרי כיון שנגמר דינם בחוץ לארץ וברח לארץ ישראל נפטרים ממיתה, ושפיר הועיל התשובה לכפר עונם.

אמנם אמרו חז"ל (תורת כהנים פ' קדושים) שארץ ישראל אינה סובלת זנות, שנאמר (ויקרא יח כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה. ואיתא במדרש (ויק"ר פל"ב ס"ה) יוסף גדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל ישראל בזכותו, נמצא שבזכותו של יוסף הצדיק זכו ביציאת מצרים לישב בסוכות שהיה בה קדושת ארץ ישראל, ומחמת זה אנו זוכים לקדושה זו בכל שנה, למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים (ויקרא כג מג), אך לזה צריך שנשתדל לילך בדרכיו של יוסף הצדיק וליזהר בקדושה ובטהרה, ואז נזכה שיהיה בסוכתינו קדושת ארץ ישראל, ולפטור מן העונש.

והשי"ת יעזור שזכות מצות סוכה שיש בה קדושה עליונה תשפיע רפואה על כל העולם, ואף אם נגזר גזירה רעה ח"ו, נזכה לצאת בדימוס בכח קדושת סוכה, וזכות מצות סוכה תגן על כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם לשמוע בשורות טובות, רפואה ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ליל הושענא רבה

אושפיזא דדוד (אצל ברכת לחיים)

מ'דארף רחמי שמים מ'זאל נישט צושטערן פאר אידישע קינדער דעם יום טוב. עס איז דא א ייטב פנים איף חנוכה (אות סו), דער זיידע ז"ל זכותו יגן עלינו זאגט לגבי דאס וואס עס שטייט אין זוהר הקדוש (פ' וישב דף קפה.) וואס איז געווען אז מ'האט אריינגעווארפן יוסף אין א בור פון נחשים ועקרבים, און ס'איז געווען א נס אז יוסף הצדיק איז ניצול געווארן פון נחשים ועקרבים, זאגט דער זוהר הקדוש ס'איז סאך שווערער ניצול צו ווערן פון א בעל בחירה ווי צו ניצול ווערן פון נחשים ועקרבים. פרעגט דער זיידע ז"ל א קשיא, מ'זעהט די אבות זענען ניצול געווארן פון בעלי בחירה, אברהם איז ניצול געווארן פון נמרוד, יצחק איז ניצול געווארן פון אבימלך, יעקב האט געהאט צוטוהן מיט עשו און פון לבן, די אלע זענען געווען בעלי בחירה, און דער אייבערשטער האט געטוהן נסים זיי זענען ניצול געווארן, וואס איז פשט אז פון א בעל בחירה איז אזוי שטארק שווער, מ'זעהט דער אייבערשטער האט דאס געטוהן.

טוט ער אויף א מורא'דיגע אויפטוה, ביי א גוי איז מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה (תוס' קידושין מ.), אז ער האט נאר א מחשבה צו טון, איז אזויווי ער האט שוין אפגעטון, קומט אויס, האט ער דאך שוין אפגעטאהן, מאכט דער אייבערשטער גרינג א נס אז מ'זאל פטור ווערן, ניצול ווערן פון די בעלי בחירה, אבער ביי יוסף האט זיך עס געהאנדעלט פון שבטי י"ה, ביי זיי איז מחשבה רעה נישט כמעשה, קומט דאך אויס מיט די מחשבה איז נאך גארנישט געטוהן געווארן, טוט נישט דער אייבערשטער א נס מציל צו זיין פון בעלי בחירה, ווייל דאס שטערט יענעם צו טוהן, אבער ביי א גוי איז

נישט קיין פראבלעם, ווייל עס איז שוין אפגעטוהן מיט די מחשבה, מוז שוין די מעשה נישט געטוהן ווערן.

אונז האבן מיר דא צוטוהן מיט א גוי, ממילא איז נישט אזוי שווער אז דער אייבערשטער זאל מאכן זכותים פאר אידישע קינדער, אז מ׳זאל נישט קענען שלעכטס טוען פאר אידישע קינדער, מ׳זאל נישט קענען פארשטערן אידישע קינדער, אידשע קינדער זאלן האבן א פרייליכן יו״ט, אן אומגעשטערטן יו״ט, מ׳זאל קענען טוהן דעם רצון ה׳. דער בני יששכר זאגט (אגרא דכלה רמזי בראשית אות מא) **בראשי״ת איז די ראשי תיבות ר׳צה א׳לקים י׳שמחו ב׳יום ש׳מחת ת׳ורה, די רצון ה׳ איז אידן זאלן זיך פרייען ביום שמחת תורה, דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען ממלא זיין דעם רצון ה׳, אידן זאלן זיך קענען פרייען ביום שמחת תורה, קיינער זאל נישט פארשטערן פאר קיין שום איד בכל מקום שהוא, ס׳זאל זיין א פרייליכן יו״ט, אן אומגעשטערטן יו״ט, אידן זאלן זיך קענען משמח זיין מיט די תוה״ק, אזויווי ס׳איז דער רצון פון יעדן ערליכן איד.**

יעדע ערליכע איד האט א השתוקקות, ער ווייל זיך קענען משמח זיין, ער קוקט ארויס א גאנץ יאר אויף דעם טאג פון שמחת תורה ער זאל זיך קענען משמח זיין מיט די תורה הקדושה, קומען יעצט די ערלים און ווילן שטערן דאס פון אידישע קינדער, מ׳דארף האבן רחמי שמים, דער אייבערשטער וועט העלפן אידן וועלן קענען פירן דעם יו״ט אומגעשטערט, ס׳וועט זיין א פרייליכער יו״ט פאר אלע אידישע קינדער.

*

דוד המלך ע״ה אומר בתהלים (פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, ואיתא במדרש ילקוט (רמז תתל״א) בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. ויש להבין שייכות של תקיעת שופר בראש השנה עם חג הסוכות.

ב) כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) בראשית יצורף רא״ב תש״י, חייבים אנחנו מן התורה לישב בסוכה שבעת ימים (ויקרא כג מב) ונרמז **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים.** ויש לבאר למה נרמז כן בהתחלת התורה בשעת בריאת שמים וארץ.

ויבואר בהקדם מה שכתב א״ז זללה״ה בייטב פנים (שוב אשיב אות כב) מליצה ישרה בעד בני ישראל על כל חטאתם, כי כשאדם עובר איזה עבירה, אז לבו מתאנח בשעת מעשה ומתחרט, כי מאמין ויודע שלא טוב עושה וענש יענש, אלא שיצרו גובר עליו ואונסו, וכמו שפירש מוזללה״ה (בתפלה למשה) בפסוק (תהלים לח י) ה׳ נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, היינו גם בשעה שתאותי הוא לעשות נגד רצונך חס ושלום, אני מתאנח בשעת מעשה, וגם זה ממך לא נסתרה, עכ״ד. והנה קי״ל (פסחים כד:) לענין איסורי אכילה והנאה, דאינו חייב אלא כדרך הנאתן, ואם עירב בו דבר מר פטור, וכמו כן בכל דבר עבירה הוי כמו עירב בו דבר מר, כיון שמתאנח ומתחרט בשעת מעשה, עכ״ד.

וכעין זה מתאמרא משמיה דק״ז הרבי ר׳ זושא זללה״ה (הובא ברב טוב פ׳ בלק) שראה מלאכים הנעשים ממצות ומעשים טובים וגם המלאכים המשחיתים שנבראו מן העבירות, ומעולם לא ראה מלאך שלם שנברא מעבירה, אלא יש בלא ראש או בלא יד ורגל, כי ישראל המאמין בה׳, אפילו בשעת עשיית העבירה, בעומק לבבו מתחרט כואב ונאנח, ובזה נשברו אברי המלאך, עכ״ד. ובזה מפרש כ״ק מרן דו״ז זללה״ה זי״ע בדברי יואל (פ׳ שמות עמוד מד) את הכתוב כי ידעתי את מכאוביו, כי הקב״ה מלמד זכות על ישראל, כי ידעתי את מכאוביו, שאף על פי שנכשלו בחטאים הרבה פעמים, עם כל זה לא נעשה אצלם הרגשת החטא כהיתר, כי עדיין היה כואב לבם על שעברו רצונו ית״ש וממילא אין הפגם גדול כל כך, עכ״ד.

ויתכן שזה בא לו לאדם מכח קדושת מצות סוכה, שהוא מקיים מצות בסוכות תשבו שבעת ימים, שהוא יושב בסוכה אוכל בסוכה וישן בסוכה, ועל ידי כן נכנס בו רוח קדושה ונבלע באבריו, ומכח זה בכל ימות השנה אם חלילה נכשל בעבירה יש לו כאב בלבו. ובזה יש לפרש מה שכתב א״ז זללה״ה בייטב פנים (שובע שמחות אות י) בסוכות תשבו שבעת ימים, **תשבו**

אותיות **בושת**, עי"ש. היינו מה שיש לו לעצמו בושת בשעת החטא ולבו מלא חרטה.

וזה שאמר המדרש, תקעו בחודש שופר, ואמרו חכמים (ראש השנה לד.) בפירושו של תרועה גנוחי גניח וילילי יליל, וי"ל הכוונה, כדי לעורר מליצה ישרה זו שבשעת העבירה לבבו גנוחי וילולי ומתחרט, ואם תאמר מהיכן זוכה כל איש ישראל למדריגה זו, לזה אמר בכסא ליום חגינו בחודש שיש בו חג הסוכות, היינו מחמת גודל קדושת הסוכה שהיושב בה נבלע באבריו קדושה גדולה עד שכואב לו בשעת החטא.

וזהו ביאור הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר׳צה א׳להים ב׳סכות ת׳שבו ש׳בעת י׳מים, דאיתא בזוה"ק (בראשית דף כב.) דקודם בריאת האדם היה קטרוג עתיד הוא למחטי קמך. ועל זה בא הרמז על מצות סוכה, כי קדושת הסוכה משפיע על האדם קדושה נשגבה עד שלבו כואב ומתאנח בשעת העבירה, וזה הוה מליצה ישרה, שגם אם חוטא אינו נהנה מזה, רק מתערב בו דבר מר וליכא איסור כל כך בשלא כדרך הנאתן.

עומדים אנו בליל הושענא רבה, ביום הזה הוא גמר הדין, ואם לא הספיק לתקן עד היום הזה, עדיין ניתן לו ההזדמנות לתקן, והוא זמן קדוש, וכמו שכתב בשל"ה הקדוש (פ׳ שופטים) ברמז הפסוק (עמוס ג ח) אריה שאג מי לא ירא, **אריה** ראשי תיבות **א**לול **ר**אש השנה **י**ום כ**פ**ורים **ה**ושענא **ר**בא. עכשיו בעמדינו בליל קדוש זו צריכים לרחמי שמים מרובים, אנו מתפללים הושענא למענך אלקינו שהשי"ת יעזור לבני ישראל, וצריכים לזכותים רבים שיתקבל תפלותינו לרצון ונזכה לישועה, צרכי עמך ישראל מרובים, בני ישראל זקוקים לישועות בגשמיות ורוחניות, כי כל לבב דוי שבורים ורצוצים, בכל בית ובית ובכל משפחה יש גנוחי גניח וילולי יליל כפשוטו, השי"ת הוא כל יכול למלא משאלות לבבות כל ישראל לטובה בכל ענינים, בני חיי ומזוני שידוכים וכל ענינים, דורות ישרים יראי ה', ומה גם שצריכים רחמי שמים על התפלה עצמה, שנוכל להתפלל בבתי כנסיות ובתי מדרשות בלא מפריע, הקב"ה יעמוד לנו בימין צדקו, כל בני ישראל יהיו בריאים ושלימים, כל חולי ישראל הן תושבי העיר הזאת והן בשאר עיירות יתרפאו מחליים, והבריאים יתמידו בבריאותם, זקנים עם נערים, ויושפע לנו ישועות ורפואות, ובעיקר שנזכה לישועה המחכה לנו זה זמן כביר הושענא למענך אלקינו, שנזכה לגאולה שלימה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשה ביום הושענא רבה

(אחר המשל הידוע)

למענך אלקינו. יש להבין למה הזכיר שם אלהים דוקא ולא הזכיר שם הוי"ה ב"ה.

ויתבאר בהקדם לפרש מאמר המדרש (ויק"ר פ"ל ס"ג) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו׳ (ויקרא כג מ), הה"ד (תהלים קב יט) תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה, תכתב זאת לדור אחרון אלו דורות הללו שהם נטויין למיתה, ועם נברא יהלל יה שהקב"ה עתיד לבראות אותן בריה חדשה, ומה עלינו לעשות ליקח לולב ואתרוג ונקלס להקב"ה, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר ולקחתם לכם ביום הראשון. וצ"ב מהו הכוונה שהדורות נטוין למיתה, גם מדוע עתיד לבראותן בריה חדשה דווקא בזכות לולב ואתרוג.

ויבואר על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות לב.) אמר רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל. ודברי הגמרא מותאמים לדברי הזוה"ק (פ׳ וישלח דף קעח:) בעי בר נש לשבחא ליה לקב"ה תדיר, בגין דאיהו אתרעי בשירין ותושבחן, ומאן דידע לשבחא ליה לקב"ה כדקא יאות, קב"ה קביל צלותיה ושזיב ליה. ולכן יש לספר שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל, כדי שהקב"ה יקבל תפלותיו כי הקב"ה מתרצה בשירות ותשבחות.

ויש להוסיף בביאור הענין, על פי המבואר בגמרא (מנחות כט:) שהעולם הזה נברא באות ה', דתליא כרעיה (ופירש"י רגל הפנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגגו), שאם יחזור בתשובה יכנס דרך אותו פתח. אמנם מבואר בזוהר הקדוש (פינחס דף רנב.) שעל ידי החטאים

נסתם חלונו של אות ה', ונעשה ממנו אות ח', עי"ש. וכתב באהבת שלום (פ' בא) שעל ידי אמירת שירות ותשבחות זוכים לפתוח סתימה הלזו ליעשות אות ה'. וזהו פירוש הזמר (להאריז"ל ליל שב"ק) אזמר בשבחין למיעל גו פתחין, אזמר הוא לשון כריתה, כמו (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, פי' שמכרית את הקליפות על ידי שירות ותשבחות, למיעל גו פתחין, שעל ידי זה יכולין ליכנס דרך פתח הה', עכ"ד. והנה איתא במס' ברכות (דף לב:) מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, עי"ש.

ובזה יתבאר התועלת לסדר שבחיו של הקב"ה קודם התפלה, כי בעוה"ר ננעלו שערי שמים על ידי החטאים שסתמו אות ה' ונעשה ח', וגם על ידי חורבן בית המקדש ננעלו שערי תפלה וצריך שערי דמעה, אך על ידי אמירת שירות ותשבחות, מתקיים למיעל גו פתחי"ן, לשון רבים, שנפתחין לו שני פתחים, הן הפתח של אות ה' והן פתחי שערי תפלה, ואיננו צריך עוד לשערי דמעה.

ובדרך זה יתבאר דרשת המדרש, תכתב זאת לדור אחרון, אלו דורות הללו שהם נטויין למיתה, כי בעוה"ר מחמת החטאים וחורבן בית המקדש ננעלו שערי תפלה, והן נטוין למיתה, שאינם יכולים לפעול דבר ישועה ורחמים, ועם נברא יהלל יה, שהקב"ה עתיד לבראות אותן בריה חדשה, ומה עלינו לעשות כדי לפתוח את השערים הננעלים, ליקח לולב ואתרוג ונקלס להקב"ה, כי הארבעה מינים מורה על ראשי איברי האדם וכמבואר שם במדרש, ועל ידי שמקיימים מצות לקיחת ארבעה מינים ואומרים עמהם קילוסין ותשבחין לפני הקב"ה, נפתחין שערי תפלה, ולא יצטרכו ליכנס דרך שערי דמעה.

ויתכן שמטעם זה חג הסוכות הוא זמן שמחתינו, להורות שעל ידי אמירת הלל ועבודת שירות ותשבחות בחג הסוכות, איננו צריך עוד לשערי דמעה, כי נפתחין שערי תפלה בכח השמחה של שירות ותשבחות.

ובזה יש לפרש מאמר המדרש ילקוט (רמז תתל"א) עה"פ (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. דהנה סגולת תקיעת שופר הוא לעורר רחמי שמים על בני ישראל, וכל זה הוא רק אם פתוחין שערי תפלה, ולכן קאמר בחודש שיש בו חג הסוכות, כי אז אנו מקלסין את שמו יתברך בד' מינים ואנובב בפה ולשון, ובכח זה נפתחין שערי תפלה, וקול השופר עולה למעלה לרצון לפני השי"ת ופועל ישועות לבני ישראל.

ושנינו במס' סוכה (דף לז:) והיכן היו מנענעין, בהודו לה' תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא דברי בית הלל. ויש לפרש הענין בזה, כי על ידי הנענועים נמשך שפע רב לבית ישראל, ולכן מוליך ומביא, כדי להמשיך ישועות ממטה למעלה לכל בני ישראל, ואנו מתפללין לה' אנא ה' הושיעה נא, צרכי עמך ישראל מרובים, זקוקים ישועות רבות לכלל ולפרט. אך הלא שמא יהיו ח"ו ננעלים שערי תפלה, על כן תחילה מנענעין בהודו לה' בהלל והודאה להשי"ת, ועל ידי זה נפתחים שערי תפלה, ואחר כך יכולין לבא ולבקש אנא ה' הושיעה נא ולהמשיך ישועות לישראל.

והנה מבואר בספרים (אמרי נועם לחנוכה אות לט, צבי לצדיק לחנוכה מאמר ד אות יג) **הלל הודאה** בגימטריא שם **אלהי"ם**. וביאור הדבר, כי על ידי אמירת הלל והודאה, מדת הדין הרמוז בשם אלהים נמתק לרחמים. ולפי דרכינו יוצדק ביותר, שגם אם ח"ו שורה דינים בעולם מחמת שננעלו דלתי תשובה, שנסתם פתח הה' ונעשה ח', או שננעלו שערי תפלה, עם כל זה על ידי אמירת הלל והודאה השיר והשבח לחי עולמים, אז אזמר בשבחין למיעל גו פתחין, ונפתח פתח הה' ונתקבל התשובה, וכן נפתחין שערי תפלה שיתקבלו התפלות לרחמים ולרצון.

וזה שאומרים הושענא למענך אלהינו, פי' למען השם אלהי"ם העולה הל"ל הודא"ה, שבזכות שקיימנו ענין זה שבחג הסוכות אנו לוקחין ארבעה מינים ומקלסין לפני הקב"ה בהלל והודאה, נזכה שיתקבלו תפלתינו לפני הקב"ה ויושיענו.

*

או יאמר בביאור תפלתינו הושענא למענך אלהינו, וכבר דקדקו למה הזכיר שם אלהים דוקא.

וי"ל בהקדם מאמר הרה"ק מרוזין זללה"ה לפרש מאמרם ז"ל (רש"י ר"פ פינחס) קשה עלי פרידתכם, היינו שקשה לפני הקב"ה אם יש פירוד בקרב בני ישראל, ואינם מתאספים ביחד. והנה זה היה עצת פרעה הרשע, וכמו שמצינו בפ' שמות שפרעה הרשע גזר על בני ישראל (שמות ה ז) לא תאסיפון לתת תבן לעם (שמות ה ז), ותיבה זו תאספון נכתב באל"ף יתירה, דהוה ליה למימר תוסיפון בלא אל"ף, ופירשו הצדיקים בזה, כי פרעה הרשע רצה לשבר רוחם של ישראל, לכן גזר עליהם לא תאספון, שלא יתאספו ברבים לעבוד את ה' ברוב עם הדרת מלך.

אמנם לעומת זה רצונו של הקב"ה בבוא החג של זמן שמחתינו שיתאספו בני ישראל ברוב עם לחוג את החג בדיצות, וכדמתרגם אונקלס בפסוק (במדבר כט לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ותרגומו כנישין תהי לכון, והוא לשון אסיפה, הרי שזה מצות היום, להתאסף ברוב עם ולשמוח בשמחת התורה, ולקיים מנהג ההקפות בשמחה וריקודין של מצוה.

[וזה יש לפרש אמרינו (תפלה לשמ"ע) ותתן לנו ה' אלהינו את יום שמיני עצרת החג הזה זמן שמחתינו מקרא קודש זכר ליציאת מצרים, ולכאורה צריך ביאור מהו הזכר ליציאת מצרים בחג הזה. ולפי האמור יש לומר שבחג הזה יש ציווי מיוחד לחוג אותו בציבור בהתאספות הרבים, זכר ליציאת מצרים שאז נגזר עליהם לא תאסיפון].

והנה כתב א"ז זללה"ה ז"ע בייטב פנים (אבני זכרון אות י) לפרש מה דאיתא במס' ביצה (דף ד:) אהא דיו"ט שני של גליות הוי משום ספיקא דיומא, ופריך והשתא דידעינן בקביעותא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומא, ומשני שלחו מתמן הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זימנין דגזרו מלכא גזירה ואתיא לקלקולי. ביאור הענין שעל ידי שאנו אוחזין מעשה אבותינו בידינו והולכים בדרכי אבות, בזכות זה הקב"ה מתקומם עלינו בזכות אבות (ב"ר פע"ו ס"ד), כמו שהיה נהוג עם אבותינו שהיה בידם לבטל רוע גזירה שלמעלה, כמו שאמרו (מועד קטן טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וזה שאמר זימנין דגזרו מלכא של מעלה גזירה, ובזה שאנו אוחזים במנהג אבותינו בידינו אתיא לקלקולי, היינו שיוכלו לבטל הגזירה, עכ"ד.

ובזה יש לפרש עוד דברי התרגום כנישין תהי לכון, ולכאורה אין זה פירוש הפסוק עצרת תהיה לכם. ולפי האמור יש לומר שזה בא להורות, שעל ידי שביום הזה יקיימו מנהג אבות, להתאסף ולכנוש ברבים ברוב עם הדרת מלך, על ידי זה עצרת תהיה לכם, יזכו לפעול לעצור גזירות רעות, וגם גזירה זו עצמה מה שגוזרים שלא יתאספו ברבים יתבטל בזה.

אוי ואבוי, גזירה מרה חופפת עלינו, שרוצים לסגור הבתי מדרשות, ומה גם התלמוד תורה, לבטל הבל פיהם של תשב"ר, רק הקב"ה יודע עתידות מה שעומד לבא עלינו מחר, מה יהיה בשבוע הבא, איפוא יהיו התשב"ר בשבועות הבאים.

והלום ראיתי בעטרת ישועה (להו"ר אות מ) אשר בימיו היה גזירה שלא להתאסף בתפלה, ואמר לפרש אמרינו (בהושענות) רח"ם נא קהל עדת ישורון, כי על ידי שנשמע מחלה בעולם, על ידי זה אינם מניחין להקהל רבים אל מקום בית הכנסת ובית המדרש. וזהו רחם נ"א, היינו ביום נ"א לימי הרצון שהוא הושענא רבה, תשלח רפואה שלימה לחולי ישראל, ועל ידי זה קהל עדת ישורון יוכלו ישראל להקהל ולהתועד אל מקום הקודש, עכ"ד.

ובזה יתבאר הטעם שמזכירין שם אלהים, כי שם הוי"ה ב"ה נאמר רק בלשון יחיד, מה שאין כן שם אלהים יש בו לשון רבים, ועל כן אנו מתפללים ואומרים הושענא למענך אלהינ"ו דוקא, כי אנו מתפללים על זה שנוכל לומר אלהינו בלשון רבים, ונוכל לבא לביהמ"ד ולהתפלל ברוב עם הדרת מלך בלי מפריע.

ויתכן לומר עוד המכוון בתפלה זו הושענא למענך אלהינו, על פי מה שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה**, נמצא רצון ה' שישמחו ישראל

בשמחת תורה, וכלל ישראל רוצים לקיים רצון ה'. ועל זה אנו מתפללים הושענא למענך אלהינו, שנוכל לקיים רצון ה' המרומז בפסוק בראשי"ת ברא אלהי"ם, שיוכלו בני ישראל להתאסף לכבוד ה', בלא שום הפרעה וביטול, בני ישראל רוצים לשמוח עם התורה, והתורה הקדושה יש לה חשיבות נשגבה אצל בני ישראל. ולכן אנו מתחננים לפני השי"ת הושענא למענך אלהינו, שנוכל לעבוד את השי"ת כאשר עם לבבינו. הושענא למענך אלהינו הושענא.

*

הושענא למענך בוראינו.

ויבואר על פי מה שנאמר בבריאת האדם (בראשית א כו) ויאמר אלהים נעשה אדם, ואמרו חז"ל (סנהדרין לח:) מכאן פקרו המינים לומר שתי רשויות ח"ו, משום דכתיב נעשה לשון רבים. והתשובה לכך מבואר במדרש (ב"ר פ"ח ס"ח) שרצה הקב"ה ללמד לאדם מדת ענוה שיהא הגדול נמלך בקטן, כשם שנמלך הקב"ה בפמליא של מעלה בבריאת האדם.

והנה כתב בנועם מגדים (פ' דברים ופ' תבא) לפרש מאמרם (ראש השנה יז.) המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר (שמות לד ז) נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע, לשארית נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים. טעם הדבר, כי הכנעה וענוה הוא תועלת גדול לכלות חטא ולהתם פשע, כי טענה רבה היא זכור כי עפר אנחנו (תהלים קג יח), ואחרי מי ירדוף מלך ישראל, אחר פרעוש אחד או זבוב, אך כל זה אם האדם מחזיק עצמו כן, אז כל חטאיו לא תזכרנה, אבל האדם המתגאה, גם למעלה מחזיקים אותו כאיש להביאו במשפט על כל נעלם, ונקוט כללא בידך (חולין פג:) עפר למטה עפר למעלה, וזהו אמרם המעביר על מדותיו בשביל שמחזיק עצמו כעפר ושיריים, מעבירין לו על כל פשעיו, עכ"ד. (ועיין בדברינו לעיל בסעודת ערב יו"כ באריכות).

וזהו הושענא למענך בוראינו, דכתיב ויברא אלהים את האדם בלשון יחיד, ואנו יודעים ומאמינים שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, וממה שנאמר נעשה אדם אני לומד מוסר השכל לאחוז בדרכי הענוה, ובזכות הענוה נזכה למחילת העונות.

*

או יאמר בביאור תפלתינו הושענא למענך בוראינו, על פי הגמרא במס' יומא (דף פו.) גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, וכתב בעיון יעקב שעל ידי תשובתו הקב"ה מגלה רפואה לעל"ם, מה שהיה בנעלם ולא ידעו עד השתא, וכן שמעתי מחכמי רופאים שכמה מיני רפואות נתגלה לאחרונים מה שלא נודע לרופאים הראשונים, עכ"ד.

והנה אנו אומרים בכל יום (בברכת קר"ש) מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא נאמר בלשון הוה, להורות שהקב"ה בורא כסדר רפואות חדשות, ועל ידי זה מצמיח ישועות רבות לכל חולי ישראל בכמה מיני מחלות, אנו מתפללים שהקב"ה יצמיח ישועות לבני ישראל על ידי שיברא רפואות חדשות.

ובעת הזאת במצב שאנו עומדים ששורה מגיפה קשה ל"ע, אנו מתפללים לפני הקב"ה אבינו מלכינו מנע מגיפה מנחלתיך, כמה חולי ישראל אנשים יקרים שאינם יכולים לבא בביהמ"ד, הלא סגולת הארבעה מינים מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות (סוכה לו.), והיינו מחלות המתפשטות על ידי רוחות רעות, ואנו מתפללים לפני הקב"ה שלח רפואה שלימה לחולי עמך.

וזה שאנו מבקשים הושענא למענך בוראינו, שהקב"ה הבורא רפואות יברוא רפואות חדשות, כדי לרפאות חולי ישראל ויזכו לרפואה שלימה במהרה.

*

הושענא למענך גואלינו.

י"ל על פי מאמרם ז"ל (זוהר נשא דף קכו.) בכל יום ויום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים, וידועים דברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) שהן ההרהורי תשובה הבאים בפנימיות לב האדם בכל יום, עכ"ד. ובזה ביאר כ"ק מרן

אמו"ר זללה"ה זי"ע בברך משה (פ' תרומה עמוד קצה) מה שאמרו ישראל (שמות כד ז) כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, כי בני ישראל קבלו עליהם שמירת התורה והמצות וכל אשר דיבר ה' נעש"ה, ושמא תאמר הלא עלולים להכשל בחטא ופשע, על זה הוסיפו ואמרו ונשמ"ע, פי' שישמעו ויטו אוזן לקול הבת קול היוצא בכל יום ויום, וישובו בתשובה אל השי"ת, עכ"ד.

וכבר ביארנו (לעיל ליל א' דראש השנה) שאם האדם הוא משוקע בעוונות ותאוות עולם הזה, אינו זוכה לשמוע את הבת קול הלזו, ורק ביום שבת קודש, כאשר יש לו נשמה יתירה, אז הקדושה שבו מתגבר על החומר והוא מתעלה מן הארציות ותאות הגשמי, ועל כן זוכה לשמוע את הבת קול ולהטות אוזן אל הרהורי תשובה המתעוררים בפנימית לבבו. ולזה כתבו דורשי רשומות (סידורו של שבת שורש א ענף ד) **שבת** ראשי תיבות **שבת בו תשוב**, והיינו שביום השבת כל אחד זוכה לקבל ההרהורי תשובה המתעוררים בפנימיות לבבו.

ועל דרך זה יש לפרש מה דאיתא במדרש (שמו"ר פ"א סל"ו) וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים, ידע שהן עתידין לומר זה אלי ואנוהו עמד וגאלם. ולדרכינו יש לומר דהנה בני ישראל במצרים היו בשפלות מאד נסבכים בארציות ובגשמיות עד שלא זכו לשמוע הבת קול, והלא נקטינן (רמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ה) שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכן במצרים זכו לגאולה בשביל התשובה שעשו כמבואר במדרש (שמו"ר פ"א סל"ה), ולכאורה איך זכו לתשובה, לזה אמר ידע שעתידין לומר ז"ה אל"י, וכתב החיד"א (פני דוד פ' יתרו) **זה אלי** ראשי תיבות **זכור את יום השבת לקדשו** (שמות כ ח). ועל ידי שמירת שבת קודש זכו לשמוע קול הבת קול ונתעוררו לתשובה.

וזה שאמר הושענא למענך גואלינו, כי הקב"ה גאל אותנו ממצרים בשביל התשובה, ואז נתעוררו לתשובה על ידי שמיעת הבת קול, כמו כן גם אנחנו אנו מצפים שהקב"ה ישמיענו את הבת קול כדי שנתעורר לשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך.

*

הושענא למענך דורשינו.

יתבאר על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז) האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר (שמות יג ג) ולא יאכל חמץ. והקשה בכסף משנה הא אכילה משמע כזית ולא כל שהוא, ומפרש החתם סופר בחידושיו עמ"ס יומא (דף עד. ד"ה גופא, שו"ת ח"ו סוס"י ס"ה) דברגע האחרון של יום ז' של פסח, שאין עוד שהות ביום שהוא ישלים לאכול שיעור שלם, אך אפשר שעשרה בני אדם יאכלו ככר חמץ כל אחד ואחד פחות מכשיעור, ורחמנא אמר ולא יֵאָכֵל, שלא יהיה הכזית נאכל, עכ"ד. והיוצא מזה, דאף דסתם אכילה הוא בכזית דוקא, והא דחצי שיעור אסור הוא רק משום דחזי לאיצטרופי ויבא לידי אכילת כזית שלם, אבל פחות מכזית לא חשוב אכילה, עם כל זה אכילת הרבים אצטרפי אהדדי, ואם נאכל זית שלם בין כולם מיקרי אכילה.

וממנו נקח כלפי מצות תשובה, ולבאר בזה מה שכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' האזינו) אהא דאיתא בגמרא (יומא פו:) בתשובה מאהבה הזדונות מתהפכות לזכיות, ומחדש בישמח משה דבתשובת הרבים אף מיראה הזדונות נעשו זכיות, כי הן אל כביר ולא ימאס (איוב לו ה), עכ"ד. ולפי זה יש לומר דגם בתשובה ביחיד נעשה קצת לזכיות, כיון שיש אפשרות לצרף לרבים שיהיה תשובה ברבים, וכמו בחצי שיעור ביחיד חשוב איסור כיון דחזי לאיצטרופי עם הרבים. והא דאמר ריש לקיש בתשובה מיראה זדונות נעשות שגגות, לשיטתיה אזיל דחצי שיעור מותר מן התורה, ולא ס"ל סברת דחזי לאצטרופי, אבל אנן קי"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי, הכי נמי בתשובה מיראה אף ביחיד הזדונות מתהפכות לזכיות קצת, כיון דחזי לאצטרופי לתשובת הרבים. (והארכנו בזה בדרשת לשבת תשובה).

ולכן אנו מתפללין הושענא למענך דורשינו, היינו בעבור הדרש הזה דדרשינן ולא יאכל לרבות חצי שיעור בפסח, וצריך קרא לרגע האחרון דאי אפשר עוד להשלים בעצמו, ועם כל זה אסרה רחמנא מחמת שיש אפשרות לצרף ביחד לרבים, והכי נמי הושענא

לקבל תשובת היחיד, אף שאין אנו במדריגה רק לתשובה מיראה, עם כל זה יועיל התשובה להפוך הזדונות לקצת זכיות, מאחר שיש אפשרות לצרפו לרבים, ועל כן יהיה בו זכות הרבים, וגם תשובה מיראה ביחיד יהיה לו חשיבות.

*

הושענא למען אמיתך.

י"ל על פי מה שכתב במגיד מישרים להב"י (פ' בראשית) סגולה לבטל היצר הרע והרהורים להזכיר שם קר"ע שט"ן, עכ"ד. וכתב החתם סופר (פ' במדבר עמוד יא) אותיות התורה הם כ"ז אותיות עם מנצפ"ך, וכל אות כלול מכ"ז, ועולה מספרם כ"ז פעם כ"ז תשכ"ט, כמו קר"ע שט"ן, עכ"ד. ובכן על ידי לימוד התורה שהוא כולל כ"ז אותיות, מתעורר שם זה, וסגולתו נשגבה לבטל היצר הרע מאתנו ומעל כל ישראל.

וזה שאנו מתפללין הושענא למען אמיתך, היינו הושיענו לבטל מעלינו היצר הרע בזכות התורה שנקראת אמת כדכתיב (משלי כג כג) אמת קנה, הושענא ולמסטין בכבל אסור, ויתבטל היצר הרע והשטן מעלינו ומעל כל ישראל.

ובכן ביום הזה שאנו מתפללים לפני השי"ת על קרע שטן המקטרג על בני ישראל, הזמן גרמא למען אמיתך, לקבל עלינו להתחזק בלימוד התורה, חיים אנחנו במדינה קשה מלא נסיונות, כמה בני אדם עוברים בכל יום נסיונות קשים ומרים, ועל ידי לימוד התורה מתעורר שם קר"ע שט"ן המבטל ומכניע כח היצה"ר, ועלינו לקבל על עצמינו לעסוק בתורה כל אחד כפי יכלתו, ועל ידי כח התורה יהיה קרע שטן המקטרג על בני ישראל, ונזכה לפעול ישועות וכל משאלות לבינו.

*

הושענא למען בריתך.

יבואר על פי מאמר א"ז מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' בא) על הכתוב (תהלים צד א) אל נקמות הוי"ה, דלכאורה איך שייך בנקמה שם הרחמים, אלא משל לאחד שמרד במלך, והמלך נשאו על כל השרים ועבדי המלך, וכוונתו כי אם ימיתנו יהיה הצער רק לפי שעה, מה שאין כן אם יטיב עמו להרבות לו עוד יקר וגדולה, על ידי זה יגדל צערו הלוך וגדול כל ימיו, ויבוש ויכלם היאך העיז פנים נגד מלך רחמן כזה, אשר לא די שאינו מיסרו בעונש המגיע לו אלא עוד מתחסד עמו ומנשאו לגדולה. ואתמר ביה משמיה דהמגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע לפרש בזה את החרוז משוך חסד"ך ליודעיך אל קנא ונוק"ם, שבהשפעת החסד בעצמו הרי הוא קנא ונוקם.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ואתחנן) כי מדה זו נקרא רחום בדין, שהקב"ה מרחם על האדם לתת לו עונש על ידי השפעת רוב טובה, כדי שיתבייש בלבו ויתחרט מעומק הלב איך חטאתי ופשעתי נגד מלך רחום וחנון כזה, עכ"ד. ומודעת זאת (זוהר ויחי דף רמ.) תורה שבכתב הוא בבחינת דין ותורה שבעל פה הוא בבחינת רחמים. ולפי זה יש לומר שעל ידי עסק התורה שהיא כלולה משניהם דין ורחמים, מתעורר מדת רחום בדין, וגם בזמן שהאדם ראוי לעונש ח"ו, הקב"ה מרחם עליו ומשפיע לו רחמים ורוב טובה בתורת עונש, שיוכנע לבבו לה' מרוב בושה איך עשה כך וכך נגד מלך טוב ורחמן יתברך שמו. (והארכנו בזה לעיל ס"ג פרשת האזינו).

ועל פי זה יש לפרש מה שאנו מתפללים בתפלת נעילה, אין קץ לאישי חובותינו ואין מספר לניחוחי אשמותינו, הכוונה היות שהם בלי קץ ומספר, הרי ראויים אנחנו לעונש גדול ביותר עד כמעט אי אפשר להתקיים ולעמוד, על כן זאת העצה שיבא עלינו העונש בדרך התנשאות, שישפיע הקב"ה עלינו הטבה יתירה בחסד ורחמים ויוכנע לבבינו מרוב בושה וכלימה.

וזה שאמר הושענא, שיושיענו הקב"ה וימלא כל משאלות לבינו לטובה, למען בריתך, הכוונה בזכות התורה דאיקרי ברית (נדרים לב.), דבזכות לימוד התורה נזכה שיהיה העונש בדרך התנשאות והשפעת החסדים, להשפיע לנו כל מילי דמיטב.

*

הושענא למען גדלך ותפארתך.

נראה על פי מה שכתב בחנוכת התורה (פ' האזינו) על המדרש (ילקוט ישעיה רמז תעג) עתידה כנסת ישראל שתאמר לפני הקב"ה, אתה כתבת (ירמיה ג א) לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר לא תשוב אליו עוד, ואתה גרשתנו בין האומות והיאך אתה יכול להחזיר אותנו לך, יאמר לה הקב"ה, כלום כתבתי אלא איש, והלא כבר נאמר (הושע יא ט) כי אל אנכי ולא איש, וכי גרושים אתם לי בית ישראל, כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם (ישעיה נ א). ביאור הדבר, על פי מה דאיתא בגמרא (גיטין עז.) הזורק גט לאשתו אם החצר שלו אינה מגורשת. ואם כן לפי זה כך יאמר הקב"ה אנכי אל ולא איש, ואם כן כולי עלמא שלי הוא, נמצא דלא היה גירושין כלל, עכ"ד. (וע"ע בבני יששכר שבתות מאמר ז אות ה).

ועל פי זה יש לתת טעם לשבח על מה שמכניסין הארבעה מינים לתוך הסוכה וכמ"ש המגן אברהם (או"ח סימן תרנ"א סק"ז) בשם השל"ה בשם האריז"ל (פרע"ח שער הלולב פ"ג). והוא על פי הידוע מהמדרש (ילקוט אמור רמז תרנ"ג) שהסוכה רומז לגלות, ובמס' סוכה (דף לז:) מפרש מצות נענועים, מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. ועל כן אנו לוקחים בידינו ארבעה מינים ומקיימים מצות נענועים בתוך הסוכה, לקבוע בלבבינו האמונה פשוטה שהארבע רוחות שלו, ולהראות בזה שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו וכולי עלמא דיליה, וממילא לא חל הגט.

וזה שאמר הושענא למען גדלך ותפארתך, דאיתא במדרש (הובא בקדושת יו"ט) אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, אלו ד' מינים שבלולב, והיינו למען גדלך ותפארתך, שיושיענו בזכות הד' מינים המורה דכולי עלמא דיליה ולא חל הגט, ועל כן חייב הקב"ה בכל חיובי בעל לאשה (כמבואר במס' כתובות נא.) ובשלחן ערוך אהע"ז סימן ס"ט), הבעל מחוייב לתת לה מזוני, ובכן ישפיע לנו הקב"ה פרנסה בהרחבה גדולה, גם יש חיוב לרפאותה, ועל כן ישלח הקב"ה רפואות לבני ישראל, ושנה זו **תשפ"א** בגימטריא **רפואת הגוף**, שישלח לנו הקב"ה רפואת הגוף לבני ישראל שכולם יהיו בריאים ושלימים, וכל החולים יתרפאו, והבריאים שיתמידו בבריאות, וכן יש חיוב פרקונה, ואם תשתבאי אפרקינך, ועל כן אנו מבקשים הושענא, שיקיים הקב"ה כביכול כל תקנות חז"ל של בעל לאשה, למען גדלך ותפארתך, אלו ד' מינים שהוא אות ומופת דכולי עלמא דיליה ולא חל הגט, וחייב הקב"ה בחיובי הבעל לאשה, ועל כן אנו מבקשים מהשי"ת שיתן לבני ישראל פרנסה בהרחבה גדולה, רפואות לחולי ישראל, ויוציאנו מגלות החל הזה, ונזכה כולנו לשנת אורה שנת ברכה שנת גאולה וישועה, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל שמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ובתרגום אונקלס כנישין תהי לכון, ובתרגום יונתן מפרש יותר, ביומא תמינאה כנישין תהוון בחדוא מן מטילכון לבתיכון כנישת חדוא ויומא טבא. ובבני יששכר (תשרי מאמר יג אות ה) מביא מאמר הזוה"ק (אמור קד:) ועל דא כתיב עצרת תרגומו כנישו, האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, וכל אינון אושפיזי חדאן עמיה, ועל דא כתיב (דברים לג כט) אשריך ישראל מי כמוך. ויש לתת טעם לשבח מדוע באמת יעקב אבינו רישא לחדוותא ביום הזה יתר על כל שאר אבהן מהימנאין קדישין.

ואפ"ל בהקדם מה דאיתא במס' מגילה (דף כט.) תניא רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, שנאמר (ירמיה מו יח) כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא, והלא דברים קל וחומר, ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה (בשעת מתן תורה) נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה.

ומוסיף הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע (הובא בפתגמין קדישין אות כא) כי גם בתי ישראל הכשרים עתידין שיקבעו בארץ ישראל, והלא הדברים קל וחומר, ומה בתי כנסיות המיוחדים רק לכמה שעות ביום לתורה ולתפלה יקבעו בארץ ישראל, על אחת כמה וכמה בתי ישראל שיש בהם הרבה מצות דאורייתא כגון מזוזה ברכת המזון תורה וצדקה וכיוצא

בהן ונעשה בהם נחת רוח להבורא ית"ש כל היום וכל הלילה, ודאי שעתידין להקבע בארץ ישראל, עכ"ד.

ומודעת זאת מפי ספרים וסופרים גודל חין ערכת קדושת הסוכה שיש בה קדושת ארץ ישראל (תפארת שלמה לסוכות ד"ה ויסעו), ואוירה הוא אוירא דארץ ישראל (מהר"ש מבעלזא), ובכן ביום שמיני עצרת החג הזה כאשר פונים מסוכה לביתם, יש כאן הורדה מקודש לחול, ואיך נשמח בחג כאשר תאבד ממנו קדושה זו.

אך כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב ואות יג) בענין שמיני עצרת החג הזה, כי השלש רגלים הן להודות על הישועה שהיה לנו בעבר, בפסח על יציאת מצרים שבועות על מתן תורה ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת ניתן לנו להודות על הישועה העתיד לבא, שאנו מאמינים ובטוחים שיגלה כבוד מלכותו עלינו, עכ"ד. ובכן היות שיום הזה השמחה הוא על שם העתיד, שאז עתידין בתי ישראל לקבוע בארץ ישראל, אם כן כמו שהבתי מדרשות יש להם עכשיו קדושת ארץ ישראל על שם העתיד כמבואר במהרש"א (ברכות ח.), גם בתי ישראל יש להם קדושת ארץ ישראל על שם העתיד, ושוב אין כאן הורדה כאשר יוצאים ופורדים מן הסוכה, דאדרבה אנו הולכים מחיל אל חיל, מקדושת הסוכה שיש בה עכשיו קדושת ארץ ישראל, ופונים אל בתינו שיש בהם קדושת ארץ ישראל על שם העתיד.

ונקדים עוד דברי כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (פ' ויצא עמוד קצב) בביאור מאמר הגמרא במס' פסחים (דף פח.) מאי דכתיב (ישעיה ב ג) לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר (בראשית כב יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר (בראשית כד סג) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית שנאמר (בראשית כח יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל. ביאור הדבר כי אברהם ויצחק ייחדו את מקום המקדש לבית הכנסת ומקום תפילה בהיותו בתחלה הר ושדה, ועל כן קראו את מקום המקדש בשם הר ושדה על שם הבתי כנסיות ובתי מדרשות שיקבעו שם, אבל ביעקב אבינו אשר שכב במקום ההוא ונגלה אליו כבוד ה', אז נתחדש שיכול האדם לזכות להשראת השכינה אף בעת שהוא ישן בביתו ואינו נמצא בבית המדרש, ומשם השיג שאף גם בתי ישראל עתידים שיקבעו בארץ ישראל, ולכן קרא שם המקום ההוא בי"ת א"ל, ועל שמו נקרא בי"ת אלהי יעק"ב, כי דבר זה נתחדש אצלו שגם בתי ישראל הכשרים יש בהם השראת שכינת אל ועתידין להקבע בארץ הקודש, עכ"ד.

ובזה יתבאר דברי הזוה"ק האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, כי השמחה ביום הזה הוא בשביל כנישו תהי לכון, והיינו על מה שהולכין מן הסוכה ונכנסים אל הבית וכמפורש בתרגום יונתן, ולכאורה מה שמחה יש כאן, הלא יוצאים מקדושה רבה קדושת ארץ ישראל ונכנסים לבית פשוט, לזה אמר הזוה"ק יעקב הוא רישא לחדוותא ההוא, כי אצלו נתחדש שגם בתי ישראל עתידין להקבע בארץ הקודש, ואם כן גם עכשיו יש לבתי ישראל דין ארץ ישראל על שם העתיד, וכשפונים מסוכה אל הבית הולכים מחיל אל חיל, מן הקדושה אל הקדושה.

קידושא רבא ביום שמיני עצרת

מזכירין גבורות גשמים ביום טוב האחרון של חג (תענית ב.), ואומרים בו (בברכת גשם) לשובע ולא לרזון אמן.

ונל"פ בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות א) בראש השנה ויום הכיפורים מתפללים רק על צורך גבוה וחיים נצחים, אבל בזה היום מתפללים על גשמי ברכה, והיינו צורכי עצמו, וזהו שמיני רגל בפני עצמו (סוכה מח.) היינו לצורך עצמו, וזהו (במדבר כט לה) עצרת תהיה לכ"ם דייקא, ר"ל לכל צרכיכם, עכ"ד. וכעין זה כתב בדברי יחזקאל (לשמיני עצרת) בשם הרה"ק מראפשיץ זללה"ה שבשמיני עצרת יכולים להתפלל על ענינים גשמיים.

ויש לתת טעם לשבח בזה על מה שמתפללים על הגשם דוקא ביום שמיני עצרת, בהקדם דברי

כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (מאמר אך שמח אות א) כי בשמיני עצרת מתעורר שם י"ה, כי שנינו במס' סוכה (דף כז.) רבי אליעזר אומר, ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה, עי"ש. ואיתרבי גם ליל שמיני עצרת, כדדרשינן (סוכה מח.) והיית אך שמח (דברים טז טו), לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה. נמצא שהן ט"ו סעודות כמספר שם י"ה, עכ"ד.

וכבר הזכרנו (סעודת יום ב' דראש השנה) דברי האריז"ל (פרע"ח שער הקדישים פ"ג) בכוונת יהא שמיה רבא, שהשם י"ה יש לו שלשה מילואים באל"ף ביו"ד ובה"ה, כזה יו"ד ה"י, יו"ד ה"א, יו"ד ה"ה, וגימטריא שלהם צ"א, וזהו סוד אמן יהא שמיה רבא, אמן מספרו צ"א, והאיך יוצא מספר הלזה, **יהא** פי' בשלש אותיות י'ה'א, **שמיה** רבא, קרי ביה ש"ם י"ה, רבא, פי' כשנגדיל שם י"ה ונמלאנו באותיות יה"א, אז יעלה למספר **אמן**, עכדה"ק. והנה מספר צ"א הן הגימטריא של שני שמות הקדושים פא"י סא"ל, וידוע (פרע"ח שער הזמירות פ"ה) שהם רמוזים בפסוק (תהלים קמה טז) **פותח את ידיך**, ראשי תיבות **פא"י** וסופי תיבות **חת"ך** וחילופו בא"ת ב"ש סא"ל, ומסוגלים לפרנסה, נמצא ששמות הפרנסה יוצאים מן המלואים של שם הקדוש י"ה העולין צ"א.

ובזה יתבאר הענין מה שמתפללים על הגשם ועניני גשמיות דוקא ביום שמיני עצרת, כי בימים הנוראים ראוי להתפלל רק על צורך גבוה, אך לאחר שקיימנו בחג הסוכות וליל שמיני עצרת מצות ט"ו סעודות יום טוב, כמספר שם י"ה, אז מאיר גם המלואים של שם י"ה העולה בגימטריא צ"א. וגם יש לנו ביום הזה זכות של מצות סוכה שזכינו לקיים, וסוכה הוא בגימטריא הוי"ה אדנ"י (זוהר פינחס דף רנה:) מספר צ"א, הרי שני פעמים צ"א, נגד שמות הפרנסה פא"י סא"ל. ועל כן ביום הזה מתפללים על הגשם ושפע הפרנסה, ואומרים לשובע ולא לרזון אמ"ן, הכוונה על שמות אלו שכל אחד עולה צ"א כמספר אמ"ן.

והשי"ת יעזרנו שתהא השנה הזאת הבאה לקראתינו לשלום שנת בריאות, כמו שהתפללנו לחיים ולא למות, שנת פרנסה טובה לכל בני ישראל, ויוריד מן השמים שפע של פרנסה בהרחבה גדולה, לשובע ולא לרזון, לברכה ולא לקללה, ונזכה לחוג את החג בלא שום מפריע, ויהיה שנת שמחה, ונזכה לכל השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, עדי נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ס"ג יום שמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ובתרגום אונקלס ביומא תמינאה כנישין תהוון. ואיתא בזוה"ק (אמור קד:) כתיב עצרת תרגומו כנישו, האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, וכל אינון אושפיזי חדאן עמיה. והחיד"א בנצוצי אורות (אות ד) נתן בו רמז, שכן **יעקוב** במילואו **יוד עין קוף וו בית** גימטריא **עצרת**. ויש להבין מדוע באמת יעקב אבינו רישא לחדוותא ביום הזה.

ויבואר על פי דברי א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב) בענין שמיני עצרת החג הזה, כי כל הימים טובים הם על העבר, בפסח על יציאת מצרים שבועות על מתן תורה ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת הוא על שם העתיד, שאז יהיו כל הימים בחינת יום טוב, שיהיו אסורין במלאכת עבודה כמבואר בישמח משה (פ' ויקהל). וזה שאמר הכתוב (במדבר כט לה) ביום השמיני עצרת, על שם תהי"ה לכם יום טוב לעתיד, והטעם כל מלאכת עבודה לא תעשו, שיהיו אסורים בעשיית מלאכה, עכ"ד.

והנה כתב רש"י בפסוק (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב, בחמשה מקומות נכתב יעקב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו, עכ"ד.

ובזה יתפרש דברי הזוהר, עצרת תרגומו כנישו, היינו שהיום הזה הוא חג על שם העתיד, כד יכנש גלוותא ונפוצותינו יקבץ מארבע כנפות הארץ, ועל זה אמר האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, וזה נרמז בשם יעקוב מלא עם ו' במילואו יו"ד עי"ן קו"ף ו"ו בי"ת גימטריא עצר"ת, על שם שיעקב אבינו לקח אות ו'

למשכון מאליהו זכור לטוב שיבא לבשר הגאולה, ולכן יעקב הוא רישא לחדוותא, כי היום הזה אנו שמחים על שם העתיד, ועל ידי המשכון שלקח יעקב את האות ו', אנו סוכמים לבבינו שבוודאי יבא אליהו ויבשרינו ואז יהיה יום שכולו טוב, ולכן אנו שמחים היום הזה על שם העתיד.

אמנם עוד דברים בגו בטעם שיעקב אבינו הוא רישא לחדוותא בשמיני עצרת שאנו שמחים בו על שם העתיד להיות יום שכולו טוב, על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (סוכות אות פא) בביאור המדרש (שוחר טוב מזמור יד) בפסוק (תהלים יד ז) בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל, יגל אברהם ישמח יצחק אין כתיב כאן, אלא יעקב, למה, לפי שיעקב שמח מכל האבות. הטעם בזה, דבגמרא (ברכות יח:) שקלו וטרי אם המתים יודעים ומרגישים בצערא דחיי או לא, אבל ביעקב אבינו אמרו חז"ל (תענית ה.) דלא מת, וכיון שהוא חי וקיים ולא מת מעולם, ודאי שהוא מרגיש בצערן של ישראל יותר מכל האבות, ולפיכך כשתבוא השמחה והגאולה לישראל יגל יעקב ישמח ישראל, עכ"ד. ועל כן בשמיני עצרת יעקב הוא רישא לחדוותא, היות שאנו שמחים ביום הזה על שם העתיד שיהיה כולו יום טוב, וגם לעתיד בעת הישועה המקווה יגל יעקב ישמח ישראל.

והשי"ת יעזרנו שנזכה לחוג את החג בדיצות בלא מפריע, והלא שמחת היום הוא על שם העתיד שאז יהיה השמחה בלא מפריע וזר לא יתערב בשמחתינו, ונזכה בקרוב לעלות לציון ברנה והראינו בבנינו ושמחינו בתיקונו ושם נעלה ונראה ונקריב קרבנות החג, ונזכה לשמוח בבנין בית המקדש ובהחזרת העבודה למקומה, ונזכה לגאולה שלימה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל שמחת תורה בעת ההקפות

ידיד נפש אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך, יערב לו ידידותך מנופת צוף וכל טעם.

יתבאר בהקדם מה שכתב בתפארת שלמה (פ' ויחי) לפרש מאמר יעקב אבינו (בראשית מט א) אשר יקרא אתכם באחרית הימים, דהנה כתיב (שיר השירים א ד) משכני אחריך נרוצה, פי' אנו מתפללים להקב"ה להמשיך אותנו אליו במדת החסד ואנחנו נרוצה אחריו. ומצינו (בבא בתרא עה:) קנין משיכה בשני אופנים, הא' הכישה במקל והיא רץ לפניו, והב' קורא לה והיא באה. והנה באופן הראשון בבחינת הכישה במקל כבר לקינו והוצללנו בכובד הגלות המר, אך אנו מצפים להיות הגאולה וישועה באופן השנית בבחינת קורא לה והיא באה. ולזה התפלל יעקב אבינו על אחרית הימים קודם ביאת הגואל, אשר יקר"א אתכם, שיהיה המשיכה אליו יתברך בקריאה בעלמא בבחינת קורא לה והיא באה, ולא על ידי יסורים בבחינת הכישה במקל ח"ו, עכ"ד. (ועיין בברך משה מאמר שישו ושמחו אות ד, ובדברינו יום שמח"ת שנת תש"ע).

והנה ידועים דברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) על אומרם ז"ל (זוהר נשא דף קכו.) בכל יום ויום בת קול יוצאת ומכרזת ואומרת שובו בנים שובבים, כי הרהורי תשובה שמגיע לאדם בכל יום בפנימיות לבבו, הן מן הכרוז ההוא, עכ"ד.

אך זה רק באיש צדיק וירא אלהים שזוכה לשמוע את הבת קול ומחדש עבודתו בכל יום, מה שאין כן איש המגושם המסובך בתאות הבהמית, עליו נאמר (שמות יד ג) נבוכים הם באר"ץ, דכיון שהם נבוכים בעניני ארציות, סגר עליהם המדב"ר, שנסגר ונסתם מהם בת קול המדבר ומכריז להתעורר לתשובה. (ועיין בדברינו ליל א' דראש השנה דהאי שתא). נמצא כי הקב"ה ברוב טובו וחסדו יתברך מנסה לכל איש ישראל למשוך אליו באופן של קורא לה והיא באה, ולכן מזריח בקרבו הרהורי תשובה בכל יום, והוא קריאה של חיבה שהקב"ה קורא אליו, והאדם צריך רק לבוא, להטות אוזן אל הבת קול ההוא ולהתקרב לעבודתו יתברך, אמנם לאו כל אחד זוכה לשמוע את הבת קול, היות שהחטאים גורמים מסך המבדיל ח"ו, ואז מן ההכרח שתהיה המשיכה באופן של הכישה במקל, ודין גרמא על העונשין ויסורין ה"י.

ועל פי זה ביארנו אומרם ז"ל (אבות פ"ו מ"ב) אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, והיינו כי עלבונה של תורה החטאים עונות ופשעים, הן עושים מסך המבדיל, ואינו שומע עוד הבת קול המעורר לתשובה, ועל כן אוי להם לבריות, שהקב"ה מביא עונשין ויסורין על הבריות כדי למשוך אותם אליו באופן של הכישה במקל.

אולם אנו אומרים קודם ההקפות (והוא מיסודו של החיד"א זצ"ל בעבוה"ק צפורן שמיר סי' י"ב) ויהי רצון מלפניך שבכח הקפות אלו תפיל חומת הברזל המפסקת בינינו לבינך, ובכן כיון שעל ידי הקפות אלו מפילים חומת הברזל זה מסך המבדיל המפסיק, שוב זוכים לשמוע הבת קול, ושייך קנין משיכה בקריאה של חיבה.

ומה נמלצו לחכי לפרש בזה מאמר נעים זמירות ישראל (תהלים כג ו) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, דהנה בשולחן ערוך (סי' תרס"ט בהגה) מובא המנהג לעשות הקפות רק על יום תשיעי הנקרא שמחת תורה, ורק הצדיקים נהגו לעשות סדר הקפות גם בליל שמיני עצרת [וק"ז הדברי חיים מצאנז זללה"ה עשה הקפות גם ביום שמיני עצרת], ולפי מנהגינו עושין שבע הקפות שלש פעמים, בליל שמיני עצרת ובליל שמחת תורה וביומו, סך הכל מספר כ"א הקפות לכבוד התורה, ועל ידם מפילים חומת הברזל. וזהו א"ך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, שעל ידי א"ך הקפות לכבוד התורה, טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, פי' אזכה להיות נמשך אליו יתברך בקריאה של חיבה, ולא אצטרך עוד להכישה במקל, שעל ידי ההקפות הוסר מסך המבדיל, וממילא זוכים לשמוע הבת קול ולהטות אוזן להרהורי תשובה שהקב"ה זורח בנו מדי יום ביומו.

ולזה נוסד לומר בהקדמה להקפות, ידיד נפש אב הרחמן משו"ך עבדך אל רצונך, שכנסת ישראל מתחננת אל הקב"ה שיקנה אותנו בקנין משיכה ויקרבנו לעבודתו יתברך, והגם שכבר ניסה לקנות אותנו בקריאה של חיבה של הבת קול, והיה ללא הועיל, כי בעוה"ר לא זכינו לשמוע הבת קול, אך על ידי ירוץ עבדך כמו איל, בעבודת ההקפות וריקודין של מצוה, ישתחוה אל מול הדרך, שיוסר מסך המבדיל וחומת הברזל המפסקת, ובכן יערב לו ידידותיך מנופת צוף וכל טעם, מה שהקב"ה יקרא אותנו בקריאה של חיבה וידידות, ולא נצטרך עוד לבחינת הכישה במקל מתוך עונשין ויסורין ח"ו. והשי"ת יעזרינו שיקויים בנו אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, בשנה העברה היתה שנה קשה על כלל ישראל בבחינת הכישה במקל, יה"ר שמעכשיו לא נצטרך עוד לזה, ותהיה הקנין משיכה רק בבחינת קריאה של חיבה, אך טוב וחסד ירדפונו כל הימים.

*

הגלה נא, ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך.

ב) במדרש (ילקוט תהלים רמז תתל"א) בפסוק (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. וצריך ביאור.

ונ"ל בהקדם דברי השר שלום מבעלזא זללה"ה (מדבר קדש לשמיני עצרת) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, תרגומו כנישין תהי לכון, הכוונה כי כל התפלות והתחנונים וכל מיני בקשות של בני ישראל מכל השנה, והתפלות של ימים הנוראים שלא היו כראוי ולא עלו לרצון לפני אדון כל, עתה בזה היום של שמיני עצרת מתאספים כל התפלות ועולים לרצון לפני אבינו שבשמים, וזהו ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ותרגומו כנישין תהי לכון, שפירושו אסיפה, שמתאספים כל התפלות והבקשות יחד ומתקבלים לרצון לפני ה', עכד"ק.

ויש להסביר הענין מה שבשמיני עצרת יש עליה לכל התפלות של כל ימות השנה וימים הנוראים, על פי דברי השל"ה הקדוש (פ' בשלח) שיש שתי קליפות, האחת מחל"ת ויש עמה תע"ח כתות מלאכי חבלה כמנין שמה, והן הולכין ומרקדין במחולות, והשניה לילי"ת ועמה ת"פ כתות מלאכי חבלה כמנין שמה, והן הולכין ומיללין בעצבות, וכתות מלאכי חבלה אלו מעכבות בעד תפלות ישראל מלעלות לרצון לה', והכנעת קליפת מחל"ת הוא על ידי שמחה של מצוה, והכנעת קליפת לילי"ת הוא על ידי צער תעניתים וסיגופים ובתפלה בדמעות, עכ"ד.

ולפי זה יש לומר כי עבודת היום בראש השנה הוא בתפלה בדמעות, ועל ידי היללה של מצוה מכניעים כתות קליפת לילי"ת, אך עדיין התפלות והמצות עומדים על שער השמים ואינם יכולים ליכנס לפנים מן הפרגוד, כי כתות קליפת מחל"ת מעכבת אותם, אמנם בחג הסוכות ובשמיני עצרת עוסקין בשמחה של מצוה, בשמחת בית השואבה ועבודת הקפות וריקודין ומחולות לכבוד התורה, ובכח זה מכניעים כתות קליפת מחל"ת, ואז כל התפלות עולות לרצון לפני ה', ולכן ביום שמיני עצרת נתאספים כל התפלות מכל השנה ועולין לרצון לפני ה'.

ובזה יתפרש החרוז (זמירות ליל שב"ק) אזמר בשבחין למיעל גו פתחין, כי אזמר הוא לשון כריתה, מלשון הכתוב (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, פי' אזמר ואכרית את הקליפות, בשבחין על ידי שירות ותשבחות בשעת ההקפות, למיעל גו פתחין, כדי שהתפלות יכנסו למקומם הראוי להם.

וזה שאמר המדרש, תקעו בחודש שופר, שהוא עבודה של יללה של מצוה, על דרך שאמרו (ראש השנה לד.) בפירושו של תרועה גנוחי גניח ויליליל ליל, וזה כדי להכניע קליפת לילי"ת, בכסא ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות זמן שמחתינו, כדי להכניע קליפת מחל"ת בכח השמחה של מצוה בחג הסוכות ושמיני עצרת החג הזה, ובזה עולות כל התפלות של ימים נוראים לרצון לפני ה'.

ובדרך זה יש לפרש גם דרשת הגמרא (סוכה מח.) והיית אך שמח (דברים טז טו), לרבות לילי יום טוב האחרון של חג לשמחה. ותמהו המפרשים דהלא אך לשון מיעוט הוא (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), ולמה כתבה התורה ריבוי השמחה בלישנא דמיעוטא דוקא. ולפי האמור יש לומר שזה בא להורות מעלת השמחה בשמיני עצרת, אשר כחה נשגבה למעט ולהכניע כחות הקליפות, ועל ידם יש עליה לכל התפלות של כל ימות השנה. גם ירמוז דרשתם ז"ל והיית א"ך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון של חג לשמחה, על ריבוי השמחה וריקודין של א"ך הקפות בליל שמיני ותשיעי לילו ויומו, ונרמז דוקא בלישנא דמיעוטא, שעל ידם נתמעט כחות הטומאה וקליפות הטמאות, ותפלות ישראל עולות לרצון לפני ה'.

ועל זה אנו מתפללים בשעת ההקפות, הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, שהקב"ה יפרוס עלינו את סכת שלומו וטובתו להכניס תפלתינו ומצותינו לפנים מן הפרגוד, ואז תאיר ארץ מכבודך, שיאיר כבוד ה' בעולם הזה ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, ובאור פניך יהלכון, וזהו על ידי נגילה ונשמחה בך, בכח השמחה של מצוה לכבוד ה' ולכבוד התורה ולכבוד נותן התורה, אשר בכח שמחה הלזו יוכנעו קליפות הטמאות ולא יעכבו עוד עליית התפלות.

ואכן בליל שמחת תורה כל איש ישראל בכל תפוצות ישראל עוסק במצות ריקודין לכבוד התורה ולכבוד השי"ת, מתוך התלהבות ואש קודש, כראוי וכיאות לקיים מצות ה' בהתלהבות אש שלהבתיה, וכפירוש הקדושת לוי (דרושים לחנוכה) הדלקה עושה מצוה (שבת כב:), ירמוז שעיקר עבודת האדם בתורה ובתפלה ובמצות לעשותם בהתלהבות עצומה, שתהא השלהבת עולה מאליה באהבה ותשוקה גדולה ורשפי אש, והיינו הדלקה עושה מצוה, שיתלהב האדם לעבודתו יתברך, עכ"ד. ובכח זה מבטלים כחות הקליפות.

וכאשר פרשנו מאמר המדרש (ב"ר פפ"ד ס"ה) כשראה יעקב אבינו עשו ואלופיו נתיירא מהם, אמר לו הקב"ה גן אחד יוצא משלך ואתה שורף את כולם, הה"ד (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש. והיינו כי בכח התלהבות דקדושה שורפים את כולם, כי אש התלהבות דקדושה מכלה כחות הטומאה. (ועיין בדברינו בלב אהרן לחנוכה מאמר סעדני ואושעה אות ו). ולזה אמרו בזוה"ק (אמור דף קד:) בהאי יומא דשמיני עצרת יעקב הוא רישא לחדוותא, כי עבודת ההקפות וריקודין שהוא בהתלהבות דקדושה, מורשה לנו מיעקב אבינו כדכתיב והיה בית יעקב אש, ובכח זה מכניעים קליפות אלופי עשו הרשע. וממילא יש עכשיו עליה לתפלות ישראל של כל ימות השנה ובפרט התפלות של הימים נוראים, כי באם הרה"ק מבעלזא אמר כן, בוודאי ראה בעיניו הזכות שכך הוא,

וגם בשמים פוסקים כמותו, וכל התפלות עולות לרצון כריח ניחוח אשה לה', ועל ידי זה נזכה לכל מילי דמיטב ולגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

*

בפרשת המועדים (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. ויש להבין הלא נאמר בתחילת הפרשה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' וגו', ומסתמא אמר משה לישראל פרשה זו כמו שהיה מלמדם כל התורה כולה, ומה בא פסוק זה ללמדינו.

ויתבאר על פי מה ששנינו במשנה ובגמרא במס' ראש השנה (דף כט:) ובמס' סוכה (דף מג.) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר במדינה, וכן אין לוקחין לולב בשבת אף ביום הראשון, גזירה שמא יעבירנו. ומבואר באחרונים (פנ"י ר"ה שם, שו"ת חת"ס אה"ע סי' ס"ד בשם סמ"ג) דגזירת שמא יעבירנו הוא תקנת משה רבינו ע"ה. [ובלימוד הישיבה (אדר תשע"ט) תרצנו בזה קושית שו"ת מהרי"א (או"ח סי' פז) דשמא יעבירנו הוא גזירה רחוקה, שכמעט לא מצינו בעיר שיהא ששים רבוא בוקעין בו, והוי גזירה לגזירה, שמא יהיה בעיר שיש בו ששים רבוא, ושמא ילך אצל בקי ויעבירנו, עי"ש. אך בזה מיושב, דהא במדבר היו כל ישראל במקום אחד, והוה ששים רבוא בוקעין בו, ושפיר היה חשש שמא יעבירנו].

וזה יש לומר המכוון בפסוק זה, דלאחר שהזכיר בפרשת המועדים מצות תקיעת שופר בפסוק זכרון תרועה ומצות נטילת לולב, הוסיף ואמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, להורות שמשה רבינו גזר על ישראל לעשות סייג לתורה במצות המועדים, דכשיחול יום טוב בשבת יתבטל מצות שופר ומצות לולב, גזירה שמא יעבירנו.

גם יש לומר הכוונה על מנהג ישראל לעשות הקפות בשמחת תורה וריקודין של מצוה, שדבר זה אינו מן התורה ולא מדרבנן, ולא נמצא עניינו בש"ס או במדרשי חז"ל (ובסידור התניא ביאר סוד הענין בזה שלא נמצא הענין מפורש בדברי חז"ל), והוא רק מנהג ישראל מקדמת דנא [וכנזכר בזוה"ק (פ' פינחס דף רנו:) ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה], ויתכן שגם זה הנהיג משה רעיא מהימנא קדישא, ולכן לאחר שהזכיר התורה חג הסוכות ומצות הכלולות בו, הוסיף ואמר וידבר משה את מועדי ה', רומז על מנהג ההקפות שתיקן משה לישראל.

ועוד יש לומר המכוון בזה, על פי דברי א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' נשא) ובייטב פנים (אבני זכרון אות י) לפרש מה דאיתא במס' ביצה (דף ד:) אהא דיו"ט שני של גליות הוי משום ספיקא דיומא, ופריך והשתא דידעינן בקביעותא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומא, ומשני שלחו מתמן הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זימנין דגזרו מלכא גזירה ואתיא לקלקולי. ביאור הענין, שעל ידי שאנו אוחזין מעשה אבותינו בידינו והולכים בדרכי אבות, בזכות זה הקב"ה מתקומם עלינו בזכות אבות (ב"ר פע"ו ס"ד), כמו שהיה נהוג עם אבותינו שהיה בידם לבטל רוע גזירה שלמעלה, כמ"ש (מועד קטן טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וזה שאמר זימנין דגזרו מלכא של מעלה גזירה, ובזה שאנו אוחזים במנהג אבותינו בידינו אתיא לקלקולי, היינו שיוכלו לבטל הגזירה, עכ"ד.

ובכן י"ל כי לאחר שלימד משה רבינו לישראל סדר כל המועדים המצווים עלינו מפי הקב"ה, הוסיף וגילה להם מצות יום טוב שני שעתידין לעשות בארצות הגולה, [ועיין בתשובת הגאונים (סי' א) בשם רבינו סעדיה גאון ז"ל שיום טוב שני בחוץ לארץ הוא עוד מימי משה רבינו]. וזהו וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, היינו שלימד להם מצות יום טוב שני של גליות, שניתוסף על המועדים דאורייתא המפורשים בפרשה. (ועיין בדברינו ליל שמח"ת תשע"ח).

ואשר על כן בעמדינו במצב כזה שהמלכות רוצה לגזור עלינו לבטל אותנו מלימוד תורתינו הקדושה ולסגור דלתי בתי מדרשות ותלמוד תורה, בטוחים אנו שבזכות שאנו אוחזים במנהג אבותינו בידינו במצות יום טוב שני ובמנהג ההקפות, אתיא לקלקולי גזירת המלכות, ושום דבר לא יפריע אותנו מלימוד התורה.

והנה כתב החתם סופר (פ' קדושים עמוד מה) בפסוק זה, על דרך רמז וסוד, **את מועדי יי"י ראשי תיבות אמי, אל בני ישראל ראשי תיבות אבי** (וכן הוא בליקו"ת להאריז"ל פ' אמור), עכ"ל. והוא הפלא ופלא מה שייכות אב ואם לפרשת המועדים.

וי"ל על פי מה שכתב החתם סופר (דרשות לפ' נצבים דף שנ:) קבלנו שבראש השנה הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמות האבות מצטרפים עמנו בבית הכנסת בתפלתינו, ותפלתם עושה רושם, עכ"ל. וכעין זה הוה מרגלא בפומייהו דרבנן אבותיי הקדושים להזכיר דברי הזוה"ק בשעת ההקפות, דאיתא בזוה"ק (פינחס דף ריט:) ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמט ב), בעושו מבעי ליה, אלא אלין קוב"ה ושכינתיה ואביו ואמו, דאע"ג דמיתו, קוב"ה אעקר לון מגן עדן ואייתי לון עמיה להההוא חדוה, לנטלא חולקא דחדוה עם קוב"ה ושכינתיה, עי"ש. הרי שהאבות מגן עדן באים לשמוח עמנו בשמחת התורה.

ובזה יתפרש הרמז וידבר משה א"ת מ"ועדי יי א"ל ב"נ י"שראל, ראשי תיבות אמ"י אב"י, להורות כי בעת חגיגת מועדי ה' בראש השנה ויום הכפורים ובשמיני עצרת, קוב"ה אעקר לון לאבי"ו ואמ"ו מגן עדן, שיצטרפו עמנו בתפלתינו ובשמחתינו בעולם הזה.

והוה עובדא אצל דו"ז הרה"ק רבי יצחק ישעיה מטשחויב זללה"ה שלאחר נישואיו (בהיותו סמוך על שולחן חו"ז הרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה) נחלש למאד והיה מחוסר אונים ממש בסכנת מות, ובהגיע הלילה אשר אמרו הרופאים כי בה תהיה המובחן אם יקום על משענתו, אמר הרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה שברצונו להיות עומד על מטתו משך הלילה הזאת, באמצע הלילה עשה החולה כמה נשימות בפיו כמי שמריח ריח טוב של בשמים, ואמר אה! אה!, ומאז נשתנה מצבו לטובה משעה לשעה עד שהבריא לגמרי. לימים שאל אותו זקינו הרה"ק מבעלזא זללה"ה מה היה אז בשעה זו שנשף רוח חיים, השיב לו, שראה את אביו הקדוש מרן הדברי חיים זללה"ה שבא ושאל לו בשלומו, ישעי'לע, מה חסר לך, השיב הלא אבי רואה איך אני מרגיש, אמר לו אביו הקדוש הבאתי עמי תפוח מן הגן עדן, אסיר את קליפתו תריח בו ותבריא, וזהו הריח טוב שנשפתי, ריח תפוח מגן עדן, עד כאן העובדא.

וכולנו מאמינים בני מאמינים בדברי הזוה"ק שהאבות הקדושים נמצאים כאן, והוא זמן מסוגל להזכיר עצמו אצל הצדיקים הקדושים ולפעול כל מיני ישועות, והנה כי כן דרכו בקודש של הדברי חיים ביום שמחת תורה לזרוק תפוחים (ומנהג קדמונים הוא כמבואר בא"ר סי' תרס"ט סק"א, ומקורו מהור בתרגום שני אסתר ג ח), והלא כלל ישראל נצרך לתפוחים מגן עדן, על כן כאשר הדברי חיים יורד לכאן, אנו מבקשים ממנו תפוחים אלו, ויזרוק עלינו ישועות ורפואות.

כמו כן עלינו להזכיר כי במקום הזה ערך כ"ק מרן דו"ז הגה"ק זללה"ה עבודתו בקודש בעת ההקפות בשנתו האחרונה, מדי שנה בשנה הוה מרגלא בפומיה דמרן ז"ל בשעת ההקפות להזכיר דברי הזוהר אלו, וראויים הדברים למי שאומרם ובזמן שאומרם, ובוודאי גם הוא יורד עכשיו, ואל מקומו שואף זורח (קהלת א ה, פרע"ח שער ר"ח פ"ג), נשמתו הקדושה נמצא כאן בתוכינו, והוא מביא עמו השפעות טובות, ואליכם אישים אקרא במליצת הכתוב (שמות כד יד) מי בעל דברים יגש **אליו**, אותיות שמו הקדוש [יואל], והזמן מוכשר לכל מי שזקוק לישועה לשפוך את שיח לבבו לפניו, צרכי עמך בית ישראל מרובין, כמה זקוקים לרפואות, כמה מוטלים על ערש דוי, עכשיו הזמן מסוגל לפעול כל זה, ולהוושע עם נחת דקדושה מיוצאי חלציו, וכן בכל שאר הצרכים, והשי"ת יעזרינו שזכות אבות יגן עלינו, שנוושע בישועה שלימה בב"א.

*

לפני הקפה ששית

בשמחת תורה קורין בתורה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית, ופירש"י לכל היד החזקה שקיבל את התורה בלוחות בידיו.

יבואר בהקדם מאמר הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע (הובא בזרע קודש לשבועות) בפסוק

(תהלים סב יב) אחת דיבר אלהים, שבשעת מתן תורה בסיני לא שמעו ישראל מפי הקב"ה רק אות אל"ף של תיבת אנכי בניקוד קמ"ץ. והרה"ק רבי אשר מראפשיץ זללה"ה (אור ישע לשבועות) ביאר הענין, כי רוב גופי התורה תלויין בשמירת ראשי האברים, עינים אזנים לב פה, שיעצים עיניו מראות ברע, ולא ישמע שמע שוא, וישמור לבו מהרהורים רעים, ולא יוציא מפיו שום דיבור אסור או דברים בטלים. ולכן שמעו במתן תורה רק קמ"ץ אל"ף, דהיינו שיקמוץ האדם את האלף, ראשי תיבות אוזן לב פה ושלש אלה גימטריא עינים עם הכולל, ולא ישתמש בהם באיסור, וזה השורש ויסוד לקיום כל התורה כולה, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' האזינו ופ' ברכה) שבחודש תשרי הוא זמן תיקון האל"ף, בראש השנה מתקן אוזן בחינת שמיעה, לשמוע קול שופר המעורר לתשובה. ביום הכפורים מתקן הלב, כי עיקר מצות תשובה הוא החרטה בלב על העבר וקבלה בלב על העתיד, ואם מתודה בלא חרטה מעומק הלב, על זה אומרים (תפלת וידוי) על חטא שחטאנו לפניך בוידוי פה. ובחג הסוכות מתקן הפה, במצות נטילת ארבעה מינים שבלולב להודות ולהלל לה', עכ"ד. ונודע מפי ספרים וסופרים שבשמחת תורה נכלל עבודת כל הימים הנוראים ראש השנה יום כפור סוכות, ובכן תיקון העינים הוא בשמחת תורה, כי כן עינים גימטריא אוזן לב פה.

ובפרט כי בתיקון העינים תלוי תיקון שאר האברים, כי הכל תלוי במראה העינים, כמו שאמרו (רש"י במדבר טו לט) עין רואה והלב חומד כו', ובכן על ידי שיתקן פגם העינים מתוך קבלה גמורה לשמור את עיניו מכל רע, גם שאר האברים יהיו מתוקנים.

וזה שאמר ולכל היד החזקה היינו בשעת מתן תורה, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, פי' שאז הוריד משה עליהם יראה גדולה, שישמרו את אבריהם להקדישם לשמים, וגם עכשיו בשמחת תורה כשקוראין פסוק זה הזמן גרמא לתקנם, ואם תאמר איזה אבר הוא העיקר, על זה בא הרמז לעינ"י כל ישראל בראשית, פי' בראשונה צריך ליזהר בשמירת העינים, כי הוא ראשית ותחלת הכל, ובו תלוי שאר האברים. ויש לרמז שלאחר שקוראין הפסוק לעיני כל ישראל, מכריזין כל הקהל ואומרים חזק וחזק ונתחזק, להורות שענין שמירת העינים צריך חיזוק יתירה, כי בזה תלוי כל עבודת האדם בשמירת אבריו לשמים.

ובדרך זה יתפרש גם הרמז שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) בראשית ראשי תיבות רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה, להורות שתיקון העינים הוא ביום שמחת תורה בשעת ההקפות, ובפרט בהקפה הששית הרומז על קדושת יוסף יסוד צדיק, שאז אנו מקבלים על עצמינו להיות נזהרים בשמירת עינים בשלימות. ואולי יש לומר בראשית ראשי תיבות רצה אלהים שיתוקנו ישראל בשמחת תורה, שהקבלה טובה בעניני שמירת העינים ביום שמחת תורה, הוא הגורם שבני ישראל יהיו נעשים מתוקנים בשלימות, שעל ידי זה יזכו לשמור שאר האברים בשלימות. ובכן עכשיו הזמן גרמא שנקבל על עצמינו להזהר בקדושת יוסף הצדיק בשמירת העינים ושאר האברים בקדושה ובטהרה, להיות זהיר וזריז ביראת ה' כל הימים.

יום שמחת תורה בעת ההקפות

ידיד נפש אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך.

ב) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) בראשית ראשי תיבות רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה.

ויל"פ בהקדם מה דאיתא במס' מנחות (דף כט:) שהעולם הזה נברא באות ה', מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת (ממנו לתרבות רעה) יצא, ומאי טעמא תליא כרעיה (פירש"י רגל הפנימי של אות ה"א תלוי באויר ואינו דבוק לגגו), דאי הדר בתשובה מעיילי ליה (בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו), וליעייל בהך (פתח

התחתון דנפיק ביה), **לא מסתייעא מילתא** (פירש"י דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה).

ואיתא בזוהר הקדוש (פינחס דף רנב.) בסוד הכתוב (תהלים סח לא) **גער חית קנה, דא חי"ת דאתאחיד בה עשו הרשע, והוא שעל ידי חטא נסתם חלונו של אות ה' הרומז על הקדושה ונעשה ח', עי"ש.** וכתב באהבת שלום (פ' בא) העצה לפתוח הסתימה של הח' ולעשותה ה', על ידי אמירת שירות ותשבחות שזה מכרית הקליפות ומקטריגים (זוה"ק וילך רפד.). וזהו פירוש הזמר (להאריז"ל ליל שב"ק) אזמר בשבחין למיעל גו פתחין, אזמר הוא לשון כריתה, כמו (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, פי' שמכרית את הקליפות על ידי שירות ותשבחות, למיעל גו פתחין, שעל ידי זה יכולין ליכנס דרך פתח הה', עכ"ד. (ועיין בדברינו לעיל בדרשה יום הושענא רבה, וליל שמחת תורה תשע"ז).

ובזה יתבאר מה שנרמז בהתחלת התורה בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, דאיתא בזוה"ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת העולם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי"ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אכן לכאורה הלא מרוב העוונות נסתם פתח של אות ה', ואיך יכולין לחזור ולפותחו, אך על ידי שירות ותשבחות בעת הריקודין בשמחת תורה, זוכין לפתוח את הפתח שיהא בצורת אות ה', ומתקבל תשובת בני ישראל ברחמים וברצון, ובעבור זה ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ותכלית כל הבריאה הוא בריאת האדם, כיון שיש לו תקנה בתשובה.

ועוד יותר מזה יש לומר בטעם שנרמז עבודת ההקפות בהתחלת התורה, על פי מה שכתב בקדושת לוי (פ' אמור) ידוע כשאדם חוטא חס ושלום עושה פגם למעלה ונותן כח לקליפות, והרפואה לזה לשרוף את החיצונים, על ידי ההתלהבות שמתלהב אחר כך לעבודת הבורא ברוך הוא, שזה תשרוף כל הקליפות, ומפרש בזה הפסוק ובת איש כהן כי תחל לזנות, כלומר הנשמה כשהיא חוטא, את אביה היא מחללת, שעושה פגם למעלה ונותן כח לחיצונים, והרפואה היא באש תשרף, בהתלהבות לעבודת הבורא, עכ"ד. ובכן על ידי הריקודין לכבוד התורה מתוך התלהבות אש דקדושה, שורפין את הקליפות הסותמים פתח אות ה', ואז יכולין ליכנס בפתח שער התשובה. ולזה רמז בהתחלת התורה בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, כי בכח ההתלהבות דקדושה שיש להם לישראל בשמחת התורה, יזכו ליכנס בפתח הה' ולבוא בשערי התשובה.

ועל פי זה יש לפרש מאמר המדרש ילקוט (תהלים רמז תתל"א) בפסוק (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות. דהנה תקיעת שופר בא לעורר לתשובה כמבואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד), וצריך ליכנס בפתח התשובה של אות ה', ואם ח"ו נסתם הפתח, אפשר לפותחו על ידי ריקודין של מצוה בחג הסוכות, דהיינו בשמיני עצרת החג הזה ששמחין בהתלהבות אש לכבוד התורה, ובזה זוכין לשרוף הקליפות הסותמין הפתח וזוכין לתשובה.

ואשר על כן חדו השתא בהאי שעתא בעידן חדוותא, כאשר אנו זוכים לשמוח בשמחה של מצוה לכבוד ה' ולכבוד התורה ולכבוד נותן התורה, ואנו מודים ומשבחים להקב"ה אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו, ויש לנו להתבונן בזה, מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו, שאנו זוכים להיות עם הנבחר ולהיות דבוקים בה' וללמוד התורה ולקיים המצות, וכל חיינו הוא חיים מאושרים באופן גבוה ונשא, ועכשיו שאנו שמחים בשמחה של מצוה, אנו זוכין לבטל כחות הטומאה ולהיות קרובים אל הקב"ה.

ולזה אנו אומרים בשעת הריקודין, ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, פי' משוך אותנו בפתח הה' שנזכה ליכנס בפתח התשובה, וזה מכח ירוץ עבדך כמו איל, שאנו עושין ריקודין של מצוה בהתלהבות אש בשמחת תורה, ועל ידי זה נפתח אות ה', ובכן נבוא שעריו בתודה.

*

תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך.

ב) לנעוץ סוף התורה לתחלתה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית, וכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה**.

וי"ל בהקדם מה שכתב בשבט מישראל (סי' א') בשם המפרשים על מה שאמרו רבותינו ז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם (דברים ז יא) ולמחר לקבל שכרם, שזה דוקא על גוף המעשה, אבל על השמחה שבלב מה שהוא שמח לעשות מצוה, יש שכר גם בעולם הזה, ופירשו בזה מה שאמר (דברים טו י) נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך, ר"ל שבשכר שמחה שתשמח בנתינה, תזכה שיברכך ה' מיד, עכ"ד.

ובבחינה זו כתב בזרע ברך (פ' עקב ראשון) לפרש סתירת המשך הכתובים, היום לעשותם, ודרשו חז"ל ולמחר לקבל שכרם, ואומר סמיך ליה מיד, והיה עקב תשמעון וגו' ואהבך וברכך, הרי שיש שכר גם בעולם הזה. אך ביאור הדבר כי באמת שכר המצוה עצמה בהאי עלמא ליכא אלא למחר לקבל שכרם, אבל והיה עקב תשמעון וגו', אין והיה אלא לשון שמחה (מגילה י:), כלומר כשתעשה המצוה בשמחה, אז ואהבך וברכך, שימלא משאלות לבך בעולם הזה, עכ"ד.

והנה כתב מהר"ש אלגאזי באהבת עולם (דרוש א) אהא דאמרינן (שבת פח.) דאיכא טענת מודעא רבה לאורייתא, משום דמתן תורה היתה בכפיית ההר, שיש לסתור טענת מודעא, דקי"ל (בבא בתרא מז:) תליוהו וזבין זביניה זבינא, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני, והכא נמי מחמת השכר מצוה דהוי זוזי, אמרינן אגב אונסא וזוזי קבלו התורה, עכ"ד. אך הלא כיון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ליכא זוזא והוה אונסא לחודא והדרא טענת מודעא (ועיין בשארית יעקב פ' מסעי). אמנם כיון שעל שמחה של מצוה יש שכר בעולם הזה, שפיר איכא זוזא, ותו ליכא טענת מודעא.

ובזה ינעוץ סוף התורה לתחלתה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, היינו בשעת מתן תורה שהיה בפחד ומורא גדול ויחרד כל העם אשר במחנה, ומחמת גודל היראה הוצרכו לכפיית ההר כמבואר בתוס' (שבת פח. ד"ה כפה), ולכאורה לפי זה קשה מה שאמר בהתחלת התורה בראשית, ופירש"י בשביל התורה ובשביל ישראל, והיינו התנאי במעשה בראשית שיקבלו ישראל את התורה, הלא כיון שקבלת התורה היתה בכפיה אונסא כמאן דלא עביד, על כן בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, ועל שמחה של מצוה יש שכר בעולם הזה, נמצא יש אונסא וזוזי ושפיר אהני מתן תורה אפילו בכפיה, מכח הריקודין ושמחה גדולה בשמחת תורה.

וזהו ביאור החרוז, תאיר אר"ץ מכבודך, שנזכה לשכר בעולם הזה, מכח נגילה ונשמחה בך, השמחה שאנו שמחין לכבוד ה' ולכבוד התורה, ובשעה זו נמשך שפע רבה לבני ישראל בגשמיות וברוחניות. והשי"ת יעזרינו שיהיה אור וטוב בבתי ישראל, ויבוא השפעות טובות לכל ישראל, כל חולי ישראל יתרפאו מחליים והבריאים יתמידו בבריאותם, ויבא שפע של פרנסה בריוח לכל ישראל, ונחת דקדושה מבנים ובני בנים, ונוושע בכל מילי דמיטב תמיד כל הימים.

*

בראשית תורתך הקדומה, רשומה חכמתך הסתומה, מאין תמצא והיא נעלמה, ראשית חכמה יראת ה'.

יתפרש על פי מה שכתב בתפארת עוזיאל (פ' ברכה) בשם המגיד הקדוש ממעזריטש ז"ל בביאור דרשתם ז"ל (ברכות נז.) תורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורשה. על דרך משל לבת מלך, כי מדרך העולם שאינו ראוי לאדם שאינו נכבד לחזוק בבת מלך ולרקד עמה במחול בבי הילולא כדרך העולם, כי אין מהראוי לו להתקרב אליה, מכל שכן לאחוז בה ולרקד עמה, מה שאין כן כשהבת מלך נכנסת לנישואין, אז מדרך העולם שהותר הקשר ורשאי אף הקל שבקלים לרקד עמה במחול, כן הענין בנידון תורתינו הקדושה הנקראת (זוהר תצא דף רעו:) ברתא דמלכא, שהוא בת מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהיה מן הראוי

שלא להתקרב אליה כל מי שרוצה, ולזה אמרו אל תקרי מורשה אלא מאורסה, ר"ל שהתורה היא לנו כמו ביום הנשואין שניתן רשות לכל לרקד עמה, כי היא הפקר לכל (ילקוט יתרו רמז קפו), לעסוק בתורה, עכ"ד.

והנה כי כן שמיני עצרת ושמחת תורה הוא יחודא שלים, דוגמת נישואין חתן וכלה, וכמאמר ק"ז הייטב לב זלה"ה בעת ההקפות, בשמי מעל יש עכשיו חתונה, ואני הוא הבדחן המשמח הנאספים, עכ"ד. ובוודאי בעת הנשואין כל הנאספים אוחזים את הכלה ורוקדין עמה, וכן ביום זה כלל ישראל עושים ריקודין עם התורה הקדושה.

אמנם הלא נתבונן בזה, כי אף גם בעת הנשואין דוקא קרוביה ומכיריה וכל מי שיש לו שייכות עם הכלה בת מלך, הם נקראים לקחת חבל בעת השמחה, על כן בבואם אל הנשואין ניתן להם רשות לרקוד עמה, מה שאין כן מי שאין לה שייכות עמה כלל, איננו מזומן לסעודה, וגם אם ידחוק עצמו ויבוא להחתונה, אין לו רשות לרקוד עמה. ובכן בשלמא מי שלמד תורה במשך השנה, יכול לרקוד עם התורה, אבל מי שחיסר מלימודו במשך השנה, איזה שייכות יש לו עם השמחה הלזו, ואיזה מחותן הוא כאן, וכיצד יצטרף עם הריקודין בשמחת התורה.

אך מתאמרא משמיה דקדוש ישראל מריזשין זי"ע כי כאשר קורין התחלת התורה בראשית, אז הוא זמן התחלה לכל, עכ"ד. ובכן כל אחד ואחד יש לו קשר עם התורה, באם מקבל על עצמו עכשיו לקבוע עתים לתורה מהיום והלאה, ומחמת זה יכול גם הוא להצטרף לריקודין בשמחת התורה.

ובזה יתפרש הרמז בהתחלת התורה **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו** ביום שמחת תורה כמבואר באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא), כי מבואר בספרים (של"ה פ' בראשית) בראשית הוא סוד המחשבה, כדמתרגם הירושלמי בראשית בחוכמא, וכמאמרם סוף מעשה במחשבה תחלה, וזה בא להורות שעל ידי הקבלה במחשבה לעסוק בתורה, כבר ר"צה א"להים י"שמחו ב"יום ש"מחת ת"ורה, שיש לו רשות לרקוד עם התורה ברתא דמלכא.

וזהו ביאור החרוז, בראשית תורתך הקדומה רשומה חכמתך הסתומה, פי' התחלת התורה בראשית תרגומו בחוכמא, וזה בא להורות שאף שהקשר שלו עם התורה, מאין תמצא והיא נעלמה, שעדיין היא בבחינת אין ונעלם ואינו נראה בגלוי בפועל המעשה, עם כל זה ראשית חכמה יראת ה', כי העיקר הוא המחשבה בבחינת יראת ה' הצפונה בלב, ודי לו הקבלה בלב, אך צריך שיהיה קבלה גמורה לעסוק בתורה בקביעות גמור בכל יום ויום, ואז יש לו שייכות עם התורה וראוי לו לשמוח עמה.

והשי"ת יעזרינו שיהיה לנו שייכות עם התורה בכל השנה, ומהשפעת התורה יושפע לנו שפע רב לרוות נחת דקדושה אצל בנינו ובני בנינו, ונזכה להיות דבוקים בה' ובתורתו הקדושה, והתורה הקדושה תשמח אף היא עמנו, ונזכה לעסוק בתורה מתוך הרחבת הדעת, ויושפע עלינו בזכות התורה כל השפעות טובות.

*

לפני הקפה רביעית

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה).

יתבאר בהקדם מה דאיתא במס' ברכות (דף ה.) אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא, יתלה בביטול תורה. והקשו המפרשים מי האיש אשר יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי שלא נמצא בו שום עון, ותו דמשמע שביטול תורה לא נקרא עון, אתמהה.

אמנם יש לומר על פי מאמר הגמרא במס' נדרים (דף פא.) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיה ט יא) מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו', ופריך היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה. וכתב הר"ן שם בשם רבינו יונה, דהיינו שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכה, עכ"ד.

והחיד"א בנחל אשכול (איכה ב ט) מוסיף עליו, כי השאלה על מה אבדה הארץ, אין הכוונה איזה עון יש בהם, דזה גלוי לכל עוצם העונות החמורות שהיה בהם בבית ראשון, אבל השאלה היתה דבהיות נשמת ישראל טהורה והם בני האבות הקדושים אשר בארץ והם עוסקים בתורה, איך באו ליכשל ולעשות נאצות גדולות, ודבר זה לא נתגלה לחכמים ולנביאים עד שפירשו הקב"ה בעצמו שלא ברכו בתורה תחילה, היינו שלא היו מחשיבים התורה ובטלו ברכתה, כי בעיניהם אינה טעונה ברכה ואין בה חשיבות, וזה גרם שיצרם הרע נתגבר עליהם מאד מאד, דרחמנא אמר (קידושין ל.) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, אמנם זהו כשהוא מחשיב התורה, אך אלו שלא היו מחשיבים התורה ועסקו בה כסיפורים ושיחת חולין, במקום שהתורה תבטל היצר הרע, אדרבה היה סיבה להגדיל יצרם, ועל דרך מאמרם (סוכה נב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ולכן נכשלו בעונות החמורות שבשבילם היתה החורבן, עכ"ד.

ובזה יתבאר הגמרא, אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפ"ש במעשיו, כי אין יסורים בלא עון (שבת נה.), וצריך לפשפש איזה מעשים גרמו לו עון חמור זה אשר בשבילה נתייסר ביסורין אלו, פשפש ולא מצא, היינו שלא מצא תירוץ איך הגיע לידי עון, שהרי היה עוסק בתורה, ולמה לא הגינה עליו עסק התורה להצילה מן החטא, יתלה בביטו"ל תורה, היינו שלא היתה התורה חשובה בעיניו אלא אם היה לו בה מחשבת ביטול ובזיון, ולכן לא הגינה עליו זכות התורה להצילו מן החטא. (ועיין בדברינו בלב אהרן עמ"ס אבות במשנה כל ישראל אופן לט).

ולפי זה ביום שמיני עצרת ששמחים עם התורה ומראים חשיבות וחביבות התורה, עומדים עדה קדושה מישראל שעות ארוכות דחופים ודחוקים כדי לרקוד בהתלהבות לכבוד התורה, ובוודאי שזכות התורה מגין עליהם להצילם מחטא. וזהו ביום השמיני עצר"ת, היינו עצורים מיצר הרע, תהיה לכם.

ובכן בשעה זו כשעושים ההקפות וריקודין כדי להראות חשיבות התורה בעינינו, צריך לדעת דלא סגי בהכי להראות הקשר והחשיבות על ידי הריקודין, אלא צריך להתקשר בקשר עליון דאורייתא בקטירא דלא פסיק, והיינו לקבוע עתים לתורה בקביעות גמור בלי שום ביטול ותירוצים וכו'. הזמן עכשיו להתבונן בזה, כל אחד יודע בעצמו כיצד נראה לימודו והקביעות עתים שלו במשך השנה, בתחלת השנה גמר בלבו להצטרף לאיזה חבורה ולאחר שהתחיל אירע לו סיבות ומניעות לדחוף את השיעור, וזה מוכיח בעליל שאין התורה חשובה בעיניו ח"ו. על כן לעת כזאת צריך קבלה גמורה לקבל על עצמו מהיום והלאה לעסוק בתורה בכל יום לכה"פ שעה אחת, וזה יהיה בקביעות גמור חק ולא יעבור, ואף שבמשך היום אני טרוד על המחיה ועל הכלכלה, אבל שעה זו שאני עוסק בתורה בלילה יהיה לי בקביעות גמור, ואז התורה הקדושה תגן בעדו להיות למגן ולמחסה לינצל מיצר הרע, חיים אנחנו בזמן קשה שהנסיונות נתרבו וצריכים לכחות עצומות שלא להכשל, ובאם התורה היא חשובה בעינינו אז בעזרתו יתברך נוכל לעמוד איתן נגד פגעי ומקרי הזמן, אין לנו כח אחרת זולת עסק התורה, והשי"ת יעזרנו שנוכל להתחזק.

*

לפני הקפה שישית

וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת (דברים לג יג).

יתבאר על פי מה שכתב בנועם אלימלך (פ' ויחי) בפסוק שים נא ידך תחת ירכי, פי' כל כחך הם התורה והמצות שאתה מקיים, שים הכל תחת ירכי רמז על חטא הידוע רח"ל, דאם ח"ו נזדמן לך אז הכל חלף ועבר ח"ו, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' מקץ) לפרש הכתוב ירד ירדנו בתחלה לשבר אוכל, כי מבואר בתיקוני זוהר (דף ל:) כי בסיבת חטא הידוע נתמעט שפע הפרנסה, כי נגעי בני אדם המשחיתים לוקחים ממנו את השפע, ומבואר בזוה"ק (תיקון כ"ב דף סו.) מאן דמשקר בברית מילה אסתלק מיניה שד"י, וס"ם המות שריא באתר דשד"י. הרי דהפוגם בבריתו נחסר מספר רי"ד. והיינו יר"ד ירדנו, שחסרנו וירדנו

מנין ירד, לשבר אוכל, שעל ידי זה נתמעט ונשבר שפע הפרנסה, עכ"ד. נמצא שעל ידי החטאים רח"ל נחסר השפעת עולם הזה, היינו הפרנסה, והשפעת עולם הבא, תורה ומצות.

וזהו וליוסף אמר, היינו מי שנזהר בקדושת יוסף, מבורכת ה' ארצו, יש לו כל מיני השפעות וברכות, ממגד שמים מטל, שישארו זכיותיו מצות ומעשים טובים עניני שמיימים, וגם ומתהום רובצת תחת, שיהיה לו פרנסה בריוח עניני הארציות. ובעמדינו עכשיו בהקפה זו שהוא נגד יוסף הצדיק, צריכים לקבל על עצמינו להיות זהורים ושמורים בקדושה וטהרה, לשמור על מעשינו שיהיו בקדושה וגם לשמור על מחשבותינו ודיבורינו, ואז נזכה להשאר עם המצות ומעשים טובים שלנו, ויהיה לנו כל השפעות טובות, ולא ינחלו אחרים את כבודינו, ויקויים בנו הכתוב וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו, עדי נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

סעודת יום שמחת תורה ונעילת החג

במפתח דברינו נזכיר החרוז שאמרנו בשעת ההקפות, ירוץ עבדך כמו איל ישתחווה אל מול הדרך, וי"ל הכוונה, כי ענין השתחואה הוא ענין של הודאה, וכמו שתקנו החכמים להשתחוות בברכת מודים. וזהו ירוץ עבדך כמו איל, היינו על מה שזכינו לרקוד ההקפות, ישתחוה אל מול הדרך, על זה גופא מודים אנחנו לך ה' אלקינו, שזכינו להתאסף בבית המדרש. וחשבתי בעת אמרינו בפתיחת הארון את הכתוב (דברי הימים-א טז לה) ואמרו הושיענו אלקי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים, שצריך ישועת ה' בענין זה של וקבצנו, שנוכל להתקבץ ולהתאסף, ובאותה שעה והצילנו מן הגוים, שלא יתערבו זרים לבטל את שמחתינו. ברוך ה' שזכינו לחוג את החג בלי הפרעה, ונתקיים וקבצינו והצילנו מן הגוים, ועל זה נאמר להודות לשם קדשך, שצריכים על זה להודות ולהלל לשמו יתברך. ומה גם אני בפרטית, יודע אני מה גדלו רחמיך וחסדיך ה', שזכיתי לרקוד בשמחת תורה, והשי"ת ישפיע שמחה לכל הציבור הנאספים, היה לנו שמחת החג, יהי רצון שיהיה לנו שנת שמחה.

*

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך תאיר ארץ מכבודך נגילה ונשמחה בך מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם.

י"ל על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' חקת) על הפסוק ויקחו אליך פרה אדומה, דהנה בכל המצות יש תיקונים, וכל התיקונים הם על ידי הכוונות, ולפי זה יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לכוון, אינם פועלים בעשיית המצות ח"ו, אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי, עשה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אתם יודע עד מה, רק שיעשו לשמה, ואם כן מפני שמשה זכה להתגלות הטעם של הפרה, ופרה הראשונה נעשית בכוונתו, היא סולם לכל הפרות שיהיו, וזה שאמר ויקחו אליך, היינו על ידך היא הלקיחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו, עכ"ד.

ובזה כתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (לסוכות אות יא) לפרש מה שדרשו חז"ל (סוכה כז:) על הכתוב (ויקרא כג מב) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת, הכוונה בזה לרבות כל ישראל אף שאינם יודעים האיך ובמה לכוון לעשות התיקון במצות סוכה כראוי, עם כל זה יוצאין בסוכה אחת, שיכולין לסמוך עצמן על מה שהעריכו לפניהם בסוכות ראשונות, שהיה לבם כלב הארי והיו כליותיהן נובעות חכמה לכוין בכל מצוה בתיקון הראוי לשלימות המצוה, עכ"ד.

ועל פי זה אמרתי (לב אהרן פ' אמור) לפרש מה דאיתא במסכת ראש השנה (דף כט:) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ובגמרא מנא הני מילי, אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר (במדבר כט א) יום תרועה יהיה לכם, לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן

ביום טוב שחל להיות בחול, אמר רבא אי מדאורייתא היא, במקדש היכי תקעינן וכו', אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. והקשה הכתב סופר בתשובותיו (או"ח סי' ק"ד) דלרבה עדיין קשה סתירת המקראות יום תרועה ושבתון זכרון תרועה. עוד הקשה הכתב סופר וכן הקשה בטורי אבן (מגילה ד:) על לשון הגמרא, דבמס' ראש השנה הקדים רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יעבירנו, ובמס' סוכה (דף מב:) לגבי לולב בשבת, מקצר ואומר גזירה שמא יעבירנו בלי שום הקדמה הכל חייבין. אמנם לדרכינו יתיישב סתירת הפסוקים, כתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם, אבל היות שאין אנו יודעים כלום כיצד לתקוע ובמה ליגש לתקיעת שופר, כי קצרה שכלינו ואין אנו יודעים היאך לכוין, לזה אומר הפסוק השני זכרו"ן תרועה, פי' לזכור את התרועה אשר תקעו רבותינו הקדושים, כי כאשר נקיים מקרא שנאמר זכרון תרועה, לתקוע בשופר על דעתם ועל כוונתם של הצדיקים הקדושים, אז יתקיים יום תרועה יהיה לכם, ויעלו תקיעותינו לרצון לפני ה'.

ודבר זה יש להעמיס בלשון הגמרא, אמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר, פי' שהכל חייבים לפעול דבר ישועה בעת תקיעת שופר, אבל אין הכל בקיאי"ן, כי אינם יודעים לכוון הכוונות הראויות, וממילא יתיישב בזה סתירת הפסוקים, כי גם בעת שמקיימים יום תרועה יהיה לכם, עדיין צריכים לקיים זכרון תרועה, להעלות על זכרונינו התקיעת שופר של הצדיקים הקודמים, ושוב אחר כך חוזר רבה ומפרש הטעם שאין תוקעין בשבת, גזירה שמא יעבירנו. ולכן דוקא בשופר האריך רבה בלשונו, כדי ליישב בזה סתירת המקראות, מה שאין כן במס' סוכה גבי לולב שלא מצינו סתירת הכתובים, לא הוצרך להאריך, ואומר בקצרה שאין לוקחין בשבת גזירה שמא יעבירנו.

ועל פי זה אמרתי לפרש מה דאיתא במדרש ילקוט (רמז תתל"א) עה"פ (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות, וצ"ב. ולדרכינו הכוונה תקעו בחודש שופר, ואף על פי שאין אנו יודעים לכוין, כי אנו סמוכים על התקיעת שופר של הצדיקים הקודמים, בכסא ליום חגינו, בחודש שיש בו חג הסוכות, כי דבר זה אנו למדים מחג הסוכות שכל ישראל יוצאים בסוכה אחת על ידי כוונת מי שיודע לכוין, והכי נמי בתקיעת שופר אנו סומכים על מעשה האבות.

ובדרך זה יש לפרש הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ופירש"י לא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ולפי האמור יתפרש בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, דרק מי שיודע לכוין כוונת המצוה כראוי עבודתו מקובלת וחשובה לפני הקב"ה, ומי שאינו יודע לכוין אין עבודתו חשובה, ראה שאין העולם מתקיים, כי בדורות האחרונים נתמעטו הלבבות, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, וכמבואר בישמח משה דדבר זה הוא חסד מהבוכ"ע שאם אחד עשה מצוה כראוי כבר עושה סולם לכל הבאים אחריו, ועל כן אנו סומכין על כוונתם של הראשונים, ועל דרך זה נעשו תיקוני המצות.

ויש לפרש בזה הרמז שכתב באגרא דכלה (פ' בראשית) כי **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים בסכות תשבו שבעת ימים**. והיינו מה שכל ישראל יוצאים בסוכה אחת הנעשה בכוונה הראוי, וזהו מדת הרחמים ששיתף הקב"ה למדת הדין שעלה במחשבה תחלה.

ובעצי חיים (להקפות אות יג) ביאר מה דאיתא בזוה"ק (פינחס דף ריט:) **כתיב** (תהלים קמט ב) **ישמח ישראל בעושיו**, בעושו מבעי ליה, אלא אלין קוב"ה ושכינתיה ואביו ואמו, דאע"ג דמיתו קוב"ה אעקר לון מגן עדן, ואייתי לון עמיה להההוא חדוה לנטלא חולקא דחדוה עם קוב"ה ושכינתיה. וטעם הדבר כדי שגם הם ינטלו חלק בשמחה של מצוה זה, כי הכל נעשה ונגמר על ידיהם ובכוונתיהם אשר עשו מכבר, עכ"ד.

ובזה יתפרש הרמז שכתב באגרא דכלה (שם) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלהים ישמחו ביום שמחת תורה**, והיינו אפילו אם אין אנו יודעים לשמחה מה זו עושה, עם כל זה אנו סומכים על אבוה"ק שידעו לכוין כוונה הראוי ועשו תיקונים, ובכן אנו זוכים לכל הענינים הגבוהים על ידם.

וזה שאמר הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סוכ"ת שלומ"ך, מה שאנו רואים במצות סוכה שנחשב כאילו קיימנוה בשלימות כפי רצונו יתברך בכל הכוונות הראויות לכוון, כי כל ישראל יוצאין בסוכה אחת, שיוצאים בכוונות הקדמונים שידעו לכוין כראוי, אף על פי שבעצמם לא ידעו כוונת המצות, כי מכל מקום נעשו התיקונים בהמצוה על ידי צדיקי הדורות, תאיר ארץ מכבודיך על ידי תיקוני המצוה, ועל כן מכח זה נגילה ונשמחה בך בשמחת התורה ובהקפות לקיים מנהג אבותינו בידינו, ועליהם אנו סמוכים שהורו לנו מה לעשות, ועל ידם נעשה כל התיקונים ונשפע כל מיני השפעות טובות שנשפע ביום שמחת תורה על ידי ההקפות.

והנה הצדיקים הקודמים שערכו ההקפות ביום שמחת תורה השפיעו לבני ישראל הן מזוני רוחני והן מזוני גשמי, וכל התפלות ובקשות של בני ישראל נתעלה על ידם, ובכן גם אנחנו בטוחים שכל התפלות ובקשות שהתפללו בני ישראל בירח האיתנים יעלו לרצון לפני הקב"ה, וכיון שמנהג אבותינו בידינו יושפע גם עלינו כל השפעות טובות שהשפיעו הם בשעתם.

והשי"ת יעזור שיושפע כל מיני השפעות טובות ונזכה כולנו לשנה טובה ומבורכת בבריאות השלימות, ישועות ורפואות לחולי ישראל, וכל אלו שזקוקים להוושע בבנים יוושעו ואלו שזקוקים להוושע בפרנסה יזכו לפרנסה בהרחבה גדולה, שידוכים טובים, ימלא ה' כל משאלות לבבות ישראל לטובה ולברכה, ונזכה לשנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

*

לימוד מסכת ברכות

ותרבה גבולינו בתלמידים. אפ"ל בביאור התפלה, דבודאי לא היה לו כוונתו על מושגי הגשמיים של כבוד המדומה וכדומה, אך הכוונה על פי המבואר בספה"ק (הובא בויואל משה מאמר א סימן קפ) שהדיבורים והשגות של הרב הוא כפי שורש נשמתם של התלמידים המקשיבים לדבריו, כי הרב הוא הצינור אשר אליו מגיע שפע החכמה הצריך אליהם. ולזה התפלל רבי אלעזר ותרבה גבולינו בתלמידים, כדי שיהיו לו הרבה מקבלים בכמות ובאיכות, ואז יבא גם אליו שפע גדול ביותר.

*

ותרבה גבולינו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקינו בגן עדן.

יש לומר דהנה ידוע שק"ז הייטב לב זללה"ה ניהל ישיבה ולמד תורה עם תלמידים, פעם אחת בעת הלימוד אמר להבחורים בגודל ענוותנותו, הרי לאחר פטירתי מן העולם מסתמא ישליכו אותי לגיהנם, על כן אבקש מכם מאד, שתעשו לי טובה להוציא את נשמתי מגיהנם.

ועד"ז יתפרש בדברי רבי אלעזר, שהתפלל ברוב ענוותנותו ותרבה גבולינו בתלמידים, והתועלת מזה תהיה לי, אשר על ידם תצליח סופינו אחרית ותקוה, שהם ישתדלו בעדי ותשים חלקינו בגן עדן.

*

רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברחמיך וכו'. נל"פ דהנה מודעת זאת כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:), אלא שבני אדם בעולם הזה אינם מבינים את הטוב בכל מאורע, ולפעמים נראה הדבר כאילו אינו טוב ח"ו. ולזה אנו מתפללים לה' ותביט ברעתנ"ו, שיסתכל הקב"ה בעולם הזה, היינו מה נחשב לרע בעולם הזה לעיני בשר ודם, ותתלבש ברחמיך להצילנו מכל עקתין בישין.

*

רבי זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו.

יתפרש בהקדם עובדא דהוה אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע (הובא בכנסת יחזקאל פ' במדבר) שהיה לו חבר אחד בילדותו אשר למד אתו ביחד, ואחר זמן כאשר כבר היה הרה"ק מראפשיץ מפורסם בעולם, שאל לו חבירו, הלא אנחנו למדנו יחד והיינו במדריגה אחת, ומדוע אתה נעשית בעל מופת ופועל ישועות ואנכי לא הגעתי למדריגה זו, הראה לו הרה"ק כוס קטן של י"ש ואמר לו זה החילוק ביני ובינך, וביאר לו כוונתו, כי בכל יום בבוקר הנך עומד השכם ללמוד בהתמדה עד אור היום ואחר כך אתה מתפלל בכוונה, כשבאת אחר התפלה לטעום כוס של י"ש, הנך חושב שכוס זה מגיע לך באמת ובצדק בעבור עבודתך התמימה והישרה, ואני אע"פ שגם אני עומד בבוקר השכם ולומד בהתמדה ומתפלל בכוונה, מכל מקום בבואי לשתות י"ש אחר התפלה אני חושב שאיני ראוי והגון עדיין לשתות כוס זה, שהנני נזכר במעשה אבותי ורוב קדושתם וצדקתם, וכאין נחשבה עבודתי נגד עבודתם הישרה והתמימה, ועל ידי כן יש לי שפלות, ומדת השפלות הוא טוב לקבלת התפלה, ולכן תפלתי מתקבלת, עכ"ד.

וזה שהיה מתפלל גם רבי זירא יה"ר מלפניך ה' אלקינו שלא נחטא, אך מלבד זה שלא נחטא ונזכה להתנהג בדרך הטוב לעסוק בתורה ובתפלה, אנו מתפללים שלא נבוש ולא נכלם מאבותינו עם התורה ותפלה שלנו, כי כאשר יבואו לעולם העליון ונזכה להתראות עם האבות הקדושים יאמרו עלינו 'אויך מיר א געלערנעכטס, אויך מיר א געדאוועניעכטס', כי למה הוא נחשב נגד התורה והתפלה של אבותינו הקדושים, ונהיה מלא בושה וכלימה.

*

רבי חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתהא תורתך אומנתינו ואל ידוה לבינו ואל יחשכו עינינו. יתבאר על פי מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זללה"ה (הובא בייטב פנים שוב אשיב אות לה) אהא דאיתא בגמרא (שבת ט:) רבי שמעון בן יוחאי וחבריו תורתן אומנתן. הכוונה על דרך דאיתא במדרש (ב"ר פ"א ס"א) ואהיה אצלו אמון (משלי ח ל), אל תקרי אמון אלא אומן, אמר תורה אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה. כמו כן רבי שמעון בן יוחאי וחבריו התורה אומנתן, שעל ידי יחודים וצרופי שמות שבתורה הם פועלי ישועות בקרב הארץ, ואינם צריכים לתפלה, עכ"ד. וזהו הבקשה שתהא תורתך אומנתינו, היינו שהתורה הקדושה יהיה כלי אומנתינו, ועל ידה נזכה לפעול ישועות בקרב הארץ.

*

בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ב) דבית רבי ינאי אמרין כו', יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתתן לי כו' עין טובה.

י"ל הכוונה על פי מה שכתב בחסד לאברהם (מעין ב נהר לג) בביאור אומרם ז"ל (ראש השנה טז:) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, כי מה שרואה את הצדיק, עושה רושם להחזירו למוטב, והא ראיה מהא דכתיב (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים, והוא מטעם שהסתכלות מזיק, וידיעות הפכים בשוה, עכ"ד.

ודכירנא כד הוינא אצל כ"ק מרן דו"ז זללה"ה לעת זקנתו כאשר נסע לבקר במחנות הקיץ, ובמחנה הקיץ של הבנות עמדו כל התלמידות בשורה על פני השדה, והוא ז"ל נסע על 'באס' והיה דרך ישיבתו שם באופן זה אשר כל הבתולות היו יכולות לראות פני קדשו. וענין הלזה היתה, כי צורת פני הצדיק משפיע קדושה נשגבה אצל הרואה, והסתכלות הלזו היה להם לעזר וסייעתא בדת היהדות.

ועל זה התפללו דבי רבי ינאי שתתן לי עין טובה, היינו שכאשר יסתכלו אחרים עלי, יהיה להם אותו ראיה לתועלת לעבודת השי"ת ולהתעורר ליראת שמים מיד ולדורות.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ותשוח"ח להם שמסרו לנו החידו"ת לזכות את הרבים

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה
לרפואה שלימה

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאוריט ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעוננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדתו תחי' למזל טוב

אצל נכדו הרב דוד טייטלבוים שליט"א

בן בנו הגה"צ רבי חיים צבי טייטלבוים שליט"א

רב קהל עצי חיים סיגוט וויליאמסבורג יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יוכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח בכמה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

זכות
הוצאות הגליון
ליו"ט סוכות הבעל"ט
נתנדב ע"י
ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח
מוה"ר
רפאל
פערלמוטטער
הי"ו
מראשי קהילתינו הק' בעיר מאנסי יצ"ו
ישא ברכה מאת ה' להתברך בפתקא טבא
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת
וכל מילי דמיטב

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אברהם אבא הירש ז"ל

ב"ר מנחם זאב ז"ל

נלב"ע כ"ב תשרי - שמיני עצרת

הונצח ע"י בנו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר מאיר הירש הי"ו

מראה"ק ומנהל מוסדותינו הק' בקרית יואל יע"א

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' בנימין יוסף שוואַרטץ ז"ל

ב"ר יקותיאל יהודה ז"ל

נלב"ע ט"ז תשרי - ב' דסוכות - שנת תשס"ד לפ"ק

הונצח ע"י נכדו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר פנחס משה לאנדא הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

לעילוי נשמת

הרבני הנגיד הטפסר המרומם

הרה"ח ר'

ישעי' זאב

ב"ר ישראל ישכר

לעוו

ע"ה

ראה"ק דקהילתינו הק' בלאנדאן יצ"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י נכדו ידידינו החשוב

הרב ר' **יואל פרינד** שליט"א

בני ברק יצ"ו

בס"ד

ערב יו"ט סוכות שנת תשפ"ב לפ"ק

שלמי תודה וברכה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר כוס של ברכה, בשיר הלל ושבחה, קדם ידידינו החשוב והנכבד האי גברא יקירא, נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה לעמוד בעזרתינו, לבו ער וחם למען כל קדשינו אהוב וחביב על כל אנשי שלומינו, ידיו רב לו בהרמת קרנינו, ועתה הוזיל זהב מכיסו למען כוללינו

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר **אלימלך שמשון ווייס** הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בעיה"ב לאנדאן יע"א | מנהל מפעל החסד "עזר למשפחות" בארה"ק

חכם לב יקח מצוות כאשר אזר כגיבור חלציו להיות נמנה לדבר מצוה
לכלכל הוצאות הכולל ערב לחיות

פרנס החודש

לעי"נ זקינו הרה"ח ר' ישעי' זאב ב"ר ישראל ישכר ז"ל
ולעי"נ זקינו הרה"ח ר' יהושע ב"ר יצחק ז"ל

זכות לימוד התורה דרבים יגן בעדו, להתברך לטובה בכל משאלות לבבו, ואך טוב וחסד תמיד ירדפוהו, ותעמוד לעד צדקתו, ובפרוס השנה החדשה יזכה להתברך בפתקא טבא בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

המברכים בהוקרה ובהערכה, אסירי התודה והברכה

יואל בריא ווייס
מנהל האיחוד

אלטער אשר אנטשיל אויפמאן
מנהל הכולל ערב

האפים: ישמח משה 3, קרית יואל, בני ברק • satmar1812@gmail.com

כי שם ציוה ה'
את הברכה חיי"ם

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות והמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, נודע בהתמסרותו למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם ולילו, ישמח מש"ה במתנת חלקו, אשרי שככה לו, חיי"ם שיש בו כל מידה ומעלה, יקר רוח מאוד נעלה, כה"ן שיפה דעתו, בפי ישרים תהילתו

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר משה חיים קאהן הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחתו הגדולה, בעזר נורא עלילה

בהולדת בתו שתחי'

בסימן טוב ובמזל טוב

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה אסירי התודה והברכה
ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

בְּצֵאת
הַשָּׁנָה
בְּאַסְפְּךָ
אֶת
מַעֲשֶׂיךָ:

שמחת יו"ט
"מוסדות יטב לב בארה"ק"

חג האסיף

ארויס-טרעטנדיג ב"ה פון אזא אומגעהויער-מוצלח'דיגן
יאר תשפ"א, ווילן מיר זיך באדאנקן פאר די:

6,575

אנשי שלומינו, תומכים נכבדים

וועלכע האבן זיך משתתף געווען בעין יפה וברוח נדיבה לטובת מוסדותינו הק' במשך דעם יאר

7

עסקני מוסדות יטב לב

באארבעט דורך די

ר' **מאיר פערל** מנכ"ל,
ר' **יואל בראוער**,
ר' **הלל מנשה מארמארשטיין**,
ר' **אשר זעליג בלייך**,
ר' **משה חיים קאהן**,
ר' **קלמן אליעזר לעווי**,
ר' **יואל צבי הירשפעלד**

www.Artistic.Group

$4,047,197.83

און אריין-געברענגט אינאיינעם דעם סכום פון

וואס איז צוזאמענגעקליבן געווארן במשך דעם פארלאפענעם יאר תשפ"א

און דערמיט איז ערמעגליכט געווארן אפצושיקן די חודש'ליכע תמיכות פאר אונזערע

3

תורה צענטערן אין ארץ ישראל

ירושלים | בני ברק | בית שמש

פאר די

280

געטרייע מרביצי תורה

מלמדים, מחנכים, כלי קודש, מנהלים, משגיחים, מגידי שיעור, שואלים ומשיבים, משפיעים, לערערינס, מנהלות, קעכערס און אויטאבוס-דרייווערס

פון די נאנט צו

2000

תלמידים ותלמידות מוסדותינו הק' בארה"ק

1

אלעס מיט ציל

אנצוהאלטן דעם קול קול יעקב פונעם חינוך הטהור בפלטרין של מלך

אשריכם
אנשי שלומינו
תלמידי וחסידי
סאטמאר!

דער קידוש שם שמים איז אומגלויבליך גרויס!

זאל אייך השי"ת באצאלן מאוצרו הטוב בלי מספר וגבול, געזונט פרנסה און נחת, דער אומשאצבארער זכות פון הבל פיהם של תשב"ר ובפרט פון תורה בטהרה אין ארה"ק וועט אייך באגלייטן אויפ'ן נייעם יאר מיט א שמירה עליונה וכל טוב.

וְעֵר אוֹרָה בְּקֶרוֹב בְּיָמֵינוּ

בנין החדש "בית רחל בעדפארד קיעפ"

מיט אייער שטיצע וועלן מיר
בעז"ה קענען מחנך זיין דעם בנין
דעם היינטיגן יאר תשפ"ב הבעל"ט